

FEDERAAL REGEERAKKOORD

2025-2029

VOORWOORD VAN DE FORMATEUR

31 januari 2025

Dit land staat voor grote uitdagingen. Onze budgettaire toestand is zorgwekkend. De belastingdruk op werkende mensen ligt te hoog. De concurrentiekracht van onze ondernemingen staat onder druk. We krijgen te weinig mensen aan het werk, terwijl de vacaturegraad quasi nergens in Europa hoger ligt dan hier. Omwille van demografische ontwikkelingen komt de betaalbaarheid van onze zorg en pensioenen in gevaar. We hebben onvoldoende controle over de immigratiestromen richting ons land. Onze veiligheidsdiensten zijn ondergefinancierd. Er heerst onzekerheid over de energiebevoorrading. En institutioneel functioneert ons land allesbehalve efficiënt.

Voor het eerst in zestien jaar treedt nu een regering aan die democratische steun geniet aan beide kanten van de taalgrens. De ambitie is om dat brede draagvlak te benutten en de vele uitdagingen waarvoor we staan doortastender dan ooit aan te pakken. Volgens de Rijnlandse traditie doen we dit niet via een revolutionair maar wel via een evolutionair proces. Uit noodzaak hakken we moeilijke knopen door, maar we verliezen het menselijk aspect nooit uit het oog.

Bij ongewijzigd beleid dreigt het Belgisch begrotingstekort op te lopen tot het grootste van heel Europa. Die nefaste tendens structureel keren wordt de eerste en belangrijkste taak van deze regering. Dat vergt een aanpak over legislaturen heen. Daarom voeren we bij aanvang van deze regeerperiode een reeks hervormingen door die de houdbaarheid van de openbare financiën op lange termijn bewerkstelligt. Gezien de vergrijzing van de bevolking en de geopolitieke context wordt dit de zwaarste begrotingssanering uit onze moderne geschiedenis. In tegenstelling tot begrotingskuren uit het verleden doen we dit zonder stijging van de globale belastingdruk. Die is in dit land immers al veel te hoog.

Deze regering maakt werk van een ambitieus activeringsbeleid. Daarbij hanteren we de stok en de wortel. Gezonde mensen die in staat zijn om te werken zullen niet langer kunnen genieten van overdreven voordelige en eeuwig durende stelsels die hen ontmoedigen om aan de slag te gaan. Tegelijkertijd zorgen we ervoor dat werkende mensen netto meer over houden. Daarbij gaat onze bijzondere aandacht uit naar diegenen die werken voor een laag tot gemiddeld loon. Zo bekommen we dat werken altijd fors voordeliger wordt dan niet werken. Ook ondernemen moet in dit land blijven lonen. We maken werk van een stevige administratieve vereenvoudiging voor onze ondernemers en nemen maatregelen in het belang van hun competitiviteit.

Onze sociale welvaartsstaat is een kostbaar goed. Door de vergrijzing van de bevolking komt die echter steeds meer onder druk te staan. Daarom neemt deze regering enkele noodzakelijke beslissingen om de betaalbaarheid van onze sociale zekerheid te garanderen. Dat zijn we onszelf en de komende generaties verschuldigd. We handelen daarbij vanuit het principe van sociale rechtvaardigheid, met respect voor verworven rechten en empathie jegens de meest kwetsbaren in onze samenleving. Met de vergrijzingsproblematiek gaat ook een medische meervraag gepaard. Daarom blijven we zorgen voor een adequate groei van het gezondheidsbudget.

Deze regering maakt werk van een meer gecontroleerd en humaan migratiebeleid. We pakken illegale migratie strenger aan en maken werk van een proactief migratiebeleid dat meer ten dienste moet staan van onze welvaart. De toegang tot ons sociaal stelsel wordt voortaan minder vrijblijvend en sterker beschermd tegen misbruik. Het verkrijgen van onze nationaliteit zien wij als een gunst, niet als een recht. Daarom zorgen we voor een opwaardering van ons burgerschap. Dat vertaalt zich in meer vereiste inspanningen van nieuwkomers die deel willen uitmaken van onze samenleving.

Deze regering investeert in onze veiligheid. Zowel onze civiele als militaire veiligheidsdiensten kunnen de komende legislatuur rekenen op extra middelen. Daarmee komen we ook tegemoet aan internationale engagementen die ons land in het verleden aanging inzake defensie. Als stichtend lid en thuishaven van de NAVO kunnen we het ons niet veroorloven om op dat vlak tekort te schieten.

Deze regering maakt werk van een verstandig energiebeleid. Daarbij laten we ons niet langer leiden door achterhaalde dogma's. Wel kijken we met een open geest naar alle mogelijke energiebronnen die kunnen bijdragen tot een meer secure, klimaatvriendelijke en goedkope energiemix.

Tot slot maakt deze regering werk van een institutionele modernisering van het land. We nemen maatregelen die het politiek bestel versoberen, de overheidsefficiëntie verhogen en de slagkracht van de deelstaten versterken. Bovendien worden onder het toezicht van de premier de nodige voorbereidingen getroffen voor een grondige hervorming van de staat.

De tocht die voor ons ligt wordt geen wandeling door het park. De uitdagingen waarvoor we staan vragen offers van alle actoren in onze samenleving. Zij die zeggen dat het zonder kan, liegen de mensen voor. Deze regering kiest ervoor om de waarheid onder ogen te zien en te doen wat nodig is om de welvaart van alle burgers in dit land te beschermen en verder op te bouwen. We kunnen de verantwoordelijkheid van morgen niet ontlopen door ze vandaag te ontwijken.

Bart De Wever

INSTITUTIONEEL

HERVORMINGSFEDERALISME EN DEMOCRATISCHE VERNIEUWING

1. MODERNISERING VAN DE STAATSSTRUCTUUR

Sinds 1970 werd België in opeenvolgende fasen en met zes staatshervormingen omgevormd tot een federale staat sui generis met sterke deelstaten.

Er is echter een algemene consensus dat de bevoegdheidsverdeling voor verbetering vatbaar is.

De regering wil tijdens deze legislatuur een belangrijke bijdrage leveren op het vlak van de modernisering, de verhoging van de efficiëntie en de verdieping van de democratische beginselen van de staatsstructuren.

Het doel is een nieuwe staatsstructuur vanaf de volgende legislatuur met een meer homogene en efficiënte bevoegdheidsverdeling.

In dit verband zal de eerste minister voorstellen, onder de vorm van wetteksten, voorbereiden op het vlak van de bevoegdheidsverdeling, de financieringsregels, de instellingen etc. Dit gebeurt met de steun van grondwetspecialisten en experts van beide taalgroepen en het wordt mee uitgewerkt door een aanvullende kabinetscel bij de eerste minister die hiervoor over een specifiek werkingsbudget beschikt.

Hierover zal de eerste minister de nodige contacten leggen om bijkomende parlementaire steun te vinden om de benodigde meerderheden te bereiken.

Teksten waarvoor een bijzondere meerderheid vereist is, worden pas in het parlement ingediend, nadat ze voor advies zijn voorgelegd aan de afdeling Wetgeving van de Raad van State, nadat de partijen geïdentificeerd zijn die de tekst steunen en nadat er overeenstemming over is bereikt binnen de regering.

Bij de aanvang van de regeerperiode zal de eerste minister een voorlopige lijst van grondwetsartikelen opstellen ter herziening. De lijst zal het voorwerp uitmaken van een mededeling in Senaat en Kamer. Deze lijst omvat minstens het artikel 195. Aan het einde van de regeerperiode kan de lijst verder worden vervolledigd met de artikelen die noodzakelijk zijn, in het bijzonder inzake de federalisme.

2. HERVORMINGSFEDERALISME

Door de institutionele complexiteit behoren cruciale dossiers tot de bevoegdheid van meerdere overheden en zijn deze politiek erg moeilijk vatbaar voor sterke hervormingen (zgn. 'joint decision trap').

Tijdens deze legislatuur wil de federale regering echter belangrijke sociaal-economische en maatschappelijke hervormingen doorvoeren. Om deze ambitie te realiseren, kiezen we voor een doorgedreven hervormingsfederalisme. Daarbij zal de federale regering ten volle werken binnen het kader van en met volledig respect voor de Grondwet en de geldende bevoegdheidsverdeling.

Het doorgedreven hervormingsfederalisme erkent de bestuurlijke complexiteit en wil samen met de deelstaten een context creëren om de verantwoordelijkheid van elke overheid en de wederzijdse solidariteit tussen federale overheid en deelstaten te versterken. Zeker waar afspiegelingscoalities bestaan op federaal en deelstatelijk niveau bieden zij deze legislatuur bij uitstek mogelijkheden tot een verder verdiepte samenwerking.

Zo kiezen we voor een federale regering die sociaal-economisch en maatschappelijk zal hervormen in het belang van alle inwoners.

3. INTERFEDERALE SAMENWERKING

Om tegemoet te komen aan de specifieke noden en dynamieken in de verschillende gebieden van het land en om coherent en sterker te kunnen hervormen in nauw verbonden en verweven bevoegdheden zoals gezondheidszorg, arbeidsmarkt, mobiliteit en klimaat, kiest de federale overheid voor een interfederale samenwerking om haar beleid en dat van de deelstaten op elkaar af te stemmen. Dit met respect voor eenieders bevoegdheden, de grondwet, en het bindend Europese en internationale recht.

De regering gaat in overleg met de deelstaten met het oog op het bereiken van een soortgelijke dynamiek van hun zijde.

3.1. ARBEIDSMARKTBELEID

De regering wil een speerpunt maken van activering. Daarom zal ze, met respect voor de prerogatieven van de federale overheid en die van de deelstaten, ruimte creëren voor de deelstaten om hun activeringsbeleid te versterken.

Interregionale mobiliteit

De regering kiest voor meer samenwerking met de gewesten om hun uiteenlopende noden beter op elkaar af te stemmen met name inzake interregionale mobiliteit.

Opvolging

Een meer regionale invulling moet het de Gewesten mogelijk maken om sneller contact op te nemen met tijdelijk werklozen en hen te motiveren om een gepaste opleiding te volgen, bijvoorbeeld door hen te verplichten zich vanaf een bepaalde duur van de werkloosheid in te schrijven in een arbeidsbemiddelingsdienst.

Controle en sanctionering

Meer controle en sanctionering wordt mogelijk door de werkloosheidsuitkering aan te wenden als activerend arbeidsmarktinstrument. Dit doen we door de uitbetaling van de uitkering, zoals voorzien in de voorgaande staatshervormingen, afhankelijk te maken van het vervullen van de activeringsvoorwaarden bepaald door de gewesten zodat dit leidt tot meer activering in elk van de gewesten. Zo verhogen we de activiteitsgraad en maken we een logische koppeling met de maatregelen van de bevoegde regio's om een doeltreffend activeringsbeleid te organiseren.

Met dit doel voorziet de federale regering in een werkloosheidsreglementering die kan worden gemodelleerd binnen een helder federaal normatief kader op maat van de verschillende regionale arbeidsmarkten, zoals de criteria voor een passende dienstbetrekking (bv. maximale pendel-afstand en -tijd), de beschikbaarheid en vrijstelling van werkzoekenden (voor bv. opleiding of vrijwilligerswerk) en de strafmaat.

We integreren de actieve, passieve en aangepaste beschikbaarheid in een ééngemaakte vorm van beschikbaarheid voor alle werklozen, die vervolgens op maat van elke individuele werkloze kan worden toegepast en opgevolgd vanuit de Gewestelijke diensten voor arbeidsbemiddeling (Forem, VDAB, Actiris en Arbeitsamt). De hervorming van de vorige regering wat betreft de uitzonderingen voor kunstenaars blijven behouden

Deze actualisering en een vereenvoudiging van het normatieve kader inzake beschikbaarheid moeten regionaal maatwerk mogelijk maken, zodat dienstverlening en controle vanuit de gewestelijke controledienst beter kunnen aansluiten bij de gangbare activeringsbenadering in de deelstaten.

Sociaal beleid

Deelstaten krijgen de mogelijkheid om het bestuurlijk landschap te vereenvoudigen door een aanpassing van de wetgeving betreffende openbare centra voor maatschappelijk welzijn zodat een volledige integratie OCMW-gemeente desgewenst gerealiseerd kan worden.

3.2. GEZONDHEIDSZORG

Er wordt gestreefd naar een coherent gezondheidszorgbeleid aangezien de bevoegdheden verdeeld zijn tussen de federale overheid en de deelstaten, en deze bevoegdheden nauw met elkaar verweven zijn.

Zo draagt het preventiebeleid van de deelstaten bijvoorbeeld bij tot een goede gezondheid van de bevolking, wat de uitgaven voor gezondheidszorg die de federale overheid moet dragen, beperkt.

Bovendien verschilt de organisatie van het zorgaanbod binnen de verschillende entiteiten om zo goed mogelijk aan de behoeften van de patiënten te voldoen.

Het federale gezondheidsbeleid moet rekening kunnen houden met deze verwevenheid van bevoegdheden en deze verschillende realiteiten om aan de behoeften van de patiënten te voldoen, voor zover dit nuttig is.

Alle entiteiten, federaal en deelstatelijk, hebben er een gemeenschappelijk belang bij om hun beleid zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen.

Het is bijvoorbeeld in het belang van de federale overheid dat de deelstaten een doeltreffend preventiebeleid voeren, of in het belang van de deelstaten dat het federale gezondheidszorgbeleid in lijn ligt met de deelstatelijke realiteiten en behoeften.

Daarom wordt voorzien in de opname van deelstaatvertegenwoordigers als waarnemers in het verzekeringscomité. En daarom ook voorziet de wet van 6 november 2023 in coördinatiemechanismen tussen de verschillende entiteiten, met name door de deelstaten op te nemen in de Algemene Raad van het RIZIV.

Dat is ook de reden waarom op 8 november 2023 het interfederale plan voor geïntegreerde zorg werd goedgekeurd, dat zal worden voortgezet.

De regering zal dezelfde aanpak volgen, die kan leiden tot het besturen met asymmetrische afspraken, zoals vermeld in de voorbereidende werken van de BWHI, wanneer de verschillen tussen de verschillende deelstaten dit vereisen.

In een logica van responsabilisering, kunnen deze overeenkomsten ook betrekking hebben op de verwezenlijking van de gezondheidszorgdoelstellingen en de respectieve bijdragen aan de financiering van deze doelstellingen.

Deze overeenkomsten worden gesloten via protocollen of samenwerkingsakkoorden.

Het doel is om de coherentie en de doeltreffendheid te verzekeren van het gezondheidsbeleid dat wordt gevoerd door de federale overheid en de deelstaten ten voordele van alle burgers van het land. Elke overheid moet als winnaar uit de bus komen.

3.3. ECONOMIE

Steunzones

De regering kiest voor plaatsgebonden beleid voor gewesten die te kampen hebben met een relatief hoog aantal langdurig werkzoekenden of met een sterke krapte op de arbeidsmarkt.

Waar geschikt, zal de regering toepassing maken van de mogelijkheden in de wet van 15 mei 2014. Wanneer een bepaald gebied getroffen wordt door collectief ontslag, kan het gewest waarin één of meerdere getroffen vestigingen zijn gelegen onder bepaalde voorwaarden een steunzone voorstellen aan de federale minister van financiën. De ondernemingen gelegen in die steunzones komen vervolgens in aanmerking voor een structurele vermindering van de bedrijfsvoorheffing.

Federale investeringen

Gelet op de algemene budgettaire krapte, de noodzaak om middelen efficiënt te gebruiken en de wens om een zo effectief mogelijk hervormingsbeleid te voeren, kiest de regering voor een doelmatige coördinatie van investeringen. De regering gaat in overleg met de deelstaten met het oog op het bereiken van een soortgelijke dynamiek van hun zijde.

Instellingen

We versterken de vertegenwoordiging van de deelstaten als waarnemer, bijvoorbeeld, in de Nationale bank, het Federaal Planbureau en het Instituut voor de Nationale Rekeningen.

Beliris

Om de internationale rol en de hoofdstedelijke functie van Brussel uit te bouwen en te bevorderen, engageert de regering zich via Beliris. De regering waakt erover dat Beliris zijn middelen prioritair concentreert op projecten op het vlak van mobiliteit en strategische ontwikkelingsinvesteringen op het Brusselse grondgebied en dat deze van belang zijn voor verschillende Gewesten. De regering zal in dit verband de Brusselse regering consulteren.

Regionale feestdagen

Voor de Gewesten die het wensen en vragen, passen we de federale wetgeving aan zodat ook hun regionale feestdag een officiële feestdag wordt, zonder dat de concurrentiekracht wordt aangetast.

3.4. MOBILITEIT

Er komt een meer vraaggestuurd beleid zodat bijvoorbeeld trein- en busverbindingen beter op elkaar worden afgestemd. Ook is er de mogelijkheid van aanvullende Gewestelijke investeringen van de spoorlijnen die is voorzien in artikel 92bis, §4nonies BWHI. De regering zal de ruimte die door dit artikel wordt geboden ten volle benutten.

3.5. EUROPEES EN BUITENLANDS BELEID

We streven naar een efficiëntere samenwerking tussen de deelstaten en de federale staat, om slagkracht en geloofwaardigheid in het buitenland te behouden.

Respecteren van Europese engagementen

Samen met alle beleidsniveaus dienen we te voldoen aan een reeks belangrijke Europese engagementen op het vlak van begroting, energie en klimaat. Door strategische beleidsdoelstellingen op hoofdlijnen af te spreken op voet van gelijkheid, en met het uitdrukkelijk akkoord van elke betrokken overheid, creëren we op elk van deze domeinen een interfederaal kader dat elke betrokken overheid responsabiliseert en aan de Europese engagementen een antwoord biedt.

Deze interfederale kaders worden juridisch verankerd in een samenwerkingsakkoord waarvan de duurtijd gekoppeld wordt aan de Europese timing voor het behalen van de gestelde Europese doelstellingen. Afgesloten samenwerkingsakkoorden dienen ten volle te worden uitgevoerd en toegepast, daarvoor dienen ook tussentijdse evaluaties desgevallend door een onderling afgesproken onafhankelijke instantie.

Zo worden de betrokken overheden geresponsabiliseerd om met respect voor eenieders bestuurlijke autonomie hun gestelde doelstellingen te bereiken. Bovendien wordt voor elke overheid duidelijk voor welke opdrachten en eventuele financiële gevolgen verantwoordelijkheid genomen dient te worden.

Samenwerkingsakkoorden

De verschillende staatshervormingen hebben een aanzienlijke shift in bevoegdheden tussen de verschillende niveaus in dit land meegebracht ten voordele van de gemeenschappen en de gewesten, die evenwel niet volledig weerspiegeld wordt in de vertegenwoordiging op internationale en Europese fora, noch in de protocollaire rangorde. De herziening is prioritair en wordt bij aanvang van de regeerperiode doorgevoerd.

We actualiseren de samenwerkingsakkoorden inzake het buitenlands beleid uit 1994 :

- samenwerkingsakkoord in verband met het overleg en de vertegenwoordiging in de Europese Unie, Europese Raad, ministerraden en de relevante internationale organisaties;
- samenwerkingsakkoord betreffende het statuut van de vertegenwoordigers van de deelstaten in de diplomatieke en consulaire posten.

De bestaande coördinatiemechanismen die beheerd worden door Buitenlandse Zaken (DGE/Coormulti) worden gehandhaafd. Daarbij garanderen we dat de standpuntbepaling in de DGE efficiënt verloopt, met een gecoördineerde positie per entiteit. Dit bovendien niet enkel voor de raden, maar ook voor de werkgroepen en voorbereidende vergaderingen op Europees niveau.

De regering wil nog meer dan voorheen investeren in deze efficiënte overlegstructuren voor opvolging en uitvoering van beslissingen in Europees en internationaal verband, zowel binnen de federale regering als tussen de diverse bestuursniveaus, en dit volgens ieders bevoegdheden.

Ook stroomopwaarts dient de coördinatie te worden verbeterd, door ervoor te zorgen dat alle bevoegde overheden in een zo vroeg mogelijk stadium bij de beleidsvoorbereiding en besluitvorming worden betrokken.

De werking van de Interministeriële Conferentie Buitenlands Beleid dient actiever en dynamischer te worden gemaakt.

Diplomatie

De federale diplomatie weerspiegelt in al haar contacten, de promotie en vormgeving van ons land - zowel online als in het buitenland - steeds de constitutionele realiteit. De voorstelling van België stemt ten alle tijden inhoudelijk en visueel overeen met dat van een federaal land, ze staat volledig open voor communicatie en input door de deelstaten. Het federale korps spoort proactief burgers, overheden en ondernemingen in het buitenland steeds aan de juiste deelstatelijke entiteit rechtstreeks te consulteren voor wat betreft hun eigen en de gemengde bevoegdheden.

4. VERSTERKING VAN DE DEMOCRATIE EN DE RECHTSTAAT

4.1 AFSCHAFFING VAN DE SENAAT

We beslissen om de Senaat af te schaffen, de daartoe nodige grondwetswijzigingen volledig en onmiddellijk bij de start van deze legislatuur goed te keuren. Dit om de afschaffing effectief op het terrein te realiseren op het moment van de eerstvolgende federale verkiezingen.

Daarnaast dient de werking van de instelling op punt te worden gesteld om onmiddellijk verdere operationele en budgettaire efficiëntiewinsten te kunnen boeken. Zo maken we elke burger duidelijk dat niet enkel zij maar ook de overheidsinstellingen de budgettaire uitdaging dragen.

We verzoeken het parlement om de fusie van de diensten van de Senaat en de Kamer van volksvertegenwoordigers binnen de Kamer door te voeren. Ook de integratie van Senaatsmedewerkers binnen diverse andere overheidsdiensten kan hierbij bekeken worden (bvb. in deelstaatparlementen, federale overheidsdiensten, juridische instellingen,...). De beheers- en onderhoudskosten van het gebouw worden integraal samengevoegd binnen de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Dit geldt ook voor de pensioenkas van de Senaat.

4.2 HERVORMING VAN DE PARLEMENTAIRE DEMOCRATIE

Verkiezingen

We zorgen ervoor dat Belgen die in het buitenland verblijven, net zoals bij de federale verkiezingen, ook stemrecht krijgen voor de deelstaatverkiezingen. Meer algemeen wordt ook de procedure om vanuit het buitenland te stemmen verder vereenvoudigd.

Dit combineren we met een aanpassing van het kiessysteem waarbij het effect van de lijststem wordt geneutraliseerd zodat voortaan enkel de uitgebrachte voorkeurstemmen tellen.

We voeren het arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens van 10 juli 2020 uit wat betreft de betwisting van de geldigverklaring van de geloofsbrieven.

Parlementsleden

Naar analogie met de regeling voor werknemers verminderen we de uittredingsvergoeding met een halvering van de maximumtermijn ervan tot 52 weken.

In geval van langdurige ziekte wordt, net als bij werknemers, een beperking van de vergoeding doorgevoerd. Dit realiseren we door de onkostenvergoeding niet uit te keren.

De bijkomende vergoeding voor de bureauleden en de voorzitters van de commissies wordt hervormd van een forfaitair systeem naar een systeem gelinkt aan de aanwezigheid.

Politieke partijen

Net zoals we inspanningen vragen van burgers, vragen we ook inspanningen van politieke partijen. Politieke partijen kunnen het gerust met minder doen. Daarbij kiezen we specifiek voor de verdere niet-indexering van de partijdotaties gedurende de volledige legislatuur.

Democratie

Sinds het Grondwettelijk hof is gecreëerd, beantwoordt de ideologische alarmbel niet meer aan de huidige politieke noch institutionele realiteit. Bijgevolg schaffen we die af.

4.3 HERVORMING VAN DE REGERING

Overleg

Om het overleg tussen het federale niveau en de deelstaten uit te diepen en te stroomlijnen, zullen de premier en de regeringsleden actief overleggen en samenwerken met, respectievelijk, de betrokken minister-presidenten en deelstaatministers en dit met naleving van eenieders bevoegdheden.

Elke deelstaatregering zal wijzigingen kunnen voorstellen aan regels die tot de bevoegdheid van de federale overheid behoren. De federale regering kan deze voorstellen omzetten in federale regelgeving dan wel toelichten waarom zij dit niet doet, in het bijzonder rekening houdend met budgettaire restricties.

Overlegcomite

Het Overlegcomite komt als centraal punt voor overleg, samenwerking en coördinatie tussen de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten regelmatig samen met de bedoeling om met naleving van eenieders bevoegdheden beleidslijnen beter op elkaar af te stemmen. Op het Overlegcomité sluiten, voor de federale regering, de eerste minister en alle vice-premiers aan; voor elke Gemeenschap kunnen twee vertegenwoordigers aansluiten, voor elk Gewest evenzeer en dit ongeacht of deze entiteiten gefuseerd zijn of niet.

We wijzigen ook de Gecoördineerde wetten op de Raad van State waarbij de Raad de opdracht wordt gegeven om het doorzenden van negatieve bevoegdheidsadviezen (art. 3, §3) naar het Overlegcomité te garanderen. Deze adviezen worden behandeld tenzij de auteur aangeeft geen verdere actie te zullen ondernemen inzake zijn project of voorstel.

Deelstaat-ambtenaren

De deelstaten krijgen de mogelijkheid en de bevoegdheid om de eedformule voor de eedaflegging van hun eigen ambtenaren te bepalen.

4.4 HERVORMING VAN HET GRONDWETTELIJK HOF

Het Grondwettelijk Hof speelt een essentiële rol in het waarborgen van de grondwettelijkheid van wetten en het beschermen van de fundamentele rechten en vrijheden van de burgers. We versterken het Hof op basis van volgende hervormingen:

Kandidaat-rechters-juristen en -politici moeten voorafgaand aan de voordracht worden gehoord door de Kamer van volksvertegenwoordigers.

Rechters-politici moeten houder zijn van een diploma van master in de rechten. Tegelijk wordt de vereiste parlementaire ervaring voor de betrokken kandidaten, met name de politici, naar acht jaar gebracht, zodat een hogere democratische legitimiteit geldt. De ervaring als minister of staatssecretaris wordt eveneens in rekening gebracht bij de berekening van de vereiste parlementaire ervaring.

De verplichting van de functionele kennis van de andere landstaal (Nederlands / Frans) wordt ingevoerd opdat de rechter van het Grondwettelijk Hof rechtstreeks zelf kennis kan nemen van de betrokken wetgeving, de voorbereidende parlementaire werken, evenals de rechtsleer en de media uit de beide landsdelen.

EEN NIEUW EVENWICHT

EEN NIEUW EUROPEES BEGROTINGSKADER

In de loop van 2024 bereikte de Europese Unie een akkoord over een nieuw Europees begrotingskader. Dit was hoogstnoodzakelijk nadat het vorige kader van 2020 tot 2023 was opgeschort wegens de corona- en energiecrisis en nadat de Europese Commissie reeds vóór deze crisissen had geoordeeld dat het bestaande kader gebreken vertoonde en niet voldoende werd gedragen en toegepast.

Nationale budgettaire-structurele plannen voor de middellange termijn zijn het centrale element in het hervormde Europees begrotingskader. Dit plan bestrijkt voor België vijf jaar en zal in die periode ongewijzigd blijven. Het beschrijft het begrotingstraject dat moet worden gevolgd op basis van een door de EC verstrekt referentietraject, alsook de overheidsinvesteringen en -hervormingen gedurende een aanpassingsperiode van vier tot zeven jaar.

Bij ongewijzigd begrotingsbeleid zal volgens de Nationale Bank van België het totale begrotingssaldo verslechteren van -4,5 % bbp tot -7,2 % bbp in 2038 wegens de stijgende vergrijzingskosten en rentelasten. Bijgevolg zou de overheidsschuldgraad toenemen van 105,7 % bbp in 2024 tot 130 % tegen 2038. Cijfers van het IMF tonen aan dat we zonder ingrijpen op weg zijn naar de slechtste begroting van alle industrielanden. In juni van dit jaar werden de slechte cijfers door Europa aangegrepen om een buitensporige tekortenprocedure op te starten, zoals het Stabiliteits- en Groeipact voorziet.

De nieuwe begrotingsregels leggen voor de periode 2025-2028 een eerste begrotingstraject op dat de overheidsfinanciën op een houdbaarder pad moet brengen. De aanpassingsperiode kan onder voorwaarden ook verlengd worden tot 2031. Dit is afhankelijk het zich verbinden aan een lijst van verifieerbare en tijdgebonden hervormingen en investeringen. Deze hervormingen moeten over het algemeen groeibevorderend zijn en de budgettaire duurzaamheid ondersteunen. Gezamenlijk moeten zij inspelen op de landenspecifieke aanbevelingen in het kader van het Europees Semester, de gemeenschappelijke prioriteiten van de Unie (zoals een eerlijke, groene en digitale transitie, sociale en economische veerkracht en energiezekerheid) en in lijn zijn met de engagementen die zijn opgenomen in de goedgekeurde nationale herstel- en veerkrachtplannen.

De inspanning die nodig is om de publieke financiën opnieuw gezond te maken is bijzonder groot en zal meer dan 1 legislatuur vragen. In tegenstelling tot eerdere saneringsoperaties in het verleden, zal de komende inspanning moeten gebeuren tegen de achtergrond van een tandende productiviteit, een lagere economische groei, een al hogere belastingdruk, een snel oplopende vergrijzingfactuur, heel wat investeringsnoden en een internationaal bijzonder uitdagende context.

EEN INSTABIELE OMGEVING

Het Europese continent kent nog steeds een oorlog na de invasie van Oekraïne door Rusland. De voorbije jaren kon België de steun aan Oekraïne financieren via de vennootschapsbelasting die werd geheven op de winst uit het beheer van de bevroren Russische activa. Maar onder internationale druk valt deze financiering weg, en zal België de blijvende steun moeten opvangen binnen de lopende begroting, wat de budgettaire uitdaging nog groter maakt. De oorlog, ons lidmaatschap en onze positie als houder van de hoofdzetel van de NAVO vereisen dat we de komende jaren onze defensie versterken, met de nodige financiële middelen zodat we op termijn onze internationale engagementen nakomen.

Op politiek vlak is de internationale context uitdagend, met een Amerikaanse president die de transatlantische relatie in vraag stelt, met buurlanden van België die politiek instabiel zijn en een asielcrisis die we zonder ingrijpen niet onder controle krijgen.

DE ECONOMISCHE REALITEIT

De economische groei vertraagt dit en volgend jaar, de arbeidsmarkt koelde al stevig af, de bedrijfsinvesteringen en investeringen in de woningmarkt krimpen, onze industriële productie krimpt, het aantal faillissementen stijgt. Heel wat variabelen verslechteren en tonen dat onze welvaartsgroei en welvaart op zichzelf onder druk komen te staan zonder een beleid dat deze uitdagingen aanpakt.

België staat voor de uitdaging om zijn investeringen op te schalen en tegelijkertijd de uitdaging van klimaatverandering aan te pakken. De komende jaren vragen om een gerichte en vastberaden aanpak die onze economie niet alleen zal versterken, maar ook duurzamer en veerkrachtiger maakt. Door te investeren in emissievrije energie, duurzame infrastructuur en innovatie kunnen we een krachtige impuls geven aan de werkgelegenheid en de economische groei. Het verhogen van investeringen in duurzame projecten helpt niet alleen om de impact van klimaatverandering te verminderen, maar zal ons ook beter voorbereiden op toekomstige uitdagingen en schokken. Cruciale voorwaarde daarvoor is wel de afstemming van het nationaal en internationaal klimaatbeleid op de groeikansen van onze eigen industrie. Daarnaast moeten we ondernemerschap voluit ondersteunen, onder meer door administratieve lasten af te bouwen en excellentie aan te moedigen. De komende Belgische regering zal zich op Europees niveau krachtiger inzetten voor de vervollediging van de interne markt, met als doel economische groei en innovatie te stimuleren. Tegelijkertijd zullen we pleiten voor betere bescherming van onze binnenlandse markt tegen de schadelijke effecten van globalisering en oneerlijke concurrentie.

Het is van groot belang dat Europa niet alleen markttoegang versterkt, maar ook waakzaam blijft voor handelsblokken die de spelregels niet eerlijk volgen. Door een stevig Europees beleid te ondersteunen dat zowel onze economie stimuleert als de belangen van onze bedrijven en werknemers beschermt, kunnen we bouwen aan een weerbare en eerlijke economische omgeving voor alle Europeanen. Met voldoende kwalitatieve jobs hier, hogere koopkracht en meer welvaart.

De sleutel om onze eigen welvaart opnieuw duurzaam te laten toenemen het sociaal model betaalbaar te houden, ligt in het verhogen van de productiviteit. De voorbije 25 jaar groeide de Amerikaanse economie dubbel zo snel als de Europese dankzij een hogere productiviteitsgroei.

Om al deze uitdagingen aan te pakken is er zo snel mogelijk een volwaardige nieuwe regering nodig die een beleid voert om onze welvaart te versterken en de publieke financiën gezond te maken, onder andere via hervormingen op de arbeidsmarkt, de pensioenen en de fiscaliteit.

DE VOORGESTELDE HERVORMINGEN

BUDGETTAIR KADER: BEPERKT NIEUW BELEID

De publieke financiën opnieuw in evenwicht brengen zal meer dan 1 beleidsperiode van volgehouden inspanningen vragen, alsook een hervorming van de structuren op zich.

De komende regering stelt zich tot doel de dramatische achteruitgang bij ongewijzigd beleid om te buigen en tegen 2030 op het niveau van Entiteit I het begrotingstekort te beperken onder de Europese drempel van 3%. Zodoende kan de buitensporige tekortprocedure (het strafbankje) beëindigd worden en de ontsporing van de schuld worden afgewend.

De regering zal een bijkomende inspanning doen om beperkt en alleen noodzakelijk “nieuw beleid” te voeren en te financieren, dit omvat in essentie:

- Een herfinanciering van Defensie binnen de begroting, bovenop het STAR-plan. Het grootste deel van de extra financiering gebeurt via een nieuw op te zetten Defensiefonds. Dit fonds wordt gefinancierd via de verkoop van activa, een eerste financiering vindt plaats voor 31/12/2025.
- Een herfinanciering van de lokale besturen om de impact te kunnen dragen van de hervormingen die we doorvoeren in de arbeidsmarkt en om de pensioenfactuur de komende jaren draagbaarder te maken.
- Extra financiële middelen voor de veiligheidsdepartementen zodat ze hun kerntaken opnieuw volwaardig kunnen uitvoeren.
- Een beperkte enveloppe voor nieuw beleid in diverse domeinen.
- Het saldo van een fiscale hervorming.
- Thematische verloven
- Enveloppe voor de meest kwetsbare groepen

De totale begrotingsinspanning gebeurt zonder verhoging van de belastingdruk, uitgedrukt in ontvangsten in % bbp. Deze regel blijft gerespecteerd gedurende de hele legislatuur, en dus bij elke begrotingsopmaak en -controle.

EEN EVENWICHTIGE VERDEELSLEUTEL

De totale inspanning wordt als volgt verdeeld:

- Hoofdzakelijk via het effect van **structurele hervormingen** op onder andere de arbeidsmarkt en de pensioenen inclusief de terugverdieneffecten die we beperkt opnemen (zie verder). Op het einde van de legislatuur moet dit meer dan 2/3^e van de totale inspanning zijn.
- De rest via **discretionaire maatregelen**. Aan het einde van de legislatuur moet dit minder dan 1/3^e van de totale inspanning zijn. Daarbij hanteren we een onderverdeling van minimum 2/3^e via het beheersen van de uitgavengroei en maximum 1/3^e via een bijdrage van de sterkste schouders en diverse inkomsten.

STRUCTURELE HERVORMINGEN

HERVORMING VAN DE FISCALITEIT: VERSTERKING VAN KOOPKRACHT EN CONCURRENTIEKRACHT

De komende regering voert een hervorming van het Belgische fiscale systeem door, met een duidelijke focus op het versterken van de koopkracht van werkende mensen en het vergroten van de concurrentiekracht van onze economie.

Prioriteit ligt bij werknemers met een bescheiden loon (onder de mediaan). Zij zullen in relatieve termen het meest vooruitgaan, om zo de sociale ongelijkheid te verkleinen en gezinnen met lagere inkomens concreet meer financiële ademruimte te bieden. Samen met niet-fiscale ingrepen, zorgen we ervoor dat het verschil tussen werken en niet-werken altijd meer dan 500 euro netto per maand bedraagt.

Door deze focus op de lagere en middeninkomens versterken we het sociale draagvlak en de economische veerkracht van onze samenleving.

De hervorming is gericht op het stimuleren van werk en ondernemerschap, zodat iedereen die zich inzet om bij te dragen aan onze maatschappij, daar ook daadwerkelijk voor wordt beloond. Specifieke aandacht en middelen gaan daarbij naar ondernemerschap.

In het kader van dit regeerakkoord engageren we ons om ook andere maatregelen te treffen die de koopkracht versterken. We zetten in op het bevorderen van eerlijke en gezonde concurrentie, waarbij we monopolies en bedrijven met een onevenredige marktmacht actief aanpakken om markten toegankelijker te maken voor nieuwe spelers. Dit streven vraagt om transparante regelgeving en het stimuleren van innovatie, waarbij we consumenten beter informeren en beschermen tegen praktijken die hun keuzevrijheid en koopkracht beperken. Door deze inspanningen werken we aan een dynamische, weerbare economie die zowel de belangen van ondernemers als die van de burgers centraal stelt.

Om de koopkracht te verhogen op een duurzame manier, moeten we eerst de concurrentiekracht van België opnieuw herstellen. We zullen met een enveloppe gericht werk maken van het aanpakken van de structurele handicaps die onze bedrijven vandaag ondervinden.

Een van de grootste uitdagingen zijn de te hoge loonkosten. We streven naar een evenwichtig beleid waarbij problematiek aangepakt wordt. Tegelijkertijd zullen we ervoor zorgen dat de energie-intensieve industrie opnieuw competitieve energieprijzen kent en een stabiele bevoorrading, zodat deze sectoren hun concurrentiepositie behouden en onze economie kunnen blijven ondersteunen.

Met betrekking tot de loonkosten voorzien we een tweefasige bijkomende verhoging van de minimumlonen, wat essentieel is om de laagste inkomens te versterken. Om de financiële impact hiervan voor werkgevers te verlichten, zullen we een compensatiemechanisme invoeren dat de verhoging van de minimumlonen compenseert en tegelijk investeringen in werkgelegenheid aanmoedigt.

Daarnaast voorzien we aanvullende stimuli om nieuwe investeringen aan te trekken, met een bijzondere focus op projecten die bijdragen aan de klimaatomslag en de verduurzaming van onze economie. Door te investeren in een toekomstbestendige economie versterken we niet alleen het concurrentievermogen, maar creëren we ook een duurzaam en aantrekkelijk investeringsklimaat.

Tot slot voorzien we maatregelen om het algemeen ondernemersklimaat te verbeteren, via een aantrekkelijke beursfiscaliteit, minder verdoken lasten bij diverse verplichte handelingen, steun aan startende ondernemingen en het behoud van onze internationaal erkende regimes die investeringen stimuleren in onderzoek en ontwikkeling.

Deze hervorming vereist een robuuste en doeltreffende financieringsbasis. We kijken hiervoor in de eerste plaats naar een grondige vereenvoudiging van ons belastingstelsel, zowel op het gebied van de personenbelasting als de vennootschapsbelasting. Het aantal belastingcodes wordt gereduceerd, waardoor het stelsel transparanter en gebruiksvriendelijker wordt voor zowel burgers als bedrijven.

HERVORMING VAN DE ARBEIDSMARKT EN PENSIOENEN

De regering zet zich in voor een grondige modernisering van de arbeidsmarkt, gericht op een betere balans tussen werkzekerheid, sociale bescherming en de nood aan flexibiliteit in een veranderende arbeidsmarkt. Met oog voor de uitdagingen van digitalisering en globalisering willen we een kader scheppen dat werknemers de nodige zekerheid biedt, terwijl bedrijven over de flexibiliteit beschikken om hun concurrentiepositie te versterken. Dit houdt in dat regels rondom arbeidstijd en werkvormen worden aangepast aan de noden van zowel werkgevers als werknemers, met aandacht voor de sociale bescherming en de werkbaarheid van jobs. Zo creëren we een toekomstgerichte arbeidsmarkt die meer mensen aan het werk houdt en waarin duurzame loopbanen worden bevorderd.

Om de arbeidsmarkt verder te versterken, voert de regering ook een pensioenhervorming door die tot doel heeft meer mensen langer aan het werk te houden. Afwijkingsregimes en gunststelsels worden geleidelijk afgeschaft om een transparanter en rechtvaardiger pensioenstelsel te realiseren. Hierbij blijft het behoud van verworven rechten essentieel en wordt een geleidelijke overgang gegarandeerd om alle betrokkenen de tijd te geven zich aan te passen.

Een toekomstige hervorming zal ook specifiek aandacht hebben voor mensen die op zeer jonge leeftijd aan hun loopbaan zijn begonnen. Voor zij die 42 loopbaan jaren hebben, waarvan een voldoende lange periode effectief gewerkt is, moeten in de toekomst op 60 jaar op pensioen kunnen gaan.

De inbreng van de sociale partners is in deze domeinen belangrijk: hun kennis en inzichten zijn cruciaal om hervormingen te laten aansluiten bij de realiteit op de werkvloer en om een breed draagvlak te creëren. We nodigen het sociaal overleg uit om partner te zijn in de hervormingsagenda van de regering. De finale verantwoordelijkheid voor de besluitvorming en de uitvoering van de nodige hervormingen ligt bij de regering. Daarbij moet ook de transparantie over de besteding van de middelen en de besluitvorming verhoogd worden.

DISCRETIONAIRE MAATREGELEN

HET AFREMME VAN DE UITGAVENGROEI

Om de uitgavengroei te beheersen kijken we onder andere naar een efficiëntere overheid, een focus op kerntaken, het afbouwen van subsidies, het ontdubbelen van regionale en federale verantwoordelijkheden en een kordatere migratiepolitiek.

Belangrijk is dat ook de politiek zelf bijdraagt en via diverse ingrepen het goede voorbeeld geeft aan de gezondmaking van de publieke financiën. Dat doen we onder andere via het inperken van de partijdotaties, het beëindigen van gunstregimes en het vereenvoudigen van de structuren.

België staat voor een aanzienlijke uitdaging door de vergrijzing, die een toenemende druk legt op het gezondheidszorgbudget. De verouderende bevolking leidt tot een grotere vraag naar zorg en ondersteuning, wat niet alleen financiële druk veroorzaakt maar ook de capaciteit van het zorgsysteem op de proef stelt. Om de kwaliteit en betaalbaarheid van de gezondheidszorg op lange termijn te kunnen garanderen, zijn hervormingen en gerichte ingrepen noodzakelijk. Daarbij moet ook de transparantie over de besteding van de middelen en de besluitvorming verhoogd worden.

EERLIJKE BIJDRAGE VAN DE STERKSTE SCHOUDERS

Gezien de aanzienlijke inspanningen waarvoor ons land staat, is het noodzakelijk dat de grootste vermogens en sterkste schouders een eerlijke bijdrage leveren aan de toekomstige welvaart. We streven naar een rechtvaardig beleid waarbij degenen die het meeste kunnen dragen, een proportionele verantwoordelijkheid nemen en extra inspanning leveren.

Om deze bijdrage te waarborgen, zullen we de belastbare basis verbreden zodat bestaande vrijstellingen ingeperkt worden. Een brede belastbare basis, met een laag tarief en met respect voor in het verleden verworven kapitaal, is de beste garantie om zo efficiënt mogelijk de economische groei te blijven ondersteunen en aan de budgettaire noden te voldoen.

Verder zal de effectentax gedurende de komende jaren zo gevormd worden dat ze als garantie functioneert dat er een structurele extra bijdrage zal zijn van de sterkste schouders.

De strijd tegen fiscale fraude en belastingontduiking is een essentieel onderdeel van een rechtvaardigheidsagenda die streeft naar eerlijke bijdragen van iedereen aan de samenleving. Wanneer sommige individuen of bedrijven hun fiscale verplichtingen ontlopen, wordt de belastingdruk immers onevenredig op eerlijke belastingbetalers gelegd. Dit ondermijnt het vertrouwen in het systeem en zorgt voor ongelijkheid. Door actief op te treden tegen fiscale fraude en belastingontwijking versterkt de overheid niet alleen de overheidsfinanciën, maar ook het principe van solidariteit, waarbij iedereen naar draagkracht bijdraagt aan publieke voorzieningen.

De opbrengst van de maatregelen inzake eerlijke fiscaliteit zal aangewend worden voor hoofdzakelijk de sanering van de publieke financiën, alsook voor de fiscale hervorming.

BEGROTING

De totale inspanning wordt als volgt verdeeld:

- Hoofdzakelijk via het effect van **structurele hervormingen** op onder andere de arbeidsmarkt en de pensioenen inclusief de terugverdieneffecten die we beperkt opnemen. Op het einde van de legislatuur moet dit meer dan 2/3^e van de totale inspanning zijn.
- De rest via **discretionaire maatregelen**. Aan het einde van de legislatuur moet dit minder dan 1/3^e van de totale inspanning zijn. Daarbij hanteren we een onderverdeling van minimum 2/3^e via het beheersen van de uitgavengroei en maximum 1/3^e via een bijdrage van de sterkste schouders en diverse inkomsten.

De maximum 1/3^e via een bijdrage van de sterkste schouders en diverse inkomsten wordt naast de opbrengst uit de bestrijding van sociale en fiscale fraude ingevuld door deze maatregelen:

DBI

De DBI-afrek wordt hervormd naar een vrijstelling, in plaats van een afrek (verhoging begintoestand reserves).

De participatievoorwaarde van 10% blijft ongewijzigd, die van € 2,5 mio EUR wordt opgetrokken naar 4 miljoen EUR. De participatievoorwaarde in het DBI- en meerwaardestelsel worden verscherpt door de participatievoorwaarde van 4 miljoen euro te koppelen aan de voorwaarde dat de deelneming de aard van financieel vast actief moet hebben.

Deze verstrenging is niet van toepassing op kleine en middelgrote ondernemingen (definitie art. 2, §1, 4°/1 WIB) maar dus enkel voor en tussen grote ondernemingen.

Voor wat betreft de DBI-beveks komt er een heffing van 5% op de meerwaarde bij uitstap. Daarnaast zal er enkel een verrekenbaarheid van de roerende voorheffing met de vennootschapsbelasting mogelijk zijn in zoverre de ontvangende vennootschap in het inkomstenjaar van ontvangst van de uitkering de minimale bedrijfsleidersbezoldiging toekent

BANKENBIJDRAGE

De totale bijdragen van de banken blijven op hetzelfde niveau als in 2025. De regering behoudt het streefbedrag van 1,8% met betrekking tot het garantiefonds.

De regering zal voor het deposito-garantiefonds een investeringsstrategie vaststellen.

EFFECTENTAKS

De regering zal onderzoeken hoe, conform de aanbevelingen van het Rekenhof, ontwijking van de jaarlijkse taks op de effectenrekening kan worden aangepakt.

SOLIDARITEITSBIJDRAGE

Er komt een algemene solidariteitsbijdrage van 10% op de toekomstige gerealiseerde meerwaarde van financiële activa, incl. crypto-activa, opgebouwd vanaf het moment van de invoering van de bijdrage.

Historische meerwaarden zijn dus vrijgesteld.

Er wordt voorzien in een aftrekbaarheid van minderwaarden (van deze categorie van inkomsten) binnen het jaar, zonder overdraagbaarheid.

In de aangifte wordt een voetvrijstelling van 10.000 EUR voorzien om kleine beleggers niet extra te belasten. Deze voetvrijstelling wordt jaarlijks geïndexeerd.

Bij een aanmerkelijk belang van min. 20% zal er altijd 1 miljoen EUR zijn vrijgesteld.

Een meerwaarde tussen 1 miljoen en 2,5 miljoen EUR zal belast worden aan 1,25%

Een meerwaarde tussen 2,5 en 5 miljoen EUR zal belast worden aan 2,5%

Een meerwaarde tussen 5 en 10 miljoen EUR zal belast worden aan 5%

Een meerwaarde vanaf 10 miljoen EUR zal belast worden aan 10%

UITDOVEN FEDERALE WOONFISCALITEIT

De federale interestaftrek voor de niet-eigen woning wordt geschrapt.

CARRIED INTEREST

De regering zal een specifiek, concurrerend regime met betrekking tot carried interest instellen ten opzichte van de bestaande regimes in de buurlanden, om de activiteit van fondsen in België te stimuleren. Dit regime zal voorzien in een belastingtarief van maximaal 30% voor roerende inkomsten en zal geen impact hebben op bestaande plannen.

EXIT-BELASTING

De emigratie van een rechtspersoon wordt fiscaal behandeld als een fictieve liquidatie van de rechtspersoon.

UITBREIDING BELASTBARE BASIS RV

Het VVPRbis-stelsel en de liquidatiereserve worden maximaal geharmoniseerd. Voor wat betreft de liquidatiereserve zal de wachtermijn worden verlaagd van 5 jaar naar 3 jaar. Het tarief van de 5% roerende voorheffing wordt opgetrokken tot 6,5% vanaf 1 januari 2026 voor nieuwe aangelegde liquidatiereserves.

Op die manier stijgt het effectieve tarief van 13,64% naar 15%, hetzelfde tarief als bij de VVPRbis. Vervroegde uitkeringen, binnen deze 3 jaar, worden belast aan het normale tarief van 30% roerende voorheffing.

Vervroegde uitkeringen, binnen deze 3 jaar, worden belast aan het normale tarief van 30% roerende voorheffing.

ARBEIDSMARKT

Om de betaalbaarheid en de kwaliteit van het sociaal systeem te garanderen, zijn diepgaande hervormingen nodig. Bij ongewijzigd beleid neemt de kostprijs van de sociale zekerheid de komende jaren veel sterker toe dan de economische groei. De sociale uitgaven stijgen de komende regeerperiode van 161 miljard in 2024 naar 198 miljard euro in 2029, dit is een stijging met 37 miljard euro of +23%.

Om de draagkracht van onze sociale zekerheid en hoog niveau van sociale bescherming te vrijwaren voor de toekomst moeten meer Belgen aan de slag en moet onze productiviteitsgroei verhoogd worden. Want anno 2023 bedraagt de werkzaamheidsgraad in België slechts 72,1% tegenover 75,4% gemiddeld in de EU.

Er zijn vandaag nog steeds relatief veel openstaande en moeilijk invulbare vacatures op onze arbeidsmarkt. Op Oostenrijk na (4,7%) kent België van alle EU-landen het hoogste aandeel openstaande vacatures. De vacaturegraad bedraagt in België 4,6% tegenover 2,7% gemiddeld in de EU (cijfers 2023).

De begeleiding en re-integratie van langdurig zieken is een van de belangrijkste werven van de komende regering.

Onze centrale doelstelling is om op termijn de werkzaamheidsgraad in België tegen 2029 te verhogen in de richting VAN 80% en onze productiviteitsgroei te verhogen. De komende bestuursperiode willen we de kloof met het Europees gemiddelde dichten. Dit vraagt ook nauwgezette afstemming van de inspanningen met de regio's.

Via de nodige structurele hervormingen in de personenbelasting, sociale zekerheid en sociale bijstand stimuleren we iedereen die kan werken om ook effectief aan de slag te gaan en te blijven. De stap naar betaalde arbeid is vandaag dan ook vaak onvoldoende lonend in België. Dit is in het bijzonder het geval voor de meest kwetsbare groep van werklozen, leefloongerechtigden, langdurig zieken of personen met een handicap die de stap naar een deeltijdse of occasionele job kunnen zetten.

De begeleiding en re-integratie van langdurig zieken is een van de belangrijkste werven van de komende regering. Alleen een gecoördineerd en allesomvattend beleid, waarbij alle actoren verantwoordelijkheid opnemen, kan leiden tot een breed draagvlak en resultaten.

We maken het voldoende lonend om aan het werk te gaan en versterken de band tussen de effectief gewerkte periodes en betaalde bijdragen en de opbouw van sociale rechten inzake werkloosheid, ziekte-uitkering, pensioen, ...

Zo kunnen we solidair zijn met wie het om diverse redenen niet mogelijk is om aan het werk te gaan of te blijven, en verzekeren we het maatschappelijke en financiële draagvlak en ons hoge niveau van sociale bescherming.

Om in onze ambitie te slagen, is het van cruciaal belang om op het federale niveau het kader, de voorwaarden en de financiële responsabilisering te voorzien zodat de deelstaten een performant activerend beleid kunnen voeren op maat van de sterk verschillende situatie op hun arbeidsmarkt.

WE VERGROTEN HET VERSCHIL TUSSEN WERKEN EN NIET-WERKEN TOT MEER DAN 500 EURO

- Via een fiscale hervorming verhogen we de netto-lonen, met een focus op de lonen onder de mediaan (zie verder).
- De regering werkt samen met de sociale partners een uitkeringennorm uit die er in de toekomst over zal waken dat de uitkering van mensen op actieve leeftijd die niet aan de slag zijn op (maar daartoe wel in staat zijn), niet sneller stijgt dan de lonen. Dit moet er voor zorgen dat het verschil tussen werken en niet-werken toeneemt.
- In plaats van de welvaartsenveloppe voorzien we deze legislatuur een specifieke enveloppe om de uitkeringen te verhogen voor de meest kwetsbare groepen zoals personen met een handicap, ziekte, arbeidsongeschiktheid en invaliditeit. De berekeningsparameters van de welvaartsenveloppe worden in overleg met de sociale partners aangepast zodat deze meer in lijn liggen met de gerealiseerde in plaats van verwachte productiviteitsgroei. Ook wordt hierbij onderzocht hoe, naast de aparte enveloppes voor het werknemersstelsel, het stelsel voor de zelfstandigen en de bijstandregelingen een gelijkaardig alternatief voor het systeem van perequatie kan worden voorzien voor ambtenaren.

- Om excessen te vermijden, plafonneren we het geheel aan sociale bijstand en voordelen. We ontwikkelen hier een gedifferentieerd kader dat toelaat rekening te houden met deobjectieve noden van een gezin, met bijzondere aandacht voor eenoudergezinnen. Voordelen in het kader van de ziekteverzekering zijn vrijgesteld. Sociale voordelen koppelen we aan het inkomen en het statuut. We beperken ze in totale omvang per gezin. Om hierbij promotievallen te vermijden, maken we sociale voordelen degressief naarmate het inkomen stijgt. We houden hierbij ook rekening met inkomsten uit roerende en onroerende goederen. Zo komen ze enkel terecht bij wie dat echt nodig heeft.
- Er wordt een centraal register bijgehouden, waarin alle sociale bijstand en voordelen worden meegenomen, zodat er rekening mee gehouden kan worden bij de berekening van het geheel aan sociale bijstand en voordelen. Dat register is raadpleegbaar en dient ingevuld en aangevuld te worden door alle instanties die deze bijstand en voordelen toekennen. Voordelen in het kader van de ziekteverzekering zijn vrijgesteld.

WE HERVORMEN DE WERKLOOSHEIDSUITKERING TOT EEN ECHTE VERZEKERING

- We voeren een fundamentele hervorming en vereenvoudiging in van de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen. Wie werkloos wordt krijgt daarbij de eerste periode een hogere financiële bescherming dan vandaag via een hogere vervangingsratio en/of loonplafond. Naarmate de tijd vordert, daalt de uitkering sterker dan vandaag. Hoelang je een werkloosheidsuitkering kan ontvangen, hangt hierbij af van het aantal voordien gewerkte jaren. 1 jaar werken in de voorbije 3 jaar opent het recht op maximum 1 jaar werkloosheidsuitkering. Aanvullend krijg je per 4 extra gewerkte maanden recht op 1 maand extra uitkering, zodat je na 5 gewerkte jaren recht hebt op de uitkering van maximum 2 jaar. Wie in de loop van zijn carrière meermaals werkloos wordt kan indien hij opnieuw voldoet aan de toelatingsvoorwaarde (1 jaar gewerkt in de voorbije 3 jaar) het recht op het maximum van 2 jaar openen op basis van het nog beschikbare (opgespaarde) beroepsverleden. We vereenvoudigen de voorwaarden en de modaliteiten (o.a. vermindering van het aantal fases) zodat het systeem minder complex is dan vandaag.
- De duur van de werkloosheidsuitkeringen wordt beperkt tot maximum 2 jaar. Bij korte periodes van onderbroken tewerkstelling wordt de maximale duurtijd opgeschort voor iedere gewerkte dag. Elke gewestelijke dienst voor arbeidsmarktbemiddeling vult autonoom in hoe ze aan het einde van die periode via een ultiem jobaanbod de uitkeringsgerechtigde werklozen begeleidt richting het normaal economisch circuit. De groep met een (geïndiceerde) arbeidsbeperking zal een job aangeboden kunnen krijgen in de sociale economie (maatwerkbedrijven). Dit noodzaakt een groeipad in de sociale economie op regionaal niveau en wordt financieel gecompenseerd.
- We versterken ook de uitzonderingsvoorwaarden voor de degressiviteit van de uitkeringen: het hiervoor vereiste beroepsverleden neemt gradueel toe van 25 jaar vandaag naar 30 jaar in 2025 en 35 jaar in 2030.
- Deze beperking van de werkloosheidsuitkeringen in de tijd geldt niet voor wie ouder is dan 55 jaar, voor zover zij vanaf 2025 een beroepsverleden hebben van minstens 30 jaar van elk minstens 156 gewerkte dagen. Deze voorwaarde wordt gradueel verhoogd naar 35 loopbaanjaren in 2030.
- Ook van deze oudere werkzoekenden wordt verwacht dat zij tot hun wettelijke pensioenleeftijd beschikbaar blijven voor een nieuwe job.
- Wie langer dan 3 maand tijdelijk werkloos is wordt verplicht ingeschreven als werkzoekende bij de gewestelijke dienst voor arbeidsbemiddeling, die voor hen in een aangepast aanbod voorziet. De formaliteiten (zoals het aantal kennisgevingen, ook aan de RVA) worden beperkt en richten zich voornamelijk op moderne communicatiekanalen.
- Ook voor jonge schoolverlaters voorzien we een fundamentele hervorming. We beperken de wachttijd tot 156 dagen na afstuderen waarbinnen de regionale dienst voor arbeidsbemiddeling twee positieve evaluaties geeft. Deze inschakelingsuitkering moet worden aangevraagd voor iemand de leeftijd van 25 jaar bereikt. Voor deze jongeren geldt een maximale duurtijd van de uitkering van 1 jaar die wordt opgeschort met het aantal gewerkte dagen.
- Omdat de werkloosheidsuitkering die een langdurig werkloze deels en tijdelijk ontvangt als hij aan de slag gaat in een knelpuntberoep of in een ander gewest niet efficiënt is gebleken, wordt deze afgeschaft.

- De impact van de beperking van de werkloosheidsuitkeringen in de tijd op een extra instroom van leefloongerechtigden wordt voor de OCMW's gecompenseerd via een verhoging van de financiering van het leefloon vanuit de federale overheid.
- Deze verhoogde financiering is afhankelijk van het afsluiten van een GPMI en van de resultaten inzake de uitstroom van leefloongerechtigden naar duurzame tewerkstelling.
- We stellen een werkprogramma op samen met de deelstaten om zoveel mogelijk mensen te activeren, waarbij we ook de sociale partners betrekken.

LANGER WERKBAAR WERKEN

We willen dat mensen langer aan de slag blijven, en daarvoor streven we naar opties om een gezonde combinatie werk-privé mogelijk te maken, waarbij onder andere de zorg voor kinderen en zorgbehoevende ouders of familieleden en een job hand in hand gaan. We zetten in op een flexibel eindloopbaanbeleid waarbij we werknemers ondersteunen om langer maar werkbaar aan het werk te blijven.

- Elke ouder moet kunnen zorgen voor zijn of haar kind. Wie gezinstaken wil opnemen, moet daarvoor alle mogelijkheden krijgen. We voeren hiervoor het familiekrediet in, in overleg met de sociale partners
- Een familiekrediet vereenvoudigt de verlofrechten voor wie bijdraagt aan de zorg van een kind, en harmoniseert de verschillende stelsels zodat er geen onderscheid is naar het statuut van werknemer, zelfstandige of ambtenaar.
- Elk kind krijgt bij de geboorte een rugzakje met verlofrechten waarin de bestaande verloven in het kader van de geboorte en de latere zorg voor het kind geïntegreerd worden. In het familiekrediet is er ook plaats voor nieuwe of aangepaste modaliteiten zoals bijvoorbeeld opname door grootouders en het stimuleren van opname door beide ouders. Bij kinderen die maar 1 ouder (meer) hebben, maakt die ouder aanspraak op het volledig rugzakje.
- In het kader van de modernisering van de Europese coördinatierregels van de sociale zekerheid vragen we om rekening te houden met de nieuwe realiteiten van de arbeidsmarkt, met name de groeiende vraag naar telewerken, het verschijnen van digitale nomaden, of de toename van het aantal mensen die in meerdere landen tegelijk werken zoals seizoensarbeiders van wie de werkgevers vandaag in bepaalde gevallen moeten aansluiten bij een of meer buitenlandse sociale-zekerheidsinstellingen.
- We onderzoeken of en hoe we het «teleTREINwerk» kunnen stimuleren door de gewerkte uren tijdens het traject met openbaar vervoer mee te tellen nadat de treinen beter zijn uitgerust (tablets, stopcontacten, wifi of voldoende 4G-dekking op het volledige spoornetwerk). Dit zal helpen om de drukte op de wegen en in de treinen beter te spreiden gedurende de dag.
- Voor oudere werknemers blijft het mogelijk om op het einde van hun loopbaan via een landingsbaan deeltijds te werken (1/2^e of 4/5^e) vanaf 55 jaar., voor zover zij vanaf 2025 een beroepsverleden hebben van minstens 30 jaar van elk minstens 156 gewerkte dagen. Deze voorwaarde wordt gradueel verhoogd naar 35 loopbaanjaren in 2030.
- De voorwaarden, opname-mogelijkheden en duurtijd van de verschillende vormen van loopbaanonderbreking en tijdscrediet worden verder geharmoniseerd en binnen de verschillende stelsels afgestemd op de regeling in de private sector.
- Het ouderschapsverlof wordt ook mogelijk gemaakt voor pleegouders binnen het huidige budgettaire kader.
- Het verbod om moederschapsverlof te combineren met de uitoefening van een lokaal politiek mandaat en andere vormen van vrijwilligerswerk wordt afgeschaft.
- Voor SWT (het voormalige brugpensioen) en andere systemen die in de publieke sector een vervroegde uittrede uit de arbeidsmarkt aanmoedigen stopt de nieuwe instroom vanaf de datum van het regeerakkoord, behalve voor medisch SWT. De toegang tot SWT blijft hierbij gevrijwaard voor werknemers uit bedrijven die een intentieverklaring tot herstructurering of collectief ontslag afsloten voor de datum van het regeerakkoord. In dit kader raken we ook niet aan de verworven rechten van degenen die in het stelsel zitten, maar richten we ons op hun activering naar een nieuwe baan. De regering zal de nieuwe

instroom in het stelsel van medisch SWT actiever monitoren, en bij een opvallende afwijking ten opzichte van de voorbije jaren de toegangsvoorwaarden aanpassen.

- Eenmaal per loopbaan mag een werknemer, die al minstens een loopbaan van 10 jaar heeft van effectief gewerkte jaren, zelf ontslag nemen en kan hij voor een beperkte periode van maximum 6 maand toch beroep doen op een werkloosheidsuitkering. Deze duurtijd kan 1 keer worden verlengd met 6 maand bij het volgen van een succesvolle opleiding voor een knelpuntberoep en indien deze opleiding werd aangevat in het eerste trimester van de werkloosheidsuitkering.
- We behouden een individueel opleidingsrecht, maar vullen dit in met meer flexibiliteit en gedeeltelijke collectivisering. In overleg met de sociale partners focussen we op de werknemers die dit het meest nodig hebben en vermijden administratieve rompslomp via het uitsluiten van onder andere flexi-jobs, seizoensarbeiders en studenten. Opgebouwde vormingsrechten kunnen geen aanleiding geven tot een uitbetaling in loon. Informele opleiding binnen KMO's zal worden meegeteld. Daartoe zullen de bestaande vrijstellingen en uitzonderingen behouden blijven voor bedrijven met minder dan 10 en 20 werknemers.
- De regering bekijkt welke bijkomende maatregelen de flexibiliteit voor de werknemer kunnen verhogen, zoals de flexibiliteit in de organisatie van een werkdag in functie van het schoolleven.
- Het misbruik van opeenvolgende dagcontracten in de uitzendsector wordt verder aangepakt. De responsabiliseringsbijdrage voor opeenvolgende dagcontracten in de uitzendsector wordt na 2 jaar praktijk geëvalueerd door de sociale partners begin 2025. Naar aanleiding van die evaluatie wordt nagegaan of er bijkomende maatregelen moeten genomen worden.

MODERNISERING VAN HET ARBEIDSRECHT

- We geven meer vrijheid aan werknemers om binnen de Europese regels in onderling akkoord met hun werkgever de arbeidsuren te bepalen.
- Na overleg met de sociale partners, wordt voor 30/06/2025 een nieuw wettelijk kader ingevoerd waarbij een annualisering van de arbeidstijd of 'accordeon' uurroosters mogelijk wordt voor deeltijdse en voltijdse arbeid. Deze annualisering wordt ingevoerd mits akkoord van de betrokken werknemers, zonder verlies van koopkracht en met de vrije keuze tussen inhaalrust of uitbetaling. Waar mogelijk wordt hierbij arbeidstijdregistratie ingevoerd.
- De verplichting dat de minimale wekelijkse arbeidsduur minstens 1/3e moet zijn van een voltijds uurrooster wordt afgeschaft.
- We behouden en handhaven hierbij wel het verbod op arbeidsprestaties van minder dan 3 uur en oproepcontracten. We heffen de verplichting op om alle toepasbare uurroosters op te nemen in het arbeidsreglement indien de grenzen van de flexibiliteit daar duidelijk worden omschreven. Hierbij dienen garanties te worden ingebouwd die zorgen dat dit niet leidt tot meer ziekteverzuim door werkstress en waarbij de noodzakelijke voorspelbaarheid voor de werkuren van werknemers wordt gegarandeerd, door het behoud van de bestaande regels rond minimale verwittigingstermijnen.
- De verhoging van de begrenzing van studentenarbeid in het arbeidsrecht en sociale zekerheid wordt permanent tot maximaal 650 uur studentenarbeid. De leeftijdsgrens voor studentenarbeid wordt 15 jaar.
- Het verbod op nachtarbeid wordt afgeschaft, net als de wettelijke verplichte sluitingsdag. De regelgeving inzake openingsuren wordt versoepeld.
- Om opnieuw concurrentieel te zijn tegenover de buurlanden start nachtarbeid in de distributiesector en aanverwante sectoren (waaronder e-commerce) voortaan vanaf middernacht (24 uur) in de plaats van de huidige grens vanaf 20 uur, zonder verlies van koopkracht voor de werknemer die vandaag al actief is tussen 20u en 24u. We vereenvoudigen ook de procedures. De bestaande premies voor nachtprestaties zoals vastgelegd in CAO's in diverse sectoren en bedrijven blijven hierbij gelden.

- Na overleg met de sociale partners voeren we uiterlijk voor 31/12/2025 de proefperiode opnieuw in: het wordt voortaan mogelijk voor beide partijen om het arbeidscontract te beëindigen met een opzegtermijn van 1 week gedurende de eerste 6 maanden van het contract.
- Een tijdelijke en/of soepele overgang van personeel naar een andere werkgever kan voordelen hebben voor alle betrokken partijen: de verschillende werkgevers, de werknemer en de sociale zekerheid. In overleg met de sociale partners worden de bestaande mogelijkheden uitgebreid. Dit gebeurt zonder het risico op koppelbazerij te vergroten, door het beschermende wettelijke kader van de uitzendarbeid als uitgangspunt te nemen. We vragen aan de sociale partners om de uitzendarbeid van onbepaalde duur in de praktijk te brengen.
- Het maximum jaarinkomen voor flexi-jobs wordt verhoogd van 12.000 naar 18.000 euro, en waar geldend wordt het maximum uurloon verhoogd van 17 naar 21 euro. Deze bedragen worden verder geïndexeerd. We schrappen voor voltijdse werknemers het verbod van tewerkstelling bij verbonden ondernemingen. Daarbij kijken we in het bijzonder naar de noden van de horeca. Flexi-jobs maken we eveneens mogelijk in alle sectoren maar met respect voor de regels inzake de toegang tot de beschermde beroepen in publieke en private sectoren die met grote tekorten kampen o.a onderwijs, kinderopvang, sport en cultuur. We behouden de autonomie van sectoren om via een opt-out flexi-jobs uit te sluiten of te reguleren. We vragen de bevoegde administraties om de geregistreerde gegevens beter te monitoren en in geval van verhoogd misbruik maatregelen voor te stellen om dit tegen te gaan.
- De wet van 15 mei 2024 tot invoering van een samenlevingsdienst wordt opgeheven.
- Om flexibele arbeid te garanderen zorgen we voor een structurele en uniforme en flexibele algemene regeling van 180u voor fiscaalvriendelijke overuren met een lastenverlaging voor de werkgever en een belastingvermindering voor de werknemer. Voor onvrijwillige overuren behouden we de bestaande procedure en het overloon. Wat betreft de vrijwillige overuren voeren we één aantrekkelijk systeem in tot 360 vrijwillige overuren zonder motief of inhaalrust, dat arbeidsrechtelijk van toepassing is in alle sectoren. Voor 240 van deze vrijwillige overuren is geen overloon verplicht en is bruto gelijk aan netto, dus zonder sociale bijdrage of personenbelasting. Dit gebeurt op basis van een schriftelijke overeenkomst tussen werknemer en werkgever die steeds opzegbaar is. Voor de horeca zullen de huidige 360 vrijwillige overuren opgetrokken worden naar 450 overuren, waarvan 360 zonder verplicht overloon, en zal de huidige regeling vereenvoudigd en flexibeler gemaakt worden. Werknemers die geen vrijwillige overuren wensen te verrichten mogen daar geen nadelige gevolgen van ondervinden.
- De vrijwillige overuren worden voorbehouden voor werknemers die voltijds werken en daarnaast ook voor deeltijdse werknemers die minstens 3 jaar deeltijds werken op voorwaarde dat er een tijdelijke toename van werk is.
- We activeren de ontslagvergoeding en beperken ze voor nieuwe aanwervingen tot maximum 52 weken om een beter evenwicht te vinden tussen een degelijk niveau van sociale bescherming en een aantrekkelijk investeringsklimaat.
- We beperken het aantal beschermingsvergoedingen dat kan verkregen worden in het kader van een ontslag.
- In overleg met de sociale partners creëren we een raamwerk voor het gebruik van niet-aanwervingsclausules in de uitzendsector, waarbij we de levensvatbaarheid en eerlijke vergoeding voor uitzendbedrijven behouden en manifest misbruik aanpakken. Het gebruik van projectsourcing in de zorg ontmoedigen we
- We vragen aan de sociale partners om voorstellen uit te werken ter voltooiing van het eenheidsstatuut arbeiders-bedienden.
- De regels inzake onvrijwillig deeltijdse tewerkstelling zullen worden geëvalueerd met het oog op een striktere en beter uitvoerbare toepassing.

ADMINISTRATIEVE VEREENVOUDIGING

- We schrappen de federal learning account en onderzoeken vervolgens een minder administratief belastend systeem. Daarbij wordt ook aandacht besteed.
- We schrappen de startbaanverplichting. Deze verplichting zorgt voor veel administratieve overlast en schiet door de vele vrijstellingen die bestaan zijn doel voorbij.

- Met het oog op vereenvoudiging en het stimuleren van ondernemerschap onderzoeken we of de huidige driemaandelijke berekening van de sociale bijdragen voor zelfstandigen kan worden vervangen door een maandelijkse berekening. De betaling van de bijdragen zal daarbij echter nog steeds op kwartaalbasis plaatsvinden.
- Het systeem van verhogingen bij laattijdige betaling van de sociale bijdragen voor zelfstandigen zal worden herzien om het eerlijker te maken en minder zwaar te laten wegen op zelfstandigen.
- Om de aangifte van loon- en arbeidstijdgegevens te moderniseren, de administratie voor de werkgevers te vereenvoudigen en innovaties te faciliteren, wordt het project e-gov 3.0 geïmplementeerd
- De stelsels van overzeese sociale zekerheid en van de zeevarenden worden geactualiseerd, en gerationaliseerd, zonder de verworven rechten van de huidige aangeslotenen in te perken.
- De administratieve verplichtingen voor de werkgevers voor deeltijdse arbeid worden vereenvoudigd, zonder vermindering van de bescherming van onvrijwillig deeltijdse werknemers.
- Waar akkoorden tussen de werkgever en de werknemer zesmaandelijks hernieuwd moeten worden (bijvoorbeeld voor de vierdagenweek), wordt deze verplichting vervangen door of minstens aangevuld met de mogelijkheid om een akkoord van onbepaalde duur te sluiten met een zesmaandelijks herroepingsrecht.
- Bestaande of nieuwe EU richtlijnen op sociaal vlak die rapporteringsverplichtingen opleggen, worden kritisch bekeken met het oog op de vermindering van bestaande of nieuwe rapporteringsverplichtingen, in het bijzonder voor KMO's.
- Risico-analyses die de welzijnswet verplicht, hoeven niet jaarlijks herhaald te worden indien de werkomstandigheden ongewijzigd zijn.
- Voor heel wat documenten zijn bewaartermijnen tot 5 jaar ingevoerd, bijvoorbeeld voor de aanvraag van een wisselende werkweek. Na de opmaak van de inventaris van alle te bewaren documenten, bouwt de regering die verplichting voor de minst belangrijke documenten af.
- Net zoals bij werknemers, wordt Mult-eMediatt ook ingeschakeld om de aanvraag voor een ziekte-uitkering bij zelfstandigen ook automatisch op te laten starten door de arts.
- Samen met de wet lagere kosten (zie verder) zal elk regeringslid tegen 30/06/2025 aan de ministerraad voorleggen welke administratieve verplichtingen voor ondernemers (zelfstandigen, KMO's, en grote ondernemingen) vereenvoudigd of geschrapt kunnen worden.

EEN ALLESOMVATTEND PLAN VOOR DE PREVENTIE EN RE-INTEGRATIE VAN LANGDURIG ZIEKEN

- De basis van dit omvattend plan is een sterkere responsabilisering van de 5 betrokken actoren: werkgevers, -werkenden, artsen (behandelend artsen, arbeidsartsen en adviserend artsen), ziekenfondsen en de regionale diensten voor arbeidsbemiddeling.
- De regering zet in op 3 krachtlijnen, die gemonitord worden via o.a. de Terug Naar Werk-barometer:
  - Voorkomen dat mensen ziek worden.
  - Voorkomen dat mensen die gezondheidsproblemen krijgen (langdurig) uitvallen op het werk.
  - Faciliteren dat mensen die uitvallen snel terug (deeltijds) aan het werk gaan, en mensen die ernstig ziek zijn ondersteunen in hun traject terug naar werk.

WERKGEVERS

- Rekening houdend met de eigenheid van het bedrijf (o.a. grootte, sector,...) moedigen we werkgevers en hun preventiediensten aan om een actief verzuimbeleid te voeren door een werkomgeving te creëren waarin langdurig ziekteverzuim zoveel mogelijk wordt voorkomen en zieke werknemers regelmatig worden gecontacteerd en opgevolgd.

We verankeren deze aanpak in de welzijnswet en de wet op de arbeidsreglementen. De welzijnswet zal bovendien worden geëvalueerd op administratieve complexiteit en doeltreffendheid.

- We responsabiliseren werkgevers om versterkt in te zetten op de re-integratie van hun langdurig zieke werknemers tussen 18 en 54 jaar. Gedurende de eerste 2 maanden van primaire arbeidsongeschiktheid die volgen op de periode van gewaarborgd loon vragen we aan werkgevers, die geen KMO zijn, een bijdrage voor deze groep van 30% van de uitkering die ten laste is van het RIZIV. Voor hen vervangt dit de huidige sancties die worden opgelegd aan bedrijven met relatief veel langdurig zieke werknemers.
- De re-integratietrajecten via de werkgever worden hervormd zodat ze ook rekening houden met tewerkstellingsmogelijkheden bij andere werkgevers. Via een intensievere samenwerking tussen de regionale bemiddelingsdiensten en preventiediensten en een gezamenlijk arbeidsongeschiktheidsdossier waar alle betrokkenen (ziekenfonds, arbeidsarts, behandelend arts, etc.) toegang toe hebben, krijgen de arbeidsarts en preventiedienst meer mogelijkheden om een actief re-integratiebeleid te voeren.
- De behandelend arts deelt - na een arbeidsongeschiktheid van 1 maand - het getuigschrift arbeidsongeschiktheid via het TRIO-platform met de preventieadviseur-arbidsarts, de adviserend arts, en andere actoren die toegang hebben tot het TRIO-platform. Op die manier krijgt de preventieadviseur-arbidsarts rechtstreekse informatie over het bestaan van de arbeidsongeschiktheid én de aard van de gezondheidsproblematiek. Dat maakt het mogelijk dat sneller acties ondernomen worden, en dat situatieve en arbeidsgerelateerde arbeidsongeschiktheden vroeger kunnen worden opgespoord.
- De preventieadviseur-arbidsarts moet voor elke werknemer die minstens 1 maand afwezig is wegens gezondheidsproblemen (en waarvoor hij dus een getuigschrift arbeidsongeschiktheid heeft gekregen) een actie ondernemen, zoals het doorsturen van informatie tot het uitnodigen voor een gesprek. We onderzoeken of het sturen van de “15 vragen” die opgenomen zijn in de quick-scan-vragenlijst hier ook een onderdeel van kan zijn.
- Om werkgevers te stimuleren effectief werk te maken van re-integratie ondersteunen we hen bij de opmaak van re-integratie-plannen. Werkgevers worden verplicht om na 8 weken arbeidsongeschiktheid een inschatting te laten maken van het arbeidspotentieel van hun werknemer door de externe preventiedienst, en desgevallend een re-integratie-traject te starten. Voor werkgevers met meer dan 20 werknemers voorzien we een sanctie indien niet binnen de 6 maanden vanaf de aanvang van de ziekte een re-integratieproces wordt opgestart voor wie arbeidspotentieel heeft.
- De preventieve aanpak van langdurige ziekte en de versterkte inspanning voor de re-integratie van langdurig zieke werknemers richt zich in de eerste plaats op de interne arbeidsorganisatie en interne mobiliteit in de onderneming, en pas in de tweede plaats op externe mobiliteit. Dit versterkte beleid inzake re-integratie beoogt dus niet het ontslag van de betrokken werknemers. Enkel indien na onderzoek in het kader van het re-integratietraject blijkt dat werknemers definitief medisch ongeschikt zijn om hun functie in een onderneming opnieuw op te nemen, kan het bedrijf deze functie opnieuw vacant stellen en onmiddellijk overgaan tot een nieuwe aanwerving zonder bijkomende kosten. We verkorten de huidige wachtperiode van 9 naar 6 maanden ononderbroken arbeidsongeschiktheid alvorens kan overgegaan worden tot beëindiging van de arbeidsovereenkomst omwille medische overmacht .
- De bijdrage aan het Terug Naar Werk (TNW)-fonds is steeds verschuldigd bij de beëindiging van de overeenkomst. De besteding van de middelen in het TNW-fonds wordt geëvalueerd en verbeterd door administratieve vereenvoudiging en de TNW-begeleiders ook aan te spreken om die middelen frequenter te gebruiken.
- In plaats van de huidige verplichte 3 maanden wachtperiode wordt het voor werkgevers mogelijk (niet verplicht) om een formeel of informeel re-integratietraject naar werk op te starten vanaf de eerste dag ziekte mits toestemming van hun werknemer.

WERKNEMERS

- In het kader van een beleid ter bestrijding van absentisme zal de mogelijkheid om jaarlijks tot 3 keer 1 ziektedag op te nemen zonder medisch attest worden hervormd zodat dit nog slechts 2 keer per jaar kan.

- Dankzij de wet van 20 december 2023 wordt bij langdurig zieken het recht op een ziekte-uitkering op regelmatige basis opnieuw beoordeeld. Indien uit deze screening een arbeidspotentieel blijkt en ze niet meer verbonden zijn door een arbeidsovereenkomst volgt een verplichte inschrijving bij de regionale dienst voor arbeidsbemiddeling (Forem, VDAB, Actiris). Bij niet ingaan op of niet naleven van deze verplichting wordt dit doorgegeven aan het RIZIV en aan de ziekenfondsen voor een evaluatie van de arbeidsongeschiktheid.
- Ook van langdurig zieken (> 1 jaar) die nog verbonden zijn door een arbeidsovereenkomst wordt op regelmatige basis het recht op een ziekte-uitkering opnieuw beoordeeld. Indien uit deze screening een arbeidspotentieel blijkt wordt hen een verplicht re-integratie-traject naar werk aangeboden.
- Voor werknemers die onvoldoende of niet meewerken aan een re-integratietraject (via de werkgever) of een terug-naar-werk-traject (via het ziekenfonds) zullen we, respectievelijk, een sanctie invoeren en de bestaande sanctie verhogen. We voorzien een vermindering van de uitkering met 10% voor wie de administratieve verplichtingen (bvb. het invullen van een vragenlijst) niet nakomt. Een afwezigheid zonder geldige motivering op een uitnodiging van een arts (arbeidsarts én adviserend arts) in functie van re-integratie, geeft bij de werknemer aanleiding tot een schorsing van het recht op uitkeringen/gewaarborgd loon.
- Bij een niet geldig gemotiveerde afwezigheid op een uitnodiging door een Terug Naar Werk-coördinator of een bemiddelaar van de arbeidsbemiddelingsdienst wordt een sanctie opgelegd van 10% van de uitkering.
- Om een draaideureffect in de ziekte-verzekering te vermijden, waarbij werknemers bij hervat telkens opnieuw aanspraak maken op 30 dagen gewaarborgd loon, bepalen we dat hervat pas na 8 weken werkhervatting opnieuw recht geeft op de 30 dagen gewaarborgd loon. Voor gerechtigden die het werk gedeeltelijk hervatten met een notificatie aan de adviserend arts, is de onderneming die hen de kans geeft op dit soort werkhervatting geen gewaarborgd loon verschuldigd bij hervat gedurende deze tewerkstelling.
- De werknemer die nog niet ziek is maar dreigt uit te vallen wegens ziekte, kan aan zijn werkgever en arbeidsarts vragen om preventief een re-integratietraject op te starten. De werkgever is niet verplicht om op dit verzoek in te gaan.
- Door de sociale en fiscale regels voor het combineren van een deel van uitkering met een gedeeltelijk inkomen uit arbeid te versoepelen maken we de stap naar betaalde arbeid ook voor langdurig zieken voldoende lonend. We verlagen de administratieve drempels bij gedeeltelijke werkhervatting, zowel voor de werkgever als voor de werknemer en het ziekenfonds.
- Voortaan is, evenwaardig aan de toelating van de adviserend arts, ook een toelating van de behandelend arts of arbeidsarts voldoende om de werknemer aan de slag te laten gaan. De start van de gedeeltelijke werkhervatting wordt onverwijld door de werkgever en de werknemer gemeld aan de adviserend arts van zijn ziekenfonds, zodat een correcte berekening van de uitkering mogelijk wordt. Daarnaast ondersteunen we het combineren van een deel van een uitkering met een gedeeltelijk inkomen uit arbeid door in te zetten op een automatische en administratief eenvoudige vorm van fiscaal voluntariaat in samenspraak met de uitbetalende instellingen.

BEHANDELENDE ARTSEN

- Behandelende artsen bekijken voortaan altijd de mogelijkheid van aangepast of ander werk bij het schrijven of verlengen van een ziekte-attest of getuigschrift arbeidsongeschiktheid. We vormen hiervoor in bepaalde gevallen dit attest om tot een geschiktheidsattest (of 'fit note') waarin de behandelende arts facultatief kan vermelden wat de zieke werknemer tijdens de periode van ziekte wél nog kan. De behandelende arts kan de inhoud van de 'fit note' overleggen met de arbeidsarts die de concrete mogelijkheden van aangepast of ander werk in de betrokken onderneming kan beoordelen. In dat geval wordt deze suggestie via het TRIO-platform met de andere artsen gedeeld en desgevallend besproken.
- In geval van een arbeidsongeschiktheid die langer dan twee maanden duurt, wordt de rol van 'verantwoordelijke behandelende arts' gecreëerd. Deze arts heeft een coördinerende rol bij het opvolgen en begeleiden van patiënten in langdurige arbeidsongeschiktheid en treedt op als eerste contactpersoon in de communicatie met de adviserend arts en de

arbeidsarts. Bij voorkeur is dit de huisarts, maar indien gewenst kan de huisarts deze verantwoordelijkheid overdragen aan een specialist. Deze ‘verantwoordelijke behandelende arts’ biedt een Globaal Medisch Dossier aan aan elke patiënt waarvoor hij een getuigschrift arbeidsongeschiktheid of verlenging indient voor een totale periode van langer dan twee maanden.

- Op basis van datamining worden artsen die significant meer en/of langere periodes van arbeidsongeschiktheid voorschrijven opgevolgd, aangesproken en financieel geresponsabiliseerd in hun voorschrijfgedrag. De nodige data worden daarvoor verzameld, onder andere bij de sociale secretariaten. We zetten daarbij in op instrumenten voor zelfsturing bij de artsen, door hen toe te laten hun eigen voorschrijfgedrag te vergelijken met wetenschappelijk onderbouwde ‘standaarden’ en het voorschrijfgedrag van hun collega’s in eenzelfde regio.
- Er wordt voor werkgevers een digitaal meldpunt voor verdachte ziekte-attesten en getuigschriften arbeidsongeschiktheid ingevoerd bij de SIOD. De sancties tegen artsen die frauduleuze medische attesten afleveren worden aangescherpt in overleg met de orde van geneesheren.

ZIEKENFONDSEN

- Ziekenfondsen hebben de expertise en ervaring om mensen die langdurig ziek zijn te begeleiden en hen te helpen terugkeren naar werk. We willen hen inzetten als partner in het activeren van deze groep, door samen met werkgevers, artsen en andere betrokkenen trajecten op te stellen die gericht zijn op re-integratie. We responsabiliseren de ziekenfondsen financieel op het inzetten van acties voor elke arbeidsongeschikt erkende persoon (tenzij de medische situatie dit onmogelijk maakt). We maken de financiering van hun werkingskosten meer afhankelijk van de mate waarin zij er effectief in slagen om langdurig zieken te re-integreren op de arbeidsmarkt.
- Zowel de parameterformule (die het globale budget vaststelt) als de formules voor de verdeling van die globale enveloppe tussen de Ziekenfondsen worden in deze zin aangepast. Het wettelijk vermoeden van arbeidsongeschiktheid in geval van een opleiding of begeleiding wordt afgeschaft.

REGIONALE DIENSTEN VOOR ARBEIDSBEMIDDELING

- Om de grote groep van langdurig zieken maximaal en duurzaam te re-integreren op de arbeidsmarkt is er nood aan een betere coördinatie en samenwerking tussen het federale niveau en de deelstaten en tussen de beleidsdomeinen gezondheid en werk. De focus verschuift hierbij van een grotendeels medische benadering naar een multidisciplinaire en meer arbeidsmarktgerichte benadering vanuit de regionale diensten voor arbeidsbemiddeling (Forem, VDAB, Actiris, Arbeitsamt) en hun partner-organisaties. Ook de arbeidsarts en preventiedienst krijgen een grotere rol met het oog op een structurele doorverwijzing naar de regionale bemiddelingsdiensten, die hiervoor ook toegang krijgen tot het “trio-platform” van behandelende arts, adviserend geneesheer en arbeidsarts.
- We sluiten nieuwe Samenwerkingsakkoorden met de regionale bemiddelingsdiensten met een ambitieuze doelstelling en groeipad in het actieve bereik en re-integratie naar werk van langdurig zieke werknemers. Er wordt in opgenomen dat de bij de regionale bemiddelingsdiensten ingeschreven arbeidsongeschikt erkende werkzoekenden actief benaderd worden met een concreet aanbod (bv. een uitnodiging voor een gesprek) uiterlijk 1 maand na inschrijving. De arbeidsbemiddelingsdienst is bovendien verplicht om elke aangemelde persoon een traject (op maat) aan te bieden. In dit Samenwerkingsakkoord maken we ook afspraken over de nodige gegevensuitwisseling en de financiering. Voor elke aanmelding ontvangt de arbeidsbemiddelingsdienst een inspanningsfinanciering van X euro (voor het opstarten van een traject of het motiveren waarom voor een aangemelde persoon een traject niet opgestart wordt) en een resultaatfinanciering van Y euro (= volledige of gedeeltelijke werkhervatting gedurende minstens X maanden binnen Y maanden na de start van een traject).

ZELFSTANDIGEN

- Er zal worden onderzocht op welke manier de administratieve situatie van een zelfstandige die arbeidsongeschikt is

voor een lange periode, kan worden bevroren om te voorkomen dat hij administratieve boetes of verhogingen moet betalen terwijl hij niet in staat is zijn activiteiten te beheren. Deze maatregelen voor zelfstandigen worden samen met het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen en het beheerscomité voor de uitkeringsverzekering van zelfstandigen van het RIZIV onderzocht en uitgewerkt.

- We onderzoeken een systeem van gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid voor zelfstandigen, waardoor hun volledige uitval kan worden vermeden. We vragen aan het Algemeen Beheerscomité om de mogelijkheid en financiering van een evenredige ziekte-uitkering voor zelfstandigen te onderzoeken. De ziekte-uitkering zou dus worden berekend op basis van het laatste inkomen, met de invoering van een minimum- en een maximumbedrag. Het minimumbedrag wordt vastgesteld op het niveau van de bestaande forfaitaire ziekte-uitkeringen.
- De administratieve last voor zowel een zelfstandige als voor een werknemer die arbeidsongeschikt is wordt verminderd zodat ze zich kunnen concentreren op hun herstel. De kennisgeving van arbeidsongeschiktheid door de behandelend arts aan het ziekenfonds gebeurt via een elektronisch getuigschrift.
- Er wordt onderzocht hoe een melding van arbeidsongeschiktheid door het ziekenfonds aan het sociale verzekeringsfonds en aan de RSVZ kan worden ingevoerd om het recht op gelijkstelling wegens ziekte of vrijstelling van sociale bijdragen te onderzoeken.
- We versterken de informatieverstrekking in het kader van de aangifte van arbeidsongeschiktheid en de (mogelijkheid tot) werkhervatting bij zelfstandigen en werknemers.
- We voorkomen dat zelfstandigen langdurig ziek worden door het preventiebeleid uit te breiden met financiële steun gekoppeld aan sociale zekerheid. Het doel is om het preventieve aspect van de sociale zekerheid voor zelfstandigen te versterken.

LOONVORMING DIE KOOPTKRACHT EN CONCURRENTIEKRACHT BESCHERMT

- We behouden het principe van de automatische indexering om de lonen te beschermen zodat werknemers hun levensstandaard kunnen behouden, ook wanneer de prijzen van goederen en diensten stijgen. Het is een garantie voor stabiliteit, niet alleen voor de burgers maar ook voor de economie. Het biedt namelijk een belangrijke bescherming aan de particuliere consumptie.
- We behouden het principe van de loonnormwet van 2017 zodat de concurrentiekracht van onze ondernemingen op dat punt gewaarborgd is op termijn.
- We vragen aan de sociale partners om tegen 31/12/2026 een advies uit te werken over de hervorming van de loonwet en het systeem van automatische indexering. Daarbij is er de nodige aandacht voor het concurrentievermogen van onze ondernemers en de koopkracht van de werknemers. We vragen hen een nieuw ijkingspunt te onderzoeken dat rekening houdt met een bredere definitie van loonkosten en ook de historisch opgebouwde handicap in rekening neemt.
- In afwachting van het advies over een fundamentele hervorming van de automatische loonindexering en de loonnorm zorgen we voor hogere minimumlonen. Daartoe wordt in navolging van het afsprakenkader dat de sociale partners op 25 juni 2021 sloten binnen de Groep van Tien, het bedrag van het GGMMI met cao nr. 43/15, gesloten op 15 juli 2021, verhoogd met 35 euro bruto op 1 april 2026, zonder verhoging van de loonkost voor de werkgever. In 2028 wordt eenzelfde bijkomende stap gezet. We streven de ambitie na om het minimumloon bij de hoogste van Europa te houden.
- We zetten in op een modernisering en flexibilisering van de wet van 2001 betreffende de werknemersparticipatie (de zogenaamde participatiewet).

MODERN SOCIAAL OVERLEGMODEL

- Gelet op de grote uitdagingen en fundamentele hervormingen die zich aandienen in het arbeidsmarktbeleid en de sociale zekerheid gaan we het overleg hierover aan met de sociale partners en deelstaten. Op meerdere principes in deze nota wordt expliciet verwezen dat we de sociale partners vragen om een voorstel te doen en/of advies te geven. Indien het sociaal overleg na een vooraf vastgelegde en voldoende ruime termijn geen akkoord bereikt over deze dossiers, beslist de regering binnen de vooraf bepaalde budgettaire marge, en respecteren we zo de democratische besluitvorming.
- We aanvaarden niet dat de kostprijs van sociale akkoorden automatisch doorgeschoven wordt naar de belastingbetaler. We responsabiliseren daarvoor alle partners in hun rol van paritaire beheerders van de sociale zekerheid door de gehele financiering transparanter te maken en hervormingen die de betaalbaarheid verbeteren dwingend te maken. Afspraken tussen de sociale partners die de inkomsten of uitgaven van de federale overheid beïnvloeden, zullen alvorens de regering ermee instemt of ze omzet in regelgeving, worden afgetoetst op de inpasbaarheid in het meerjarig begrotingstraject, Indien niet zal er geen instemming worden verleend en vraagt de regering om er vooraf evenwaardige compenserende maatregelen in op te nemen. Maatregelen die de regering neemt met een kostprijs voor de sociale zekerheid voor werknemers of zelfstandigen worden door de overheid structureel gefinancierd. Het systeem van bestuursovereenkomsten wordt bevestigd en voor de gehele legislatuur vastgelegd met wederzijdse engagementen
- We vragen de sociale partners om tegen 01/01/2027 het aantal paritaire comités te verminderen zodat het sociaal overleg moderniseert.
- We waarborgen de juridische bescherming van de vakbonden voor wat betreft betogingen en stakingen onder stakingsaanzegging of hun rol binnen bedrijven, zodat ze hun historische rol kunnen blijven spelen.
- Voor hun handelingen als dienstverlener of als organisator van (andere) activiteiten vallen ze onder de gangbare regels van financiële transparantie en juridische aansprakelijkheid.
- De vakbonden blijven de werkloosheidsuitkeringen uitbetalen, maar de sociale partners maken geen deel meer uit van het beheerscomité van de Hulpkas Voor Werkloosheidsuitkeringen (HVW). We moderniseren de dienstverlening en verhogen de efficiëntie van de HVW.
- Het Rekenhof controleert of publieke middelen correct en doelmatig worden besteed. In dit kader dienen ook de overheidsgelden die naar de meewerkende instellingen in de secundaire netwerken van de sociale zekerheid vloeien te worden onderzocht. De doelstelling daarbij is een correcte en efficiënte toekenning van sociale prestaties. Concreet dienen de controleprocedures vanuit de Openbare Instellingen voor Sociale Zekerheid (OISZ) en de financiële stromen naar de betrokken instellingen alsook de begeleidende financiële responsabiliseringsmechanismen periodiek tegen het licht te worden gehouden.
- Om de efficiëntie van de uitbetalingsinstellingen van werkloosheidsuitkeringen te verbeteren, zal op 1 januari 2026 een kwaliteitsbarometer worden ingevoerd, zoals reeds bestaat voor erkende sociale secretariaten. Deze barometer heeft als doel de kwaliteit van de gegevensverwerking en -uitwisseling tussen de uitbetalingsinstellingen en de Openbare Instellingen voor Sociale Zekerheid (OISZ) te verbeteren, en moet leiden tot een betere kwaliteit van de dienstverlening aan werkzoekenden. De RVA controleert of aan de vast te leggen criteria wordt voldaan.
- De ontslagbescherming van effectief verkozen personeelsleden in de sociale verkiezingen blijft ongewijzigd. Voor kandidaten die niet verkozen zijn wordt een wijziging aangebracht. Daar waar zij op heden gedurende een termijn van 2 jaar dezelfde bescherming genieten als effectief verkozenen, wordt dit aangepast naar 6 maand.
- Het recht op vrije meningsuiting en het recht om te demonstreren zijn beide fundamentele pijlers van onze democratie. Tegelijkertijd erkennen wij de noodzaak om, in gevallen van ernstige verstoring van de openbare orde of wanneer de veiligheid in gevaar komt, maatregelen te nemen. Zo staan we rechtvaardig toe om repressie als bijkomende straf uit te sluiten van demonstraties, met als doel de openbare veiligheid en de orde te waarborgen. We vragen aan de sociale partners om tegen 31/12/2025 de uitoefening van het stakingsrecht te verduidelijken door de overeengekomen principes uit het Herenakkoord van 2002 te actualiseren met respect voor de internationale normen en de rechtspraak. Daarbij moet het

stakingsrecht gegarandeerd blijven, met respect voor de rechten en vrijheden van anderen en de openbare orde. De regering engageert zich om dit akkoord te honoreren.

- We sluiten tripartite sociale akkoorden in de federale non profit-sectoren met het oog op een opwaardering en modernisering van de arbeidsomstandigheden in deze sectoren.

EEN WERKLOOSHEIDSREGLEMENTERING OP MAAT VAN DE VERSCHILLENDE REGIONALE ARBEIDSMARKTEN

- We maken meer regionaal maatwerk in de werkloosheidsreglementering mogelijk met meer autonomie, responsabilisering en samenwerking met de deelstaten.
- De deelstaten kunnen de criteria voor een passende dienstbetrekking (zoals de maximale pendel-afstand en -tijd), de beschikbaarheid en vrijstelling van werkzoekenden (voor bv. opleiding of vrijwilligerswerk) en de strafmaat zelf bepalen en laten controleren door de regionale bemiddelingsdienst (Forem, VDAB, Actiris, Arbeitsamt).
- We integreren de actieve, passieve en aangepaste beschikbaarheid in een uniforme vorm van actieve beschikbaarheid voor alle werklozen, in overeenstemming met het principe dat elke werkzoekende, als voorwaarde voor het recht op een uitkering, de plicht heeft om actief naar werk te zoeken. De hervorming van de vorige regering wat betreft de uitzonderingen voor kunstenaars blijven behouden.

SOCIALE FRAUDEBESTRIJDING

De regering voert maximaal de strijd op tegen sociale fraude en sociale dumping, steeds in overleg met de sectoren. Dit ondermijnt immers het draagvlak van onze sociale zekerheid, belemmert de goede werking van de arbeidsmarkt, verstoort de economie door oneerlijke concurrentie en brengt de veiligheid en de gezondheid van werknemers en zelfstandigen in gevaar.

Uit Europese cijfers blijkt dat het aantal gedetacheerde werknemers in België zeer hoog is in verhouding tot onze buurlanden. Het oneigenlijk gebruik van detachering zorgt voor een verlies aan RSZ inkomsten en belastingsontvangsten. We nemen daarom gericht maatregelen om sociale fraude, zwartwerk en sociale dumping te voorkomen en te bestrijden door de Europese en internationale samenwerking te versterken. Zo waarborgen we het concurrentievermogen van onze bedrijven en garanderen we een eerlijke concurrentie.

Een performant beleid tegen sociale fraude begint bij het voorkomen ervan. De regering zal daarom in het bijzonder aandacht hebben voor duidelijke regelgeving, transparantie, automatische informatiedoorstroming en integrale samenwerking tussen alle betrokken administraties op alle beleidsniveaus.

Het beleid moet echter ook inzetten op een versterkte handhaving door te investeren in voldoende mensen en technologische hulpmiddelen voor de sociale inspectiediensten. Zo verhogen we het risico voor malafide ondernemingen en individuen om gepakt te worden. We voeren ook de strijd op tegen sociale uitkeringsfraude en zwartwerk. Tot slot is een effectief sanctioneringsbeleid essentieel om valsspellers te ontmoedigen en de sociale bescherming van werknemers, zelfstandigen en eerlijke burgers te waarborgen.

In het kader van het sociaal overleg zullen de diverse maatregelen inzake sociale fraude genomen worden na overleg met de sociale partners.

- De overheid zal alle maatregelen gericht op de bestrijding van sociale fraude monitoren om de toepassing en controle ervan te versterken.
- We optimaliseren de werking van het 'Meldpunt voor een Eerlijke Concurrentie' zodat verboden internationale terbeschikkingstelling sneller gemeld wordt.
- De in België gevestigde ondernemingen die gebruik maken van buitenlands personeel, moeten ook voldoende geïnformeerd en gesensibiliseerd worden over de risico's die ze lopen door samen te werken met niet-erkende buitenlandse bedrijven die personeel ter beschikking stellen. Het Belgische bedrijf kan een strafsancie of een administratieve geldboete krijgen.

- Belgische gebruikers dienen de uitdrukkelijke verplichting te krijgen om te controleren of de buitenlandse dienstverlener over een erkenning beschikt, voordat ze ermee kunnen samenwerken.
- De gegevensuitwisseling en samenwerking op strategisch en operationeel niveau tussen de sociale inspectiediensten, de fiscus, politie en justitie in het kader van het College voor de strijd tegen de fiscale en sociale fraude, het ministerieel comité en de SIOD, wordt verdergezet en versterkt. De rol van de SIOD wordt geactualiseerd. Deze samenwerkingsstructuur zal prioriteiten aanbrengen in het bestrijden van sociale-fraudefenomenen, die in eerste instantie gericht moeten zijn op samenlevingsontwrichtende fraude zoals mensenhandel, georganiseerde sociale fraude, sociale dumping, zwartwerk, drugsgelateerde praktijken,... Het doel is dat de inspectiediensten de ernst van de fraude centraal zetten, eerder dan de potentiële budgettaire opbrengst. Om hun slagkracht op het terrein nog te versterken kunnen ze voorstellen om de wetgeving aan te passen om louter administratieve controles te vereenvoudigen of af te schaffen
- We faciliteren een betere uitwisseling van informatie tussen Belgische en buitenlandse inspectiediensten op Europees niveau over terbeschikkingstelling in andere Europese landen. Dit zou Belgische inspectiediensten bijvoorbeeld kunnen toelaten meer inzicht te krijgen in activiteiten van de in het buitenland gevestigde ondernemingen.
- Het federale en regionale niveau moeten beter samenwerken in de aanpak van sociale fraude en hun beleid beter op elkaar afstemmen, onder meer voor het verkorten van de doorlooptijden voor het uitreiken van een gecombineerde vergunning (single permit) voor arbeidsmigranten van buiten de EU.
- De fiscus en de RSZ onderzoeken hoe de fiscale controles op de 183 dagenregel verbeterd kunnen worden door gebruik te maken van gegevens die beschikbaar zijn bij de RSZ.
  - Er moet gewerkt worden aan een grensoverschrijdende invordering van sociale bijdrage via een Europees mechanisme
  - De strijd tegen schijnzelfstandigheid en schijnwerknemerschap wordt verder versterkt.
  - Om de strijd tegen malafide onderaanneming te versterken evalueren we in overleg met de sociale partners de ketens van onderaanneming in de bouwsector in de ruime zin en in de vleessector inzake de betaling van lonen en sociale bijdragen, om te beoordelen of de recente verstrenging voldoende ver gaat.
  - Om sociale dumping tegen te gaan en de veiligheid op bouwwerven te verhogen, voeren we de verplichte registratie bij het verlaten van de werf in, zoals beslist is voor de schoonmaak en verhuissector. We onderzoeken of het persoonlijk identificatiemiddel ConstruBadge, zoals afgesproken tussen de sociale partners van de bouwsector, een geschikt middel is om de aanwezigheid op bouwwerven te registreren.
- De sociale inspectiediensten (RSZ en TSW) moeten rechtstreeks en van op afstand gebruik kunnen maken van de sociale gegevens die geregistreerd worden in de zogenaamde witte kassa, om via datamining zwartwerk, niet correcte betaling van sociale bijdragen en sociale dumping beter te kunnen aanpakken.
- Om de strijd tegen sociale fraude en sociale dumping te versterken moeten we ook de bestraffing ervan verstrengen. Daarom stellen we voor dat in geval van een inbreuk op het Sociaal Strafwetboek met een verzwarende factor het bedrag van de strafrechtelijke (of administratieve) geldboete niet lager mag zijn dan 50% van het voorgeschreven maximumbedrag. Rekening houdende met de prijsevoluties van de laatste jaren worden de bedragen van de geldboetes aangepast door een verhoging van de opdecimen van 70 naar 90. Sociale fraudeurs verliezen gedurende een bepaald aantal kwartalen het recht op toekomstige RSZ-kortingen. Werkgevers die aan sociale dumping doen en niet bijdragen aan het systeem, mogen niet van dezelfde voordelen genieten als werkgevers die wel de regels volgen. In dit kader wordt onderzocht hoe ook buitenlandse bedrijven hiervoor verantwoordelijk kunnen worden gemaakt.
  - De sectorale aanpak in overleg met de sociale partners wordt verdergezet. De nieuwe Plannen voor Eerlijke Concurrentie worden opgevolgd en uitgevoerd. Het overleg met andere sectoren, zoals de land- en tuinbouw, de horeca en de dienstencheques, worden verdergezet of aangevat. In het kader van het sociaal overleg zullen de diverse maatregelen in deze Plannen voor Eerlijke Concurrentie genomen worden na overleg met de sectorale sociale partners. Wanneer de sectorale sociale partners tot conclusies komen, worden deze ook aan de interprofessionele partners voor advies voorgelegd om de coherentie te bewaren.

- De samenwerking tussen de federale en regionale sociale inspectiediensten wordt versterkt door een actualisering van het Samenwerkingsakkoord.
- Om te verzekeren dat seizoenarbeiders hun fiscale en sociale rechten en plichten kunnen doen gelden, respectievelijk uitvoeren, dienen deze arbeiders zich bij de gemeente aan te melden opdat zij een domicilie-adres van het land van herkomst laten registreren, losstaand van de registratie zoals bedoeld in artikel 1 van de wet van 19 juli 1991 betreffende de bevolkingsregisters. We onderzoeken via welke bestaande of nieuwe toepassing deze registratie kan gebeuren onder de bevoegdheid van de minister belast met sociale zekerheid, en garanderen dat de toepassing kan worden gebruikt door de fiscale en sociale administraties. Voor de verwerking van de persoonsgegevens wordt voorzien in een passend wettelijk kader.
- We verhogen het aantal controles met betrekking tot de daadwerkelijke verblijfplaats op Belgisch grondgebied, de gezinssamenstelling en het middelenonderzoek om in aanmerking te komen voor sociale uitkeringen en sociale bijstand.
- We verhogen het aantal controles op zwartwerk door volledig of deeltijds werklozen die in hun vorige of huidige functie werkzaam waren/zijn in de sectoren met tekorten, met name: Bouw; Elektriciteit; Schoonmaak; Horeca; Goederenvervoer; Vlees; Taxi; Verhuizingen; Beveiliging; Land- en tuinbouw; Car-wash; Schoonmaak; Dienstencheques; Begrafenisondernemingen.
- We verhogen het aantal controles op de platformen in de deeleconomie en de digitale platformen die opdrachten geven, evenals op de platformwerkers (identiteitsfraude, delen van accounts, ...).
- Wij zetten ons in voor het versterken van de bescherming van de rechten van werknemers die aan diplomatieke en consulaire posten in België zijn toegewezen, door een alomvattend actieplan op te stellen dat de naleving van de Belgische sociale wetgeving en de uitvoering van gerechtelijke besluiten garandeert. Dit omvat onder meer de oprichting van een intern register voor diplomatieke missies, de versterking van Europese en internationale samenwerking, evenals gerichte druk tegen recidiverende missies. Ten slotte onderzoeken we de oprichting van een garantiefonds om de rechten van de werknemers te beschermen in geval van falen van de huidige acties, in nauwe samenwerking met de betrokken federale diensten.

KOOPKRACHT

Het is prioritair om het verschil tussen werken en niet-werken aanzienlijk te vergroten, met als doel een kloof van meer dan 500 euro per maand te bereiken tegen het einde van de bestuursperiode.

De fiscale hervorming is essentieel om werkloosheidsdrempels en promotievaldrempels weg te werken, waardoor werken financieel aantrekkelijker wordt.

Door de kloof tussen inkomens uit werk en uitkeringen te vergroten, kan men mensen stimuleren om de arbeidsmarkt te betreden en vooruitgang in hun carrière na te streven zonder het risico te lopen financieel te verliezen. Dit zal niet alleen de arbeidsparticipatie verhogen, maar ook bijdragen aan een duurzame economische groei en een sterkere sociale cohesie, doordat meer mensen actief bijdragen aan de economie en profiteren van hun inspanningen.

De fiscale hervorming zal rechtvaardigheid, neutraliteit en eenvoud als principes hebben. Na de hervorming zal onze fiscaliteit beter rekening houden met de verschillende samenlevingsvormen die we vandaag kennen.

Een van de grootste uitdagingen voor onze samenleving is de transitie naar een duurzame economie als antwoord op de klimaatverandering. Een fiscale hervorming kan deze transitie versnellen en begeleiden.

Die nodige transitie biedt industriële opportuniteiten maar is ook een uitdaging in een wereld waarin de handelspolitiek steeds minder op gelijk speelveld wordt gespeeld. De toegenomen harmonisatie van fiscale spelregels is een nobel principe, maar de uitvoering zorgt voor een context die het nog uitdagender maakt om onze concurrentiepositie te behouden en verbeteren.

De fiscale hervorming moet als doel ook hebben om een eerlijker speelveld te creëren, en ondernemerschap aan te moedigen. Zelfstandigen verdienen een passend beleid en een specifieke aanpak. De troeven die we hebben, bijvoorbeeld op vlak van innovatie en nieuwe technologieën, moeten we blijven ondersteunen en versterken.

Naast fiscale maatregelen kunnen ook niet-fiscale maatregelen de koopkracht verhogen, zoals het bevorderen van meer concurrentie in diverse sectoren, het beschikbaar stellen van betere vergelijkingsmiddelen voor consumenten en het versterken van consumentenrechten. Deze initiatieven kunnen leiden tot lagere prijzen, betere keuzes en een hoger niveau van bescherming voor consumenten, wat uiteindelijk bijdraagt aan een betere levensstandaard voor alle burgers.

Er wordt een wettelijk kader uitgewerkt dat de minister van Economie toelaat om efficiënt in te grijpen in sectoren waar er te weinig concurrentie speelt en/of waar er sprake is van buitensporige marges op lange termijn die voortvloeien uit een wanverhouding tussen de prijs die de consument betaalt en de kwaliteit en waarde van de geleverde diensten. De minister zal handelen op basis van objectieve vaststellingen van de BMA of het prijsobservatorium. Deze ingrepen hebben tot doel een correcte marktwerking te garanderen en de koopkracht van burgers en ondernemingen te beschermen.

STERKERE CONSUMENT

STERKERE DIENSTEN

- We versterken de Belgische Mededingingsautoriteit en diepen het bestaande samenwerkingsprotocol tussen het Prijzenobservatorium, de Economische Inspectie en BMA verder uit, met duidelijke taakverdelingen en samenwerkingsverbanden en waarbij ook naar thematische regulatoren kan gekeken worden om de analysecapaciteit van Prijzenobservatorium in te schakelen.
- De Economische inspectie krijgt de mogelijkheid om waarschuwingen uit te sturen wanneer er grootschalige oneerlijke of bedrieglijke praktijken worden vastgesteld. Op deze manier worden zo veel mogelijk (potentiële) gedupeerden bereikt.
- De economische inspectie moet meer slagkracht krijgen om ambtshalve inspecties uit te voeren en zo concurrentievervalsing, economische fraude en oneerlijke handelspraktijken op te sporen die consumenten en ondernemingen schaden. De Economische inspectie zet verder in op het begeleiden van onze ondernemingen in het naleven van de economische reglementering.

- Regulators moeten duidelijk informatie verschaffen op hun website over de toepassing en interpretatie van wetgeving. Dit creëert meer rechtszekerheid en zorgt er bovendien voor dat alle ondernemingen er gelijke toegang tot hebben. Voor elke nieuwe wetgeving zal dit voortaan verplicht worden. Daarnaast voeren we de mogelijkheid in om een voorafgaandelijk advies of ‘comfort letter’ aan te vragen bij de regulator of toezichthoudende overheid. Op deze manier verkrijgen ondernemingen maximale zekerheid over de correcte implementatie van wetgeving.
- In het kader van de uitvoering van Europese initiatieven zoals de Data Act, de AI Act en de Gigabit Infrastructure Act op nationaal niveau zal de controle- en coördinatiebevoegdheid worden toegewezen aan een specifieke regulator, het BIPT. Voor de uitvoering van deze nieuwe taken zal een bijkomende financiering worden voorzien, eventueel gedragen door de betrokken digitale actoren, zonder te raken aan de bestaande financieringsmechanismen van het BIPT zonder haar onafhankelijke werking in het gedrang te brengen.

STERKERE CONSUMENT

We streven naar een markt waar consumenten weloverwogen keuzes kunnen maken, beschermd zijn tegen oneerlijke praktijken, en eenvoudig toegang hebben tot hulp wanneer nodig. Ons doel is om de zelfredzaamheid en het bewustzijn van consumenten te vergroten. We verbeteren de markttransparantie, en zorgen voor een efficiënt systeem voor ondersteuning en geschillenbeslechting.

- Het beschermen van consumenten staat niet los van andere belangrijke domeinen, zoals het ondernemingsbeleid. Maatregelen worden steeds ingevoerd of verstrengd op basis van objectieve gegevens. We zoeken een goed evenwicht tussen enerzijds het beschermen van consumenten en anderzijds het beperken van administratieve lasten voor ondernemers.
- We zien strikter toe op de deur-aan-deur verkoop, binnen de contouren van het Europees recht en waar problemen zich voordoen.
- De regering buigt zich over de problematiek van de ongewenste telefonische marketing, en specifiek door buitenlandse operatoren. Hiervoor wordt een opt in regeling uitgewerkt, analoog aan diegene die in 2021 in Nederland werd ingevoerd.
- Gezien de groeiende rol van sociale netwerken bij de ontwikkeling van digitale commerciële activiteiten, ontwikkelen we binnen de Europese regels een juridisch kader voor “influencers”, gericht op het afdwingen van regels inzake consumentenbescherming.
- Omdat lange juridische procedures belastend en ontmoedigend zijn voor consumenten, wordt enerzijds ingezet op een harmonisering en vereenvoudiging van de procedureregels voor buitengerechtelijke geschillenbeslechting en anderzijds op de invoering van een verkorte gerechtelijke procedure voor consumentengeschillen. Deze initiatieven voorkomen langdurige onzekerheid en een opeenstapeling van kosten.
- We werken een wettelijk kader uit voor het systeem van de gesloten enveloppe, gebaseerd op het bestaand advies van het CIB. Hiermee willen we de transparantie van dit systeem verhogen, waardoor we juridische procedures omwille van onregelmatigheden willen vereenvoudigen en inkorten.
- De overheid voert brede campagnes om elke consument te informeren en bewust te maken van zijn rechten, mogelijkheden en verantwoordelijkheden. Onder meer zal de consument uitgelegd worden hoe de voordeligste formules te vinden voor de verschillende producten die hij/zij wenst te kopen. De consument zal, in navolging van de vroegere succesrijke Durf Vergelijken campagnes, ook ondersteund worden. Bijzondere aandacht gaat uit naar de manier waarop kwetsbare doelgroepen het best bereikt worden opdat deze campagnes het breedst mogelijke bereik zouden hebben. Immers: de groepen die deze informatie het meest nodig hebben, zijn vaak zij die het minst geneigd zijn om deze zelf op te zoeken.

STERKERE CONCURRENTIE

- De regering steunt een krachtig en effectief concurrentiebeleid dat rechtstreeks bijdraagt aan de concurrentiekracht van bedrijven en het algemeen welzijn van de burgers. Een gezonde concurrentie zorgt voor lagere prijzen, meer keuze en betere kwaliteit voor consumenten, terwijl bedrijven worden gestimuleerd om te innoveren en efficiënter te werken. Het beleid zal erop gericht zijn om marktfalen te voorkomen, misbruik van machtsposities aan te pakken en een gelijk speelveld te waarborgen voor alle economische actoren, zodat elke onderneming eerlijke kansen krijgt om te concurreren en te groeien.
- We herbekijken de werking van het notariaat en de werklast die ze de voorbije jaren extra op zich hebben moeten nemen. Een hervorming moet de wettelijk geregelde tarieven onder de loep nemen, de evolutie van de erelonen, de quota voor kandidaat-notarissen en de vestigingsplaatsen. De regering zal daartoe een nieuw rapport bestellen bij het Prijzenobservatorium.
- We bekijken en moderniseren de wettelijk geregelde tarieven van de gerechtsdeurwaarders. Een jaar na de inwerkingtreding van het KB van 18 mei 2024 inzake de wettelijk geregelde tarieven van de gerechtsdeurwaarders zal dit KB geëvalueerd worden in het licht van de door het Prijzenobservatorium in 2023 beschreven disfuncties waaraan het KB tracht tegemoet te komen.
- We stellen voor om de voorwaarden voor het uitoefenen van het beroep van syndicus te moderniseren, met als doel het beroep aantrekkelijker te maken in de context van de huidige schaarste, terwijl we zorgen voor de bescherming van de rechten van consumenten en klanten.
- Indien er sprake is van een onredelijk grote kloof in rentes op spaarrekeningen, zal de regering op kortetermijn maatregelen onderzoeken om die kloof te dichten. Mogelijke maatregelen worden vooraf getoetst bij de NBB en dienen steeds te kaderen in het bredere kader van het ECB-banktoezicht. In navolging van de hangende rechtszaak bij het Europees Hof van Justitie tegen de Belgische Staat inzake de gereguleerde spaardeposito's, voert de regering een hervorming door die het Europees principe van vrij verkeer van diensten respecteert.
- We nemen maatregelen om het nettorendement voor (pensioen)spaarders te verhogen door zowel de instap- als de beheerskosten voor (pensioen)sparen te beperken.
- Om de concurrentie tussen financiële instellingen te verhogen verwijderen we mogelijke drempels die de mobiliteit voor klanten beperken. We baseren ons hiervoor op objectieve analyses en aanbevelingen, bijvoorbeeld van de Belgische Mededingingsautoriteit.
  - Klanten moeten beter geïnformeerd worden over de verschillende opties die zij hebben.
  - Daarnaast kan een diepere en efficiëntere samenwerking tussen de regulatoren, Ombudsfm en de sector ervoor zorgen dat de concurrentie in de sector geoptimaliseerd wordt.
  - Om de transparantie en de mobiliteit van klanten in de banksector te vergroten, onderzoeken we de haalbaarheid met betrekking tot de overdraagbaarheid van rekeningnummers.

LAGERE FACTUREN

- De regering onderzoekt hoe de transparantie van de verschillende producten op de energiemarkt verhoogd kan worden.
- De energiefacturen moeten transparanter en beter onderling vergelijkbaar worden, net zoals de tarieffiches. Hiervoor moet een kader worden opgelegd en opgevolgd door de CREG. De invoering van de verplichting tot het aanbieden van een standaardleveringscontract (zonder bijkomende diensten) wordt onderzocht, inzonderheid de verenigbaarheid met het Europees recht.
- We verplichten energieleveranciers om aan consumenten die een variabel energiecontract hebben, een voorstel tot neerwaartse aanpassing van de voorschotten te doen als er een substantiële daling is van toepasselijke energieprijzen.

- We passen het consumentenakkoord Energie aan in functie van de gewijzigde marktomstandigheden. Waar mogelijk schrijven we de bepalingen van dit akkoord in de wetgeving in.
- De leverancier die onterecht de leverancierswissel heeft aangevraagd (“mystery switch”) mag de betrokken netgebruiker niet factureren en betaalt alle facturen die de ten onrechte overgenomen eindafnemer al heeft betaald, terug. We brengen de verjaringstermijn voor energiefacturen op twee jaar. Inzake de maximale facturatietermijn wordt vooraf overleg gepleegd met de gewesten.
- Voor nieuwe vaste contracten voeren we gedurende een periode van twee jaar een pro rata verbrekingsvergoeding in en evalueren we op het einde van deze periode of dit een verlagend effect heeft gehad op de prijs. Na afloop voorzien we een vangnetmechanisme voor de betrokken consumenten. Daarna nemen we een definitieve beslissing.
- De voorwaarden om een compensatie te krijgen voor telecomstoring worden versoepeld en de het bedrag van de compensatie wordt bepaald rekening houdend met het door de klant geleden nadeel, waaronder bijvoorbeeld verplaatsingskosten of het niet gebruik kunnen maken van andere gerelateerde diensten (bv.. streaming). Hierbij wordt steeds rekening gehouden met de geldende regels van aansprakelijkheid.
- Mensen die een woonkrediet aangaan worden beter beschermd door wettelijk te bepalen dat in de koopovereenkomst automatisch een opschortende voorwaarde opgenomen wordt tot het verkrijgen van het noodzakelijke krediet. Zonder die voorwaarde is de overeenkomst niet geldig. Op deze manier wordt niet alleen de financiële zekerheid van de koper gewaarborgd, maar ook het vertrouwen in de vastgoedmarkt versterkt.

FISCALITEIT

ALGEMEEN PRINCIPE

De maatregelen die deze legislatuur in werking treden zullen allemaal in 2026 ingevoerd worden

EEN HOGER NETTOLOON*

- Vanaf 2027 zullen de nettolonen van iedereen die werkt stijgen, met een focus op de lonen onder de mediaan. De nettolonen zullen verder blijven stijgen doorheen de legislatuur. De verhoging van de nettolonen moet, in combinatie met andere maatregelen het verschil tussen werken en niet-werken laten evolueren naar een verschil van meer dan 500 euro netto per maand. Dit gebeurt hoofdzakelijk via het verhogen van de belastingvrije som voor iedereen die werkt. Verder verhogen we de koopkracht door het verlagen van de bijzondere bijdrage sociale zekerheid en het versterken van de sociale werkbonus. We zorgen ervoor dat bruto gelijk is aan netto voor het minimumloon. Naast de aanpassing van de bovenstaande ingrepen in de personenbelasting, voeren we vanaf 2027 voor ondernemers een nieuwe aftrek in (zie verder). Wie gepensioneerd is en nog wil bijverdienen na een volledige loopbaan van 45 jaar of na de wettelijke pensioenleeftijd zal voortaan minder belastingen betalen dan vandaag, met een eenvoudige bevrijdende heffing van 33% die voordeliger is dan vandaag. Wie vandaag al minder belastingen betaalt, behoudt dat voordeel.
- Door de fiscale hervorming moet het opnieuw interessanter worden om personeel te belonen in geld, eerder dan andere in voordelen in natura. De bestaande collectieve bonussystemen (CAO 90, winstpremie, ...) worden daarom vereenvoudigd en het toepassingsgebied wordt meer geharmoniseerd. Deze harmonisatie mag niet leiden tot enige verhoging van de fiscale lasten, noch voor de werkgever, noch voor de werknemer.

DE REGERING ERKENT DE DIVERSITEIT AAN SAMENLEVINGSVORMEN DIE ONZE MAATSCHAPPIJ RIJK IS EN STREEFT NAAR EEN BELEID DAT DE NEUTRALITEIT TEN AANZIEN VAN DEZE VERSCHILLENDE LEVENSWIJZEN MAXIMAAL WAARBORGT.

- De regering wil elk kind zo veel mogelijk gelijk behandelen. De toeslag op de belastingvrije som zal worden gemoderniseerd en meer in lijn worden gebracht met de hedendaagse sociologische realiteit. In de toekomst zal ieder kind dezelfde toeslag krijgen tot een bepaald plafondbedrag, deze hervorming is budgetneutraal. Daarnaast wordt de toeslag op de belastingvrije som voor alleenstaande ouders enkel toegekend aan werkelijk alleenstaande ouders.

CONCURRENTIEPOSITIE VERBETEREN

Het is de ambitie van deze regering om de Belgische economie veerkrachtig, innovatief en duurzaam te maken, zodat we niet alleen kunnen concurreren met andere landen, maar ook kunnen uitblinken.

Om deze doelstelling te bereiken, zal de regering maatregelen nemen die gericht zijn op het verlagen van de kosten voor bedrijven en het stimuleren van innovatie.

Zo zal deze regering een beleid voeren dat energiekosten beheersbaar houdt, terwijl we tegelijk de transitie naar een duurzame economie versnellen. Daarnaast creëren we een investeringsklimaat dat zowel binnenlandse als buitenlandse investeerders aantrekt. Investerings zijn cruciaal om maatschappelijke doelstellingen zoals de energietransitie te realiseren.

Het beheersen van de loonkosten is tevens een cruciale factor voor het versterken van de concurrentiekracht en het bevorderen van de werkgelegenheid. We zullen daarom de lasten op arbeid gericht en geobjectiveerd verder verlagen.

Heel wat systemen die België in het verleden kon uitspelen om nieuwe investeringen aan te trekken zijn ondertussen op de schop gegaan of niet meer mogelijk vanwege de fiscale harmonisatie tussen lidstaten. Een principe dat we trouw hebben toegepast in overeenstemming met onze internationale verplichtingen. Wij pleiten op internationaal niveau voor een strikte en effectieve

toepassing van deze fiscale convergenties en de voortzetting van deze inspanningen tot convergentie. Binnen de ruimte die door dit kader wordt gedefinieerd, nemen wij maatregelen die ons in staat stellen aantrekkelijk te blijven op de internationale markt.

- We voorzien een belangrijke enveloppe om de concurrentienadelen van de Belgische economie structureel aan te pakken.
- Dat gebeurt via het verlagen van de loonkost voor de lage -en middenlonen, via een plafonnering van de sociale werkgeversbijdrage (vanaf loon premier), en het verlagen van de energiekost (zie tekst energie)
- Tot slot nemen we ook maatregelen om de grensaankopen te verlagen (zie lager).
- Om ons opnieuw aantrekkelijk te maken voor (nieuwe) investeringen, nemen we dit jaar een pakket van maatregelen:
  - We maken het expat-regime om internationaal talent naar België te brengen en te behouden aantrekkelijker.
  - Dat doen we door de belastingvrije vergoeding op te trekken van 30% naar 35%, het plafond van 90.000 euro af te schaffen, en de minimale bruto bezoldiging te verlagen van 75.000 euro naar 70.000 euro.
  - Ook het stelsel van de groepsbijdrage zal de regering aantrekkelijker, flexibeler en administratief eenvoudiger maken door zowel rechtstreekse als onrechtstreekse participaties toe te laten, nieuwe vennootschappen niet langer uit te sluiten en de DBI-vrijstelling mogelijk te maken van winst die voortkomt uit een groepsbijdrage.
  - Daarnaast maken we de investeringsaftrek onbeperkt overdraagbaar, zonder beperkingen
- Om de koopkracht te verbeteren, geven we aan de sociale partners zo snel mogelijk de opdracht om de wettelijk toegestane maximale tussenkomst voor de maaltijdcheques te verhogen met twee maal 2 EUR de komende legislatuur.
- De aftrekbaarheid van de werkgeverskost zal overeenkomstig worden verhoogd.
- Tevens zal de bestedingsmogelijkheid van de maaltijdcheque worden uitgebreid.
- De andere bestaande cheques (ecocheques, cultuurcheques, ...) worden uitgedoofd in samenspraak met de sociale partners teneinde het aantal soorten cheques te reduceren en de koopkracht te behouden.
- Er komt de mogelijkheid om bepaalde investeringen, bijvoorbeeld in onderzoek en ontwikkeling, defensie en de energietransitie, versneld af te schrijven.
- Voor grote ondernemingen gaat het om een tijdelijk systeem waarbij 40% van de aanschafwaarde het 1e jaar kan worden afgeschreven.
- Voor KMO's komt er opnieuw de mogelijkheid om degressief af te schrijven.
- De cel Fiscaliteit van de Buitenlandse Investering wordt geheroriënteerd in een Cel Investeringen die bedrijven uit het binnen -en buitenland zal informeren over de fiscale steunmaatregelen die er bestaan voor bedrijven die investeren in België
- We nemen maatregelen zodat innovatieve bedrijven met lokale economische substantie inzake zeevervoer ook voor zgn. 'multi-purpose' schepen blijvend kunnen genieten van het tonnagetaksstelsel en zorgen voor een verbetering en een vereenvoudiging van dit specifieke stelsel. Op die manier creëren we een level playing field binnen Europa.
- De regering zal een proactieve rol opnemen bij het sluiten van internationale akkoorden om de mondiale maritieme scheepvaart onder een gelijk speelveld te brengen, zowel wat betreft de fiscaliteit als inzake koolstof, afgestemd op de externe kosten.

Onderzoek en ontwikkeling speelt een cruciale rol en is de drijvende kracht achter technologische vooruitgang, productiviteitsverbetering en de creatie van hoogwaardige werkgelegenheid.

Zonder de voordelen inzake onderzoek en ontwikkeling uit te hollen zal de output verbeterd worden. De regering zal daartoe een spending review uitvoeren.

- Inzake de investeringsaftrek voor onderzoek en ontwikkeling wordt de gewestelijke attestvereiste voor investeringen in O&O geschrapt.

- Er komt zo snel mogelijk een convenant tussen de bevoegde federale administratie inzake O&O en de belastingadministratie met duidelijke criteria over de manier van samenwerking waarbij de loyaliteit tussen de administraties gegarandeerd wordt en de rechtszekerheid voor de belastingplichtige maximaal gewaarborgd wordt.
- Daarnaast zullen ondernemingen de mogelijkheid krijgen om zich te laten erkennen als onderzoekscentrum, waardoor zij zekerheid krijgen over een stabiel fiscaal rechtskader op lange termijn.

ZELFSTANDIGEN EN KMO'S: ONDERNEMEN DOEN LONEN

Zelfstandigen spelen een cruciale rol in onze economie. Zij nemen risico's, creëren waarde en zijn de motor van lokale werkgelegenheid. Dit regeerakkoord zet daarom sterk in op de ondersteuning en versterking van het zelfstandigenstatuut, zodat zij de nodige ruimte en middelen krijgen om te groeien.

Het is belangrijk dat zelfstandigen gewaardeerd worden naar de mate van hun werk en hun rol in onze economie. Een betere sociale bescherming moet worden gegarandeerd, onder meer door de dekking bij ziekte te verbeteren en het preventieve luik verder uit te bouwen om het welzijn op het werk te waarborgen voor deze zelfstandigen, die vaak zeer gepassioneerd zijn door hun werk.

- De regering zal gedurende de gehele legislatuur kleinere taksen afschaffen en administratieve formaliteiten schrappen of bijsturen via een wet lagere kosten.
In 2025 zal de regering de taks op bankgeschriften en de premietaks voor de pensioenovereenkomst voor zelfstandigen (POZ) schrappen.
Vanaf 2026 zullen ook kleinere federale registratierechten en andere taksen geschrapt worden.
Via *My Enterprise* zal het voor elke belastingplichtige mogelijk worden om kosteloos wijzigingen m.b.t. het KBO te doen.
De regering zal de bijlage nr. 270 MLH (huurbijlage) zo snel mogelijk schrappen en werken aan een minder administratief belastend alternatief, rekening houdend met de informatie waarover de administratie reeds beschikt.
Het dagontvangstenboek, diverse btw-registers ... zal de regering schrappen, bijsturen, of vereenvoudigen. Daarbij zal rekening gehouden worden met de bestaande controlemogelijkheden en de informatie waarover de fiscale administratie reeds beschikt.
Andere administratieve formaliteiten zoals bijvoorbeeld de nihil klantenlisting, ... zullen worden afgeschaft n.a.v. de invoering van e-reporting.
De regering zal de regels inzake transfer pricing documentatie vereenvoudigen, in het bijzonder voor kleine en middelgrote ondernemingen en beperken tot de essentie en zal daarnaast ook voorzien in de mogelijkheid tot digitale etikettering om productiekosten in België te drukken. We voorzien ook een ICT-omgeving voor de publicaties in het Belgisch Staatsblad, die rechtstreeks online kunnen worden ingediend met behulp van een duidelijk en toegankelijk formulier.
- We voeren een ondernemersaftrek voor zelfstandigen in voor hoofd-en bijberoep waarbij een eerste schijf van de winsten- en baten (na verrekening van fiscale verliezen en na aftrek van beroepskosten) kan worden afgetrokken. In 2029 wordt dit bedrag opgetrokken.
- De verschillende stelsels in de tweede pijler voor zelfstandigen (VAPZ, IPT, POZ) worden geharmoniseerd en vereenvoudigd. Daarbij wordt ook de 80%-regel hervormd.
- We versoepelen de regels waardoor een zelfstandige zelf een pensioen kan opbouwen. Het maximale bijdrage percentage van het klassieke Vrij Aanvullend Pensioen voor Zelfstandigen (VAPZ) stijgt van 8,17% naar 8,5% vanaf 2026. Het maximale bijdragetarief voor de sociale VAPZ wordt overeenkomstig aangepast.
- Het aantal zelfstandigen in bijberoep neemt steeds meer toe. Dit is de ideale springplank om volledig zelfstandige te worden. Ze betalen ook sociale bijdragen, maar bouwen geen sociale rechten op. Tijdens deze legislatuur zal er een hervorming van het statuut van zelfstandigen in bijberoep worden doorgevoerd, in overleg met de betrokken sociale partners, met als doel dit statuut beter te waarderen en tegelijkertijd misbruiken aan te pakken.
- We zullen er ook voor zorgen dat zelfstandigen in bijberoep kunnen bijdragen aan de Vrije Aanvullende Pensioenregeling voor Zelfstandigen (VAPZ) vanaf 2026. Daarbij garanderen we gelijke voorwaarden tussen zelfstandigen in bijberoep en diegenen die hun activiteit als hoofdberoep uitoefenen.

- Daarnaast bestrijden we schijnzelfstandigheid bij zelfstandigen in bijberoep.
- We voorzien voor winsten -en batenbehalers in de personenbelasting enkele kleinere maatregelen zoals de afschaffing van de belastingvermeerdering bij onvoldoende voorafbetalingen vanaf 2026 en dit jaar een verdubbeling van de bestaande incentive voor eigen middelen. Daarnaast wordt een vijfde periode ingevoerd voor voorafbetalingen tegen uiteraard 20 februari van het aanslagjaar met een bonificatie van 0,5 maal de in artikel 165 WIB92 vermelde basisrentevoet.
- We verduidelijken de interpretatieproblemen m.b.t. het statuut van student-zelfstandige conform het rapport van het Algemeen Beheerscomité voor het Sociaal Statuut der Zelfstandigen (2023/05) en maken de tijdelijke verhoging van de fiscale begrenzings permanent.
- Studenten die op een ander moment dan in juni afstuderen geven we de mogelijkheid om tijdens het desbetreffende kwartaal nog aan het sociaal statuut onderworpen te blijven in de hoedanigheid van student-zelfstandige.
- De vrijstelling van één kwartaal voor sociale bijdragen voor zelfstandige vrouwen na zwangerschap breiden we uit naar twee kwartalen vanaf 2026. Om de algemene invoering van aanvullende pensioenen voor zelfstandigen te stimuleren en de balans tussen werk en privéleven van deze groep te verbeteren, zal de automatische vrijstelling van sociale bijdragen voor het kwartaal na de bevalling geen obstakel meer vormen voor de fiscale aftrekbaarheid van de bijdragen die worden betaald in het kader van een Vrije Aanvullende Pensioenregeling voor Zelfstandigen (VAPZ).
- Er zal onderzocht worden hoe het overbruggingsrecht aanleiding kan geven tot pensioenrechten.
- We passen de vennootschapsbijdrage aan in functie van het balanstotaal, zodat kleine ondernemingen minder moeten betalen en grote ondernemingen iets meer. Zo dragen de sterkste schouders meer bij aan de financiering van het stelsel van de zelfstandigen.

ADMINISTRATIEVE VEREENVOUDIGING

- De wetgeving inzake het UBO-register wordt aangepast. Het instrument moet als doel hebben om fraude efficiënt te bestrijden maar mag niet langer aanleiding geven tot administratieve overlast en extra kosten in hoofden van ondernemingen. Alle informatie die in het UBO moet komen, en reeds via andere kanalen (notaris, KBO, ...) beschikbaar is, moet rechtstreeks doorstromen naar het UBO (zonder kosten of lasten).
- We hertekenen het landschap van digitale loketten. Hiertoe werken we deze legislatuur een strategie en aanpak uit, die zoveel mogelijk dienstverlening en relevante toepassingen bundelt per doelgroep en logische samenhang voor burgers en bedrijven vanop eenzelfde infrastructuur. De FOD BOSA zal hiervoor een strategie uittekenen en de opvolging ervan op zich nemen. Het gebruik van e-Box wordt verplicht naar alle administraties. We streven daarnaast maximale synergie na tussen e-Box burger en e-Box enterprise. In samenspraak met de gewesten en gemeenschappen wordt er maximaal gecoördineerd tussen verschillende beleidsniveaus. De regering engageert zich ertoe het KB met betrekking tot de uitvoering van de E-Box wet uit te voeren.
- De ontwikkeling van de eBox, inclusief de eliminatie van meerdere meldingskanalen, blijft ervoor zorgen dat het een echte officiële virtuele residentie voor burgers en bedrijven wordt. Om de burgers een geïntegreerde en vereenvoudigde dienstverlening te bieden, zal de samenwerking met deelstaten en lokale overheden worden versterkt door de bouwstenen open te stellen voor hergebruik, naar analogie met eBox.
- De regering houdt zich aan de vooropgestelde begindatum (2026) voor het verplicht gebruik van de e-Box Enterprise in B2B en voorziet de nodige sensibiliseringscampagnes. Bepaalde aspecten worden waar nuttig nog verbeterd.
- De regering zal onderzoeken hoe de huidige vrijstellingen van roerende voorheffing op dividenden en interesten kunnen worden vereenvoudigd, zonder de bedoeling ze te beperken, om ze begrijpelijker te maken.

INVESTERINGEN AANMOEDIGEN

Beleggingen of investeringen ondergaan vandaag verschillende fiscale stelsels. Het is van essentieel belang dat investeerders en beleggers hun keuzes kunnen maken op basis van economische overwegingen, zonder dat fiscale regels een onevenredige invloed uitoefenen op hun beslissingen. De regering zal daartoe fiscale obstakels die bepaalde investeringen onnodig bevoordelen of benadelen verminderen. De regering zal tevens werk maken van een transparant fiscaal kader dat alle soorten investeringen gelijk behandelt en gaat uit van het principe van fiscale neutraliteit zodat beleggers en investeerders met vertrouwen en duidelijkheid kunnen opereren.

- Het verhoogd pensioensparen wordt geïntegreerd in het klassieke pensioensparen binnen een budgettair neutraal kader.
- De Minister van Financiën zal, in het geval van een veroordeling door het Europees Hof van Justitie, binnen de drie maanden een begrotingsneutraal voorstel doen aan de regering inzake de vrijstellingsregeling voor inkomsten uit spaardeposito's waarbij de geldende belastingverminderingen -en vrijstellingen inzake sparen geharmoniseerd worden, met meer vrijheid voor de belastingplichtige.
- Via een variant op de Wet Cooreman-Declercq stimuleren we mensen om hun spaargeld in de economie te investeren. We doen dat door de huidige voorwaarden van de bestaande belastingverminderingen voor startende ondernemingen en groei-bedrijven in één vermindering te integreren; maar zorgen er tevens voor dat misbruiken worden aangepakt.
- We zorgen voor meer rechtszekerheid voor diverse occasionele inkomsten (bijv. tweedehands verkopen) door in een de-minimisbepaling van 2.000 EUR te voorzien in art. 90, eerste lid 1° WIB. Deze de-minimisbepaling heeft geen invloed op de niet-belasting van de inkomsten die niet vallen onder artikel 90, eerste lid, 1°, van het WIB.
- De taks op de beursverrichtingen wordt gemoderniseerd en vereenvoudigd, middels enkele gerichte ingrepen, teneinde een aantal gekende problemen op te lossen en het level playing field tussen de geïndiceerde beleggingsinstrumenten, -vennootschappen en -fondsen te verbeteren. Ook de dakfondsbepaling zal worden herschreven en verduidelijkt. Ook verminderen we boekhoudkundige en administratieve verplichtingen en vermijden we overregulering bij beursintroducties.
- België zal zich inschrijven in de Europese industriële en financiële strategie om de Europese kapitaalmarktunie te versterken en zal maatregelen nemen om durfkapitaal te bevorderen.
- Zo zal het reglementaire kader inzake de private privé verder versoepeld worden binnen een budgettair neutraal kader. Knelpunten in het bestaand reglementair kader, zoals de beperkte duurtijd, het aantal aandeelhouders, inlooptijd en de toegelaten investeringen zullen worden verbeterd.
- Beperkingen die gepaard gaan met aandelenbeleggingen voor bepaalde soorten beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, enz.) verminderen we om hen in staat te stellen meer te investeren in de reële economie.

KLIMAAT

De fiscale hervorming zal de opportuniteiten die de klimaatuitdaging biedt voor onze bedrijven ondersteunen en alle gezinnen helpen om de omslag die nodig is betaalbaar te maken. Deze hervorming omvat een reeks belastingmaatregelen die gericht zijn op het stimuleren van groene investeringen en duurzame innovaties binnen het bedrijfsleven. Door belastingvoordelen te bieden aan ondernemingen die investeren in milieuvriendelijke technologieën en processen, kunnen bedrijven hun ecologische voetafdruk verkleinen en tegelijkertijd concurrerender worden op de internationale markt.

Daarnaast voorziet de hervorming in financiële steun en belastingverlagingen voor gezinnen, waardoor de kosten van de energietransitie beter beheersbaar worden. Investerings in betere woningen, en warmtepompen, alsook belastingverminderingen op duurzame consumptie. Op deze manier wordt de energietransitie niet alleen een haalbare optie voor bedrijven, maar ook voor individuele huishoudens, waardoor een brede maatschappelijke beweging richting een duurzamere toekomst mogelijk wordt gemaakt.

Door deze gecombineerde aanpak van steun voor bedrijven en gezinnen, draagt de fiscale hervorming bij aan een inclusieve en rechtvaardige transitie naar een koolstofarme economie, wat essentieel is voor het aanpakken van de klimaatverandering op lange termijn. Bovendien worden er banen gecreëerd in de groene sectoren, wat kan leiden tot een bredere economische groei en meer welvaart voor alle burgers.

- Investerings in groene energie, technologie en klimaatvriendelijke innovaties zijn absoluut noodzakelijk. Daarom dat de regering bedrijven sterk zal ondersteunen bij hun klimaatinspanningen. De investeringsaftrek zal onbeperkt overdraagbaar worden. De groene investeringsaftrek zal daarnaast worden vereenvoudigd en toegankelijker gemaakt, vooral voor investeringen in de energietransitie. In de milieulijst zal de beperking inzake de financiële steun van de Europese overheid voor CCS-CCU-investeringen worden geschrapt. De tarieven voor de verhoogde investeringsaftrek voor de energie-, mobiliteits- en milieulijsten zullen worden geharmoniseerd naar 40%.
- De FOD Financiën zal een circulaire publiceren met betrekking tot het forfaitair recht op aftrek van btw geheven van bedrijfsfietsen met een gemengd gebruik. Via deze circulaire zal de moeilijkheid worden ondervangen die het gevolg is van het ontbreken van een kilometeradministratie voor fietsen.
- Het BTW-tarief voor de levering en installatie van warmtepompen gaat tijdelijk van 21% naar 6% voor de volgende 5 jaar.
- We breiden het bestaande toepassingsgebied voor sloop en heropbouw (aan 6% BTW) uit naar leveringen, met behoud van de huidige sociale voorwaarden. Bij leveringen wordt het oppervlaktecriterium evenwel verstrengd van 200m² naar 175m².
- We geven hiermee een boost aan de gehele bouwsector. Verder zal de regering een duidelijke definitie uitwerken voor wat betreft renovatie en vernieuwbouw. De regering onderzoekt hoe er op termijn een duurzaamheidsvoorwaarde ingevoerd kan worden, binnen de komende Europese regelgeving en zonder de administratieve lasten te verhogen
- De regering zal een ondersteuningsmechanisme onderzoeken inzake sociale leasing (“Social Lease”) van elektrische voertuigen, gericht op werknemers met een inkomen onder een bepaalde drempel.
- We zullen de toegangsvoorwaarden tot de fiscale aftrekbaarheid van carpooling onderzoeken, zodat alle werknemers ervan kunnen profiteren en niet enkel de werknemers van bedrijven die dit soort verplaatsingen formeel organiseren en financieel ondersteunen
- Zodra er voldoende betaalbare alternatieven op de markt zijn, zal onderzocht worden hoe het voordeel voor nieuwe fossiele bestelwagens uitgefaseerd kan worden op een redelijke termijn. Om een stimulans te geven zal de regering een tijdelijke verhoogde aftrek invoeren voor elektrische bestelwagens en vrachtwagens.
- We zetten in op een doorgedreven vergroening van onze Belgische maritieme vloot door een gelijk speelveld te creëren voor rompbevrachting.
- Voor betalingen in het kader van rompbevrachting wordt de toepassing van een vrijstelling van de roerende voorheffing toegestaan, in lijn met de internationale standaarden op OESO-niveau
- De vrijstelling van roerende voorheffing wordt onderworpen aan voorwaarden die moeten voorzien in een vergroening van de Belgische vloot zeeschepen en die moeten vermijden dat er fiscale optimalisatie is in het geval van betalingen aan verbonden ondernemingen.
- Bij de implementatie van de vrijstelling wordt gezorgd voor een oplossing die in lijn is met de Europese staatssteunregels, zonder de intentie te verlaten om een gelijk speelveld te creëren

VEREENVOUDIGING – AFBOUW STELSLS EN KOTERIJEN

Deze regering neemt zich voor een transparant, efficiënt en ondernemingsvriendelijk fiscaal klimaat te creëren. De huidige complexiteit vormt vaak een uitdaging voor bedrijven, vooral voor kleine en middelgrote ondernemingen die minder middelen hebben om de administratieve lasten en complexe regelgeving te beheren. Door de vennootschapsbelasting te vereenvoudigen willen we het voor bedrijven makkelijker maken om te voldoen aan hun fiscale verplichtingen, terwijl we de voorspelbaarheid van het belastingstelsel vergroten.

- De regering zal onderzoeken of er een optioneel en eenvoudig systeem inzake de verworpen uitgaven kan worden ingevoerd ter vervanging van de huidige complexe regels en aparte gedetailleerde berekeningen.
- We streven naar een eenvoudige vennootschapsbelasting. We schaffen daarom verschillende kleinere uitzonderingen

en vrijstellingen af. Zo zal de fiscale vrijstelling voor sociaal passief verdwijnen, het PC privé-plan en de vrijstelling voor meerwaarden op bedrijfsvoertuigen. De vermeerdering wegens onvoldoende voorafbetalingen zal niet langer worden beïnvloed door het ondertekenen van een raamovereenkomst in het kader van een tax-shelter regeling.

- De regering zal de regels in verband met de aftrekbeperking van autokosten vereenvoudigen om de administratieve lasten te verminderen.
- Een elektrische bedrijfswagen is niet voor iedereen een optie. Vooral in een stedelijke context, aan appartementsgebouwen, in afgelegen landelijk gebied en voor lage inkomens is een elektrisch model nog steeds geen optie. Daarom zal de regering voorzien in een ruimere overgangperiode voor hybride wagens.
- De regering zal het maximale aftrekpercentage voor hybrides op 75% behouden tot eind 2027. Het zal vervolgens dalen naar 65% in 2028 en 57,5% in 2029 (gelijktijdig met de daling voor elektrische wagens). Deze aftrekpercentages zijn van toepassing voor de gehele gebruiksduur van het voertuig door dezelfde eigenaar/huurder. De brandstofkosten van hybrides blijven 50% aftrekbaar tot eind 2027. De elektrische verbruikskosten van hybrides krijgen dezelfde aftrekbaarheid als die voor elektrische modellen.
- De regering zal een uitzondering voorzien op deze beperkte aftrekbaarheid voor hybride auto's met een uitstoot van maximaal 50 gram/km. Indien het percentage volgens de aftrekformule hoger is dan 75%, mag tot eind 2027 het hogere percentage worden toegepast.
- Het bestaande mobiliteitsbudget wordt hervormd tot een mobiliteitsbudget voor iedereen. Hierbij wordt vertrokken vanuit de terbeschikkingstelling door de werkgever van een budget waar de wagen, alsook andere vervoersmodi, bestedingsmogelijkheden zijn op basis van hun werkelijke waarde. Daarenboven vervangt het nieuwe mobiliteitsbudget bestaande regelingen voor tussenkomsten van de werkgever in de woon-werk- en privéverplaatsingen van de werknemer, met het oog op een vereenvoudiging van het bestaande stelsel. Verder wordt de nieuwe regeling (para)fiscaal gunstig behandeld, om zo de aantrekkelijkheid van het nieuwe systeem te waarborgen. Tot slot wordt bij de uitwerking van deze hervorming rekening gehouden met de nodige overgangsmaatregelen.
- Het mobiliteitsbudget zal door werkgevers systematisch als mogelijkheid worden aangeboden aan werknemers die recht hebben op een bedrijfswagen

Het grote aantal aftrekposten, uitzonderingen en vrijstellingen in de personenbelasting vergroot de complexiteit van de personenbelasting. De regering wil zorgen voor een belastingstelsel dat eenvoudiger te begrijpen is, zodat belastingplichtigen gemakkelijker kunnen voldoen aan hun verplichtingen zonder onnodige complicaties.

- Kleine aftrekposten, uitzonderingen en vrijstellingen in de personenbelasting worden geschrapt.
- Volgende belastingverminderingen, uitzonderingen en vrijstellingen verdwijnen:
  - De belastingvermindering in het kader van beleggingen in ontwikkelingsfondsen voor microfinanciering.
  - De belastingvermindering voor huisbedienden
  - De belastingvrijstelling voor bijkomend personeel met een laag loon en voor bijkomend personeel voor de uitvoer en integrale kwaliteitszorg
  - De verhoogde aftrek van beroepskosten voor lokale mandaten
  - De belastingvermindering voor adoptiekosten
  - De belastingvermindering voor rechtsbijstand
  - De belastingaftrek van de giften gaat van 45% naar 30%.
  - Het verhoogde forfait voor verre verplaatsingen
  - PC-privé-plan
  - De belastingvermindering voor minderwaarden gelegen naar aanleiding van de gehele verdeling van het maatschappelijk vermogen van een private privak

- De belastingvermindering voor elektrische motorfietsen, driewielers en vierwielers
- De verhoogde kostenaf trek van het stagebonusloon
- Ten slotte zal de vrijstelling voor woon-werkverkeer met de auto eenmalig niet worden geïndexeerd.
- Het bestaande minimumloon van 45.000 EUR voor bedrijfsleiders om te genieten van het verlaagd tarief in de vennootschapsbelasting wordt opgetrokken naar 50.000 EUR en zal voortaan geïndexeerd worden.
- De bedrijfsleidersbezoldiging zal in de toekomst voor maximaal 20% van het jaarlijkse brutoloon uit voordelen alle aard mogen bestaan. Aanvullende bonussen boven op het brutoloon zijn uiteraard nog steeds mogelijk.
- Er komt zo snel mogelijk een kader voor kosten eigen aan de werkgever.
- Het systeem van flexibel verlonen wordt wettelijk omkaderd. De regering wil de druk op het brutoloon verminderen door de brutoloonruil te beperken tot maximaal 20% van het jaarlijkse brutoloon. Aanvullende bonussen kunnen nog steeds boven op het loon worden toegekend. Er wordt gewaakt over de administratieve eenvoud.

WERKEN BELONEN

De regering zal negatieve arbeidsprikkels zal schrappen en bijsturen. Sommige stelsels belemmeren de deelname aan het arbeidsproces. In een tijd waarin de uitdagingen voor onze economie en sociale zekerheid steeds groter worden is het cruciaal dat zoveel mogelijk mensen actief bijdragen aan de arbeidsmarkt. Dat is niet alleen van belang voor de economische groei maar ook voor de duurzaamheid van ons sociaal systeem. De regering maakt werk van een samenleving waarin werken niet alleen een plicht is, maar een recht dat voor iedereen toegankelijk en lonend is.

- De belastingvermindering voor werkloosheidsuitkeringen wordt afgeschaft.
- De belastingvermindering voor de hoogste pensioenen wordt afgebouwd.
- In sommige gevallen wordt geen euro belastingen betaald, maar krijgt men toch een terugbetaling van de belastingen. Dat draagt bij aan de zogenaamde inactiviteitsval. Het belastingkrediet voor kinderen ten laste wordt daarom niet langer geïndexeerd.
- De regering onderzoekt het optrekken van de belastingvermindering voor kinderopkaskosten voor actieven.
- Het leefloon is vandaag onbelast. Ook in de toekomst blijft dat zo. Door het leefloon mee als inkomen in de aangifte op te nemen wordt gegarandeerd dat er rekening wordt gehouden met alle inkomsten die een belastingplichtige ontvangt.
- Het huwelijksquotiënt is een fiscale techniek die voorziet in een compensatie voor de niet-verdiende partner. Het zorgt ervoor dat de partner die geen of geringe beroepsinkomsten fictief een deel van het beroepsinkomen van de andere partner krijgt toegewezen voor de belastingberekening. Fiscaal loont het om als partner van iemand die werkt niet te gaan werken. Het huwelijksquotiënt zal gehalveerd worden voor niet-gepensioneerden tegen 2029. Voor gepensioneerden voorzien we een uitdoofscenario op voldoende lange termijn
- De aftrekbaarheid van onderhoudsuitkeringen zal gradueel dalen van 80% naar 50%. Uitkeringen naar landen buiten de EER zullen niet langer aftrekbaar zijn.
- Studenten die één euro te veel verdienen dreigen vandaag niet meer ten laste zijn van de ouders, waardoor zowel ouders als studenten belastingen moeten betalen en bepaalde voordelen (zoals bijv. kindergeld of studiebeurzen) in het gevaar komen.
- Daarom verdubbelen we onmiddellijk de fiscale vrijstelling voor inkomsten uit studentenarbeid en verhogen we het maximumbedrag van de nettobestaansmiddelen naar 12.000 euro voor iedereen.
- We verhogen de arbeidsrechtelijke grens voor studentenarbeid tot 650 uren en maken deze permanent.
- De fiscale hervorming voorziet in nieuwe fiscale grensbedragen. De niet-indexering van de fiscale uitgaven (in enge zin) zetten we verder.

BEDRIJSSUBSIDIES INPERKEN

Deze regering streeft ernaar om subsidies gericht in te zetten en de financiële middelen effectiever te benutten. Daarom zal de regering de subsidies verminderen maar de vrijgekomen middelen inzetten op een verlaging van de werkgeversbijdragen, zodat bedrijven meer ruimte krijgen om te investeren en te groeien op basis van hun eigen kracht.

- De plusplannen worden hervormd.
- Voor de 1e werknemer blijft de vermindering onbeperkt in de tijd en zal een bijdragevermindering van 2.000 EUR per kwartaal behouden blijven.
- Tegelijkertijd zal er voor de 2e tot 5e werknemer een bijdragevermindering komen van 1.000 EUR per kwartaal en dit gedurende de eerste drie jaar.
- De regering onderzoekt welke fossiele subsidies afgebouwd kunnen worden, op welke realistische termijn een phasing-out kan en dat rekening houdende met de economische impact en zonder negatieve impact op de koopkracht of de kosten voor ondernemingen.

De Belgische regering bevestigt ook via een fiscale hervorming haar inzet voor de strijd tegen klimaatverandering en de transitie naar een koolstofneutrale economie. Als deel van de Europese Unie begeleiden wij de aangescherpte doelstellingen binnen de nieuwe ETS-regelgeving. Wij zullen ons inzetten voor een rechtvaardige implementatie van het uitgebreide Europese Emissiehandelsstelsel, met specifieke aandacht voor de sectoren energie, industrie, transport en gebouwde omgeving. Dit stelsel zal worden aangevuld met nationale maatregelen om bedrijven en huishoudens te ondersteunen in hun overstap naar duurzame technologieën.

Het Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) wordt gezien als een essentieel instrument om koolstoflekage te voorkomen en de internationale concurrentiepositie van duurzame Europese productie te beschermen. De Belgische regering zal nauw samenwerken met de Europese partners om de CBAM effectief te implementeren en tegelijkertijd te zorgen voor een eerlijk handelssysteem. Wij zullen Belgische bedrijven ondersteunen bij de aanpassing aan deze nieuwe realiteit en hen stimuleren om hun productieprocessen te vergroenen door middel van innovatie en investeringen in technologieën met een lage koolstofvoetafdruk.

Wij streven ernaar dat elektrificatie niet alleen een milieuvoordeel biedt, maar ook economische kansen creëert voor alle burgers.

- Als deel van het Fit for 55-pakket voorziet de Europese wetgever in een nieuw Europees Emissiehandelsstelsel ('Emissions Trading System 2' of EU ETS2) voor de sectoren gebouwen, wegtransport en aanvullende sectoren. Het gaat om een cap-and-trade systeem: brandstofhandelaren die leveren aan de sectoren onder het toepassingsgebied moeten voor elke ton CO₂ uitstoot één emissierecht indienen. Het totaal aantal beschikbare emissierechten is beperkt ('cap'), maar brandstofhandelaren mogen deze rechten vrij uitwisselen onder elkaar ('trade').
- Deze middelen worden mee ingezet om de transitie mee te begeleiden voor burgers en ondernemers.

Om een prijssignaal te stimuleren, schrappen we voor klimaatvriendelijke producten onder andere verlaagde BTW-tarieven.

- De btw voor de levering en installatie van een verbrandingsketel op fossiele brandstoffen (gas, mazout, enz.) wordt verhoogd van 6% naar 21% in het kader van een renovatie (voor woningen ouder dan 10 jaar).
- De btw op steenkool gaat van 12% naar 21%.
- De regering zal de impact van de invoering van ETS2 bestuderen en de modaliteiten onderzoeken van een taks shift op energieproducten (elektriciteit, gas, stookolie, ...) zodat deze kan bijdragen aan het behalen van de klimaatdoelstellingen.
- De regering zal deze taks shift vervolgens uitvoeren zonder de gemiddelde factuur van de gezinnen en ondernemers te verhogen
- We vereenvoudigen de inschepingstaks voor zowel intra- als extra-EU vluchten door deze te harmoniseren op 5 euro per persoon per ticket. het bestaande tarief voor een kortafstandsvlucht (10 euro) wijzigt niet.
- De regering erkent de noodzaak om de luchtvaartsector te verduurzamen en eerlijke bijdragen te laten leveren aan de klimaatdoelstellingen. Daarom pleiten wij voor de invoering van een belasting op kerosine, een maatregel die niet alleen

rechtvaardigheid in de belastingdruk herstelt, maar ook investeringen in schonere technologieën stimuleert. Gezien de beperkingen die momenteel worden opgelegd door het Verdrag van Chicago (1944), zet België zich in om samen met andere landen binnen de Europese Unie en op internationaal niveau te werken aan een herziening van dit verdrag. Deze herziening moet ruimte bieden voor een kerosinetaks en andere marktgebaseerde maatregelen, met oog voor de economische belangen van de luchtvaartsector en de dringende noodzaak om klimaatverandering tegen te gaan. België zal een voortrekkersrol spelen in diplomatieke inspanningen om brede internationale steun te vergaren voor deze noodzakelijke hervormingen.

- We verbeteren de internationale hogesnelheidstreinverbinding tussen HST-knooppunten en de luchthaven van Zaventem. Voor de luchthaven van Charleroi voorzien we een toegang tot het treinnetwerk.

CONSUMPTIE

- We werken aan een omvattend en krachtig antitabaksbeleid door roken en vaperen minder aantrekkelijk en minder toegankelijk te maken. Daarom is het belangrijk om naast klassieke tabaksproducten bij accijnswijzigingen rekening te houden met ook nieuwe varianten en alternatieven. Daarbij houden we rekening met hun impact op gezondheid en samenleving. We verhogen de strijd tegen de productie en handel in illegale sigaretten.
- De witte kassa wordt ingevoerd in de gehele horeca om een level playing field te garanderen.
- Daardoor kunnen heel wat administratieve verplichtingen geschrapt worden zoals de verplichting tot het uitrekenen van rekeningen.
- Daarnaast komt er een uitbreiding naar andere fraudegevoelige sectoren. Er wordt een tolerantie ingebouwd voor kleinschalige activiteiten zodat deze buiten het toepassingsgebied blijven, de drempel van 25.000 EUR wordt behouden maar de berekening ervan zal worden aangepast.
- De regering zal de betrouwbaarheid van de witte kassa verbeteren om een verbeterde traceerbaarheid en waarachtigheid te garanderen en zal, onderzoeken of er, na een overgangstermijn, ingezet kan worden op software m.b.t. kasregisters met analyseerbare export en zonder de mogelijkheid informatie definitief te wissen.
- De regering zal een bijkomende ondersteuning voorzien om de invoering van de witte kassa en dit beleid te faciliteren.
- Vele ondernemingen worden benadeeld wanneer zij voedsel of non-voedingsmiddelen schenken in plaats van deze weg te gooien of te vernietigen. Wij zullen erop toezien dat schenkingen van goederen (behalve bepaalde categorieën zoals alcohol) aan door de FOD Financiën erkende liefdadigheidsorganisaties niet langer fiscaal worden gediscrimineerd.
- Vanuit het oogpunt van de directe belastingen zullen geschonken goederen worden beschouwd als volledig hun economische waarde te hebben verloren. Bedrijven zullen fiscaal de kostprijs van deze goederen kunnen aftrekken.
- Vanuit het oogpunt van de indirecte belastingen kan een btw-plichtige vandaag al, onder bepaalde voorwaarden, handelsgoederen schenken aan door de FOD Financiën erkende instellingen, terwijl hij het recht op aftrek behoudt.
- Rekening houdend met de basisregels van de btw, wil deze regering de strijd tegen verspilling versterken en fiscaal steun bieden voor het schenken van goederen aan mensen in nood. Onder andere zal de voorwaarde “*De gebruikelijke commerciële verkooptermijn van het goed is verstreken*” worden versoepeld, de regel van 15 dagen zal in bepaalde gevallen worden vervangen door een deel van de totale levensduur van het levensmiddel, en de lijst van luxeproducten, duurzame goederen of niet-essentiële goederen die momenteel zijn uitgesloten van dit regime, zal worden herzien om de lijst van goederen die geschonken kunnen worden uit te breiden.
- We zorgen voor een goedkopere winkelkar en het verminderen van de grensaankopen.
- We verlagen daartoe de verpakkingshelling voor alle producten die bovengemiddeld duurder zijn dan in de buurlanden.
- Zo verlaagt de verpakkingshelling voor water en schaffen we de verpakkingshelling af voor herbruikbare verpakkingen. Ook o.a. de accijnzen op zerodranken, thee en koffie worden afgeschaft.
- We behouden voor de professionele diesel een competitief voordeel dat voldoende groot is ten aanzien van Frankrijk en de andere buurlanden.

- De regering zal onderzoeken welke andere accijnzen verlaagd kunnen worden, om de grensaankopen tegen te gaan maar met respect voor de andere doelstellingen binnen het regeerakkoord.

EUROPA

In nauwe samenwerking met onze Europese en internationale partners zullen wij streven naar een meer groenere fiscaliteit om de overgang naar een koolstofarme economie te versnellen en tegelijkertijd een gelijk speelveld te creëren voor bedrijven in de hele EU.

De regering zal zich ook inzetten voor het bevorderen van Europese samenwerking om grensoverschrijdende belastingontwijking aan te pakken.

- België voert de internationale afspraken inzake een digitaks uit. Op die manier zullen grote digitale multinationals ook zonder fysieke aanwezigheid in België belastbaar zijn, hetgeen leidt tot een significante stijging van inkomsten. Indien er geen overeenkomst kan bereikt worden op Europees of internationaal niveau zal België ten laatste vanaf 2027 unilateraal een digitaks uitwerken. In ieder geval zal deze belasting het principe van level-playing field tussen Belgische en buitenlandse bedrijven die op de nationale markt opereren, respecteren. De belasting mag niet tot gevolg hebben dat de belastingdruk voor Belgische bedrijven zwaarder is dan voor buitenlandse bedrijven
- België engageert zich op internationaal niveau en zal deelnemen aan de initiatieven van de OESO en de EU voor een eerlijkere fiscaliteit waarover unanimititeit bestaat binnen de EU en de OESO.
Hierbij zal steeds rekening worden gehouden met de concurrentiekracht van haar bedrijven en een rechtvaardige fiscaliteit alvorens een voorstel te aanvaarden.

VARIA

We verhogen het registratierecht op de verkrijging van de Belgische nationaliteit.

- Het fiscale regime voor auteursrechten zal worden uitgebreid om een einde te maken aan de bestaande discriminatie tussen digitale beroepen (die momenteel niet van het regime kunnen profiteren volgens de fiscus) en andere beroepen. Werken die beschermd zijn onder boek XI, titel 6, van het Wetboek van Economisch Recht zullen in aanmerking komen voor het fiscale regime van auteursrechten.
- De regering neemt maatregelen om de fiscale administratieve lasten voor grensarbeiders te verminderen. Daarnaast wordt in overleg met de buurlanden actief gestreefd om binnen een budgetneutraal kader maatregelen te nemen die de fiscale situatie van grensarbeiders te vereenvoudigen.

RECHTSZEKERHEID

- De regering zal gedurende de gehele legislatuur maximaal de rechtszekerheid en stabiliteit waarborgen voor wat betreft het toepassingsgebied van de bestaande vrijstellingen van doorstorting van bedrijfsvoorheffing. Voor ploegen- en nachtarbeid voorzien we na de afloop van de tijdelijke regeling, een systeem dat de fundamentele en het voordeel garandeert. De regering bekijkt of er aanpassingen moeten gebeuren in functie van de eventuele wijzigingen aan de bepalingen inzake nachtarbeid.
- Voor het geheel van de vrijstellingen bedrijfsvoorheffing, zal de regering een spending review uitvoeren om de effectiviteit van de output te onderzoeken
- De regering zal ervoor zorgen dat voor alle lopende fiscale controles en/of geschillen of vragen aan een belastingplichtige er een rechtstreekse en directe toegang is tot de controleur of de dienst verantwoordelijk voor de controle. Meer specifiek zal voor controles in de verschillende fiscale subdomeinen (btw, vennootschapsbelasting, bedrijfsvoorheffing, ...) er een uniforme communicatie ingevoerd worden, evenals een duidelijk aanspreekpunt voor de verschillende bevoegde centra (met telefooncodes en e-mailadressen) en de mogelijkheid om rechtstreeks contact op te nemen en indien nodig een afspraak te maken.

- Tegelijkertijd zal de IT-omgeving verbeterd worden en worden daartoe de nodige middelen vrijgemaakt
- Daarnaast moet ook de fiscus zelf transparanter worden. De FOD Financiën moet alle rechtspraak publiceren waarbij zij betrokken partij is, en zonder kosten toegankelijk maken voor iedereen.
- De regering maakt werk van meer eenvoudige en gestroomlijnde fiscale controles door te werken aan standaardrapportering.
- We verhogen de rechtszekerheid voor belastingplichtigen door te streven naar een snelle publicatie van circulaire en aanpassing van de administratieve commentaar bij de bekendmaking van nieuwe wetgeving. De regering neemt zich bovendien voor om geen retroactieve fiscale regels in te voeren. De regering zal ook stappen zetten naar meer thematische fiscale wetgeving, wat de rechtszekerheid en duidelijkheid moet vergroten en waken over de strikte toepassing van de fiscale wetgeving.
- De regering richt een commissie op die belast is met het herschrijven en vereenvoudigen van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen (met behoud van de huidige rechten), om de huidige regels eenvoudiger en transparanter te maken.
- Een charter van de belastingplichtige zal de relatie tussen de belastingplichtige en de fiscus herstellen. Dit handvest zal o.a. voorzien in een zo sterk mogelijke harmonisatie van de fiscale termijnen, het recht op direct en persoonlijke contract tussen belastingplichtige en fiscus, het recht op een fout wanneer de belastingplichtige te goeder trouw is, het recht op privacy en de onschendbaarheid van de woning zonder specifieke rechtvaardiging of aanleiding en een beperking van de duur van de controles. We garanderen een snelle en efficiënte procedure voor dat de klachten met betrekking tot ernstige interne disfuncties kan behandelen en zorgen ervoor dat de fiscale ambtenaar die het bezwaar behandelt niet dezelfde is als degene die de controle heeft uitgevoerd.
- Elke belastingplichtige zich kunnen beroep op het 'only-once-principe' bij zijn contacten met fiscus.
- Het zgn. 'horizontaal toezicht' blazen we opnieuw leven in en zetten we verder. Bedrijven die instappen in het nieuwe systeem kunnen rekenen op bijkomende voordelen zoals een snellere terugbetaling van eventuele fiscale schulden en snellere rechtszekerheid. De fiscale administratie zal ondernemingen daarbij maximaal begeleiden.
- De FOD Financiën zal zo snel mogelijk het accountmanagement voor grote ondernemingen implementeren en verder uitrollen.
- Rechtszekerheid is essentieel voor investeerders en bedrijven. We behouden de beslissingsautonomie van de Dienst Voorafgaande Beslissingen (de 'rulingdienst').
- De regering zal de werking van de rulingdienst evalueren en tevens de benoemingsprocedure van de collegeleden hervormen waarbij bijzondere aandacht gaat naar hun expertise, alsook de voorwaarden voor detachering en loopbaanontwikkeling van het personeel.
- We streven naar een optimale toegankelijkheid voor KMO's en particulieren. We hebben ook bijzondere aandacht voor belangrijke dossiers die een grote impact hebben op investeringen en tewerkstelling in ons land.
- Tevens herwaarderen we lokale centra van de fiscus zodat particulieren en KMO's sneller terecht kunnen met kleinere vragen.
- De regering zal ook de werking van de bemiddelingsdienst evalueren en tevens de benoemingsprocedure van de collegeleden hervormen waarbij bijzondere aandacht gaat naar hun expertise
- Eind 2023 waren er 16.878 fiscale geschillen hangend bij Belgische rechtbanken.
- Om dat aantal terug te dringen zal de fiscale bemiddelingsdienst omgevormd worden naar een fiscale arbitrage.
- De toegang tot deze fiscale arbitrage zal enkel mogelijk zijn als de administratieve procedure afgelopen is.
- De regering zal barema's instellen om dilatoire procedures en willekeurige taxaties te beperken.
- De regering zal de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de fiscale arbiters waarborgen. De fiscale arbiter die de klacht behandelt zal niet dezelfde zijn als degene die over de arbitrage beslist.
- De partij die in het ongelijk wordt gesteld zal geheel voor de kost van de arbitrage worden verantwoordelijk gesteld.

- De regering zal de huidige regeling inzake de BV-vrijstelling voor O&O medewerkers verder verduidelijken en kwalitatieve verbeteringen aanbrengen om een maximale rechtszekerheid, efficiëntie, budgettaire bewaking en stabiliteit te waarborgen. Het toepassingsgebied van de gedeeltelijke vrijstelling van doorstorting van bedrijfsvoorheffing wordt hervormd voor betreft onderzoek bij universiteiten, hogescholen, universitaire ziekenhuizen en fondsen voor wetenschappelijk onderzoek. Verder voorzien we in een verduidelijking van het toepassingsgebied voor erkende wetenschappelijke instellingen door te voorzien in objectieve criteria en transparante regels.
- In de rechtspersonenbelasting zal het belastbaar tijdperk kunnen afwijken van het burgerlijk jaar.
- België blijft verder werken aan de uitbreiding van zijn netwerk van dubbelbelastingverdragen, in het bijzonder met opkomende economieën, en maakt werk van een snelle ratificatie.
- De regering zal een vereenvoudigd mandaat invoeren en zo snel mogelijk werk maken van een uniek mandaat voor professionals, waaronder advocaten, zonder de noodzaak van meerdere specifieke mandaten. Verder maken we verder werk van een volledige digitalisering voor alle publicaties in het Belgisch Staatsblad.
- De regering blijft waken over een goede spreiding van fiscale deadlines zodat alles werkbaar blijft voor de accountants en belastingadviseurs.
- Als regering zorgen we voor een transparant en stabiel regelgevend kader dat rechtszekerheid biedt aan de sector van de kansspelen en weddenschappen.
- De wetgeving inzake de federale patrimoniale documentatie wordt gecoördineerd in één wetboek. Bijzondere aandacht wordt daarbij besteed aan de modernisering en leesbaarheid van begrippen om de rechtszekerheid voor burgers te vergroten.
- We onderzoeken het internationaal verspreide model van een loterij met btw-bonnen om het opvragen van ontvangstbewijzen te stimuleren en de fiscale fraude te verminderen.
- Er wordt voorzien in een wettelijke omkadering van het administratieve stelsel van de postvergoeding voor uitgezonden ambtenaren op post. Daarbij wordt vertrokken vanuit een bijzondere categorie van kosten eigen aan de werkgever die verder per in Ministerraad overleg koninklijk besluit wordt ingevuld. De vergoedingen die niet als een kost eigen aan de werkgever kunnen worden gekwalificeerd, zullen worden belast zoals reguliere verloning. De budgettaire impact zal worden aangewend voor de opbrutering van de wedden en toelagen van de betrokken uitgezonden ambtenaren van Entiteit I.
- Het huidige sanctiebeleid bij controles passen we aan, zowel in de directe als indirecte belastingen. Het huidig aftrekverbod in de vennootschapsbelasting zal enkel nog van toepassing zijn bij herhaaldelijke overtredingen waarbij minstens een belastingverhoging van minstens 10% effectief wordt toegepast en niet bij overtredingen te goeder trouw of administratieve vergetelheden
- De compensatie op de bijkomende belastbare grondslag zal toegepast kunnen worden op de verliezen van het jaar. Niet op die van vorige jaren.
- Daarnaast zal de belastingplichtige bij een eerste overtreding ter goede trouw geen gemotiveerd verzoekschrift meer moeten indienen, en zal de administratie zelf nagaan of de voorwaarden tot niet-oplegging van een eventuele sanctie zijn voldaan.
- Ook verankeren we het vertrouwensbeginsel in de wet, waarbij we verduidelijken dat belastingplichtigen die een controle op een element uit hun aangifte hebben ondergaan en die praktisch, bij ongewijzigde wetgeving, verderzetten in een volgend belastbaar tijdperk, niet worden gepenaliseerd bij een eventuele latere controle.
- Daarnaast zal de federale regering in op een modern boetebeleid inzake btw, waarbij in het kader van de vaststelling van de hoogte van de proportionele geldboete onder meer rekening zal worden gehouden met de verzachtende omstandigheid dat de Belgische Schatkist ingevolge de begane inbreuk geen financieel nadeel heeft geleden.
- Tot slot zal worden onderzocht of het naar het Nederlands voorbeeld opportuun is om te voorzien in een vrijstelling bij een zgn. 'objectief pleitbaar standpunt' i.e., wanneer het op grond van de huidige stand van de jurisprudentie verdedigbaar is dat de belastingplichtige juist heeft gehandeld.

- Om de kwaliteit van de bestaande en toekomstige fiscale wetgeving te verbeteren en hun economische, sociale en milieueffecten structureel te evalueren zal de regering de rol en samenstelling van de afdeling Fiscaliteit en Parafiscaliteit van de Hoge Raad voor Financiën herzien.
- Enerzijds zal de benoemingsprocedure worden aangepast om te waarborgen dat de leden beschikken over juridische en/of economische expertise op het gebied van fiscaliteit en/of parafiscaliteit, verworven in de publieke en/of private sector.
- Anderzijds zullen de taken van de afdeling worden herzien, met name om het mogelijk te maken bestaande of toekomstige fiscale of parafiscale regelgeving te kunnen evalueren en, binnen de grenzen van haar organisatorische capaciteit, advies uit te brengen over fiscale en parafiscale wetgeving.

FRAUDEBESTRIJDING

Fraudebestrijding zal een absolute prioriteit worden voor de regering. Verschillende studies wijzen uit dat de overheid een belangrijk deel van inkomsten mist door de omvang van de fiscale en sociale fraude. Dat ondermijnt het draagvlak van onze sociale zekerheid, belemmert de goede werking van onze arbeidsmarkt en verstoort de economie door oneerlijke concurrentie.

- De controlecapaciteit wordt versterkt.
- We werven 300 personeelsleden aan voor fiscale fraudebestrijding, met name bij de BBI, sociale fraudebestrijding, de gerechtelijke politie, justitie
- Daarnaast versterken we de (gespecialiseerde) fiscale kennis binnen de FOD Financiën. Door toegenomen digitalisering zullen meer fiscale ambtenaren ingezet kunnen worden voor effectieve controles
- De gegevensuitwisseling en samenwerking op strategisch en operationeel niveau tussen de verschillende inspectiediensten, politie en justitie in de strijd tegen de grote georganiseerde fraude wordt versterkt. De samenwerking in het kader van het College voor de strijd tegen de fiscale en sociale fraude wordt verdergezet en verbeterd waar nodig. De bevoegde regeringsleden zullen in samenwerking met het College jaarlijks een plan uitwerken met maatregelen voor de strijd tegen de fraude.
- We investeren fors in de fiscale kennis en gespecialiseerde capaciteit binnen justitie en politie. De samenwerking tussen de fiscus en de gespecialiseerde financiële opsporingsdienst van de politie moet zorgen voor een betere bestrijding van criminele circuits en geldstromen. Bijzondere aandacht zal gaan naar de recuperatie van criminele vermogens. We beletten dat crimineel geld witgewassen kan worden en versterken de werking van het huidige centraal orgaan voor de inbeslagneming en verbeurdverklaring.
- We zetten verder in op multidisciplinaire onderzoeksteams waarbij de fiscus nauw kan samenwerken met het Drugscommissariaat, de Cel voor Financiële Informatieverwerking, de FGP, het OM en andere inspectiediensten en de financiële instellingen.
- We streven naar een snellere afhandeling van fiscale procedures binnen redelijke termijnen.
- De fiscale ambtenaren worden opgeleid en gesensibiliseerd over het gebruik van de bemiddelingsprocedure bij fiscale zaken
- De regering onderzoekt initiatieven om de behandelingstermijn van fiscaalgerechtelijke geschillen in alle rechtsgebieden binnen een redelijke termijn te behandelen, waaronder of fiscale geschillen die niet binnen een redelijke termijn voor de Hoven en rechtbanken behandeld kunnen worden bij een ander Hof of rechtbank behandeld kunnen worden.
- We hervormen het fiscale boetebeleid. Bij eerste fouten te goeder trouw wordt er geen automatische sanctie van 10% belastingverhoging meer opgelegd, maar krijgt de belastingplichtige enkel een verwittiging. De fiscus zal geen automatische boete meer opleggen als deze voorwaarden voor kwijtschelding voldaan zijn. De focus moet liggen op verduidelijking en bijsturing en niet op sanctionering. Deze regels zullen van toepassing zijn op alle belastingen.
- De aangifte, controle en inning van belastingen zal worden verbeterd. We onderzoeken samen met de gewesten de mogelijkheid en haalbaarheid van een fiscale balans met elk bedrag dat bij de entiteit verschuldigd is, inclusief de belastingen.

- Een betere invordering van belastingschulden en een betere controle van de voorwaarden van de toegekende sociale voordelen zal worden verzekerd door een uitwisseling van informatie binnen de verschillende diensten en administraties van alle gefedereerde entiteiten en buitenlandse autoriteiten.
- Momenteel bestaat er geen duidelijk wettelijk kader voor het gebruik van onrechtmatig verkregen gegevens die zijn gevalideerd op basis van de jurisprudentie van het Hof van Cassatie.
- We scheppen een duidelijk wettelijk kader voor het gebruik van dergelijke bewijzen door de administratie, waarbij wordt gegarandeerd dat de fiscale administratie de fiscale procedures naleeft.
- We zetten stappen naar meer uniforme procedures en termijnen en sancties (boetes, belastingverhogingen en interesten) voor zowel directe als indirecte belastingen waarbij de belangrijkste verschillen worden weggewerkt en een level playing field tussen belastingplichtige en fiscus gegarandeerd wordt, zonder dat voor belastingplichtigen ten goede trouw de termijnen zullen verlengen.
- De termijnen voor onderzoek en belastingheffing in fiscale aangelegenheden worden vastgesteld op 3 jaar (voor complexe en semi-complexe aangiften 4 jaar) vanaf 1 januari van het aanslagjaar, behalve in geval van fraude (of een vermoeden van fraude).
- In geval van fraude wordt de termijn vastgesteld op 7 jaar vanaf 1 januari van het aanslagjaar.
- Belastingplichtigen te goeder trouw moeten ook hun aangifte kunnen verbeteren zonder dat daar sancties, boetes of interesten tegenover staan.
- De regering zal onderzoeken hoe de problematiek inzake de kennisgeving van fraude- elementen verbeterd kan worden
- Voor wetgeving gebaseerd op lijsten van belastingparadijzen zullen we de rechtszekerheid vergroten door te specificeren dat deze wetgeving gebaseerd is op de bestaande lijst op 1 januari van elk jaar, zodat de landen die eronder vallen voor de belastingbetalers gedurende het jaar niet variëren.
- De procedure voor een bankonderzoek wordt herbekeken met als doel de administratieve lasten te beperken.
- Er wordt verder ingezet op datamining en risicodetectie door investeringen in informaticamiddelen. Er wordt tevens een wettelijk kader gecreëerd voor het gebruik van de gegevens uit het CAP in het kader van anonieme datamining met het oog op dossierselectie. Ook cryptorekeningen moeten bij het CAP worden aangemeld. Bovendien zal de regering de financiële gegevens van buitenlandse oorsprong die reeds automatisch door de administratie werden ontvangen in het CAP opnemen, evenals online gokspelersaccounts van meer dan 10.000 euro. Ook andere informatie zal maximaal binnen het CAP worden geïntegreerd om datamining toe te laten.
- De toegang tot het CAP wordt versoepeld. De fiscale administratie zal, in het geval van voldoende en nauwkeurige aanwijzingen van fraude of een indiciaal tekort en na machtiging van een ambtenaar in de rang van adviseur generaal, het CAP rechtstreeks kunnen raadplegen. De fiscale administratie zal de belastingplichtige hiervan binnen de maand in kennis stellen. De regering zal het recht op privéleven en het recht van verdediging vrijwaren.
- De huidige verplichte neerlegging van de jaarrekening voor vzw's en stichtingen bij de griffie wordt vervangen door een verplichte neerlegging bij de balanscentrale van de NBB. In dat kader zal binnen de Wet Lagere Kosten de neerleggingskost geschrapt worden voor kleine vennootschappen en verenigingen
- Om btw-fraude tegen te gaan voeren we vanaf 2028 “near real time reporting” in voor transacties tussen btw-belastingplichtigen en transacties waarvoor een GKS gebruikt wordt. Er zal ook aandacht gaan naar het respecteren van het beroepsgeheim.
- Hierbij zullen kassa's en betaal- en facturatiesystemen in verbinding staan met de administratie en geautomatiseerd btw-gegevens doorsturen. Dit betekent een significante vermindering van administratieve btw-verplichtingen voor ondernemingen via de afschaffing van de klantenlijsting en zal de mogelijkheid tot btw-fraude gevoelig laten dalen als gevolg van de optimalisering van de datamining en de kennis van de controlediensten.

- Voor kleine zelfstandigen en kleine vennootschappen zal bijkomende ondersteuning voorzien worden.
- België zal alles in het werk stellen om met zoveel als mogelijk staten afspraken te maken omtrent de automatische uitwisseling van informatie, in het bijzonder met opkomende economieën.
- De regering zal de regio's, indien zij dat wensen, helpen strijden tegen zgn. share deals met betrekking tot vastgoedvennootschappen
- Ook misbruiken met private stichtingen worden aangepakt door de federale wetgeving te verduidelijken wat betreft de 'belangloze doelstellingen' en door het sanctiemechanisme te evalueren. Tevens zullen notarissen geresponsabiliseerd worden. Bij oneigenlijk gebruik van een stichting zal de fiscus de mogelijkheid krijgen de ontbinding te vragen.
- De regering maakt werk van samenwerkingsakkoorden voor een optimale fiscale gegevensuitwisseling en samenwerking tussen verschillende inspectiediensten.
- De toepassing van de non-profitfiscaliteit (o.a. rechtspersonenbelasting) wordt aangepast in het licht van het nieuwe Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen. We evalueren de doelmatigheid van het winstuitkeringsverbod en pakken de toenemende tendens van het gebruik van vzw's om onrechtmatig handel te drijven en zichzelf te verrijken zonder belastingen te betalen aan. Een hervorming moet gericht zijn op vereenvoudiging, rechtszekerheid, duidelijkheid en met het oog op de gezonde financiële situatie van non-profitorganisaties en vzw's. Daarbij worden alle verschillende belastingen die drukken op vzw's en andere non-profitorganisaties zoals de patrimoniumtaks, rechtspersonenbelasting, ... geëvalueerd
- Het systeem van dwangsommen dat vandaag van toepassing is wanneer een belastingplichtige met opzet een fiscale visitatie hindert zal worden vervangen door de toepassing van een minimale belastbare winst zoals voorzien in art. 342, §1 WIB.
- Er wordt een samenwerkingsakkoord tussen het federale niveau en de gewesten gesloten, waardoor bij een overlijden de aangifte personenbelasting inclusief bijlagen van de voorbije 3 jaar amtsshalve aan de bevoegde regio wordt overgemaakt.
- De regering zal samenwerken met de Gewesten om hen, wat betreft de invordering van gewestelijke schulden, toegang te geven tot de balans in de personenbelasting en hen in staat te stellen gewestelijke schulden te verrekenen met fiscale terugbetalingen.
- De regering zal de richtlijn FASTER tijdig omzetten. In overleg met de gewesten wordt een nieuwe strengere permanente (para)fiscale regularisatie uitgewerkt met een verhoging van de tarieven naar 30% voor wat betreft niet-verjaard kapitaal en 45% voor verjaard kapitaal, behalve voor belastingplichtigen die goede trouw kunnen aantonen.

DOUANE

De Belgische douane is een belangrijke speler in Europa. Zij speelt een cruciale rol in onze economie. Douaneprocessen moeten sneller, eenvoudiger en digitaal teneinde onze concurrentiepositie van onze havens en logistieke centra te verstevigen. Het verder automatiseren en digitaliseren van douaneprocessen moet de efficiëntie verhogen, fouten vermijden en leiden tot een hogere naleving en inkomsten.

- Er moet een betere afstemming komen tussen de douane en andere overheidsdiensten zoals het FAVV en regionale overheidsdiensten (bv. Uitvoervergunningen) zodat het mogelijk wordt alle processen gerelateerd aan in-of uitvoer op één gecentraliseerd digitaal platform te kunnen indienen en aanvragen (incl. realtime statusupdates, ...).
- Het aanvragen van bindende tariefinlichtingen bij de douaneadministratie zal gefaciliteerd worden. Zo worden betwistingen tot een minimum beperkt.
- Daarnaast moet een 24/7 dienstverlening tot stand komen, evenals een modernisering van de wetgeving en een hervorming van het vervolgingsbeleid en het douanestrafrecht waarbij meer wordt ingezet op administratieve i.p.v. strafrechtelijke handhaving. Dat moet ervoor zorgen dat de klant centraal staat en meer investeringen worden aangetrokken.
- Het statuut van Authorised Economic Operator (AEO) zal verbeterd worden vanuit een handelsfaciliterende invalshoek.
- Tijdens de legislatuur zal er gewerkt worden aan een nieuw ontwerp Algemene Wet Douane en Accijnzen op basis van o.a. de

voorstellen die zullen worden voorgelegd door de multidisciplinaire commissie voor de herziening van het sanctiebeleid inzake douane en accijnzen.

- De accijnswetgeving wordt gecodificeerd en gemoderniseerd, met de bedoeling om alle bestaande accijnswetten onder te brengen in één overzichtelijk Wetboek Accijnzen, waarbij er aandacht is voor nieuwe fenomenen op de markt, zoals energiedelen, en waarbij bestaande anomalieën worden weggewerkt. De accijnswetgeving moet transparanter en eenvoudiger worden gemaakt voor de gebruikers.
- De samenwerking tussen de douane en private partners in de strijd tegen (drugs)criminaliteit dient verder opgedreven te worden om op die manier onze havens veiliger en aantrekkelijker te maken voor klanten en investeerders (zie daarover luik Veiligheid)

PENSIOENEN

De vergrijzingsgerelateerde sociale uitgaven stijgen in België met 4,1% van het BBP over de periode 2023-2070. In 2070 zullen deze uitgaven in België 30,0% van het BBP uitmaken, wat een aanzienlijke toename is. Ter vergelijking, in het gemiddelde EU-land stijgen de vergrijzingsgerelateerde sociale uitgaven tussen 2022-2070 slechts met 1,2% van het BBP tot 25,6% van het BBP in 2070. Dit verschil illustreert de unieke uitdagingen waarmee België wordt geconfronteerd op het gebied van vergrijzingskosten.

Deze vergrijzingskost wordt hoofdzakelijk aangedreven door de pensioenuitgaven, die in België stijgen met 2,5% van het BBP over de periode 2023-2070. Dit staat in schril contrast met een stijging van slechts 0,4% van het BBP in het gemiddelde EU-land.

De budgettaire kosten van de vergrijzing zijn vooral hoog tussen 2023 en 2050 (+3,8 procentpunt van het BBP), en vertragen vervolgens tussen 2050 en 2070 (+0,3 procentpunt van het BBP), wat de urgentie van effectieve hervormingen verder benadrukt.

Zonder ingrijpende beleidswijzigingen dreigt de betaalbaarheid van de Belgische pensioenen ernstig in gevaar te komen. De aanzienlijke toename van de pensioenuitgaven, gecombineerd met een relatief beperkte stijging van het BBP, betekent dat een steeds groter deel van de overheidsinkomsten naar pensioenen zal moeten gaan. Dit zal niet alleen de druk op de overheidsbegroting verhogen, maar ook andere beleidsprioriteiten, zoals gezondheidszorg, sterke veiligheidsdiensten en een moderne infrastructuur, in het gedrang brengen. Het risico bestaat dat België in een situatie terechtkomt waarin het niet langer in staat is om aan zijn pensioenverplichtingen te voldoen zonder aanzienlijke belastingverhogingen of drastische bezuinigingen elders in het budget.

Bovendien dreigt het huidige systeem, indien ongewijzigd, ook een negatief effect te hebben op de intergenerationele solidariteit. De jongere generaties zouden een disproportioneel zware last moeten dragen om de pensioenen van een vergrijzende bevolking te financieren, wat kan leiden tot spanningen tussen generaties en mogelijk zelfs tot sociale onrust. De stijgende kosten van pensioenen kunnen ook de concurrentiekracht van de Belgische economie ondermijnen, aangezien hogere belastingen de arbeidsmarkt verstoren en investeringen ontmoedigen.

De huidige economische context maakt het des te dringender om actie te ondernemen. De wereldwijde economische onzekerheden, gecombineerd met de noodzaak om te investeren in groene en digitale transitie, leggen extra druk op de overheidsfinanciën. Zonder hervormingen in het pensioenstelsel riskeert België zijn competitiviteit verder te ondermijnen, aangezien de stijgende belastingen de economische groei kunnen afremmen. Dit zou niet alleen de levensstandaard van de huidige bevolking kunnen aantasten, maar ook de welvaart van toekomstige generaties in gevaar kunnen brengen.

Tot slot moet worden opgemerkt dat de uitblijvende hervormingen niet alleen financiële implicaties hebben, maar ook het vertrouwen in de overheid kunnen schaden. Als de bevolking het gevoel krijgt dat het pensioenstelsel onhoudbaar is en dat hun toekomstige welvaart in gevaar komt, kan dit leiden tot een afnemend vertrouwen in het sociaal contract en de overheid als geheel. Dit zou de politieke stabiliteit kunnen ondermijnen en sociale cohesie kunnen aantasten. Daarom is het van vitaal belang dat België nu de juiste stappen onderneemt om het pensioenstelsel te hervormen en te zorgen voor een duurzaam en rechtvaardig systeem voor de komende generaties.

Onze structurele pensioenhervorming berust op een adequaat wettelijk pensioen, dat ervoor zorgt dat iedereen een basisniveau van financiële zekerheid heeft na pensionering. Daarnaast wordt de band tussen effectieve arbeidsprestaties en de opbouw van pensioenrechten versterkt, zodat mensen worden beloond voor hun werk. Ook streven we naar een harmonisering tussen de pensioenstelsels voor werknemers, ambtenaren en zelfstandigen, om een eerlijke en consistente aanpak te garanderen.

Geleidelijkheid en het respect voor verworven rechten zijn de hoekstenen van de hervormingen die we doorvoeren. Dit betekent dat veranderingen stap voor stap worden geïmplementeerd om de impact op individuen te minimaliseren en dat bestaande rechten van pensioengerechtigden worden gerespecteerd. Deze aanpak zorgt ervoor dat de hervormingen duurzaam en sociaal rechtvaardig zijn, en dat ze bijdragen aan de langetermijnstabiliteit van ons pensioenstelsel.

PRINCIPES

De pensioenhervorming vertrekt vanuit de volgende principes:

- Financiële draagkracht onderbouwen
- Rechtvaardigheid tussen en binnen generaties
- Gelijkheid tussen man en vrouw
- Een sterk wettelijk pensioen (1^e pijler), aangevuld met een versterkt aanvullend pensioen (2^e pijler).
- Meer autonomie, verantwoordelijkheid en vrije keuze inzake de opnameleeftijd van het pensioen
- In overleg, onder meer met de sociale partners en de academische pensioenraad.
- De regering zal voor het overige de fiscale en parafiscale standstill respecteren die tussen de sociale partners op 15 maart 2023 werd afgesproken voor de aanvullende pensioenen van werknemers en zelfstandigen.

ALGEMEEN

- Bij de uitwerking binnen de regering van de verschillende maatregelen zal er aandacht zijn voor het gecumuleerd effect. De maatregelen die deze legislatuur in werking treden zullen allemaal in 2025 ingevoerd worden.
- Onder andere daartoe, stelt de regering een specifiek budget beschikbaar voor overgangsmaatregelen gericht op mensen die dicht bij hun pensioen staan. Deze middelen, waarover we in overleg treden met de sociale partners, zijn bedoeld om hen te ondersteunen bij de aanpassingen die voortvloeien uit de hervormingen, zodat ze de veranderingen op een geleidelijke en evenwichtige manier kunnen doorvoeren. Dit beleid zorgt ervoor dat sociale rechtvaardigheid wordt gewaarborgd en dat deze groep werknemers met vertrouwen hun laatste arbeidsjaren tegemoet kan zien.
- We laten door het Federaal Planbureau de budgettaire impact van de totale pensioenhervorming doorrekenen zodat we het effect kennen op de middellange en lange termijn (2040, 2050, 2070). Daarbij vragen we ook aandacht voor de sociale parameters (zoals het armoederisico bij ouderen, de genderpensioenkloof,...).

EEN VERSTERKING VAN DE BAND TUSSEN EFFECTIEVE ARBEIDSPRESTATIES EN DE OPBOUW VAN PENSIOENRECHTEN

FLEXIBELE PENSIOENLEEFTIJD MET ACTUARIEEL NEUTRALE CORRECTIE

- Het pensioenbedrag wordt vanaf 2026 verminderd met een malus van 2% (tot 2030), 4% (tot 2040), 5% (vanaf 2040) per jaar vervroegde uittrede voor de wettelijke leeftijd, indien de gepensioneerde aan de loopbaanvoorwaarde voor vervroegd pensioen voldoet maar niet aan 35 loopbaanjaren van 156 dagen met effectieve arbeidsprestaties en 7020 effectief gewerkte dagen.
- We vervangen de huidige pensioenbonus door een nieuwe bonus waarbij het pensioenbedrag vermeerdert met een bonus van 2% (tot 2030), 4% (tot 2040), 5% (vanaf 2040) per jaar opname na de wettelijke pensioenleeftijd indien de gepensioneerde voldoet aan 35 loopbaanjaren van 156 dagen met effectieve arbeidsprestaties en 7020 effectief gewerkte dagen.
- Periodes van moederschapsrust en loopbaanonderbrekingen/verminderingen met zorgmotief, geboorteverlof worden hierbij gelijkgesteld met effectieve arbeidsprestaties.

HERWAARDERING VAN EFFECTIEF WERK IN DE PENSIOENBEREKENING

- We onderzoeken hoe de beroepsinkomsten die in aanmerking worden genomen voor de berekening van het pensioen, zowel in het werknemersstelsel als in het zelfstandigenstelsel, en in de toekomst de ambtenaren van zodra hun pensioenstelsel geharmoniseerd is met dat van de werknemers en zelfstandigen, zullen worden gekoppeld aan de reële groei van de gemiddelde arbeidsinkomsten en niet langer uitsluitend aan de index, zoals momenteel het geval is. Deze maatregel is van toepassing op de carrièrejaren die volgen op de inwerkingtreding van de nieuwe bepalingen.

- We stemmen het statuut van gedeeltelijk arbeidsongeschikte werknemers in progressieve werkhervatting na een arbeidsongeval of beroepsziekte af richting dat van andere langdurig zieken in progressieve werkhervatting.

VERMINDERING GELIJKGESTELDE PERIODES IN DE PRIVÉ-SECTOR

Vandaag is zowat 1/3e van de pensioenrechten gebaseerd op niet-gewerkte periodes wat de werknemers betreft. Deze gelijkstelling behouden we enkel waar dit maatschappelijk verantwoord is, zoals voor periodes van ziekte, zwangerschaps- en ouderschapsverlof en voor de diverse zorgverloven, maar bouwen we af voor periodes van bv. Bruggpensioen (SWT), langdurige werkloosheid en landingsbanen.

- Vanaf 01/01/2027 worden gelijkgestelde periodes die meer dan 40% uitmaken van de loopbaan niet langer meegerekend voor de berekening van het pensioen van werknemers en zelfstandigen. Deze grens van 40% daalt elk jaar met 5 procentpunten tot 20% in 2031, zoals dit vandaag reeds het geval is voor ambtenaren. Periodes van ziekte en zorgverloven worden hierbij buiten beschouwing gelaten.
- Alle periodes van werkloosheid, SWT, pseudo bruggpensioen en landingsbanen die ingaan vanaf de datum van het regeerakkoord worden gelijkgesteld aan een beperkt fictief loon.

LANGE EFFECTIEVE LOOPBAAN

- Werknemers zullen vanaf 01/01/2027 de mogelijkheid krijgen om vanaf de leeftijd van 60 jaar met vervroegd pensioen te gaan, op voorwaarde dat ze een loopbaan van minstens 42 jaar hebben opgebouwd met voldoende daadwerkelijke arbeidsprestaties. Dit betekent dat alleen de jaren waarin minstens 234 dagen effectief werd gewerkt, meetellen voor het bereiken van de vereiste loopbaanduur. Door deze maatregel wordt vervroegd pensioen toegankelijk voor wie een lange carrière achter de rug heeft, terwijl de focus blijft liggen op de waarde van effectief geleverde arbeid. Het doel is om rekening te houden met mensen die vroeg in hun leven zijn beginnen werken en daardoor een lange loopbaan hebben opgebouwd, zodat zij op een verantwoorde manier eerder kunnen stoppen met werken.

MINIMUMPENSIOEN

- De toekenningsvoorwaarde van het minimumpensioen wordt voortaan gebaseerd op de effectieve arbeidsprestaties en loopbaanjaren gepresteerd in de 3 stelsels samen (voor werknemers, ambtenaren en zelfstandigen).

INKOMENSGARANTIE VOOR OUDEREN (IGO)

- Wie aanspraak wil maken op IGO moet voortaan eerst vijf jaar ononderbroken, werkelijk en wettelijk in dit land verblijven.
- Verblijven in het buitenland moeten worden gemeld. De toegestane termijnen hieromtrent worden ingekort. We streven naar een doeltreffende controle waarbij een aantal vrijstellingen worden geschrapt.

MODERNISERING GEZINSDIMENSIE

- Vandaag is het overlevingspensioen voor heel wat weduwen een inactiviteits- en armoedeval. Daarom wordt vanaf 01/01/2026 het overlevingspensioen, middels een overgangperiode, tot de vroegst mogelijke pensioenleeftijd van de langstlevende partner vervangen door de overgangsuitkering (die vandaag geldt voor <50-jarigen), die vrij cumuleerbaar is met beroepsinkomen en beperkt in tijd tot maximum 2 jaar of tot 3 à 4 jaar bij jonge kinderen ten laste.
- We voorzien een ruime overgangperiode waarin we nog de keuze laten tussen beide systemen.
- Partners worden gestimuleerd om in hun huwelijkscontract of wettelijk samenlevingscontract een pensioensplit te voorzien voor het geval van een (echt)scheiding. Er wordt ingezet op een brede communicatie aan de bevolking over dit onderwerp.

- Het gezinspensioen in het werknemers- en zelfstandigenstelsel wordt op middellange termijn afgebouwd (behalve voor de pensioenminima) en dus ook het hiervan afgeleid echtscheidingspensioen.

EEN VERSTERKING VAN HET AANVULLEND PENSIOEN

- Naast een sterke 1^e pijler van het wettelijk pensioen willen we alle werknemers, waaronder ook de contractuelen in de publieke sector, ook een stevig aanvullend pensioen bieden waarvoor een werkgeversbijdrage wordt voorzien van minstens 3% tegen uiterlijk 2035.
- Sectoren waar er nog niet aan de 3% voldaan wordt leveren een extra prioritaire inspanning hiervoor in hun sectorale akkoorden. Daartoe gaan we in overleg met deze sectoren. De regering zal de sociale partners uitnodigen om te onderzoeken hoe de aanvullende pensioenen verder kunnen worden versterkt.
- De regering zal onderzoeken hoe kan worden vermeden dat het aanvullend pensioen dat in de vorm van een rente wordt opgenomen, fiscaal nadelig is.

HARMONISERING PENSIOENSTELSLS VOOR WERKNEMERS, AMBTENAREN EN ZELFSTANDIGEN

VERHOOGING PENSIOENLEEFTIJD BEVOORRECHTE CATEGORIEËN

- De pensioenleeftijd van militairen (56 jaar) en NMBS-personeel (55 jaar) wordt geleidelijk opgetrokken naar de wettelijke pensioenleeftijd van andere werknemers en ambtenaren. Vanaf 01/01/2027 wordt hun pensioenleeftijd geleidelijk verhoogd met 1 jaar per jaar, met respect voor de legitieme verwachtingen van mensen die vlak voor hun pensioenleeftijd staan waarvoor we voldoende overgangperiode- en maatregelen voorzien in overleg met de sectororganisaties. Er wordt gezorgd voor de nodige maatregelen inzake aangepast werk. Het pensioen op basis van leeftijd zal voor militairen en bij NMBS worden omgezet in een “pensioen op aanvraag”. Ze kunnen in de toekomst dus nog steeds vervroegd op pensioen volgens de geldende loopbaan -en leeftijdsvoorwaarden. We erkennen hierbij de specificiteit van het militaire statuut, waarbij hun deelname aan externe missies en operationele eenheden positief wordt gevaloriseerd en in rekening genomen.
- De federale pensioendienst staat in voor de toekenning en de uitbetaling van de pensioenen van parlementsleden zodat de controle op de wet Wijninckx kan verzekerd worden.
- Ook de pensioenen die worden uitgereikt door internationale organisaties worden voortaan mee in rekening genomen bij de controle op de wet Wijninckx.

AFBOUW PREFERENTIËLE STELSLS

- We respecteren de opgebouwde rechten binnen de huidige stelsels. We brengen voor diensten gepresteerd in de toekomst vanaf 1 januari 2027 alle bestaande preferentiële loopbaanbreuken naar het gewone stelsel (tantième 1/60) dat uitgaat van een volledige loopbaan na 45 dienstjaren.
- De verhogingscoëfficiënt wordt voor alle personeelscategorieën 1 vanaf 01/01/2027. Voor onderwijs en voor actieve diensten (zoals vandaag afgebakend) blijft de verhogingscoëfficiënt 1,05 met jaarlijkse afbouw met 0,005 vanaf 2027 tot 1,025 in 2032. Ze kunnen in de toekomst nog steeds vervroegd op pensioen volgens de geldende loopbaan- en leeftijdsvoorwaarden. Er wordt gezorgd voor de nodige maatregelen inzake aangepast werk. In het sociaal overleg hierover bij politie en defensie erkennen we de specificiteit van hun statuut en van hun deelname aan gespecialiseerde operaties.
- De regelgeving met betrekking tot het NAVAP-stelsel voor politieagenten zal worden herzien om de mogelijkheid om zonder tijdslimiet met non-activiteit te gaan vanaf 59 jaar tijdelijk te behouden, op voorwaarde dat de periode van non-activiteit maximaal 2 jaar duurt en dat de ambtenaar na afloop daarvan in aanmerking komt voor vervroegd pensioen. Op termijn zal het systeem uitdoven, in overleg met de sociale partners.

UITDOVEN ZIEKTEPENSIOEN

- Aansluitend bij de reeds besliste hervorming van het ziektepensioen voor statutaire ambtenaren in de ‘Tijdelijke Arbeidsongeschiktheid voor Ambtenaren’ (TAVA) wordt vanaf 01/01/2026 de nieuwe instroom in het systeem stopgezet zodat het stelsel op termijn volledig uitdooft op zowel federaal, regionaal als lokaal niveau.
- We stappen voor federale ambtenaren over op een verzekering tegen arbeidsongeschiktheid en invaliditeit zoals in de private sector, en gaan hierover het overleg aan met de vakorganisaties.
- Het is in de toekomst niet langer mogelijk om ziektedagen op te sparen.

AANNEEMBAARHEID VERLOVEN VOORAFGAAND AAN PENSIOEN (VVP) EN LANDINGSBANEN IN DE PUBLIEKE SECTOR

- De verloven voorafgaand aan pensioen (VVP) in de publieke sector zijn vanaf 01/01/2026 voor maximum 2 jaar aanneembaar als dienstjaren voor de opening van het pensioenrecht en voor de berekening van het pensioen.
- Voor toekomstige aanvragen en toekomstige periodes van lopende aanvragen wordt vanaf 01/01/2026 de aanneembaarheid als dienstjaren voor de toekenning en voor de berekening van het pensioen afgeschaft voor ondermeer loopbaanonderbrekingen zonder zorgmotief en diverse vervroegde uittrederegelingen zoals disponibiteit voorafgaand aan het pensioen, vrijwillige 4-dagen week. Statutaire ambtenaren kunnen nog wel van deze vrijwillige (deeltijdse) vervroegde uittrede gebruik maken, maar zonder RVA-uitkering en ook zonder gelijkstelling voor het pensioen.
- De aanneembaarheid blijft wel bestaan voor diverse vormen van deeltijdse vervroegde uittrede vanaf 60 jaar in de publieke sector, naar analogie met de regeling voor landingsbanen in de private sector. De aanneembaarheid blijft ook bestaan voor diverse vormen van loopbaanonderbreking of -vermindering voor de zorg voor een kind of ziek familielid of voor het volgen van een erkende opleiding

VERLENGING TERMIJN REFERTEWEDDE VOOR AMBTENAREN PENSIOENEN

- Het pensioen van een werknemer en zelfstandige wordt berekend op basis van het loon of inkomen over de volledige loopbaan. Bij de berekening van het ambtenarenpensioen wordt vandaag enkel het loon van de laatste 10 jaar van de loopbaan in rekening genomen.
- We schaffen geleidelijk deze ongelijkheid in de pensioenberekening voor statutairen af door de referentieperiode voor deze berekening vanaf 2027 jaarlijks te verlengen, zodat deze 45 jaar bereikt in 2062.
- De overgangsregeling die voorziet in het handhaven van een referentieperiode van 5 jaar voor de cohorten die vóór 1962 zijn geboren, wordt bevestigd.
- Van zodra op basis van deze nieuwe berekening het pensioen van statutaire ambtenaren slechts gelijk zou worden aan het pensioen van contractuelen (met inbegrip van hun 2^e pijler) wordt bij wet de invoering van een 2^e pijler voor statutairen mogelijk gemaakt en gefinancierd.
- Op dat ogenblik zorgen we er ook voor dat magistraten, van wie de bezoldiging door de wet wordt bepaald en niet door de Koning, ook kunnen genieten van een 2^e pensioenpijler, om een gelijke behandeling te garanderen met respect voor de specificiteit van hun statuut.
- De indexering van het wettelijk pensioen van ambtenaren en van gemengde loopbanen wordt tijdelijk beperkt tot de bovengrens in het werknemerspensioen. Tijdens deze periode is er ook geen indexering van het absoluut plafond voor de ambtenaren (Wijninckx-plafond).

HARMONISERING LOOPBAANVOORWAARDE VOOR VERVROEGD PENSIOEN

- Vanaf 1 januari 2027 worden in de 3 stelsels (werknemers, zelfstandigen en ambtenaren) enkel kalenderjaren met 2 gewerkte (of hiermee gelijkgestelde) kwartalen (6 maanden of 156 gewerkte dagen) in aanmerking genomen voor de loopbaanvoorwaarde.
- Gebruik makend van de enveloppe voor overgangsmaatregelen, werken we een regeling uit voor de aanname van het eerste loopbaanjaar.
- Wie in 2025 reeds voldoet aan de voorwaarden voor vervroegd pensioen, behoudt het recht om vervroegd op pensioen te gaan.
- Voor wie relatief dicht bij het vervroegd pensioen staat voorzien we een overgangsmaatregel zodat hun vroegst mogelijke pensioenleeftijd hierdoor slechts met een beperkte duurtijd verlengd kan worden.
- Wie vanaf de inwerkingtreding van de nieuwe wet (in 2025) 60 jaar of ouder is zal maximaal 1 jaar langer moeten werken. Wie vanaf de inwerkingtreding van de nieuwe wet (in 2025) 59 jaar is zal maximaal 2 jaar langer moeten werken.

HARMONISERING VAN DE WELVAARTSAANPASSING VAN DE PENSIOENEN

- De perequatie van het ambtenarenpensioen wordt afgeschaft vanaf 2026 en geïntegreerd in de nieuwe welvaartsenveloppe, die na advies van sociale partners op andere parameters wordt berekend.

MOGELIJKHEID TOT LANGER WERKEN

- We maken komaf met leeftijdsdiscriminatie door het schrappen van de automatische pensionering van statutaire ambtenaren wanneer ze de pensioengerechtigde leeftijd bereiken.
- De regering zal onderzoeken of het halftijds pensioen kan ingevoerd worden, waardoor alle werknemers (loontrekkenden, zelfstandigen en ambtenaren) van 60 jaar of ouder, die voldoen aan de voorwaarden voor vervroegd of wettelijk pensioen, de helft van hun pensioen kunnen ontvangen terwijl ze een halftijdse activiteit blijven uitoefenen.

CONVERGENTIE TUSSEN DE STELSLS

- De bijdragereling voor zelfstandigen die na de wettelijke pensioenleeftijd verder willen werken en hun pensioen nog niet opgenomen hebben, passen we aan zodat ze automatisch verder pensioenrechten opbouwen indien ze verder sociale bijdragen blijven betalen.
- Voor de toetsing aan de Wijninckxdrempel nemen we voortaan het werkelijke pensioenbedrag in rekening zoals dit bekend is bij Sigedis.
- Pensioenbijdragen boven de Wijninckxdrempel worden onderworpen aan een hogere bijdrage.
- We harmoniseren de taxatie bij opname van een IPT-kapitaal voor de pensioenleeftijd met de andere pensioenstelsels.
- De 80%-regel zal voortaan berekend worden op basis van identificeerbare en geactualiseerde parameters die rekening houden met de reeds gepresteerde loopbaan, naar analogie met de filosofie die vandaag al gebruikt wordt in de bijzondere heffing op 'hoge' aanvullende pensioenen (Wijninckx-bijdrage).
- Om abnormale verhogingen van het loon (op het einde van de loopbaan) te voorkomen zal gewerkt worden met een gemiddeld loon over de laatste jaren van de loopbaan. De parameters voor de berekening van de nieuwe grens zullen in overeenstemming gebracht worden met de informatie die beschikbaar is in de overheidsdatabanken zoals My Pension, My Career en de databank van de FOD Financiën zodat een efficiënte controle mogelijk gemaakt wordt.
- We laten niet langer toe dat opnames uit IPT-kapitaal worden gedaan om vastgoedinvesteringen te financieren, tenzij voor de enige eigen woning.

- Er komt een hogere solidariteitsbijdrage op pensioenkapitalen waarbij de verhoging enkel van toepassing is op het deel van het bedrag van het kapitaal boven de drempel van 150.000 euro.

RESPONSABILISERING IN DE FINANCIERING VAN HET PENSIOEN VAN STATUTAIREN

- Voor elke nieuwe benoeming van een statutaire ambtenaar vanaf 01/01/2025 moet de bijdrage voor het pensioen voortaan de kostprijs ervan dekken, net zoals dit vandaag reeds het geval is voor de lokale besturen.
- De federale overheid verlicht de respo-factuur voor de lokale besturen. Het bonus-malus-systeem wordt ook voortgezet, zoals vastgelegd in de wet van 30 maart 2018, bedoeld om de ontwikkeling van een 2e pijler voor het personeel van de lokale besturen te bevorderen. De federale overheid maakt werk van de creatie van een uniform pensioensysteem voor de toekomstige loopbaanjaren in alle stelsels, door een duurzame oplossing te vinden voor het gesolidariseerde pensioenfonds.

ECONOMIE

België wordt geconfronteerd met enorme maatschappelijke, geopolitieke en economische verschuivingen. De vergrijzing zorgt voor krapte op de arbeidsmarkt en vormt een uitdaging voor de financiering van de welvaartsstaat. De verstoring van wereldwijde toeleveringsketens, als gevolg van de geopolitieke spanningen, benadrukt de behoefte aan strategische autonomie. De klimaattransitie en de digitalisering noodzaken enorme investeringen in infrastructuur en opleiding. Om deze uitdagingen het hoofd te bieden, moet onze economie meer toegevoegde waarde creëren. De sleutel is een hogere productiviteitsgroei.

Door productiviteitsgroei te verzekeren kunnen we de herindustrialisering en de (maak)industrie verankeren, wat essentieel is om de transitie naar een duurzame economie te maken.

Het belang van de industrie voor onze economie kan immers niet onderschat worden. Het staat voor 20% bbp in België, genereert 75% van de totale export en zorgt voor de directe en indirecte tewerkstelling van meer dan 1 miljoen Belgen. Het is de ruggengraat van een stabiele economie die welvaart duurzaam creëert.

Een hernieuwde focus op het versterken van (lokale) industrieën met gerichte maatregelen is dus noodzakelijk en zorgt daarenboven voor een spillover effect naar andere essentiële economische sectoren zoals de diensten- en non-profit sector. We zorgen voor een aantrekkelijk ondernemingsklimaat door minder administratieve lasten. Daarnaast stimuleren we economische groei door de concurrentie te verhogen met respect voor de sociale bescherming.

Voormalig ECB-voorzitter Mario Draghi bevestigt deze analyse in zijn rapport dat hij schreef over de toekomst van de Europese competitiviteit en productiviteit in opdracht van de Europese Commissie. Om de terugvallende economische groei te stimuleren stelt hij dat Europese beleidsmakers moeten focussen op cruciale speerpunten: inzetten op productiviteitsgroei, investeren in onderzoek & ontwikkeling en een assertief handelsbeleid dat is aangepast aan de nieuwe geopolitieke realiteit waarin we leven.

Daarnaast biedt het Draghi rapport mogelijke pistes ter verdere ondersteuning van investeringen, met name de vervolmaking van de kapitaalmarktunie, een toekomstgerichte hervorming van het EU-budget en het stimuleren van gemeenschappelijke investeringen. Uiteraard kaderen al deze plannen binnen de algemene doelstelling om de administratieve lasten voor burgers en ondernemers te verlagen.

De federale regering zal, in samenspraak met regio's en binnen de respectievelijke bevoegdheidsverdeling, een interfederaal plan opstellen en een beleid voeren om de industrie opnieuw te doen groeien en onze sterke dienstensector verder te ontwikkelen op basis van de technologieën van morgen. Daartoe worden de concurrentiële nadelen van België verkleind en bijkomende maatregelen genomen. We zetten de volledige federale bevoegdheid inzake fiscaliteit, brutoloonkosten, energie, arbeidsmarkt, rechtszekerheid en administratieve vereenvoudiging in om onze concurrentiekracht te verbeteren.

We voeren structurele hervormingen door en identificeren cruciale publieke investeringen die onze productiviteit verhogen. Onder meer op de arbeidsmarkt, de fiscaliteit het mobiliteitsbeleid en het energiebeleid (zie aparte teksten).

We erkennen hierbij ook expliciet het belang en de rol van cruciale infrastructuur, zoals onze luchthavens en zeehavens, die onze toegangspoort zijn tot de globale markten.

We zetten in op meer digitale, duurzame en competitieve industrie, en realiseren hiervoor de nodige randvoorwaarden waarbij we bedrijven ondersteunen in hun transitie naar klimaatneutraliteit zoals is vastgelegd in de Net-Zero Industry Act (NZIA)

De federale regering vertaalt (samen met de regio's) de federale en regionale ambities (naar het Europees niveau) waar ook nood is aan een industrieel beleid dat naast de Green Deal staat. Het Europese industrieel beleid stimuleert samenwerking tussen lidstaten, bedrijven en onderzoeksinstituten om technologische vooruitgang en innovatie te bevorderen.

MAKE2030

- Het federale niveau ontwikkelt initiatieven die binnen zijn bevoegdheden vallen en ondersteunt regionale initiatieven, zoals het Industrieforum. We brengen de stakeholders op regelmatige basis samen onder de agenda “MAKE 2030” met betrokkenheid van de sectorfederaties waarbij we focussen op de heropbouw van de industrie en de verdere ontwikkeling van circulaire economie in ons land door het wegwerken van de verschillende barrières die onze industrie belemmeren.
- Het federaal beleid focust specifiek op veelbelovende industriële sectoren die ons helpen in ons streven naar open strategische autonomie. Dit gebeurt samen met de gewesten zodat ze hun specifieke noden en prioriteiten rechtstreeks kunnen integreren in het federaal en Europees industrieel beleid. De twee beleidsniveaus blijven afwisselend, rekening houdend met de huidige bevoegdheidsverdeling, het stuur in handen houden via een roterend voorzitterschap.
- We hervormen en investeren om de productiviteit en afgenomen concurrentiekracht van onze bedrijven te doen heropleven. Hiervoor is het cruciaal om een mechanisme te voorzien dat de verschillende relevante indicatoren opvolgt, zodat we kunnen bijsturen wanneer dit nodig blijkt te zijn. De FOD Economie wordt belast met de periodieke opvolging van deze indicatoren. De FOD rapporteert deze opvolging en doet aanbevelingen op basis van een vergelijkende analyse met de situatie in de buurlanden. Deze info laat de regering toe om tijdig te nodige ingrepen te doen. Door regelmatig internationale vergelijkingen met de buurlanden te maken, kan België de specifieke domeinen identificeren waar ze haar concurrentievermogen zou kunnen verbeteren en kan ze inspiratie vinden om haar positie op de Europese scène te bevorderen.
- We werken prioritair aan een transversale aanpak die strategische sectoren via een aantrekkelijk ondernemingsklimaat en gerichte incentives de kans geeft om zich verder te ontwikkelen en te groeien.
- Preferentiële belastingregimes voor O&O zijn een strategisch onderdeel van ons concurrentievermogen. We willen deze troef consolideren en de systemen aanpassen en versimpelen om betere ondersteuning te bieden aan KMO's en academische centra en middelen te richten op strategische sectoren en economische ontwikkeling.
- We streven naar een stabiel en strikt staatssteunkader voor investeringen dat de integriteit van de interne markt en een gelijk speelveld waarborgt en focust op de verankering van cruciale industriële productie van essentiële goederen. Tijdelijke afwijkingen op het algemeen principe moeten worden stopgezet.
- Er wordt een intra-federaal kennis- en expertisecentrum inzake staatsteun opgericht waar zowel federale, regionale als andere administraties terecht kunnen en dat interactie met de Europese Commissie zal faciliteren.
- Binnen haar bevoegdheden ondersteunt de federale regering de circulaire economie.
- We nemen maatregelen om onze technologische kennis in strategische sectoren te beschermen. Het interfederaal screeningmechanisme voor buitenlandse investeringen moet door middel van een slimme en efficiënte doorlichting vermijden dat ongewenste investeerders, die een bedreiging vormen voor de veiligheid, de publieke orde en het algemeen belang, binnensluipen in onze bedrijven.
- België voert een handelsbeleid dat zowel defensief als offensief is, rekening houdend met zijn economische belangen en de maatschappelijke uitdagingen van de klimaatverandering en de circulaire economie, maar ook met kunstmatige intelligentie en de digitale sector. In overleg met de Gewesten definieert de Federale Staat de vraagstukken die op Europees niveau aan de orde komen, zoals een dynamischer Europees beleid op het gebied van biotechnologie, zodat de commercialisering van innovatie hier kan plaatsvinden.

EEN AANTREKKELIJK ONDERNEMERSKLIMAAT

- Er komt bij het begin van de legislatuur een wet lagere kosten die kleinere taksen en administratieve formaliteiten afschaft. We voorzien ook de mogelijkheid tot gedeeltelijke digitale etikettering om productiekosten te drukken, waarbij essentiële informatie altijd te lezen moet zijn op de verpakking
- We zorgen voor een stabiel en rechtszeker regelgevend kader en streven naar tijdige en strikte omzetting van Europese richtlijnen. We vermijden gold plating bij nieuwe wetgeving om intra-Europese concurrentie en mogelijke nadelige impact op onze ondernemingen te vermijden. Onze ondernemingen staan zo gelijk aan de start. Het principe om gold plating te

vermijden, doet geen afbreuk aan de mogelijke opties die een EU-richtlijn laten aan de nationale wetgever.

- De regionale innovatiedomeinen moeten opnieuw competitief worden in het aantrekken van talent van over de hele wereld. In dit kader zullen de fiscale regimes worden geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.
- De Federale regering ontwikkelt een KMO-plan, met specifieke focus op starters, dat transversale maatregelen neemt om een aantrekkelijker ondernemingsklimaat voor kleine en micro-ondernemingen te ontwikkelen. We denken hierbij aan regelgeving op maat via het Think Small First principe, minder administratieve lasten en een gerichte verlaging van kosten.
- In overleg met de betrokken sector en binnen het kader van het Europees mededingingsrecht voeren we een herziening door van de gedragscode van december 2015 betreffende goede relaties tussen brouwers, drankenhandelaars en horecasector. Buitenlandse brouwers en drankhandelaars worden aangemoedigd om aan te sluiten voor wat betreft hun relatie met de Belgische horecasector.
- De regering erkent de noodzaak om de onevenwichtige verhouding bij afnamecontracten tussen ondernemingen aan te pakken, in het bijzonder in de horeca. De lijsten van verboden onrechtmatige bedingen tussen ondernemingen, zoals bepaald in het Wetboek van economisch recht, zullen daarnaast worden aangevuld opdat komaf gemaakt wordt met wurgclausules. Zo komt er minstens een wettelijk verbod op het opzeggen van de huurovereenkomst als sanctie voor het tekort komen aan een in de overeenkomst opgenomen verplichting die niet raakt aan de huurverplichtingen zelf, zoals bijvoorbeeld een exclusieve en/of minimale afnameverplichting.
- Op Europees niveau pleiten we ervoor om binnen de garantieregeling voor consumenten het verhaalrecht van de eindverkoper ten opzichte van de fabrikant te versterken.
- We evalueren, in overleg met de sector, het huidige verbod op verkoop met verlies en bekijken welke maatregelen genomen kunnen worden om de doelstellingen van de wet beter na te streven.
- Het huidige wetboek van vennootschappen en verenigingen (WVV) moet worden geëvalueerd, in overleg met de sector, met bijzondere aandacht voor vzw's.

ADMINISTRATIEVE VEREENVOUDIGING

- We starten een traject op met alle belanghebbenden om op zoek te gaan naar welke regels vereenvoudigd of geschrapt kunnen worden. Dit traject moet uiterlijk eind 2025 resulteren in concrete gebruiksvriendelijke (burgers en bedrijven) vereenvoudigingsvoorstellen zonder het algemeen belang te schenden. Ook voor verenigingen zetten we in op administratieve vereenvoudiging. Enerzijds door het verderzetten van een digitaliseringstraject wat onder meer de digitale neerlegging van statutenwijzigingen, maar ook van jaarrekeningen inhoudt. Anderzijds door de betrokken overheidsdiensten zoals griffies aan te zetten om samen gemeenschappelijke richtlijnen uit te werken zodat de procedures overal hetzelfde zijn.
- We houden vast aan de doelstelling inzake administratieve lastenverlaging bij nieuwe wet- en regelgeving maar hervormen de bestaande reguleringssimpactanalyses (RIA) waarbij er expliciet aandacht wordt besteed aan de specifieke noden van KMO's en de non-profit sector.
- We vereenvoudigen en verminderen de administratieve verplichtingen met betrekking tot het zgn. 'UBO-register' door financiële instellingen toegang te geven tot het register zodat bedrijven maar één keer hun gegevens en wijzigingen moeten doorgeven. Daarnaast optimaliseren we de achterliggende processen bij de gegevensuitwisseling tussen verschillende databanken.
- Om de toegang van onze ondernemingen en KMO's tot overheidsopdrachten te faciliteren, vereenvoudigen we, waar mogelijk, de federale wetgeving binnen het huidige Europees kader. We gaan na hoe we de aanbestedende overheid mogelijk kunnen maken dat er bij de toewijzing van opdrachten rekening kan worden gehouden met eerdere ervaringen en prestaties van kandidaten. Verder zal België een rationalisering van de regels en een verbetering van het huidige Europees systeem inzake overheidsopdrachten bepleiten.

- Net zoals voor ondernemingen zal voor de overheid de elektronische facturatie naar ondernemingen verplicht worden (G2B).
- Specifiek voor kleine en micro-ondernemingen implementeren we maatregelen zoals het opdelen van opdrachten in percelen, het prioriteren van kwalitatieve criteria boven prijs, het vereenvoudigen van de inschrijvingsprocedure via het only-once principe, en het mogelijk maken van prijsherzieningen bij alle opdrachten. We zetten ook in op het verder reduceren van de betalingstermijn en de borgstelling, waarbij we rekening houden met de haalbaarheid en de financiële risico's voor de overheidsdiensten. De betalingsregels voor de overheid mogen niet gunstiger zijn dan die voor ondernemingen. Tegen het einde van de legislatuur streven we naar de Europese doelstelling van 80% kmo-deelname en 60% kmo's onder de winnende bedrijven.
- We maken het juridisch mogelijk om de "korte keten" op te nemen als technische specificatie in de aanbestedingsprocedure van de openbare voedselmarkt. We bestuderen de mogelijkheid tot verhoging van de drempelwaarden zonder publicatie voor overheidsopdrachten voor de levering van landbouw-, veeteelt-, visserij-, bosbouw- en aanverwante producten.
- De federale overheid zal in de mogelijkheid voorzien om regelruwe testzones te ontwikkelen waar nieuwe technologieën en economische velden een duidelijke en rechtszekere omgeving geboden worden waarin ze kunnen experimenteren. Deze zones laten uitzonderingen toe op bepaalde wetgeving of biedt hulp bij de interpretatie ervan voor nieuwe technologieën of producten. De federale regering treedt hiervoor in overleg met de regionale overheden om binnen hun respectievelijke bevoegdheden de concrete samenwerking hiervoor aan te gaan. Hieraan verbonden zal de federale regering tegelijk een overzicht hebben van welke regels een experimenteel project verhinderen.
- In lijn met de Europese aanbevelingen zet de regering stappen in het afbouwen van restricties, waar van toepassing, die de toegang tot de professionele dienstenberoepen afschermen. De doelstelling is een zo vrij mogelijke toegang tot de professionele diensten. De regering inspireert zich wat de professionele diensten betreft op het regulatorische model van de Scandinavische landen, de best presterende OESO-lidstaten op dit gebied. Schijnzelfstandigheid binnen de professionele diensten, zoals de situatie van bijvoorbeeld sommige architectuurwerkers, wordt bestreden. Daartoe worden de controles op de praktijk van schijnzelfstandigheid versterkt. De impact van deze controles worden geëvalueerd.
- Buitensporige restricties qua organisatievormen en samenwerkingsverbanden, zoals het verbod op multidisciplinaire vennootschappen worden weggewerkt, waar nodig, in het bijzonder voor juridische, boekhoudkundige en fiscale dienstverlening en bij architecten en ingenieurs.
- We evalueren en hervormen de reclameregels voor professionele dienstenberoepen.
- De regering zal de wetgeving over de arbeidsomstandigheden van pakjesbezorgers op een overlegde manier evalueren en vereenvoudigen rekening houdend met de doelstelling van de wet, nl. om tot betere arbeidsomstandigheden voor pakjesbezorgers te komen. We schrappen overbodige regels waarbij andere algemene economische wetgeving reeds van toepassing is en beperken de administratieve last tot een absoluut minimum.
- Na overleg met de betrokken beroepsgroepen, hervormen we, moderniseren we en passen we verschillende beroepsordes aan, met het oog op een verlaging van de toegangsbarrières tot beroepen en de democratisering van structuren. Bij een eventuele, vrijwillige splitsing wordt steeds een koepelstructuur per orde opgericht die met de deontologie is belast.
- We erkennen het belang van exclusieve (auteurs)rechten, ook bij gebruik door artificiële intelligentie. Beheersmaatschappijen volgen we van nabij op. We waken erover dat zij een transparante werkwijze aanhouden en dat zij de vergoeding aan rechthebbenden correct en tijdig uitkeren.

LANDBOUW ALS STRATEGISCHE SECTOR VOOR ONZE ECONOMIE

De regering zal een landbouwbeleid verdedigen dat voedselzekerheid waarborgt, rekening houdt met geopolitieke aspecten en een langetermijnvisie bevordert. Zij zal de concurrentiekracht van de sector ondersteunen en streven naar meer economische, sociale en ecologische duurzaamheid.

In het kader van de Europese vrijhandelsovereenkomsten zal de regering pleiten voor een evenwicht tussen beschermende

maatregelen voor de meest kwetsbare landbouwsectoren en de ontwikkeling van onze handelsrelaties voor landbouwproducten. Dit moet gebeuren in overeenstemming met de WTO-regels.

De regering zal de implementatie van nieuwe technologieën ondersteunen, precisielandbouw bevorderen en producten op basis van natuurlijke bronnen stimuleren. Daarnaast ondersteunt zij initiatieven op Europees niveau die nieuwe genomische technieken bevorderen bij plantenveredeling met het als doel een kleinere CO₂ voetafdruk, een efficiënter gebruik van hulpbronnen zoals water en mest, of een verminderd gebruik van pesticiden.

De regering zal haar taak voortzetten om een hoog niveau van veiligheid in de agrovoedselketen te waarborgen via het FAVV en de DG Dieren-Planten-Voeding van de FOD Volksgezondheid. De acties zullen gebaseerd zijn op solide wetenschappelijke analyses waarbij er meer belang wordt gehecht aan overleg met de betrokken sectoren om nadelige sociaaleconomische gevolgen te beperken.

- Om het crisisbeheer en de weerbaarheid van de Belgische agrovoedingssector te versterken, zal de regering de sectorale autoriteit aanwijzen met een inspectiedienst en deze de personele en budgettaire middelen geven om de opdrachten uit te voeren waarin de zogenaamde richtlijnen NIS2 en CER voorzien. Deze sectorale autoriteit zal ook tot taak hebben crises of civiele veerkrachtscenario's voor deze sector te beheren en zal regelmatig moeten rapporteren aan de betrokken ministers, maar ook aan het NCCN en het Centrum voor Cybersecurity België.
- Land- en tuinbouwers zijn volwaardige ondernemers en hebben recht op een betere, correcte prijsvorming. Samen met de gewesten, streeft de Federale Overheid naar een versterkt Prijzenobservatorium dat, in samenwerking met andere bevoegde instanties, zoals BMA en de economische inspectie, kan optreden als een toegankelijke en laagdrempelige onafhankelijke instantie voor de spelers in de agrovoedingsketen. Het ondersteunt de goede werking van de keten en de onderhandelingen die er plaatsvinden.
- De wet betreffende oneerlijke handelspraktijken tussen ondernemingen in de landbouw- en voedselvoorzieningsketen wordt geëvalueerd, rekening houdend met de huidige Europese evaluatie, om binnen het Europees kader daadwerkelijke bescherming te voorzien van kleine en middelgrote leveranciers tegen grote afnemers. We beschermen landbouwers beter dan vandaag door te restrictieve bedingen tussen voedingsbedrijven en landbouwers te verbieden die bijvoorbeeld landbouwers in feite verplichten om op vaste tijdstippen te oogsten. De federale regering neemt maatregelen om de marges van landbouwers en hun positie binnen de keten te beschermen, maar waakt erover dat de maatregelen de keten in zijn geheel niet ontregelen.
- In samenspraak met de gewesten wordt een communicatiecampagne opgezet over de verschillende regels om landbouwers beter te informeren over hun rechten en mogelijkheden, in het bijzonder omtrent de uitzonderingen op het mededingingsrecht.
- De regering zal doorgaan met de uitvoering van het plan voor de reductie van pesticiden, waarbij speciale aandacht wordt besteed aan Belgische landbouwbedrijven zodat zij niet in een concurrentieel nadelige positie komen. In overleg met de bevoegde deelstaten zal ook worden gezocht naar innovatieve alternatieven. Dit standpunt zal worden uitgedragen op Europees niveau. Bovendien engageert de regering zich ertoe de homologatieprocedure voor nieuwe pesticiden of biopesticiden te verbeteren en te versnellen.

KLIMAATNEUTRAAL EN COMPETITIEF

- Op Europees niveau moet er meer aandacht komen voor de concurrentiekracht van onze ondernemingen in het licht van de Green Deal. In navolging van de Verklaring van Antwerpen vragen we de Europese Commissie prioriteit te geven aan de ontwikkeling van een Europees industrieel beleid. We pleiten voor een aanvullende '(Industrial) Competitiveness Deal', een competitiviteitspact voor alle ondernemingen uit de industrie en de dienstensector die in toenemende mate met internationale concurrentie worden geconfronteerd.
- In lijn met de Green Deal nemen we maatregelen die gericht zijn op het verbieden van geplande veroudering en die bedrijven aanmoedigen om duurzame en herstelbare producten te ontwerpen.
- De transitie naar de decarbonisatie van de industrie is prioritair en de hefboomen hiervoor (energie-efficiëntie, hernieuwbare

energie, koolstofarme energie en -technologieën, energiedragers etc.) moeten voluntaristisch, flexibel, op kostenefficiënte wijze en technologieneutraal ingezet worden. Om onze industrie hierin te ondersteunen maken we via de bevoegde deelstaten hiervoor maximaal gebruik van alle EU-middelen en programma's, inclusief IPCEI. De overheid beperkt zich tot het formuleren van heldere doestellingen en het opvolgen van de resultaten. De concrete invulling is de verantwoordelijkheid van de industrie zelf.

- Misleidende duurzaamheidsclaims (greenwashing) worden gekwalificeerd als misleidende handelspraktijk zoals bepaald in boek 6 van het wetboek economisch recht (WER).
- Samen met de gewesten zorgen we voor de nodige structurele ondersteuning om de infrastructuur te voorzien die noodzakelijk is om deze transitie mogelijk te maken.
- We voeren, in overeenstemming met de Europese Commissie en zonder de tijdige uitvoering en rechtszekerheid in het gedrang te brengen, een volledige evaluatie door van alle projecten die door de Federale overheid werden ingediend in het kader van het Europese Herstel- en veerkrachtfaciliteit. We zorgen er zo voor dat de Europese middelen effectief worden ontvangen en op de meest efficiënte manier worden ingezet.
- We moedigen consumenten aan over te stappen op een meer duurzame en lokale consumptie en sensibiliseren op het vlak van overconsumptie.
- De regering ondersteunt de Gewesten bij het voeren van een ambitieus beleid inzake het beheer van onverkochte goederen. Hiervoor onderzoekt de federale overheid de hefboomen waarover zij beschikt.
- België zal op het niveau van de Europese Unie pleiten voor een verlenging van de minimale wettelijke garantietermijn voor consumptiegoederen.
- De regering onderzoekt de impact indien Europa de wettelijke garantietermijn naar 3 jaar zouden brengen voor bepaalde producten waarvoor dit aangewezen is rekening houdend met hun verwachte levensduur, zoals bepaalde elektro- en huishoudtoestellen. Dit moedigt producenten aan om duurzame producten op de markt te brengen, wat de afvalberg inperkt en de consument beter beschermt.

FINANCIËLE SECTOR

- Indien er sprake is van een onredelijk grote kloof in rentes op spaarrekeningen, zal de regering op kortetermijn maatregelen onderzoeken om die kloof te dichten. Mogelijke maatregelen worden vooraf getoetst bij de NBB en dienen steeds te kaderen in het bredere kader van het ECB-bankentoezicht. In navolging van de hangende rechtszaak bij het Europees Hof van Justitie tegen de Belgische Staat inzake de gereglementeerde spaardeposito's, voert de regering een hervorming door die het Europees principe van vrij verkeer van diensten respecteert.
- We nemen maatregelen om het nettorendement voor (pensioen)spaarders te verhogen door zowel de instap- als de beheerskosten voor (pensioen)sparen te beperken.
- De banken moeten de aanwezigheid voorzien van voldoende bankautomaten in het straatbeeld, rekening houdend met een gerichte en evenwichtige spreiding binnen alle gemeenten. Op die manier moet de toegang tot cash geld voor alle burgers gegarandeerd worden. Bijkomend moet er extra aandacht worden besteed aan de plaatsing van bijkomende automaten om cash te storten. Binnen de 12 maanden na de start van de regering, komt er een evaluatie van het protocol tussen de federale overheid en Febelfin.
- Complementair aan het netwerk van geldautomaten van de bankensector, wensen we het aanbod van geldautomaten via de detailhandel te vergroten. We zorgen voor een aanpassing aan de Wet Private Veiligheid, zodat de installatie en het beheer van geldautomaten in handelszaken opnieuw mogelijk wordt, steeds rekening houdend met de diverse veiligheidsaspecten.
- Binnen de 12 maanden na de start van de regering komt er een evaluatie met betrekking tot de beschikbaarheid van cash voor de burgers. Indien de doelstellingen niet werden gehaald, neemt de regering een wetgevend initiatief rekening houdend met het mededingingsrecht.

- Daarnaast gaat de regering het overleg aan met de sector om het bestaande protocol rond de universele bankdienst te verlengen. Tevens zal de regering samen met de NBB en de FSMA een juridisch kader uitwerken om het kantorennetwerk van bpost open te stellen voor basisdiensten, zodoende de daling van het aantal bankklokken tegen te gaan.
- Er moet een totaalaanpak komen voor de kosten die gepaard gaan met het ontvangen van elektronische betalingen voor ondernemingen. Het Prijzenobservatorium maakt een analyse van de werking van de markt en kostenevolutie van elektronisch betalen, waarna de bevoegde Minister aan de slag gaat met de conclusies.
- De invoering van de IBAN-naamcontrole wordt verplicht in het kader van de strijd tegen cyberfraude en phishing, ook voor virtuele IBANS.
- De regering waakt erover dat banken hun maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen in de strijd tegen phishing en andere vormen van online bankfraude door snel tot een Europees reglementair kader te komen dat de financiële consument op een doeltreffende manier beschermt tegen fraude. Dit impliceert onder meer dat elke betalingsdienstverlener een sluitend beschermingsmechanisme tegen frauduleuze transacties moet implementeren en dat de toepassing van de notie 'grote nalatigheid' in hoofde van de consument dient rekening te houden met de alsmaar toenemende professionalisering van oplichters. Tevens wordt er op nationaal niveau strenger opgetreden tegen banken die niet voldoen aan hun wettelijke verplichtingen in het kader van niet-toegestane betalingstransacties. Daarom wordt de Economische Inspectie bevoegd gemaakt om administratieve geldboetes op te leggen. Het nodige wordt gedaan opdat de adviezen die de Ombudsfin hieromtrent formuleert meer invloed hebben.
- De versnelde digitalisering maakt ondernemingen, verenigingen en consumenten kwetsbaar voor criminaliteit. We zetten in op sensibiliseringscampagnes gericht op kmo's en consument in overleg en samenwerking met de betrokken actoren en overheidsdiensten. We voorzien dat banken steeds beschikbaar moeten zijn om rekeningen te blokkeren, bijvoorbeeld door het oprichten van een algemeen telefoonnummer naar analogie met Card Stop.
- De regering vraagt de regulator om bijkomende controles uit te voeren op het fenomeen van de-risking door banken en kredietinstellingen. De regering evalueert de wetgeving rond de basisbankdienst en stuurt bij waar nodig. Dit zowel ten aanzien van ondernemingen, diplomatieke zendingen, VME's en verenigingen als wat betreft de basisbankdienst voor particulieren.
- We zorgen voor een duidelijk wettelijk kader voor de verzekering tegen natuurrampen die de aansprakelijkheid en dekking van de verschillende partijen regelt. We treden hiervoor in overleg met de Gewesten. Een hervormd wettelijk kader moet aandacht hebben dat premies niet verder stijgen, spreiding van de risico's evenals duidelijke procedures en termijnen voor consumenten opdat zij binnen vooropgestelde termijn effectief schadeloos kunnen worden gesteld. In deze mag de financiële stabiliteit van de sector niet in het gedrang komen. In afwachting van dit wettelijk kader, dienen verzekeraars hun actuele wettelijke verplichtingen na te komen.
- We evalueren en vereenvoudigen, in samenwerking met de FSMA, verder de regels voor de opzegging van een verzekeringsovereenkomst en de overstap naar een andere verzekeraar. Op die manier kan de concurrentie op de verzekeringsmarkt meer spelen. Dit steeds met de garantie voor de continuïteit in de dekking van het verzekeringscontract. Voor eenvoudige risico's kunnen contracten tot op zekere hoogte worden gestandaardiseerd. Dit in een toegankelijke taal en met een eenvoudige structuur.
- In overeenstemming met de aanbevelingen van het Prijzenobservatorium om de concurrentie in de verzekeringssector te bevorderen en de bescherming van de consument te verhogen, evalueren we de wet houdende diverse bepalingen inzake economie (2023) met betrekking tot de gebundelde verkoop van hypothecaire kredieten met verzekeringen en onderzoeken de impact hiervan op de mobiliteit van de consument en de concurrentie in de sector.
- We onderzoeken de impact van de verschillende verzekeringstussenpersonen in de verzekeringssector op de algemene marktwerking in de sector en het prijsniveau van de verzekeringsproducten in ons land ten opzichte van de buurlanden. Op basis van dit onderzoek zal de regering de nodige maatregelen nemen.
- De regering buigt zich over de problematiek van het verschil in behandeling tussen psychische aandoeningen en fysieke

aandoeningen. Hiertoe zal zij, in overleg met alle stakeholders, de relevante verzekeringstypes analyseren in het licht van de Antidiscriminatiewet.

- Het recht om vergeten te worden wordt verder uitgebreid. In overleg met en op voorstel van het Kenniscentrum voor Gezondheidszorg (KCE) en na advies van het Opvolgingsbureau voor tarifiering worden nieuwe aandoeeningen opgenomen in het referentierooster. Ook de uitbreiding naar andere verzekeringen wordt onderzocht. De meldingsplicht vervalt voor patiënten bij het verstrijken van een termijn van vijf jaar na het succesvol beëindigen van een kankerbehandeling en voor zover geen herval plaatsvond binnen deze termijn.
- De federale regering neemt maatregelen om spaargeld te mobiliseren voor projecten in de duurzame transitie. We implementeren daarnaast een Sustainable finance strategie die onze bedrijven en KMO's ondersteunt bij de duurzame transitie. We treden hiervoor in overleg met de betrokken marktpelers. Het doel is om de maatschappelijke uitdagingen waarmee we geconfronteerd worden aan te pakken, zoals o.a. de klimaatverandering, digitalisering en geopolitieke uitdagingen. Het overheidsinvesteringsbeleid heeft als doel economische groei te stimuleren dat duurzame maatschappelijke voordelen oplevert. Daarnaast focust het beleid op meer eigen investeringen in strategisch verankering en essentiële federale beleidssectoren zoals Defensie, luchtvaart, ruimtevaart of Energie. Door duidelijke criteria en prioriteiten te stellen, wordt een efficiënte toewijzing van publieke en private middelen gewaarborgd en de publiek-private samenwerking bevorderd. We erkennen de terugverdieneffecten van investeringen in onder andere de klimaattransitie en kunnen deze benutten om lange-termijn economische en maatschappelijke meerwaarde te genereren voor de samenleving.
- Specifiek voor het EPC pleiten we ervoor kredietverleners toegang te geven tot de EPC-databank. Hiervoor moet een werkbaar kader worden uitgewerkt in samenspraak met de regio's. Wij ondersteunen de integratie van energie-efficiëntie in het risicobeheer en de risicoanalyses van banken. In overleg met de Nationale Bank van België onderzoekt de Regering hefboomen om de voorwaarden van hypothecaire leningen voor de aankoop van vastgoed met goede energieprestaties te versoepelen zonder te interveniëren in het proces van prudentieel toezicht.
- In het kader van de aanpak van de overmatige schuldenlast wordt boek XIX van het Wetboek van economisch recht inzake consumentenschulden tegen het einde van het eerste jaar van de legislatuur geëvalueerd en eventueel waar nodig aangepast in functie van deze evaluatie.

BOUWSECTOR

- We moderniseren de wet-Breyne na overleg met de sector en de consumentenorganisaties. We begrijpen hieronder: het wegwerken uit de wet van de bestaande achterpoortjes, het versterken van de handhaving door de economische inspectie en het zorgen voor een optimalisatie en uitbreiding van het beroepsverbod. Zo beschermen we consumenten beter tegen oneerlijkse handelspraktijken.
- We waken erover dat de aangekondigde volwaardige Ombudsdienst voor de bouwsector zo snel mogelijk wordt geïnstalleerd, en zorgen voor meer bekendheid van alle bestaande hulpmiddelen voor consumenten zoals Justban.
- Specifiek voor casco- en grote renovatieprojecten voeren we, na overleg met de sector en de consumentenorganisaties, een wettelijke beschermingsregeling in voor consumenten die willen verbouwen of renoveren.

TELECOM

- Op basis van een marktanalyse van het BIPT wordt uitgewerkt hoe we het beleid kunnen focussen op concurrentie in infrastructuur waar dit rendabel kan en in concurrentie in diensten waar dit niet kan. We zorgen er hierbij voor dat operatoren blijvend aangemoedigd worden om in de kwaliteit van hun netwerkinfrastructuur te investeren.
- Het BIPT treedt in overleg met de sector om te kijken welke initiatieven ze kunnen nemen om de prijzen te verlagen en in lijn te brengen met de evolutie in de buurlanden. Deze initiatieven volgen op een gedetailleerde en correcte vergelijking van het aanbod van tariefplannen, de geografische dekking van het aanbod en de kwaliteit van het aanbod. Voor zover zich

betekenisvolle verschillen voordoen, wordt een diepgaande analyse gemaakt van de factoren die hiertoe bijdragen. De regering doet het nodige opdat telecomoperatoren verplicht worden om hun klanten, na expliciete goedkeuring, automatisch over te zetten op het voor hen meest voordelige tariefplan, gelet onder meer op hun verbruik.

- De federale regering engageert zich om een akkoord te vinden met de deelstaten over de verdeling van de éénmalige vergoeding van de veiling van het spectrum voor mobiele breedband en zal een verdeelsleutel hanteren die gebaseerd is op een objectieve studie over het respectieve aandeel van media en elektronische communicatie in het totale gebruik van de frequentie.

BRUSSEL ALS FINANCIËEL CENTRUM

- De toegang voor kleine lokale bedrijven tot de beurs moet makkelijker worden gemaakt, zodat alternatieve financiering toegankelijker wordt gemaakt. Een liquide en sterke beurs en een meer wijdverspreid aandelenbezit leiden tot meer welvaart. Eveneens wordt de dakfondsbepaling herschreven en verduidelijkt. Eveneens verminderen we boekhoudkundige en administratieve verplichtingen en vermijden we overregulering bij beursintroductions.
- Door het installeren van een sterke corporate governance cultuur die transparantie in de financiële verslaggeving waarborgt in combinatie met een sterke financiële waakhond, maken we de Brusselse beurs opnieuw aantrekkelijk.
- We nemen initiatief om het spaargeld van onze burgers te mobiliseren en het opnieuw te investeren in onze economie. Daarnaast verankeren we institutioneel kapitaal in ons land door het opzetten van de nodige structuren en vehikels.
- We ondersteunen de initiatieven van de FSMA inzake het financieel onderricht van burgers en stellen hen in staat om op een handige manier de voor- en nadelen van verschillende instrumenten na te gaan. Teveel burgers zoeken hun heil in spaarproducten of risicoloze producten die op lange termijn een vast rendement geven, terwijl een goede diversificatie van investeringsproducten zorgt voor een hoger rendement tegen een relatief lager risico.

INVESTERINGEN

- Entiteit 1 en Entiteit 2 streven naar een jaarlijkse norm inzake overheidsinvesteringen van 3% van het bbp.

ROADMAP VOOR EEN DIGITALE ECONOMIE

- Extra investeringen in digitale infrastructuur (vast en mobiel) zijn noodzakelijk om de competitiviteit van onze bedrijven te waarborgen. Tegen 2030 moet elke onderneming toegang hebben tot supersnel internet (> 1 Gbps).
- Waar mogelijk moeten samenwerkingsverbanden zorgen voor een efficiënte uitrol van de werken die de overlast voor de burger en onderneming tot een minimum beperken. We vragen de regulator hierover de nodige duidelijkheid te scheppen en een regelgevend kader te ontwikkelen die samenwerking tussen operatoren doorheen België toelaat. We streven naar een optimale dekking van het grondgebied en het progressief elimineren van zones zonder dekking (zone blanche)
- We ontwikkelen in samenwerking met de telecomsector en de gewesten een (middel)lange termijnstrategie die anticipeert op de toekomstige behoeften inzake connectiviteit van ons land en de huidige zwakke punten identificeert. We starten onmiddellijk met de nodige voorbereidingen, inclusief ten gepasten tijde een uitgebreide informatiecampaagne naar de bevolking, om de potentiële uitrol van 6G te faciliteren.
- De digitalisering van onze economie brengt ook uitdagingen met zich mee. De spelers in de postsector en de e-commerce zullen, in overleg met de sector, gestimuleerd worden om de gevolgen voor het milieu en de mobiliteit, voortkomend uit de snelle ontwikkeling van e-commercestromen, te beheersen.
- Binnen het bestaand Europees kader en in overleg met de Gegevensbeschermingsautoriteit, ontwikkelen we een Belgische datastrategie die het gebruik, het delen en de verkoop van data reguleert. We brengen zo een gemeenschappelijke datamarkt tot stand met respect voor de bescherming van persoonsgegevens.

- Elke overheidsdienst moet zorgen dat tegen 2030 alle transacties en interacties met de burgers en bedrijven ook digitaal kunnen verlopen. Een niet-digitale oplossing is steeds gegarandeerd zodat toegang tot de overheid voor digitaal zwakkere burgers verzekerd blijft.
- De regering neemt initiatief tot de aanmaak van een elektronische, virtuele identiteitskaart, die ook kan worden gebruikt als reisdocument en dezelfde waarde zal genieten als de fysieke kaart.
- We implementeren een soevereine “cloud first strategie”, een data strategie en een integraal beleid inzake het gebruik van artificiële intelligentie (AI) zodat de werking van de overheid kan verbeteren met efficiëntiewinsten als gevolg.
- De regering zal de mogelijkheid onderzoeken om een particuliere of publieke certificeringsdienst voor gebruikers beschikbaar te stellen die het mogelijk moet maken om elke online account te koppelen aan een naar behoren geïdentificeerde natuurlijke of rechtspersoon, zonder echter pseudonimiteit of de mogelijkheid om meerdere accounts te koppelen aan dezelfde persoon te verbieden. Tijdens deze operatie verzamelt de aanbieder van de sociale netwerkdienst geen persoonsgegevens.

WETENSCHAPSBELEID

- De Federale regering ondersteunt, binnen haar bevoegdheidsdomeinen, de Belgische kandidatuur voor de bouw van de Einstein Telescoop, samen met Nederland en Duitsland.

KANSSPELEN

- De Federale Regering neemt een initiatief om de Kansspelwet te moderniseren en aan te passen aan alle nieuwe vormen van kansspelen. De Kansspelcommissie wordt hervormd met de Minister van Economie als de exclusieve vertegenwoordiger van de Regering. De Minister neemt maatregelen om de strijd tegen illegale kansspelinrichtingen, online en offline, op te voeren. Op die manier creëren we een gelijk speelveld en kunnen we consumenten beschermen tegen misbruik. De lokale besturen krijgen meer inspraak bij het verlenen van vergunningen voor kansspelinrichtingen op hun grondgebied. Zij krijgen de mogelijkheid om bepaalde zones af te bakenen waar ze geconcentreerd worden.

BESTUURSZAKEN

De regering zorgt ervoor dat haar overheidsdiensten een kwalitatieve dienstverlening aanbieden voor burgers en ondernemingen. Zij organiseert haar diensten op de meest efficiënte manier. Daarbij creëert ze ook het kader met de nodige instrumenten aan haar diensten om zich zo te organiseren, onder meer:

- gecentraliseerde aankopen
- een strategie rond externe consultancy
- digitalisering
- administratieve vereenvoudiging
- een subsidieregister
- een toegankelijke overheid.

Om die doelstelling waar te maken, voert de overheid als werkgever bovendien ook een modern en aantrekkelijk personeelsbeleid.

De regering wil daarnaast een beleid voeren op basis van empirische evidentie. Ze engageert zich daarom om een cultuur te installeren op basis van continue evaluatie, benchmarking en bijsturing. Daarnaast wordt de beleidsvoorbereiding en – evaluatie verder geprofessionaliseerd.

- Met ons grote begrotingstekort dringt zich de oefening op om na te gaan of de overheidsmiddelen optimaal ingezet worden en op welke taken onze federale overheid moet focussen. Daartoe wordt een kerntakenanalyse opgestart onder gemeenschappelijke leiding van de Minister van Begroting en de Minister van Ambtenarenzaken in samenwerking met de bevoegde ministers, de colleges van leidend ambtenaren en de inspectie van Financiën, die binnen het jaar na de eedaflegging van de federale regering en lijn met de conclusies van de kerntakenanalyse, voorstellen aan de Ministerraad voorleggen, conform de budgettaire doelstelling die wordt opgelegd bij de opmaak van de begroting.
- Het gebruik van de spending review binnen de federale overheid voor zowel politieke keuzes als recurrente overheidstaken, wordt voortgezet en veralgemeend. De Minister van Begroting ontwikkelt bij de start van de regering een strategie van spending reviews met duidelijke parameters die aan de Ministerraad wordt voorgelegd. Binnen deze strategie wordt bij de start van de regering een niet-exhaustieve lijst van spending reviews vastgelegd. Het aantal spending reviews zal worden beperkt tot een drietal per jaar. Bij elke uitgaventoetsing die verder gaat dan het functioneren van de administratie om beleid te evalueren, is de functionele minister betrokken zonder de objectiviteit van het proces in gedrang te brengen
- Onder meer door middel van deze gerichte spending reviews voeren we een objectieve screening uit van de huidige ESR-uitgaven in samenwerking met het Federaal Planbureau, de Nationale Bank van België, de Inspectie van Financiën, de FOD BOSA en de betrokken administraties. De spending reviews bevatten steeds voorstellen om de werking te optimaliseren en daardoor de globale uitgaven te verminderen. Om de betrokkenheid te vergroten, kunnen gerealiseerde besparingen deels worden aangewend als herinvestering binnen de betrokken dienst.
- De betrokken spending reviews worden in voorkomend geval gebenchmarkt met de vergelijkbare beleidsmatige openbare data en cijfers op OESO-niveau. De mogelijkheden van artificiële intelligentie, data en mogelijkheid om samen te werken rond data en nieuwe innovatietechnieken worden optimaal aangewend in deze oefening.
- In samenwerking met de deelstaten wordt in deze oefening eveneens gekeken naar taken en bevoegdheden die efficiënter kunnen worden uitgevoerd door middel van een betere coördinatie tussen de verschillende beleidsniveaus.
- Ondersteunend aan deze oefening gaan we ook verder met de structuurhervorming die werd ingezet met als doel de verkokering radicaal tegengaan en de transversale dienstverlening verder uitbouwen. Op deze manier kan de overheid de dienstverlening naar burgers, klanten en ondernemingen verbeteren.

- Met deze doelstelling voor ogen zal een concentratieoefening gebeuren door fusie of integratie van FOD's of verschuiving van bevoegdheden binnen de FOD's, waarbij ook rekening zal worden gehouden met integratievoorstellen vanuit de FOD's zelf. De Eerste Minister en de Minister van Ambtenarenzaken zullen een circulaire opstellen om de rol van de ministers vast te leggen wanneer, op het gebied van de activiteiten van één enkele FOD, meerdere ministers de bevoegdheid delen (onverminderd de regels die reeds door KB zijn vastgelegd). Deze circulaire wordt goedgekeurd op de ministerraad.
- De FOD Kanselarij wordt afgeslankt tot een ondersteunende dienst voor de Eerste minister. Ze zal verantwoordelijk zijn voor de specifieke taken en opdrachten gelinkt aan het ambt van de eerste minister zoals. Het gaat hierbij om de organisatie en het beheer van de ministerraad, de overlegcomités, de nationale veiligheidsraad en de andere besluitvormings- en overleginstanties onder zijn auspiciën, het protocol, de externe communicatie van de federale overheid en de nationale en internationale evenementen, en de coördinatie van de beleidscellen.
- De twee Programmatorische Overheidsdiensten (POD's) worden ingekanteld in hun FOD van oorsprong.
- Daarnaast vragen we het college van voorzitters een voorstel neer te leggen met betrekking tot de reorganisatie van de sociale en economische federale overheidsdiensten in brede zin, met als doel maximaal synergiën te bekomen en zo een sterke overheidsdienst inzake sociale zaken te creëren en anderzijds een gemeenschappelijk en efficiënt beleid inzake economie, energie en transport vorm te geven. Zij hanteren hiervoor volgende parameters: budget, dienstverlening naar de burger en maximaal gebruik van transversale dienstverlening.
- Dit voorstel tot hervorming van het FOD-landschap zal tegen 30/05/2025 voorgelegd worden aan de Ministerraad. De Regering engageert zich een akkoord omtrent deze hervorming te vinden vóór de opmaak van de begroting 2026.
- Daarnaast kijken we gericht naar kleinere entiteiten, te beginnen met die met minder dan 500 VTE, om efficiëntiewinsten te boeken door fusie, integratie of door middel van gedeelde ondersteunende diensten, wanneer dit aangewezen is. In de dienstverlening staan de burgers, ondernemingen en organisaties centraal.
- De voortdurende verbetering van de klachtenbehandeling blijft belangrijk, in het bijzonder door het uitwisselen van goede praktijken binnen het federale netwerk voor klachtenmanagement. Bijzondere aandacht moet gaan naar de monitoring van klachtenindicatoren en absolute transparantie over de klachten. Er worden hiertoe streefcijfers per organisatie vastgelegd.
- Binnen een performante en efficiënte organisatie richten entiteiten zich op hun eigen kerntaken. Voor ondersteunende diensten hanteren we een model van centralisatie waarbij efficiëntie, kostenoptimalisatie en samenwerking voorop staan. Door middel van service level agreements en het garanderen van voldoende werkingsmiddelen, bewaken we de kwaliteit van de uiteindelijke dienstverlening van de overheidsdiensten aan de burger. Elke centralisatie dient zorgvuldig te worden voorbereid met een voorafgaande effectbeoordeling en begeleid door vertegenwoordigers van de betrokken diensten.
- De regering zal het bestuurskader van de openbare instellingen van sociale zekerheid moeten herstellen en vernieuwen. Dit houdt in dat vóór het einde van het eerste jaar van de nieuwe zittingsperiode nieuwe bestuursovereenkomsten moeten worden gesloten, voor een periode van vijf jaar en op basis van een echte dialoog over meerjarige doelstellingen en middelen. De toegewezen middelen en de controlemechanismen moeten worden aangepast aan het mandaat van de administraties en de verwachte resultaten. Het is belangrijk om te werken in een geest van vertrouwen, partnerschap en verantwoordelijkheid. OISZ-bestuursovereenkomsten zullen concrete antwoorden bieden op de verschillende uitdagingen waarmee de overheid wordt geconfronteerd, binnen een realistisch budgettair operationeel kader waarbij de nabijheid van dienstverlening gegarandeerd moet worden
- De FOD BOSA neemt een centrale en leidende rol inzake procurement op zich. Via een maximaal gebruik van raamcontracten. In overeenstemming met de overheidsopdrachtenregelgeving worden de schaalvoordelen vanuit de overheid maximaal benut, waarbij we, met inachtneming van de principes van eerlijke en vrije mededinging, een kmo-vriendelijk aankoopbeleid voeren voor onze economie. We hanteren het principe 'comply or explain' maar maken een uitzondering voor aankopen waarvoor specifieke kennis noodzakelijk is of die buiten het nationale grondgebied moeten worden gedaan in het kader van diplomatieke posten.
- De OISZ, ION, FWI en andere overheidsdiensten worden actief deel van de uitgebreide aankoopcentrale van FOD BOSA.

Concrete voorstellen worden uitgewerkt omtrent het stimuleren van innovatief aanbesteden waarbij we rekening houden met de doelstellingen in het kader van ESG en het voornemen van de Europese Commissie om de Europese richtlijn overheidsopdrachten te herzien. Betalingstermijnen van facturen door de federale overheid worden gerespecteerd en verzekerd met specifieke aandacht voor KMO's.

- We maken het juridisch mogelijk om de “korte keten” op te nemen als technische specificatie in de aanbestedingsprocedure van de openbare voedselmarkt. We bestuderen de mogelijkheid tot verhoging van de drempelwaarden zonder publicatie voor overheidsopdrachten voor de levering van landbouw-, veeteelt-, visserij-, bosbouw- en aanverwante producten.
- We streven in overleg met de colleges van leidend ambtenaren naar een maximale afbouw van externe consultancy, in de eerste plaats voor wat de kerntaken van de overheid betreft, en leggen hiervoor een strategie vast. Bij mogelijke uitbesteding wordt steeds de afweging gemaakt of het niet kosten-efficiënter en/of aangewezen is om de opdracht door de overheid zelf te laten uitvoeren. We waken hierbij ook over het behoud en de opbouw van de nodige technische, juridische en inhoudelijke expertise bij de overheid zelf. We onderzoeken de mogelijkheid tot het opzetten van een pool met interne consultants die transversaal en op korte termijn kunnen worden ingezet binnen de overheidsdiensten voor specifieke projecten.
- Consultants kunnen niet worden ingezet voor structurele taken zoals onderhoud. Voor niet- gespecialiseerde IT-functies en het uitvoeren van recurrente taken is reguliere tewerkstelling de regel. In het kader van nieuwe high level projecten en voor gespecialiseerde IT-functies kan beroep worden gedaan op externe consultants of detachering. Om dit te bereiken zullen we de oplossingen aangeboden door Smals, eGov en de privésector benchmarken. Het beleid wordt uitgewerkt zodat de continuïteit van lopende projecten en de verdere uitbouw van CCB wordt verzekerd.
- De overheid moet meer dan ooit een datagedreven organisatie worden die IT-systemen en AI op een intelligente, verantwoorde en transparante manier inzet binnen een eenduidige en overkoepelende strategie volgens de standaarden die worden voorgedragen door de bevoegde competentiecentra. Voor de eindgebruiker moet het only once principe uitgerold worden en is er de unieke toegang tot de digitale dienstverlening. FOD BOSA tekent, in overleg met de stakeholders, een overkoepelende strategie uit voor de digitalisering van de federale overheid, die wordt goedgekeurd door de Ministerraad. Alle initiatieven dienen zich in te schrijven in deze strategie op basis van bovenvermelde doelstellingen, volgens het principe “comply or explain”. Bij de uitrol van dergelijke projecten, zoals bijvoorbeeld MyGov, zitten de interne competentiecentra mee aan het stuur, onder begeleiding van de G-Cloud.
- FOD BOSA heeft daarnaast de verantwoordelijkheid een volwaardige data governance, met bijhorend data raamwerk, op te zetten onder leiding van een chief data officer. Zij waken over de compatibiliteit en interoperabiliteit van de verschillende dataprojecten binnen de federale overheid. Het data ownership blijft een verantwoordelijkheid van de individuele overheidsdiensten. Data met gepaste data kwaliteit zijn een essentiële voorwaarde voor de opstart van nieuwe digitaliserings- en ICT-projecten. Er wordt gestreefd om voor moderne ICT oplossingen maximaal de markt te laten spelen. Ook door SMALS aangeboden oplossingen moeten de vergelijking met commerciële aanbieders doorstaan.
- We hertekenen het landschap van digitale loketten. Hiertoe werken we deze legislatuur een strategie en aanpak uit, die zoveel mogelijk dienstverlening en relevante toepassingen bundelt per doelgroep en logische samenhang voor burgers en bedrijven vanop eenzelfde infrastructuur. De FOD BOSA zal hiervoor een strategie uittekenen en de opvolging ervan op zich nemen. Het gebruik van e-Box wordt verplicht naar alle administraties. We streven daarnaast maximale synergie na tussen e-Box burger en e-Box enterprise. De regering engageert zich ertoe het KB met betrekking tot de uitvoering van de e-Box wet uit te voeren.
- De verdere ontwikkeling van de e-Box, inclusief de eliminatie van meerdere meldingskanalen, blijft ervoor zorgen dat het een echte officiële virtuele residentie voor burgers en bedrijven wordt. Om de burgers een geïntegreerde en vereenvoudigde dienstverlening te bieden, zal de samenwerking met deelstaten en lokale overheden worden versterkt door de bouwstenen open te stellen voor hergebruik, naar analogie met eBox.
- De overheidsdiensten waken erover dat alle systemen maximale uniformiteit vertonen zodat interoperabiliteit verzekerd is en het only once principe verder geïmplementeerd kan worden. Open standaarden en het gebruik van gestandaardiseerde API's worden hier als basis gehanteerd.

- Burgers en ondernemingen moeten meer controle krijgen over hun eigen data. We blijven de digitale portemonnee ontwikkelen met als doel burgers een manier te bieden om online toegang te krijgen tot een breed scala aan openbare diensten met behulp van hun veilige digitale identiteit. De “digitale” administratie moet 24/7 toegankelijk zijn. Nieuwe digitale overheidsdiensten zullen standaard worden opgenomen en bestaande digitale overheidsdiensten zullen geleidelijk worden geïntegreerd, inclusief Single Digital Gateway-procedures.
- Elke overheidsdienst moet zorgen dat tegen 2030 alle transacties en interacties met de burgers en bedrijven ook digitaal kunnen verlopen. Een niet-digitale oplossing is steeds gegarandeerd zodat toegang tot de overheid voor digitaal zwakkere burgers verzekerd blijft.
- Er moet een volledige ontsluiting zijn van alle relevante data over de beleidsniveau's heen met een permanente wederzijdse uitwisseling van gegevens. Elk beleidsdomein neemt hiertoe haar verantwoordelijkheid, desgevallend met gebruik van sectorale dienstenintegratoren. De bestaande IT- infrastructuur wordt hiervoor verder uitgebouwd. Daartoe wordt in voorkomend geval de betreffende wetgeving aangepast zodat alle beleidsniveaus op dezelfde manier toegang krijgen.
- We zorgen specifiek voor een vlotte en kosteloze terbeschikkingstelling van gegevens uit het rijksregister en het Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ) binnen de overheid en over de beleidsniveaus heen. De verschillende beleidsniveaus kunnen hiervoor gebruik maken van hun eigen dienstenintegratoren, die zelf verantwoordelijk zijn om de toegang te bepalen en te verantwoorden. De modaliteiten hiervoor worden wettelijk vastgelegd. De ADBA die verantwoordelijk is voor het beheer van de identiteitskaarten en het rijksregister wordt voortaan gefinancierd door middel van een federale dotatie voor dienstverlening aan overheden
- De modaliteiten van de wederzijdse gegevensuitwisseling, met inbegrip van een maximale doorlooptermijn van de aanvraag, afspraken over de authentieke gegevensbron, uniforme toetsing van de GDPR-beginselen, bewaartermijnen, etc worden onderling afgesproken en, waar nodig, wordt de betreffende wetgeving aangepast en worden de afspraken voor de facilitering van de gegevensmeldingen over de beleidsniveaus heen in een alomvattend samenwerkingsakkoord bepaald, afgestemd op de noden van iedere deelstaat.
- Open data is een motor voor innovatie, economische groei, transparantie en participatie. De federale open datastrategie wordt daarom verdergezet en versterkt om overheidsdata maximaal als linked Open Data te ontsluiten naar burgers en bedrijven toe, uiteraard te allen tijde met naleving van de GDPR-reglementering. Er wordt, na goedkeuring door de Europese Commissie, door de bevoegde ministers, een samenwerkingsakkoord afgesloten, tussen de Gegevensbeschermingsautoriteit en de Vlaamse Toezichtscommissie.
- De regering zal actief blijven investeren in de ontwikkeling van een uniforme procedure die het mogelijk maakt om in één dag (24 uur) een bedrijf op te richten, zowel online als offline, waardoor vertragingen en kosten tot een minimum worden beperkt, zoals de Europese Commissie dit in haar advies aanbeveelt. Mededeling over het “SME Relief Package”.

SUBSIDIES

- Bij het begin van de legislatuur werken we op federaal niveau een volwaardig subsidiekader uit met een duidelijke definitie en uniforme procedures voor de modaliteiten van de toekenning van facultatieve subsidies. We voeren de verplichting voor iedere administratieve instantie tot het voorzien in een subsidieregister, vervat in artikel 7 van de wet van 12 mei 2024 tot wijziging van de wet van 11 april 1994 betreffende de openbaarheid van bestuur, verder uit. Door dit subsidieregister krijgen de overheid en alle burgers een duidelijk overzicht van alle uitgekeerde subsidies en begunstigden. We streven ernaar op termijn een inter-federaal register te creëren.

EEN KLANTGERICHTE OVERHEID

- De toegang tot de overheid wordt zoveel als mogelijk uniform gemaakt. We verminderen het aantal afzonderlijke websites en bundelen zoveel mogelijk onze informatie op Belgium.be. We zorgen voor betere doorverwijzingen. Burgers en ondernemingen moeten steeds via zo weinig mogelijk klikken hun weg kunnen vinden naar de juiste informatie, gelijk welke toegangspoort ze gebruiken, gelijk welke overheidslaag uiteindelijk verantwoordelijk is. In haar contacten met de burger is de federale overheid

een voorbeeld inzake eenvoudig en duidelijk taalgebruik. De eerste zorg van de regering zal zijn om in alle teksten die binnen haar bevoegdheden vallen, een taal te gebruiken die voor iedereen begrijpelijk is en de regels van toegankelijkheid respecteert.

- Deze uniformiteit moet ook worden doorgetrokken bij mobiele applicaties en AI-chatbots. FOD BOSA tekent een strategie en aanpak uit die zoveel mogelijk dienstverlening en relevante toepassingen bundelt per doelgroep en logische samenhang voor burgers en bedrijven. We verzekeren hierbij steeds de toegang voor iedereen, inclusief de mensen met een handicap, alsook de mogelijkheid om gebruik te kunnen maken van een persoonlijke dienstverlening via rechtstreeks contact met overheidsmedewerkers.
- De federale overheid wil bij uitstek een klantgerichte organisatie zijn. Daarom wordt er, in overleg met de stakeholders, prioritair werk gemaakt van administratieve vereenvoudiging en vermindering van de regeldruk.
- Een ondernemingsvriendelijk handvest met betrekking tot de betrekkingen tussen openbare diensten en bedrijven zal voorzien in de oprichting van een centrale dienst waarmee kmo's en zelfstandigen contact kunnen opnemen om geïnformeerd te worden over de verschillende federale voordelen waarvan zij kunnen profiteren (op sociaal, belastingzaken, enz.).
- Vanaf 1 januari 2025 zal de evaluatie van het beleid inzake regelgevingsprojecten uitsluitend online worden uitgevoerd met behulp van het aangepaste RIA-formulier en het nieuwe samenvattingsblad. De RIA is een instrument dat ervoor moet zorgen dat onder meer de administratieve lasten niet toenemen. Dit instrument moet ook worden gebruikt voor devoraafgaande evaluatie van dit beleid. De regering zal daarom bijzondere aandacht besteden aan het respecteren van deze nieuwe procedure. Om de beleidsevaluatie te perfectioneren is het inderdaad noodzakelijk om op feiten gebaseerde beleidsontwikkeling te versterken als essentieel onderdeel van goed openbaar bestuur.
- De regering zal doorgaan met de jaarlijkse goedkeuring van een Federaal Actieplan voor administratieve vereenvoudiging, waarin voorstellen zijn opgenomen van een groot aantal belangengroepen en organisaties uit de publieke en private sector. Het Federaal Actieplan Administratieve Vereenvoudiging (FAAV) zal zich primair richten op het bedrijfsleven en in overleg met hen worden ontwikkeld.

DE OVERHEID ALS WERKGEVER

Een sterke en performante overheid heeft nood aan competente en gemotiveerde medewerkers. De federale regering wil het ambtenarenapparaat moderniseren zodat de overheid een aantrekkelijke werkgever wordt die haar personeel flexibele arbeidsomstandigheden en een marktconforme verloning en attractieve doorgroeimogelijkheden kan aanbieden.

- Vanuit het principe van gelijk loon voor gelijk werk zorgen we voor een harmonisering van de loon- en arbeidsvoorwaarden tussen contractuelen en statutairen bij de federale overheid, conform het model van de arbeidsovereenkomst voor werknemers uit de private sector.
- Net als bij de meeste andere publieke werkgevers in dit land wordt de contractuele werving de regel bij de federale overheid, met uitzondering van de gezagsfuncties waar de werving statutair blijft. We respecteren hierbij de verworven rechten van de huidige personeelsleden in het bijzonder op het gebied van pensioen en bezoldiging. De minister van ambtenarenzaken zal, na overleg met de sociale partners, uiterlijk op 1/1/2026 een voorstel van nieuw sociaal akkoord aan de Ministerraad voorleggen zodat het verloningspakket marktconform wordt en de overheid een aantrekkelijke werkgever blijft. Om de medewerker te beschermen, hebben contractuele ambtenaren na een negatieve evaluatie recht op een interne beroepsprocedure, waarbij de rechten van de medewerker worden gewaarborgd.
- De federale overheid profileert zich als een aantrekkelijke werkgever die het verwerven en uitbouwen van interne expertise aanmoedigt en waarborgt. We zorgen onder andere voor een marktconform pakket aan loon- en arbeidsvoorwaarden voor het overheidspersoneel, met een competentiegerichte verloning die meer gebaseerd is op ervaring en prestaties in plaats van louter diploma en anciënniteit, een hospitalisatieverzekering en aanvullend pensioen,...
- Er moet blijvend worden ingezet op het hybride of plaats- en tijdsafhankelijk werken. Het ziekteverzuim wordt vermindert door in te zetten op preventie en op de re-integratie van personeelsleden die na een ziekte terug aan de slag willen.
- De mobiliteit binnen en tussen federale overheidsdiensten wordt verder uitgebouwd. We onderzoeken eveneens de haalbaarheid van mobiliteit tussen de publieke en private sector.

- Het kader voor het sociaal overleg binnen een overheidscontext wordt geactualiseerd op basis van de contractuele tewerkstelling die steeds meer de regel wordt bij de meeste publieke werkgevers. De geldende bepalingen worden herzien en het aantal sectorcomités wordt afgebouwd.
- Aansluitend bij de uitdoving van het ziektepensioen voor statutaire ambtenaren stappen we voor federale statutaire ambtenaren over op een verzekering tegen arbeidsongeschiktheid en invaliditeit zoals in de private sector. Het is dan ook niet langer mogelijk om ziektedagen op te sparen bij de federale overheid. In overleg met de sociale partners zoeken we naar een oplossing voor ambtenaren in arbeidsongeschiktheid.
- We maken komaf met leeftijdsdiscriminatie door het schrappen van de automatische pensionering van federale statutaire ambtenaren wanneer ze de pensioengerechtigde leeftijd bereiken. De voortzetting van de loopbaan kan na gunstig advies van het management.
- Personeelsleden van de overheid verdienen respect. Agressie tegenover personeelsleden van overheidsdiensten is onaanvaardbaar en moet vervolgd worden. Slachtoffers van agressie of geweld tijdens de uitoefening van beroepsactiviteiten moeten steeds aanspraak kunnen maken op kosteloze rechtshulp en kosteloze psychologische begeleiding.
- Iedereen heeft recht op een kwalitatieve en neutrale dienstverlening van de federale overheid. Dit betekent dat de burger de dienstverlening als neutraal ervaart bij elk contact. Het is de verantwoordelijkheid van de leidend ambtenaar om die kwalitatieve en neutrale dienstverlening te garanderen voor de eigen diensten. In dat kader zal de regering, na onderzoek en overleg met de leidend ambtenaren, een uniform of dresscode invoeren.
- De functionele tweetaligheid voor de houders van een managementfunctie in de federale overheidsdiensten wordt volgens dezelfde regels (artikel 43ter, §7, van de bestuursstaalwet) uitgebreid tot deze in de openbare instellingen van sociale zekerheid, de instellingen van openbaar nut (KB 16/11/2006) en de federale wetenschappelijke instellingen. Voor de zittende houders van een managementfunctie wordt er in een overgangstermijn van 36 maanden voorzien.
- Mandaatfuncties worden minstens zes jaarlijks opnieuw gewogen en functies die meer dan 12 maanden open staan, worden geëvalueerd. Indien een organisatie ophoudt te bestaan worden de mandaten van rechtswege beëindigd.
- Er komt een evaluatie van de selectieprocedure door middel van een jury systeem voor mandaatfuncties.
- Het maximumaantal mogelijke managementfuncties in management ondersteunde functies wordt beperkt in functie van het aantal personeelsleden. Een vermindering van 10% van het globaal aantal voltijdse equivalenten in management ondersteunende functies wordt door de regering als streefdoel vooropgesteld tegen het einde van de legislatuur.
- De haalbaarheid van een wijziging van het koninklijk besluit van 19 juli 2001 betreffende de oprichting van beleidscellen zal eveneens door de minister van Ambtenarenzaken worden bestudeerd, zodat deze worden verminderd en de minister en het politieke niveau in rechtstreeks contact staan met het bestuur.
Er worden pistes onderzocht om de samenwerking tussen de politiek en de administratie verder te verbeteren. (De minister van Ambtenarenzaken zal een evaluatie uitvoeren en, indien nodig, de procedure voor selectie, evaluatie en voortijdige beëindiging van een mandaat van topambtenaren aanpassen.

BESTUURSMANDATEN

- We werken een kader uit met een objectieve classificatie van mandaten in de verschillende beheersstructuren van overheidsbedrijven en instellingen met een raad van bestuur. We herwegen deze mandaten minstens elke 6 jaar.
- Op basis van de verantwoordelijkheid en werklust van elk bestuursmandaat wordt een conforme vergoeding toegekend. Op die manier creëren we uniformiteit in de vergoedingen van vergelijkbare mandaten bij diverse federale instellingen.
- De vergoedingen van alle bestuurders van entiteiten (inclusief derden) die instaan voor de uitbetaling van overheidsmiddelen zullen transparant worden gemaakt, naar analogie van de bestaande regels voor publieke mandatarissen.

MODERNISEREN VAN DE AANWERVING

- We kijken naar verder gaande autonomie van de organisaties omtrent werving en selecties. De FOD BOSA blijft instaan voor de

centrale aanwervings- en selectieprocedures voor personeelswerving ten behoeve van de andere entiteiten, conform het “comply or explain” principe.

- Daarnaast kan een openbare dienst gecertificeerd worden om autonoom selecties uit te voeren door middel van een delegatie van bevoegdheid vanuit FOD BOSA. De organisaties mogen binnen het door de FOD BOSA afgesloten raamcontract beroep doen op private selectiebureaus voor de organisatie van selecties. Dit wordt georganiseerd in het kader van een holding model, waarbij FOD BOSA instaat voor de kennisdeling, kwaliteitscontrole op processen, methodologieën en waarbij de andere FODs gebruik makend van de unieke methodologie/instrumenten zelf kunnen aanwerven.
- De verplichte publicatie in het Staatsblad voor statutaire functies en de publicatie van resultaten in het staatsblad worden afgeschaft.
- Het aanwervingsproces op specifieke profielen wordt vereenvoudigd en de doorlooptijd van de aanwervingsprocedure wordt gereduceerd zonder kwaliteitsverlies. Voor leidinggevende functies komt extra aandacht voor de managementcapaciteiten van de kandidaten.
- Een selectieproces wordt opgestart als een overheidsdienst een behoefte heeft in plaats van dat het ‘recht op bevorderen’ van een medewerker of ‘een ambtshalve mobiliteit’ voorop staat.
- Een definitieve overname van personeel van een overheidsdienst door een andere moet mogelijk worden zonder dat FOD BOSA tussen komt.

REGIE DER GEBOUWEN

- Er zullen pistes onderzocht worden om de Regie der Gebouwen te hervormen naar een professionele entiteit die zijn patrimonium op een efficiënte en effectieve manier beheert, die als verantwoordelijke partner zorgt voor de vrijwaring en het onderhoud van het patrimonium van de Belgische Staat. Ten laatste op 1/1/2026 wordt hierover een beslissing genomen.
- In een beheersovereenkomst worden de doelstellingen voor de komende regeerperiode geformuleerd die jaarlijks worden geëvalueerd onder de vorm van KPI's.
- In overleg tussen de Regie, de FOD BOSA en de verschillende federale administraties zal de mogelijkheid onderzocht worden om de Regie in de toekomst ook te laten optreden als facilitair bedrijf voor de federale overheid waar gemeenschappelijk diensten zoals schoonmaak, beveiliging samen worden gebundeld en beheerd.
- De Regie zal haar klanten bedienen op basis van Total Cost of Ownership (investering, onderhoud, energie, ...). Op deze manier worden de klanten maximaal geresponsabiliseerd.
- Er komt een volledige en makkelijk raadpleegbare inventaris van al het vastgoed, exclusief strategische en gevoelige sites in eigendom, bezit, beheer en of gebruik. Rationeel vermogensbeheer is essentieel. Ongebruikte activa in eigendom, moeten snel opnieuw worden toegewezen of zo snel mogelijk worden overgedragen of verkocht. De opbrengsten uit deze verkopen zullen vooral aangewend worden voor de uitvoering van dit regeerakkoord. Dit impliceert een zekere budgettaire flexibiliteit in termen van het ESR-saldo.
- Bij het begin van de legislatuur wordt in samenwerking met de federale overheidsdiensten, een lange termijnplan uitgewerkt dat de nood aan kantoorruimte bij de overheid voor de komende 10 jaren in kaart brengt.
- De Regie dient jaarlijks verslag uit te brengen over de voorziene vraag ten opzichte van het aanbod en de vooruitgang inzake geleverde efficiëntiewinsten waarbij een doelstelling voor het volgende jaar geformuleerd. Deze doelstellingen worden geëvalueerd onder de vorm van KPI's.
- Daarnaast rationaliseren we de portfolio gebouwen die de staat niet in eigendom heeft. Gedurende de legislatuur bouwen we de gehuurde kantoorruimte gefaseerd af met 15%. Op dit moment is er een overaanbod aan kantoorruimte voor de federale overheidsdiensten als gevolg van de veranderde werkomstandigheden zoals telewerk. Op basis van de looptijden van de verschillende huurcontracten, wordt bij het begin van de legislatuur een afbouwscenario opgemaakt en worden de noden op

het gebied van personeel en investeringsmiddelen en de resulterende besparingen in kaart gebracht. In operationeel uiterst dringende gevallen, en dus mits motivering, kan een huurovereenkomst nog steeds worden gesloten.

- Inzake energetische maatregelen moet de Regie der Gebouwen een voorbeeldfunctie opnemen. De doelstelling om het gehele vastgoedpatrimoniumklimaatneutraal te krijgen, in het kader van het Europees engagement tegen 2050, en de uitrol van de energieaudits in dat verband blijven gehandhaafd. De Regie doet dit waar mogelijk in samenwerking met de private sector via DBFM-projecten of varianten daarop, op voorwaarde dat een kosten- baten analyse, waarbij ook niet-financiële aspecten in overweging worden genomen, aantoont dat dit de meest voordelige structuur is.
- Ook de inspanningen om de toegankelijkheid van de gebouwen van de Regie te garanderen voor personen met een handicap worden opgedreven.
- Op basis van de reeds gerealiseerde voorstudie wordt de Zuidertoren grondig gerenoveerd met het oog op het wegwerken van de huidige veiligheidsrisico's en om te voldoen aan de energienormen, opgenomen in het Nationaal Energie- en Klimaatplan. Hierbij wordt rekening gehouden met de toepassing van de NWOW. De renovatie zal volledig gefinancierd worden vanuit de reserves van het globaal beheer voor werknemers. Voor het gebruik van de na de renovatie vrijgemaakte verdiepingen zullen synergieën gezocht worden met andere OISZ en de Regie der Gebouwen.
- Op basis van de reeds gerealiseerde studies wordt het Justitiepaleis grondig gerenoveerd met het oog op het wegwerken van de huidige veiligheidsrisico's en om te voldoen aan de energienormen, opgenomen in het Nationaal Energie- en Klimaatplan.

OVERHEIDSBEDRIJVEN

- De Staat stelt zich steeds terughoudend op wat betreft een rechtstreekse interventie in de economie. In geval van strategisch belang kan ze er echter naar streven, een belang in bedrijven te verwerven of te behouden met als doel om industriële, financiële of commerciële strategieën op sleutelgebieden voor de economie van het land te genereren of te organiseren. De aanwezigheid van de staat kan zowel onder de vorm van een meerderheids- als een minderheidsparticipatie zijn en gepaard gaan met conventionele of wettelijke clausules die de staat in staat stellen het behoud van de hoofdzetel, beslissingscentra en werkgelegenheid in België te garanderen, of andere doelstellingen die relevant worden geacht afhankelijk van de betrokken onderneming. De staat beheert zijn participaties ook op basis van hun financiële rendement en bepaalt zijn exit-strategie door rekening te houden met het dividendrendement in verhouding tot de rentetarieven waartoe hij toegang heeft, evenals met de maximalisatie van de kapitaalwinst die tijdens de overdracht wordt gerealiseerd. Het groeperen van deze participaties binnen een instrument als de SFPIM laat de overheid toe te profiteren van de competentie en de bundeling van expertise die nodig zijn voor een goed toezicht op deze participaties.
- De investeringsstrategie en het beleid zal opnieuw vormgegeven worden na consultatie van de regionale investeringsmaatschappijen en in lijn met de prioriteiten van de nieuwe federale regering.
- De rol en de strategie van SFPIM zullen geactualiseerd worden, met de nadruk op nog meer structurele samenwerking met de regionale investeringsmaatschappijen waar dat relevant is, op meer eigen investeringen in strategisch verankering en essentiële federale beleidssectoren zoals Defensie, luchtvaart, ruimtevaart, Energie, Volksgezondheid, financiële diensten en cybersecurity. SFPIM zou ook een actievere investeringsrol kunnen spelen door projecten te ondersteunen die bijdragen aan de herindustrialisatie van het land, bijvoorbeeld, daar waar de regionale investeringsmaatschappijen deze rol niet alleen kunnen vervullen.
- SFPIM zal dus nog nauwer trachten samen te werken met de regionale investeringsmaatschappijen en, waar het kan en nodig is, als katalysator met hen optreden als co-investeerder.
- Tegelijkertijd zal SFPIM gevraagd worden om een advies te geven over het behoud, de vermindering of de versterking van het aandeelhouderschap van haar belangrijkste participaties (, rekening houdend met de situatie van de overheidsfinanciën en de strategische autonomie van ons land. De uitkomst van deze oefening zal vertaald worden in een nieuw beheerscontract met SFPIM voor de periode 2025-2030 en dan in werking treden om de huidige beheersovereenkomst te vervangen.
- Om deze werkzaamheden uit te voeren, zal SFPIM haar operationele structuur slank houden, waardoor zij de verhouding tussen kosten en beheerde activa kan optimaliseren. In dat kader kan ook bekeken worden of efficiëntere modaliteiten mogelijk

zijn bij het uitrollen van de investeringen onder de filialen “Relaunch for the future” en “SFPIM Real Estate”, alsook inzake de Ecologische Transitie Enveloppe.”

BPOST

- We vragen het BIPT haar rapport met betrekking tot de immateriële – en marktvoordelen die Bpost geniet in het kader van de universele dienstverlening, zo snel mogelijk af te werken en te publiceren.
- De federale regering vraagt het management van bpost om een strategisch plan op te stellen dat het bedrijf voorbereid op de toekomst.
- Het beheerscontract wordt aangepast aan de veranderende behoeften van de Belgische burgers, rekening houdend met de behoefte aan nabijheid, in het bijzonder op het vlak van de toegang tot administratieve en bankactiviteiten ten aanzien van de ontwikkeling van de digitale kloof binnen de bevolking. Wat de levering van de universele dienst betreft, zal de regering zorgen voor het financiële evenwicht van de dienstverlening aan de burgers waarbij er voldoende aandacht besteed wordt aan de spreiding van de dienstverlening van de post .

FEDERALE WETENSCHAPPELIJKE EN CULTURELE INSTELLINGEN

- De regering wil de Federale Wetenschappelijke en Culturele instellingen dynamiseren. De bevoegde minister zal de nodige voorstellen formuleren om deze instellingen te professionaliseren en een grotere efficiëntie te organiseren.

200 JAAR BELGIË - BELGIUM 2030

- De viering van de tweehonderdste verjaardag van België en de 50ste verjaardag van het federalisme wordt voorbereid onder toezicht van de premier, in samenwerking met de deelstaten. Een revitaliseringsproject voor het Jubelpark zal worden uitgevoerd. De opportuniteit om de vzw Horizon 50 – 200 te behouden zal worden geverifieerd.

VERKIEZINGEN

- De regering start op korte termijn de discussie met het oog op het nemen van een beslissing over welke stemmethode(n) zullen worden gebruikt bij de volgende verkiezingen. België kent momenteel een combinatie van stemmen op papier en elektronisch stemmen op offline stemcomputers. Aangezien het raamcontract voor diensten en leveringen in kader van het elektronisch stemmen afloopt in januari 2027 en de apparatuur verouderd is, dient dit verder te worden geëvalueerd. Variaties op de verschillende methoden op vlak van toegankelijkheid kunnen daarbij worden onderzocht; zo kan men denken aan verschillende stemmethoden voor blinden en slechtzienden, per brief, of elektronisch of op papier.
- In deze discussie zullen de gemeenten en de deelstaten, verantwoordelijk voor de organisatie van de lokale verkiezingen, worden betrokken.
- We zullen dus een strategie voor toekomstige stemmethoden in ons land (of het nu gaat om elektronisch stemmen in brede zin of om stemmen op papier met of zonder gebruik van technologie) uitwerken, gevoed door verschillende actoren: federale overheid, deelstaten, gemeenten en academici uit verschillende disciplines, o.a. politicologie, informatica en cybersecurity, recht en psychologie.
- We zullen de Belgische steden en gemeenten desgevallend financieel ondersteunen in het kader van de aankoop van nieuwe hardware ter vervanging van apparatuur die niet meer kan worden ingezet.
- Als onderdeel van een brede evaluatie van de verkiezingen van 2024, zullen we onder andere volgende elementen onder de loep nemen: het stemmen per volmacht, het stemrecht van en het stemmen door personen in bewindvoering, het aanwijzen van de leden van de stem- en telbureaus inclusief het optimaliseren / vereenvoudigen van de werking van de kiesbureaus, ook in

functie van de verschillende types kiezers die tijdens de verkiezingen bestaan, de organisatie van de verkiezingen en de wijze van stemmen van Belgen in het buitenland, de organisatie van de stemplicht voor 16-jarigen voor het Europees parlement .

- Op Europees niveau zullen we vragen aan de Europese Commissie om een Europees kiesregister te ontwikkelen om te vermijden dat EU-burgers met dubbele nationaliteit 2 keer kunnen stemmen voor de Europese parlementsverkiezingen.

ARMOEDEBESTRIJDING

Het risico op armoede en sociale uitsluiting ligt in dit land op 18,6%, met grote regionale verschillen. Elke persoon in armoede is en blijft er één te veel. Iedereen heeft recht op een menswaardig leven. Dat is een voorwaarde om verdere integratie en participatie mogelijk te maken.

Het bestrijden van armoede is dan ook een investering in de toekomst van dit land. Armoede leidt er immers toe dat mensen zich onvoldoende kunnen ontplooiën en participeren aan de samenleving. Door armoede gaat er heel wat potentieel verloren en verarmt de maatschappij in haar geheel.

De strijd tegen armoede is geen eenzijdig verhaal, maar vergt een transversale aanpak. Dat beleid moet op maat van de begunstigden en volgens de noden van de regio's en lokale besturen.

We richten het beleid zowel op het voorkomen van armoede, het detecteren van armoede als op mensen uit de armoede halen.

Armoede is meer dan een gebrek aan financiële middelen en heeft een bredere impact op zowel de persoon als de maatschappij. Het gaat ook over sociaal isolement, gezondheidsproblemen, enz. Begeleiding op maat is dan ook cruciaal. Daarom zetten we in op een fijnmazig beleid dat armoede gericht aanpakt, door: 1) het toe leiden naar kwalitatieve jobs die lonen en uiteindelijk leiden tot duurzame tewerkstelling en 2) het aanbieden van begeleiding op maat.

Een job blijft de belangrijkste garantie tegen armoede. Het kan generatiearmoede doorbreken, zorgt voor meer schouders om onze sociale zekerheid te dragen en verzekert een sterke sociale bescherming in de toekomst. Het aantal leefloongerechtigden is de laatste jaren gestegen. Als we meer mensen aan de slag krijgen kunnen we beter voorzien in de noden van de meest kwetsbaren. Een van de doelstellingen van deze regering is dan ook om werken meer lonend te maken.

Hoe meer mensen we met een job duurzaam uit de armoede kunnen halen, hoe meer armoedebeleid zich kan focussen op zij die niet kunnen werken en hulpbehoevend zijn. De stap naar betaalde arbeid is immers niet voor iedereen een haalbare kaart. Zij moeten gerichte hulp op maat en ondersteuning krijgen. Dat geldt ook voor personen die voor een laag loon werken, alleenstaanden en eenoudergezinnen die het moeilijk hebben om de eindjes aan elkaar te knopen. Ons sociaal stelsel moet rechtvaardig zijn en een duwtje in de rug kunnen geven aan zij die het echt nodig hebben.

In ons sociaal stelsel gaat solidariteit hand in hand met verantwoordelijkheid en een goed evenwicht tussen rechten en plichten. Onze sociale hulp moet gaan naar zij die het echt nodig hebben. Daarom is het eveneens belangrijk om misbruik tegen te gaan en fraude op te sporen. Op die manier waarborgen we de betaalbaarheid én doelmatigheid van ons sociaal stelsel. We blijven inzetten op de participatie van personen in armoede aan het beleid en verzekeren monitoring van de genomen regeringsmaatregelen.

EEN JOB ALS CRUCIALE DAM TEGEN ARMOEDE

- Het doel van onze niet-contributieve sociale bijstandsuitkeringen is om een inkomen te garanderen dat hoog genoeg is om mensen in staat te stellen een menswaardig leven te leiden, voor zij die het nodig hebben, maar dat tegelijkertijd niet te hoog is, zodat een echte en significante prikkel wordt behouden voor degenen die kunnen werken. De verschillende sociale bijstandssystemen zijn echter onvoldoende doeltreffend en de berekeningswijzen en categorieën zijn onvoldoende afgestemd op de specifieke noden van de gezinnen en alleenstaanden in kwestie, missen samenhang en logica en doeltreffendheid.

Ze slagen er ook onvoldoende in om het risico op armoede of sociale uitsluiting te verminderen, dat momenteel nog te veel mensen treft.

Het is noodzakelijk ons systeem van sociale bijstand te hervormen en te vereenvoudigen om:

- Te zorgen voor een menswaardig bestaansminimum voor iedereen die het nodig heeft, zodat men waardig kan leven;
- de complexiteit van de bestaande regelgeving drastisch te vereenvoudigen;
- de misbruiken en excessen aan te pakken, opdat het draagvlak voor onze sociale bijstand gegarandeerd blijft;
- de inactiviteitsvallen te verminderen en de terugkeer van inactieve, inzetbare personen naar werk te bevorderen;
- werken opnieuw lonend te maken

- We hervormen en vereenvoudigen onze sociale bijstand, teneinde die activerender te maken, de begunstigden beter te integreren in onze samenleving en een menswaardig bestaan te garanderen. Deze hervorming moet zo mogelijk budgettair neutraal zijn.
  - In overleg met de bevoegde overheidsdiensten, harmoniseren en optimaliseren we de middelentoets en berekeningsmethoden van de verschillende bijstandsuitkeringen.
  - We verlagen de drempel naar een job door te voorzien in een eenvoudige en voorspelbare cumulregeling voor inkomsten uit arbeid en versterken zo ook de ondersteuning om de uitstroom of terugkeer naar werk te bevorderen. Dit geldt in het bijzonder voor personen met een handicap gerechtigd op een IVT. We ontwikkelen een getrapt systeem, rekening houdend met een verhoogde werkhervatting en dus hogere arbeidsinkomsten. Er wordt rekening gehouden met alle (beroeps- of vervangings-) inkomsten van de begunstigden, ook met inkomsten uit roerende en onroerende goederen. Om de opstap naar werk te stimuleren, wordt voor personen met een handicap een bepaald bedrag van het arbeidsinkomen vrijgesteld. We verbeteren de cumulregeling voor IT met uitkeringen na tewerkstelling zodat een periode van tewerkstelling niet leidt tot verlies van de IT. Voor leefloongerechtigden passen we de SPI-vrijstelling via een getrapt systeem aan werken voor deze doelgroep lonender te maken en zo (mogelijk) voltijds werken aantrekkelijk te maken, maar verkorten we deze vrijstelling tot 2 jaar.
  - We voorzien in een geharmoniseerd en vereenvoudigd systeem van vrijstelling van bepaalde inkomsten en uitkeringen, zoals de kinderbijslag en de integratietegemoetkoming voor personen met een handicap.
  - We onderzoeken of, naast deze maatregelen, hoe we ook (arbeidsrechtelijke) drempels kunnen wegwerken voor werkgevers om personen die het verst van de arbeidsmarkt af staan, zijnde personen met een handicap, langdurig zieken, invaliden en de meest kwetsbare leefloongerechtigden tewerk te stellen.
- We breiden zo snel mogelijk het toepassingsgebied van het GPMI verplicht uit tot alle begunstigden van een (equivalent) leefloon, behoudens voor zij die om billijkheids- of gezondheidsredenen niet kunnen werken. We onderzoeken de impact van deze maatregel op de werking van de OCMW's en engageren ons om te voorzien in de extra ondersteuning, die nodig is voor de uitvoering hiervan. De begunstigden die een GPMI afsluiten, worden maximaal begeleid naar activering en maatschappelijke integratie via werk, via een taal cursus, een opleiding, een inburgeringstraject, enzovoort.
- Ook personen met een verslavingsproblematiek hebben nood aan specifieke en aangepaste begeleiding om hun genezing en maatschappelijke integratie zo doelmatig en succesvol mogelijk te maken, en hen uiteindelijk, waar mogelijk, te kunnen toeleiden naar een job. Het is dan ook essentieel dat zij door een arts worden onderzocht om zo de juiste (medische) aanpak uit te stippelen. Blijkt uit het advies van de arts dat de maatschappelijke integratie van de gerechtigde gebaat is bij een ontwenningsskuur, en de betrokkene niet al vrijwillig een ontwenningsskuur volgt, moet dit een onderdeel uitmaken van het GPMI.
- De hoogte van de sociale bijstand moet afhankelijk zijn van de behoefte van de begunstigde en niet enkel van zijn/haar statuut. Er wordt rekening gehouden met de armoedegrens, maar er moet eveneens een maximale afstand gewaarborgd worden tav een opstap (of terugkeer) naar werk (waar mogelijk) om werken opnieuw lonend te maken. Daarom worden volgende maatregelen genomen:
  - Om excessen te vermijden, plafonneren we het geheel aan sociale bijstand en voordelen. We ontwikkelen hier een gedifferentieerd kader dat toelaat rekening te houden met de objectieve noden van een gezin, met bijzondere aandacht voor eenoudergezinnen. Voordelen in het kader van de ziekteverzekering zijn vrijgesteld. Sociale voordelen koppelen we aan het inkomen en het statuut. We beperken ze in totale omvang per gezin. Om hierbij promotievallen te vermijden, maken we sociale voordelen degressief naarmate het inkomen stijgt. We houden hierbij ook rekening met inkomsten uit roerende en onroerende goederen. Zo komen ze enkel terecht bij wie dat echt nodig heeft.
  - We voorzien eveneens in een cumulplafond. We herbekijken hierbij o.m. het gezinsbegrip. OCMW's moeten de regeling in artikel 34, § 2 van het KB van 11 juli 2002 houdende het algemeen reglement betreffende het recht op maatschappelijke integratie strikt toepassen, volgens een formule die via circulaire zal gepreciseerd worden.

- Er wordt een centraal register bijgehouden, waarin alle sociale bijstand en voordelen worden meegenomen, zodat er rekening mee gehouden kan worden bij de berekening van het geheel aan sociale bijstand en voordelen. Dat register is raadpleegbaar en dient ingevuld en aangevuld te worden door alle instanties die deze bijstand en voordelen toekennen. Voordelen in het kader van de ziekteverzekering zijn vrijgesteld.
  - Een deel van deze financiële steun (o.a. de sociale bijstandsuitkering) kan, indien er aanwijzingen zijn dat de financiële hulp niet wordt gebruikt om te voorzien in de dagelijkse basisbehoeften van de begunstigde(n), uitbetaald worden in alternatieve vormen. Er worden richtlijnen uitgevaardigd over de situaties waarin dit aangewezen is.
- De regering zal bestuderen hoe de administratieve vereenvoudiging van het sociaal beleid kan worden doorgevoerd voor een betere leesbaarheid, toegankelijkheid en toepassing.
  - In samenspraak met de lokale besturen wordt er werk gemaakt van uniforme toekenningsregels voor aanvullende financiële steun die er, met respect voor de lokale autonomie, voor zorgt dat de behoeften van gezinnen in armoede meer op dezelfde manier worden ingeschat in alle OCMW's. Zo vermijden we willekeur in de hulpverleningspraktijk en garanderen we gelijkaardige steun in gelijkaardige hulpvragen. De toekenningsvoorwaarden en de hoogte van de aanvullende bedragen moeten rechtvaardig en doelgericht blijven, en moeten de stap naar werk steeds aanmoedigen. We gebruiken maar evalueren daarom de REMI-tool, zowel de criteria, de referentiebedragen als de toepassing ervan. We bekijken onder meer welke criteria lokale besturen in rekening nemen om bijkomende financiële steun uit te keren. Het verlenen van extra financiële steun mag immers geen werkloosheids- of inactiviteitsval tot gevolg hebben.
  - De toekenningstermijnen van een leefloon zijn flexibel, rekening houdend met de specifieke noden van de aanvragen. De mogelijkheden tot sanctiëring, schorsing en intrekking in contexten van kwade trouw worden versterkt.
  - N.a.v. de wantoestanden die werden onthuld omtrent de behandeling van individuele dossiers bij het OCMW van Anderlecht, blijkt duidelijk dat OCMW's moeten worden geresponsabiliseerd. We ontwikkelen een bonus-malussysteem, waarmee we via in- en outputgerichte financiële prikkels OCMW's stimuleren om maximaal in te zetten op intensieve, aanklampende begeleiding, activering en maatschappelijke integratie van leefloongerechtigden. Die prikkels, moeten resultaatgericht zijn en worden toegekend o.b.v. kwalitatieve en kwantitatieve parameters.

Er wordt een strenger controle- en sanctiekader uitgewerkt. Hierbij zullen door de POD MI stapsgewijs en systematisch meer controles gebeuren op een grotere steekproef en krijgt deze meer sanctiemogelijkheden.

OCMW's die obv deze parameters mooie resultaten boeken, worden beloond.

Is dit niet het geval, zullen boetes worden opgelegd en kunnen de federale toelagen voor de OCMW's worden herbekeken.

Bij vermoedens van fraude, misbruik of foutieve toepassing van de toekenningsregels, kan desbetreffende OCMW eveneens worden geauditeerd, wat ertoe kan leiden dat deze tijdelijk onder curatele wordt geplaatst. De gemotiveerde beslissing tot auditeren komt toe aan de minister van Armoedebestrijding. De regering neemt een gemotiveerde beslissing op voorstel van de Ministerraad over het onder curatele plaatsen.

- De samenwerking tussen de OCMW's en de Gewestelijke diensten voor arbeidsbemiddeling en beroepsopleiding moet nauwer om cliënten beter te kunnen opvolgen, en op maat van hun noden. Daarom zorgen we voor een samenwerkingsakkoord in functie van een betere gegevensuitwisseling en opvolging van wie een leefloon ontvangt.
- Maatschappelijk werkers zijn het hart en de motor van een goed werkend OCMW. We onderzoeken hoe we de administratieve lasten en caseload kunnen verlichten, met als doel de job aantrekkelijker te maken en extra te kunnen inzetten op begeleiding op maat, meer zelfredzaamheid en activering van OCMW-clieënten. We gaan in overleg met de deelstaten over een verruiming van de diplomavereisten voor sociaal werkers.

SOCIALE BESCHERMING EN HULP VOOR WIE HET NODIG HEEFT

- We zetten de strijd tegen non take-up bij de meest kwetsbaren verder. We zetten verder in op financiële en digitale geletterdheid. De overheid communiceert op een duidelijke en transparante manier, zodat de burgers niet alleen weten waar ze recht op hebben, maar die hulp ook effectief krijgen.
- Onze samenleving digitaliseert almaar sneller. Sommige mensen, onder wie zeker ook kwetsbare mensen zoals ouderen en personen met een handicap, zijn echter niet even snel mee met die digitalisering, waardoor ze riskeren de nodige hulp niet te krijgen. De dienstverlening moet, naast digitaal, ook fysiek en telefonisch gegarandeerd en toegankelijk blijven. Openbare diensten moeten permanenties organiseren en daarnaast ook minstens 1 maal per week, op afspraak, de burger te woord kunnen staan. De regering waakt erover dat digitale inclusie vanaf de ontwerpfase centraal staat bij zowel de ontwikkeling als de latere aanpassingen van digitale diensten en producten van de federale overheid. Ook stimuleert ze essentiële diensten om het principe van “inclusie by design” te hanteren.
- We maken overheids campagnes voor preventie van online of offline oplichting doeltreffender door te focussen op mensen die minder digitaal vaardig zijn. Zij hebben dit het meest nodig.
- We helpen mensen met overmatige schuldenlast en we strijden tegen de schuldundustrie. Indien van toepassing, worden, na overleg met de betrokken actoren (o.a. armoedeorganisaties en diensten van schuldbemiddeling), nieuwe wetgevende initiatieven terzake genomen.
  - De kennis en bewustwording rond schuldhulp moet beter, o.a. infocampagnes om de doelgroep beter te informeren over de verschillende niveaus van schuldhulpverlening (zoals de mogelijkheid om zich bij de vrederechter te laten begeleiden). Er wordt meer ingezet op preventie. Daarnaast verbeteren we de vroegdetectie van overmatige schuldenlast zodat mensen kunnen geholpen worden vooraleer hun schuldenlast onbeheersbaar wordt, zoals systemen van vroegsignalering door bepaalde schuldeisers (zoals nutsbedrijven en ziekenhuizen) t.a.v. lokale besturen en actoren op te zetten. Dit gebeurt in overleg met de deelstaten en lokale besturen.
  - We maken schuldafbouw efficiënter en eenvoudiger en de opbouw van bijkomende schulden wordt vermeden.
  - Wie schulden heeft of moeite heeft met het beheren van zijn budget, zetten we aan om zijn/haar financiële skills te verbeteren. Waar nodig worden budgetbegeleiding of zelfs budgetbeheer een verplicht onderdeel van het GPMI.
  - We stimuleren de procedure van de minnelijke invordering en zorgen ervoor dat de te volgen stappen hierin strikt worden afgebakend zodat deze niet kunnen leiden tot disproportionele meerkosten. In dit perspectief wordt boek XIX van het Wetboek van economisch recht inzake consumentenschulden wordt tegen het einde van het eerste jaar van de legislatuur geëvalueerd en eventueel waar nodig aangepast in functie van deze evaluatie.
  - Daarnaast verlagen we verder de administratieve en fiscale kosten die gepaard gaan met een gerechtelijke invordering van schulden.
  - We beschermen de consument tegen wanpraktijken van invorderaars. In overleg met alle actoren op het terrein nemen we de nodige maatregelen. Zo buigt de regering zich over het aantal verstekvonnissen van de vrederechters. De IOS-procedure, zoals die bestaat op B2B, wordt uitgebreid naar particulieren, met specifieke waarborgen (zoals een onafhankelijke toetsing van de schuldinvordering die het voorwerp uitmaakt van de vordering), gelet op het profiel van de schuldenaar.
  - 1 jaar na de effectieve inwerkingtreding zal, samen met alle actoren, een evaluatie plaatsvinden van het effect op het terrein van het nieuwe tuchtrecht voor gerechtsdeurwaarders.
  - Het belangt alle partijen aan om de collectieve schuldenregeling zoveel mogelijk kans op slagen te bieden. De collectieve schuldenregeling wordt verder hervormd tot een procedure die garandeert dat schuldenaars efficiënt en duurzaam geholpen worden, rekening houdend met de aanwezigheid van minderjarige kinderen in het huisgezin. Zo versnellen we de procedure ervan ervan en wordt er werk gemaakt van een meer verfijnd en gemoduleerd sanctiesysteem bij niet-naleving van voorwaarden. We maken deze procedure toegankelijk voor alle mensen met overmatige schuldenlast. Daarnaast omkaderen we de rol en de taken van de schuldbemiddelaar beter. Tevens

verlagen we de kost van de procedure en optimaliseren we de informatisering van JustRestart. De retributie voor het gebruik van dit platform zal niet ten laste vallen van de schuldenaar.

- De wet op de overheidsopdrachten wordt indien nodig aangepast om te waken over een ethische en correcte invordering door de overheid als schuldeiser tav burgers en ondernemingen. Zo geeft de overheid als schuldeiser het goede voorbeeld.
- Om ervoor te zorgen dat de steun terecht komt bij wie ze echt nodig heeft en waarvoor ze effectief bedoeld is, zetten we waar opportuun een deel van de financiële steun om in materiële steun. Om te bepalen wanneer dit opportuun is, worden richtlijnen opgesteld, rekening houdend met de specifieke context en een menswaardig inkomen. Het is belangrijk om mensen bewuster te maken van het beheer van hun budget. Het OCMW kan het (equivalent) leefloon inzetten om bepaalde kosten rechtstreeks uit te betalen, zeker bij personen die in het verleden al kampten met een schuldproblematiek of om aankopen te doen in het belang van het kind (schoolfactuur- en materiaal, kleding, ...) wanneer blijkt dat dit niet (op correcte wijze) gebeurt. Op deze manier worden de basisbehoeftes gegarandeerd en worden die overheidsmiddelen efficiënt besteed aan zaken waarvoor ze dienen.
- Wanbetalingen rond onderhoudsgeld pakken we aan. We versterken de slagkracht van de Dienst voor Alimentatievorderingen (DAVO) door deze in staat te stellen om het bedrag van de alimentatie automatisch aan de bron af te houden van de inkomsten van de onderhoudsplichtige ouder en breiden de werkingssfeer uit. Daarbij ligt de nadruk op het weghalen van drempels voor kwetsbare groepen. We passen de maximumbedragen aan, bekijken of we deze plafonds kunnen schrappen en zetten ook maximaal in op het terugvorderen van achterstallig onderhoudsgeld. Ook de voorschotten moeten automatisch worden toegekend en er wordt nagegaan hoe we kunnen waarborgen dat deze bedragen maximaal overeenkomen met het effectieve bedrag van het verschuldigde en onbetwiste onderhoudsgeld. We kijken hiervoor naar de aanbevelingen van het Rekenhof en vereenvoudigen de procedure. We bekijken de mogelijkheid om het onderhoudsgeld terug te vorderen via de belastingen. We stimuleren OCMW's om onderhoudsgeld te vragen bij de ex-partner van een OCMW-cliënt, wanneer deze dit niet zelf gedaan heeft.
- De installatiepremie stemmen we beter af op de noden van (alleenstaande) ouders en maken we rechtvaardiger. We moduleren op gezins- en individuele woonsituatie en voorzien in een extra bedrag voor elk inwonend kind. Deze premie wordt per adres berekend, en niet langer per persoon. Zo wordt vermeden dat meerdere volwassenen voor éénzelfde adres tegelijk een volwaardige installatiepremie ontvangen.
- We voeren de strijd tegen dak- en thuisloosheid op en blijven ook inzetten op projecten zoals Housing First voor daklozen die worstelen met complexe problematieken. We stemmen onze aanpak af met de verschillende relevante actoren en bestuursniveaus. Er wordt ook voorzien in de nodige begeleiding. Jongvolwassenen die dreigen dak- en thuisloos te worden, moeten op tijd gedetecteerd worden en ondersteund.
- In samenwerking met regionale overheden worden inspanningen gedaan om de structurele budgetten voor de voedselbanken op peil te houden.
- Sociale fraude is ontoelaatbaar en heeft als gevolg dat er minder middelen beschikbaar zijn voor de meest kwetsbaren. We sporen sociale fraude dan ook actief op. We verzekeren de rechtstreekse inzage (tenminste voor OCMW's) tot alle nodige informatie, bankrekeningen en eigendommen (in binnen- en buitenland), van o.a. de Nationale Bank en d.m.v. samenwerkingsakkoorden met andere landen (en door bijvoorbeeld de OCMW's – bij een vermoeden van fraude - de mogelijkheid te geven om buitenlands vermogen op te sporen in samenwerking met publieke en private partners.) Zo verzekeren we een transparant totaaloverzicht, breiden we de mogelijkheden van het sociaal onderzoek uit en versterken we de medewerkingsplicht van de hulpvrager. Bij sociale fraude wordt sociale hulp geweigerd en worden onterechte uitkeringen, premies en voordelen teruggevorderd. We maken werk van een ruimer inkomensbegrip, waarbij we ook kijken naar de roerende inkomsten.

GELIJKE KANSEN

Dit land is steeds een koploper geweest wanneer het gaat over inclusie en gelijke kansen. Iedereen kan deel uitmaken van onze samenleving en moet zich hier maximaal kunnen ontplooiën, ongeacht huidskleur, afkomst, gender, seksuele geaardheid, handicap, leeftijd, en andere wettelijk beschermde discriminatiecriteria. Iedereen moet volwaardig deel kunnen uitmaken van onze samenleving. Gelijke kansen is een zaak van iedereen.

In een democratische rechtsstaat is geen plaats voor racisme en discriminatie.

GELIJKHEID EN NEUTRALITEIT

- We blijven investeren in een inclusieve samenleving, waar we geen onderscheid maken op basis van geslacht, seksuele oriëntatie, geloofsovertuiging, afkomst, leeftijd, handicap of andere wettelijk beschermde criteria van discriminatie en waarvan het gedeeld burgerschap essentieel deel van uitmaakt. We waarborgen de gelijkheid van rechten voor iedereen, zonder discriminatie.
- De federale overheid voert, met inachtnaam van de Europese richtlijnen, een competentiegericht en proactief personeelsbeleid waarbij 'de beste persoon op de beste plaats' de stelregel is. De publieke sector moet inzake personen met een handicap het voorbeeld geven: we implementeren sancties waar de voorziene richtcijfers in deze structureel niet gehaald worden.
- Racisme en discriminatie zijn onaanvaardbaar en staan haaks op de basisprincipes van een democratische rechtsstaat. In overleg met het middenveld en de bevoegde gelijkheidsorganen ontwikkelen we een ambitieus interfederaal actieplan tegen racisme, discriminatie, xenofobie, antisemitisme, islamofobie en onverdraagzaamheid.

EEN INCLUSIEVE, VEILIGE SAMENLEVING VOOR IEDEREEN

- Elke vorm van geweld, discriminatie en intimidatie omwille van iemands eigenheid is ontoelaatbaar. Zo is het bijvoorbeeld belangrijk om onderrapportering (in eerste instantie bij de politie) hiervan aan te pakken: we voeren een uniforme registratiecategorisering in van alle meldingen van geweld of intimidatie en maken duidelijke afspraken over de exacte rapportering van de gemelde feiten. Het verlagen van de drempel voor het indienen van een klacht, het verbeteren van de toegang tot politiediensten (o.a via Police-on-Web of Mypolice app) en de kwaliteit van de geregistreerde klachten om de vervolging door het openbaar ministerie te optimaliseren, blijven belangrijke elementen in de strijd tegen deze fenomenen. De politie mag echter niet de enige actor zijn in deze strijd en het proactief beheer moet gebaseerd zijn op een ketenbenadering, met toegang tot relevante informatie en een passende ondersteuning. We vereenvoudigen daarnaast het aantal meldpunten en ijveren voor een vlottere doorverwijzing. We zorgen dat de meldpunten bekend en laagdrempelig toegankelijk zijn.
- Ook onze ouderen mogen we niet vergeten. We gaan de strijd aan tegen 'ageism' en leeftijdsdiscriminatie en engageren ons voor de internationale VN-conventie rond ouderenrechten.

LGBTI+

- Ons federale beleid richt zich op het bevorderen van gelijke rechten, respect en inclusie voor alle leden van de LGBTI+-gemeenschap. De federale overheid zal samen met de gefedereerde entiteiten een actief en transversaal beleid voeren met bijzondere aandacht voor de bescherming van de rechten van LGBTI+ personen. We erkennen de uitdagingen die LGBTI+ personen nog steeds ervaren. Het is onze taak om een samenleving te creëren waarin iedereen, ongeacht seksuele geaardheid of genderidentiteit, vrij en veilig kan zijn.
- In onze samenleving moeten mensen van elk gender en elke seksuele geaardheid veilig en vrij kunnen leven. We hebben hier bijzondere aandacht voor in bijvoorbeeld opleidingen, sensibiliseringscampagnes en omstaandertrainingen. Zo leert iedereen om geweld in de samenleving een halt toe te roepen.

- Parket en politie moeten ook consequent optreden tegen daders van geweld. We versterken opleidingen voor politiediensten, GAS-ambtenaren, stadswachten en buurtwerkers over geweld en discriminatie tegen LGBTI+-personen. We zorgen voor een beter onthaal van slachtoffers gevolgd door begeleiding tijdens elke stap van een klachten- of herstelprocedure en staan als overheid consequent aan de kant van de slachtoffers.
- We maken het mogelijk om te kiezen voor een niet-zichtbare registratie van de geslachts- en genderinformatie.
- De regering beschermt de fysieke en psychologische integriteit en de lichamelijke autonomie van personen met variaties in seksuele kenmerken. We maken werk van een verbod op ingrepen bij intersekse kinderen, tenzij de niet-ontvoogde minderjarige hier uitdrukkelijk de toestemming voor geeft of tenzij er een dringende medische noodzaak is waardoor het onmogelijk is om het uit te stellen.

PERSONEN MET EEN HANDICAP

- Dit land moet toegankelijk zijn om personen met een handicap écht te laten deelnemen aan onze samenleving. Dit gaat verder dan louter fysieke toegankelijkheid (publieke federale gebouwen en diensten, openbaar vervoer, enzovoort). We werken ook aan een toegankelijker en meer klantgerichte dienstverlening en een arbeidsmarkt die personen met een handicap kansen geeft. We vervullen als overheid hierbij een voorbeeldrol door onze dienstverlening, zowel fysiek, telefonisch als digitaal, toegankelijk te maken en te ontdoen van (soms letterlijke) drempels die participatie in de weg staan. De federale overheid moet de ambitie hebben om al haar gebouwen toegankelijk te maken en gaat hiervoor o.a. op zoek naar quick wins. We doen dit ook bij nieuwe gebouwen volgens de principes van het Universeel Ontwerp. Voor een overheid op mensenmaat, met de burger centraal.
- De European Disability Card is een voorbeeld van instrumenten die we naar voren schuiven om via sensibilisering meer inclusie te bereiken.
- We blijven verder inzetten op toegankelijk openbaar vervoer voor iedere bezoeker en een toegankelijke infrastructuur (stations, perrons, voertuigen). Hierbij geven we bij de uitvoering voorrang aan de grotere stations, die het grootste aantal mensen met beperkte mobiliteit of handicap bereiken. De assistentieverzoeken moeten zo klantvriendelijk mogelijk zijn. Daarbij is tevens een goede samenwerking met de stakeholders essentieel om knelpunten weg te werken rond een volledige deelname aan de samenleving.
- Er wordt een toegankelijkheidsstoets toegepast bij massa-evenementen. We evalueren de verschillende crisis- en interventieplannen in functie van personen met een handicap. Het mag niet zijn dat de specifieke behoeften en noden van personen met een handicap vergeten worden wanneer er zich uitzonderlijke gebeurtenissen voordoen zoals natuurrampen of terreuraanslagen.

STRIJD TEGEN GENDERGELATEERD GEWELD

- Er is nood aan een holistische, multidisciplinaire aanpak van gendergerelateerd geweld, in alle vormen, inbegrepen online seksueel geweld, waarbij preventie, hulpverlening, politie en justitie op elkaar afgestemd zijn.
- We zetten de uitrol van de Zorgcentra na Seksueel Geweld (ZSG's) over het hele land verder, rekening houdend met de federale parlementaire onderzoekscommissie, en verankeren de financiering van de bestaande en bijkomende centra. In Brussel moet de tweetalige dienstverlening worden gegarandeerd, zoals wettelijk bepaald.

De zorgcentra na seksueel geweld doen schitterend werk in het verzorgen en begeleiden van slachtoffers van seksueel geweld. Een verplichte dadertesting, na seksueel geweld, naar HIV en andere seksueel overdraagbare aandoeningen zou heel wat angst maar ook onnodige behandelingen kunnen voorkomen.

We gaan in overleg met de deelstaten om te voorzien in een nauwe aansluiting van de ZSG's en de zorg voor slachtoffers van niet-acuut seksueel geweld en online seksueel geweld. Via de oprichting van lokale contactpunten of lokale samenwerkingsverbanden verkleinen we bovendien de afstand voor slachtoffers van seksueel geweld. Er is ook aandacht voor de opvang van LGBTI+-slachtoffers van seksueel geweld.

Slachtoffers moeten dicht bij huis terecht kunnen om zich medisch, psychologisch en seksuologisch te laten begeleiden. We komen tegemoet aan de noodzaak voor bijkomende referentiecentra voor genitale verminking, die eventueel worden ingekanteld in de Zorgcentra na Seksueel Geweld. Ook preventie is belangrijk. Daarom investeren we extra middelen in preventiecampagnes die we richten op families van meisjes die risico lopen en op professionals die in contact staan met families.

- We zorgen daarnaast ook voor bijkomende investeringen in sterke en laagdrempelige hulpverlening voor slachtoffers van seksueel en intrafamiliaal geweld. Plegers worden begeleid opdat zij nooit meer zulke feiten zouden plegen.
- We zorgen voor een strenge aanpak en consequente opvolging van achterlating, huwelijksdwang en genitale verminking bij minderjarigen. We zorgen ervoor dat hulpverleners, politie en justitie hiervoor goed opgeleid en uitgerust zijn. Hulpverleners moeten gesensibiliseerd worden over de wettelijke mogelijkheid om het beroepsgeheim te doorbreken bij (risico-)gevallen van genitale verminking. We intensifiëren de vervolging van daders van genitale verminking. Dat geldt ook voor andere vormen van gender- en eergeerelateerd geweld.
- We verhogen de aangiftebereidheid van slachtoffers van gendergerelateerd geweld, inbegrepen online seksueel geweld. Daarom wordt het mogelijk gemaakt om anoniem aangifte te doen (met respect voor de rechten van verdediging), moet er gesensibiliseerd worden rond de mogelijkheid om online aangifte te doen van fysiek geweld, via Police- on-web en maken we werk van een bredere bekendmaking van de MyPolice-app. We ijveren ook voor een vlotte doorverwijzing naar laagdrempelige meldpunten voor wie discriminatie, geweld of intimidatie meemaakte. Het landschap van meldpunten wordt vereenvoudigd zodat verzekerd is dat elk slachtoffer toegang heeft tot een meldpunt.
- We pleiten voor het verbeteren, het afstemmen en het toegankelijk maken van risicotaxatie-instrumenten, ook op mobiele applicaties van de politiediensten. Deze instrumenten moeten verplicht worden voor elke klacht of procedure van gendergeweld bij de politie en/of het openbaar ministerie, zoals al het geval is voor IFG. Daarnaast zetten we in op risicobeheer zowel tijdens als na de gerechtelijke procedure of hulpverleningsprocedure. De toegang tot essentiële informatie in gevallen van geweld moet worden vergemakkelijkt om een snelle en passende behandeling mogelijk te maken.
- Het mobiele stalkingalarm wordt op technisch vlak geoptimaliseerd. Bijkomend moet het mobiel stalkingalarm verder uitgebouwd worden en de nodige budgetten dienen structureel verankerd te worden. De synergie met andere beschermingsystemen tegen intimidatie wordt geoptimaliseerd en de verdere uitrol wordt afgestemd met de uitrol van de slachtofferapplicatie aangezien beide systemen complementair zijn.
- We onderzoeken een verplichte inschakeling van DAVO bij intrafamiliaal geweld, om het innen van alimentatie en het tegengaan van economisch geweld te waarborgen.
- De federale regering onderzoekt de specifieke uitdagingen waarmee eenoudergezinnen worden geconfronteerd.
- Het wordt verboden om een maagdelijkheidsattest af te leveren. Ook een maagdenvliesreconstructie wordt verboden.
- We strijden tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag.
- We geven uitvoering aan Richtlijn (EU) 2023/970 mbt de versterking van de toepassing van het beginsel van gelijke beloning van mannen en vrouwen voor gelijke of gelijkwaardige arbeid.

VEREENVOUDIGING VAN HET LANDSCHAP

- Een vlotte toegankelijkheid en dienstverlening voor de burger is cruciaal. Samenwerking met de mensenrechteninstellingen in het land moet, in het belang van de rechtzoekende, maximaal uitgebouwd worden. Via een samenwerkingsakkoord streven we naar een A-status. Hierbij worden de bevoegdheden van elke instelling duidelijk afgebakend.
- Het Rekenhof voert een audit van het IGVM uit.
- We verminderen de financiering van Unia met 25%

ENERGIE

Om onze voorzieningszekerheid te garanderen en de klimaattransitie te laten slagen, moeten we actie ondernemen om het energieverbruik terug te dringen en het aanbod naar elektriciteit aanzienlijk te vergroten. Vooruitzichten maken duidelijk dat de door vorige regeringen geplande extra capaciteit onvoldoende zal zijn. Het Belgisch energielandschap staat de komende jaren voor een enorme transformatie.

In het licht van de strijd tegen klimaatverandering zetten we dan ook de energietransitie verder richting een duurzame en klimaatneutrale energieproductie weg van fossiele brandstoffen. Dit doen we door in te zetten op meer elektrificatie en minder afhankelijkheid van import. We komen de gemaakte afspraken in kader van het Akkoord van Parijs en de goedgekeurde Europese klimaat- en energiedoelstellingen voor ons land na. Samen met de Gewesten, werken we een **langetermijnvisie en strategie** met het nodige pragmatisme en ambitie uit die we verankeren in een **interfederaal energiepact** waarbij ieder zijn verantwoordelijkheid neemt om deze uit te voeren.

Dit is noodzakelijk, niet alleen om die duurzame transitie in goede banen te leiden, maar ook omdat we vandaag niet voldoende productiecapaciteit hebben om de elektrificatie, die de vraag naar elektriciteit tegen 2050 volgens meerdere studies meer dan zal doen verdubbelen, te ondersteunen. De huidige productiecapaciteit zal slechts de helft van de benodigde elektriciteit kunnen leveren. Dit brengt niet alleen een enorme energieafhankelijkheid van andere landen met zich mee, maar dreigt ook gepaard te gaan met een enorm prijskaartje voor onze burgers en bedrijven. We kunnen de toename van de elektriciteitsvraag wat afremmen door te focussen op verstandig energiegebruik en te investeren in energie-efficiëntie. Maar diverse studies tonen duidelijk ook aan dat zonder bijkomende productiecapaciteit ons land de elektrificatie niet zal kunnen bolwerken. We zullen daarom de komende jaren aanzienlijk moeten investeren in **bijkomende kleinschalige en grootschalige capaciteit**, willen we de stroomvraag dekken en de energie betaalbaar en concurrentieel houden voor burgers en ondernemers.

Wat die bijkomende productiecapaciteit betreft, vertrekken we vanuit het principe van de **technologieneutraliteit** zonder taboes en kiezen voor een betaalbare en zekere, veilige en koolstofneutrale energiemix. Daarom zet de federale overheid ten volle in op een energiemix van zowel hernieuwbare energie als nucleaire energie en andere vormen van koolstofneutrale energiebronnen. Gelet op de bevoegdheidsverdeling wordt dit beleid optimaal afgestemd met de Gewesten zonder de Gewesten te beletten in hun eigen bevoegdheden.

Een belangrijk sluitstuk is hoe we met energie omgaan. **Verstandig energiegebruik en vraagbeheer** maken de uitdaging beheersbaarder. Om de geproduceerde energie tot bij de burgers en ondernemingen te brengen, is een goed uitgebouwd netwerk met een stevige interconnectie met andere landen noodzakelijk.

Om de overheid bij te staan en het nodige objectieve cijfermateriaal aan te leveren, richten we een autonome Hoge Raad **voor energiebevoorrading** op, onafhankelijk van de sector.

LANGETERMIJNVISIE

- Een gezonde energiemix steunt op 3 pijlers: het verzekeren van bevoorradingzekerheid, de betaalbaarheid voor burgers en ondernemingen garanderen en duurzaam zijn. Duurzaamheid omvat de doelstelling van netto-koolstofneutraliteit over de gehele levenscyclus, de beschikbaarheid van de noodzakelijke hulpbronnen met respect voor het milieu en de sociale cohesie.
- Bouwstenen van het toekomstig energiebeleid zijn technologische innovatie, een voorspelbaar en stabiel en aantrekkelijk investeringsklimaat, open strategisch autonomie en uiteraard de veiligheid en duurzaamheid van installaties.
- Om onze afhankelijkheid van de invoer van brandstoffen uit geopolitiek risicovolle landen te verminderen, diversifiëren we de energiebronnen en versterken we de eigen productie van elektriciteit.
- Deze regering werkt op basis hiervan samen met de Gewesten een langetermijnvisie en strategie uit. Alle energiebronnen zullen beoordeeld worden op basis van dezelfde criteria om tot de meest kostenoptimale samenstelling van onze energiemix te komen. We maken in het regeerakkoord dan ook geen voorafname wat betreft de grootte van het aandeel van elke energiebron in het geheel.

- Om de strategische visie op de lange termijn te kunnen onderbouwen, nu en in de toekomst, is grondige becijfering nodig van de noodzakelijke capaciteit en de totale systeemkost daarvan. Daarnaast is een scenarioanalyse nodig voor alle energiedragers in het licht van de bevoorradingszekerheid, de duurzaamheid en de betaalbaarheid.
- In kader van de rationalisering van de kenniscentra, de nood aan objectieve gegevens en gebruikmakend van bestaande expertise binnen administraties, richten we hiervoor een autonome Hoge Raad voor energiebevoorrading op onafhankelijk van de sector die de nodige middelen en expertise heeft en alle relevante partners en entiteiten consulteert.
- De energie- en klimaatadministraties nemen het secretariaat van de Hoge Raad waar, begeleiden het proces, organiseren het belanghebbendenmanagement en garanderen de informatiedoorstroming binnen de overheid. Het Federale Planbureau verzorgt, in samenwerking met de gewestelijke expertisecentra, de macro-economische modellering.
- De Hoge Raad voor energiebevoorrading levert een eerste tussentijds rapport af in de loop van 2025. Op basis van het rapport zal het federale aandeel van het NEKP worden geactualiseerd.
- De langetermijnvisie en strategie wordt verankerd in een interfederaal energiepact en omkaderd in een samenwerkingsakkoord waarbij deze visie en strategie operationeel worden gemaakt en iedere entiteit zich engageert om de visie uit te voeren op basis van het door hen besliste energie- en klimaatplan. Deze wordt ook onderworpen aan een geregelde evaluatie.
- De Hoge Raad verzamelt jaarlijks de actuele en voorspelde evolutie van het verbruik, de capaciteit en de productie van alle energievectoren in het licht van de meest recente gegevens en de voortgang van projecten. In afwachting van haar eigen modellen is de Hoge Raad verantwoordelijk voor het op elkaar afstemmen van de bestaande modellen en onderzoeken van de belanghebbenden op energiegebied. De Hoge Raad monitort de technologische ontwikkelingen en technisch-economische gegevens van projecten in het buitenland en presenteert deze in een rapport.
- De Hoge Raad is verantwoordelijk voor het adviseren van de overheid over CRM-volumes en de investeringsplannen met respect voor de rol die de CREG, Elia en Fluxys te spelen hebben.
- De regering zal, in samenwerking met de deelstaten, een audit uitvoeren met betrekking tot de fysieke en IT-veiligheid van kritieke infrastructuur op de energiemarkt, met de bedoeling deze te versterken waar dit nuttig is.

EUROPA

- Een Europees geconnecteerd energienetwerk is essentieel voor een koolstofarme energiemix. Het netwerkontwikkelingsbeleid zal worden afgestemd op het energiebeleid van de overheid en de naleving van de goedgekeurde Europese doelstellingen.
- We houden de concurrentiehandicap met betrekking tot de energieprijzen van onze industrie op de Europese agenda en vragen blijvend aandacht en maatregelen om het kostennadeel van onze industrie ten aanzien van andere belangrijke handelsblokken in de wereld te erkennen en aan te pakken met een passend beleid.
- Wij pleiten voor een Europees beleid inzake staatssteun ter ondersteuning van de energietransitie dat coherent en gecoördineerd is om energieconcurrentie tussen lidstaten te voorkomen en zorgt voor een gelijk speelveld. Waar passend zal de regering op Europees niveau pleiten voor financiering en ondersteuning van grensoverschrijdende projecten voor infrastructuur. De regering zal pleiten voor voldoende financiering van het Connecting Europe Facility (CEF) fonds met het oog op de noodzakelijke investeringen in de energie-infrastructuur en ter ondersteuning van de industrie.
- Op basis van een objectieve studie van het Verdrag inzake het Energiehandvest in zijn gemoderniseerde versie overwegen we, in overleg met de regio's, de opportuniteit om uit het verdrag te stappen. De studie moet zich met name richten op de risico's van geschillen voortvloeiend uit het mechanisme voor geschillenbeslechting en op de obstakels die deze kunnen vormen voor het decarbonisatiebeleid van België.

FOSSIELE BRANDSTOFFEN

- Het energiebeleid van de regering is erop gericht de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen uit te faseren en de open strategische autonomie van het land te vergroten. De regering zal ervoor zorgen dat ons land niet bijkomend afhankelijk wordt van energievectoren, hulpbronnen of strategische industriële sectoren.
- In lijn met de huidige ambitie om op het Europese niveau de uitstoot van broeikasgassen te verminderen met -55% tegen 2030 en klimaatneutraliteit tegen 2050 en het Akkoord van Parijs, zijn nieuwe fossiele installaties in de context van CRM voor elektriciteitsproductie niet meer aan de orde, tenzij als overgangstechnologie in het kader van de nodige flexibiliteit en bevoorradingszekerheid en, waar mogelijk toekomstbestendig (bijvoorbeeld door CCS).
- We bekijken om het CRM bij te sturen zodat bestaande productie-installaties nog meer worden gestimuleerd om hun CO₂ uitstoot te verminderen via koolstofafvangst, met waarborging van voldoende flexibiliteit ten voordele van hernieuwbare energie.
- De regering zal het koolstofvrij maken van de consumptie bevorderen en onderzoeken hoe een prijssignaal dat gunstig is voor elektriciteit en koolstofneutrale brandstoffen en ongunstig voor fossiele brandstoffen te bewerkstelligen.
- Zij zal alle hefboomen binnen haar bevoegdheidsfeer aanwenden in het kader van de energienorm voor huishoudens en ondernemingen: belastingen, accijnzen en netwerkkosten (met respect voor de bevoegdheden van de CREG), en zal dit afstemmen met de Gewesten. Voordat deze bijstellingen worden uitgevoerd, zullen impactanalyses worden uitgevoerd op de concurrentiekracht van ondernemingen en de kosten voor huishoudens.
- Via samenwerkingsakkoorden, zoals bedoeld in de bijzondere financieringswet, stelt de federale overheid de gewesten in staat om ook sturend te werken richting meer verduurzaming van onze energiemix weg van fossiele brandstoffen.
- We bekijken waar we fossiele brandstoffen nog actief financieel ondersteunen. Waar mogelijk bouwen we deze ondersteuning geleidelijk af zonder de concurrentiepositie van onze ondernemingen en de koopkracht van onze burgers te verslechteren. Flankerende maatregelen bij het afbouwen kunnen daarbij worden bekeken.
- De accijnsrestituties op commerciële wegddiesel zullen geleidelijk worden verlaagd naar een niveau zodat we competitief blijven met onze buurlanden. Er zal overleg plaatsvinden met de sector om de impact van deze hervorming te beoordelen, evenals van andere belastingmaatregelen ten gunste van de vergroening en het concurrentievermogen van de sector.
- Wat het energieverbruik voor andere sectoren betreft, zal de regering de fiscale ondersteuning voor fossiele brandstoffen geleidelijk afbouwen. Om de concurrentiekracht van onze ondernemingen niet te schaden, zal de regering de vanaf 2025 geplande uitbreiding van de investeringsaftrek handhaven en, na evaluatie, indien nodig verhogen. De elektriciteit producerende sector ondervindt geen gevolgen van deze maatregelen.
- De regering zal pleiten voor de herziening van het Verdrag van Chicago om belasting te heffen op de brandstof die zich in de tanks van een vliegtuig bevindt bij aankomst in een land. Met betrekking tot toekomstige vliegtuigverdragen zal de regering een clausule introduceren die bepaalt dat zodra de Europese Unie of een ander internationaal orgaan voorziet in de belastingheffing op kerosine, deze belastingheffing van toepassing zal zijn op de ondertekenende partijen bij het verdrag.
- De regering vraagt aan AD Energie bij de programma-overeenkomst betreffende de regeling van de maximum verkoopprijzen van de aardolieproducten tegen ten laatste eind 2025 een studie uit te voeren om diens doelmatigheid en doeltreffendheid in een snel evoluerend energielandschap te evalueren.

KERNENERGIE

- Een belangrijk onderdeel van de toekomstige energiemix is kernenergie als koolstofneutrale energiebron. Binnen de reeds hoger vermelde voorwaarden (duurzaamheid, veiligheid, kostenoptimalisatie,...) streven we naar een aandeel kernenergie van 4 gigawatt in onze elektriciteitsmix. Om koolstofvrij basisvermogen in ons land te waarborgen, lanceert de regering dan ook op korte termijn een ambitieus programma om de nucleaire industrie in België opnieuw op gang te brengen en nieuwe kernreactoren te bouwen. De regering verbindt zich er dan ook toe om op korte termijn te zorgen voor de verlenging van bestaande capaciteit en op langere termijn investeren we in de bouw van nieuwe capaciteit.

- In de wet van 31 januari 2003 trekken we alle bepalingen met betrekking tot de nucleaire uitfasering en het verbod op de bouw van nieuwe capaciteit in. Het juridisch kader voor de periodieke veiligheidsbeoordelingen blijft onverkort van kracht ter waarborging van de nucleaire veiligheid.
- Op zeer korte termijn zal de regering alle noodzakelijke maatregelen nemen om de bestaande eenheden die aan de veiligheidsnormen voldoen te verlengen, en zal zij daartoe besprekingen beginnen met de nucleaire exploitant en de eigenaars.
- Specifiek wat betreft Doel 4 en Tihange 3 kiest de regering voor een bijkomende levensduurverlenging met minimaal additioneel 10 jaar. Zoals voorzien door de IAEA-standaarden zal elke 10 jaar een periodieke veiligheidscontrole plaatsvinden. Indien deze controle positief is, zal er een additionele verlenging van 10 jaar plaatsvinden. Indien blijkt dat verdere exploitatie niet meer verantwoord is, kan de uitbating alsnog worden stopgezet.
- De regering zal ervoor zorgen dat vaardigheden, expertise en nucleaire intellectuele eigendom in België behouden blijven om het verlies van een strategische troef in ons land te vermijden. Het zal voorzien in de opleidingsbehoeften die nodig zijn voor de doelstellingen van deze overeenkomst.
- Ook zal worden gestreefd naar de valorisatie van kernwarmte, evenals naar de integratie van de normen op het gebied van nucleaire veiligheid en beveiliging in het ontwerp van reactoren.
- Tegelijkertijd zal de regering de levering van nucleaire brandstoffen op de lange termijn beoordelen en veiligstellen, inclusief kwesties die verband houden met de nucleaire brandstofcyclus. Dit zal in de eerste plaats gericht zijn op het minimaliseren van het gebruik van grondstoffen en de hoeveelheden hoogradioactief afval, en op het valoriseren van de materialen die op het nationale grondgebied aanwezig zijn.
- De federale regering vraagt aan het FANC, als onafhankelijke instelling, om voor 31/03/2025 als onafhankelijke instelling een rapport aan te leveren hoe de veiligheidsvereisten voor nucleaire installaties in België zich verhouden tot deze in landen met vergelijkbare technologie.
- De overheid positioneert zich strategisch in deze projecten. Bv. via samenwerking met gelijkgezinde landen, publiek-private samenwerking, kennisdeling, ... De regering werkt samen met de regio's op het gebied van de economische en industriële ontwikkeling van de gebieden, werkgelegenheid en opleiding.
- De regering zal zich inspannen om alle obstakels weg te nemen en de bouw van nieuwe kernreactoren te faciliteren en te versnellen zonder afbreuk te doen aan nucleaire veiligheidsvereisten.
- Kernenergie moet meer op de Europese agenda komen. We pleiten voor een Europese nucleaire strategie met oog op doorgedreven samenwerking en bekijken een actualisering en democratisering van het EURATOM verdrag.
- We nemen een actievere rol op binnen de Europese Nucleaire Alliantie en worden volwaardig lid in plaats van waarnemer.
- De regering zal de internationale samenwerking op het gebied van de vreedzame toepassingen van kernenergie met geïnteresseerde landen blijven ontwikkelen. Het zal de uitwisseling van ervaringen en het delen van kennis bevorderen.
- Wat betreft SMR's, pleiten we voor de invoering van een typecertificaat op Europees niveau en het verkorten van vergunningsprocedures.
- De regering is van plan om, in samenwerking met nucleaire spelers en industriële centra, een concreet plan op te stellen om de ontwikkeling, bouw en inbedrijfstelling van de eerste SMR in België te ondersteunen.

OFFSHORE

- Offshore energie is een belangrijk onderdeel van de huidige energiemix en die van de toekomst. We voeren dan ook samen met de Gewesten een ambitieus beleid om het aandeel daarvan te verhogen met een bijzondere focus op de mogelijkheden buiten onze eigen territoriale wateren.
- We voeren de gemaakte afspraken rond de Prinses Elisabeth Zone uit en evalueren de resultaten van de tender voor kavel 1.

- We sturen de voorwaarden voor kavels 2 en 3 bij indien uit marktreacties blijkt dat dit tot betere resultaten kan leiden. We trekken de termijn voor de bouw van de windparken op naar 5 jaar. We analyseren op dat moment ook of bepaalde parameters de kost hebben verhoogd ten aanzien van de buurlanden.
- Er wordt een beleidskader uitgewerkt met oog op het potentieel tot repowering van de bestaande offshore zone.
- Gezien het belang van interconnectie en voldoende stroomaanbod zetten we verder in op samenwerking met de Noordzeelanden om te komen tot een netwerk op de Noordzee.
- In samenwerking met de Gewesten faciliteren we voldoende aansluitcapaciteit om de offshore energie tot bij onze bevolking en ondernemingen te krijgen (Ventilus en Boucle du Hainaut).
- De regering zal tegen eind maart 2025 een beslissing nemen over de toekomst van het energie-eiland op basis van de recentste aankondiging van ELIA over haar overwegingen over het (niet-)toewijzen van de contracten inzake de DC-infrastructuur en het onderzoeken van alternatieve pistes, onder andere de toewijzing van de DC-infrastructuur na een afkoeling van de markt, de aansluiting van het eiland in AC, evenals het onderzoeken van een directe verbinding met Nautilus.

FLEXIBILITEIT EN INTERCONNECTIE

- De regering zal ervoor zorgen dat er vormen van flexibiliteit worden ontwikkeld die de verzoening van kernenergie en hernieuwbare energie mogelijk maken. Zonder afbreuk te doen aan de nucleaire veiligheid, zal de flexibiliteit van kernenergie via modulering worden versterkt of zelfs complementariteit met elektrolyzers worden onderzocht.
- We zetten maximaal in op marktwerking waarbij we alle kansen geven aan vraagzijdebeheer, decentrale en andere innovatietechnologieën om zich te ontwikkelen. De regering bestudeert de maximale activering van hefboomen binnen haar bevoegdheid voor opslag en beheer van de vraag naar grote infrastructuren en noodmaatregelen om de vraag terug te dringen in geval van een energiecrisis.
- De regering zal met de regio's een samenwerkingsovereenkomst ontwikkelen voor vraagflexibiliteit en zo bijdragen aan de ontwikkeling van een robuust en stabiel reguleringssysteem. In afwachting van dit samenwerkingsakkoord zal de regering Elia en de CREG, in overleg met de DNB's en de Gewestelijke regulatoren, de opdracht geven om binnen hun bevoegdheden beleid te voeren richting een eenvoudige, leesbare en op zoveel mogelijk variabele componenten steunende elektriciteitsprijs om de flexibele consumptie te bevorderen.
- Daarnaast bekijken we om het mogelijk te maken dat de hoeveelheid elektriciteit die gebruikt wordt voor het opladen van elektrische wagens te registreren zodat deze mee kan tellen voor het behalen van onze Europese energiedoelstellingen.
- Wat betreft het CRM zet de federale regering de huidige garantie voort opdat dit niet leidt tot extra kosten op de elektriciteitsfactuur. Ook onderzoeken we of het CRM administratief en logistiek kan worden geoptimaliseerd. De regering zorgt dat er geen bijkomende federale beleidskosten op de elektriciteitsfactuur van gezinnen en ondernemingen komt.
- De interconnecties in de brede zin van het woord zijn een essentieel sluitstuk in onze energievisie (elektriciteit, CO₂, waterstof...). De federale overheid zal pleiten voor een Europees beleid dat hefboomeffecten creëert in termen van financiering en publieke steun voor transportnetwerken en interconnecties die de bevoorradingszekerheid in België zullen versterken.
- De transportnetbeheerders en – middelen voor energie zijn strategische assets en moeten blijvend worden verankerd. De betrokken minister is verantwoordelijk voor het bestuderen en doen van aanbevelingen aan de regering gericht op het verankeren van energietransportnetwerkbeheerders en het waarborgen dat zij hun strategische functies duurzaam kunnen vervullen, met name door te zorgen voor een stabiele ondersteunende aandeelhoudersbasis en financieringsmogelijkheden op lange termijn.
- De regering zal de implementatie en evaluatie van het beleid ter bescherming van kritieke infrastructuur in de energiesector voortzetten.

BETAALBAARHEID

- Om de concurrentiekracht van onze ondernemingen te vrijwaren, wordt de energienorm versterkt met passende maatregelen zonder dat dit ten koste gaat van de andere netgebruikers en met respect voor de budgettaire grenzen. Daarnaast maken we de benchmarking ook meer vooruitziend.
- Zo wordt het accijnstarief op elektriciteit voor onze ondernemingen verlaagd naar het Europese minimum.
- We verlagen de transmissienettarieven voor elektriciteit voor de elektriciteit-intensieve industrie tot op het niveau van onze buurlanden.
- Samen met de Gewesten bekijken we hoe we deze extra ondersteuning kunnen koppelen aan een gelijkwaardige inspanning richting decarbonisering en meer energie-efficiëntie die de ondernemingen leveren zodat we ondernemingen die de transitie maken belonen.
- De regering is zich bewust van de verschuiving tussen de energievectoren die vereist is binnen de energietransitie. Daarom moet voldoende ruimte voorzien worden om de betaalbaarheid van de energiefactuur zowel voor de burgers als voor de ondernemingen te bewaken.
- De regering zal het toezicht op de prijzen van alle energievectoren intensiveren met het oog op de gevolgen voor het concurrentievermogen en voor de huishoudbudgetten. Bij de monitoring worden alle factoren die van invloed kunnen zijn op de prijs van de factuur voor de consument meegenomen. Elke onevenwichtigheid die schadelijk zou zijn voor de concurrentiekracht of de betaalbaarheid bij de huishoudens zou beïnvloeden, moet onder de aandacht van de regering worden gebracht, die de nodige maatregelen zal nemen. Op dezelfde manier moeten interventies die gericht zijn op het overbrengen van lasten van de ene vector naar de andere worden geanalyseerd in het licht van de gevolgen voor de prijzen, het concurrentievermogen en de sociale cohesie.
- De regering zal de CREG de opdracht geven om haar analyses van de energieprijzen, in samenwerking met de bevoegde instellingen, uit te breiden naar andere grote exportmarkten die rechtstreeks concurreren met de Belgische economie. De regering zal zich baseren op deze analyses, in het bijzonder die van de CREG, om haar beslissingen inzake het beheer van de energiestandaardtarieven (op alle energievectoren) te motiveren. De energietransitie zal worden gedreven door een precieze visie op de impact op economische spelers.
- We bekijken de budgetneutrale hervorming van het sociaal energietarief en de tussenkomsten van het Sociaal Verwarmingsfonds richting een transparantere, inkomengebaseerde, vermogensgebaseerde en technologie-neutrale forfaitaire tussenkomst. Daarbij waken we erover dat we geen ongewenste neveneffecten creëren wat betreft het onderscheid werken – niet werken. Om de hoogte van de energiefactuur van deze groep structureel aan te pakken door hen te helpen energie te besparen, onderzoeken we samenwerkingsmogelijkheden met de Gewesten binnen ieders bevoegdheid.

TRANSPARANTE ENERGIEFACTUUR

- Er wordt i.s.m. de Gewesten verder ingezet op het leesbaarder maken van de energiefactuur zodat de consument ziet hoeveel hij betaalt voor zijn verbruik bij zijn huidige leverancier om zo de energieprijzen gemakkelijker te kunnen vergelijken en te veranderen van leverancier indien gewenst. Om de vergelijking van energieprijzen en het wisselen van leverancier te vergemakkelijken, wordt de inhoud van de tariefbladen gestandaardiseerd.
- De energiefacturen moeten transparanter en beter onderling vergelijkbaar worden. Hiervoor moet een kader worden opgelegd en opgevolgd door de CREG. Leveranciers moeten een standaardcontract (zonder diensten) aanbieden.
- We verplichten energieleveranciers om aan consumenten die een variabel energiecontract hebben, een voorstel tot neerwaartse aanpassing van de voorschotten te doen als er een substantiële daling is van de toepasselijke energieprijzen.
- We nemen maatregelen om naast particulieren ook kmo's beter te beschermen tegen hoge energiefacturen bij de berekening en wijziging van het bedrag van de voorschotten door de energieleveranciers.

- Leveranciers dienen naast hun variabele contracten ook een vooraf gestandaardiseerd modelcontract aan te bieden dat bij elke leverancier te verkrijgen is.
- Consumenten met een digitale meter die opteren voor een jaarlijkse afrekening moeten automatisch, met toestemming van de consument, kunnen genieten van de meest optimale voorschotregeling door het doorstromen van actuele verbruiksgegevens.
- We brengen de verjaringstermijn voor energiefacturen op twee jaar in overleg met de Gewesten wat het aanleveren van meetgegevens betreft.

BIOBRANDSTOF

- We zorgen voor een sterk certificerings- en verificatiekader voor geavanceerde, duurzame biobrandstoffen, voeren antifraudematregelen in en verbieden grondstoffen met een hoog risico op indirecte verandering in landgebruik.
- Waar mogelijk wordt in de eerste plaats op elektrificatie ingezet. Naast onze inspanningen voor de transitie richting elektrificatie zal de federale overheid in overleg met de Gewesten de bijmengingsplicht voor duurzame biobrandstoffen van de 2de en 3de generatie invullen binnen de regels die Europa oplegt zodat ook o.a. moeilijk te elektrificeren transportsectoren hun koolstofuitstoot kunnen terugdringen. De regering zal de opkomst faciliteren van alle innovatieve oplossingen die gericht zijn op het koolstofvrij maken van moleculen (biogas, e-brandstoffen, enz.).

WATERSTOF

- België profileert zich resoluut als knooppunt voor het transport van nieuwe energievectoren zoals waterstof en zijn derivaten. De regering zal ervoor zorgen dat de gelijke behandeling van alle economische spelers in de transportsector wordt gegarandeerd, op voorwaarde dat zij deel uitmaken van het perspectief van een koolstofarme samenleving. De regering zal alle vormen van koolstofarme waterstofproductie bevorderen.
- In het kader van de monitoring van de energieprijzen zal de regering de steun die in de buurlanden bestaat voor waterstofnetwerken, objectiveren, om zo licht te werpen op de kosten die een rol spelen in de concurrentiekracht van Belgische ondernemingen.
- De regering zal de definitie van “grote opslaginfrastructuur” objectiveren samen met de Gewesten voor de verschillende betrokken energievectoren.
- De Federale Overheid zet samen met de Gewesten de nodige waterstofinfrastructuur op zodat ze haar toelevering en rol in het waterstofnetwerk kan verzekeren.
- Elke stap die ecologische winst oplevert is een goede stap. Daarom vragen we de Europese Unie om de doelstelling (RFNBO) bij te sturen, zodat we meer dan enkel groene waterstof kunnen gebruiken om onze industrie verder te verduurzamen. De meest vervuilende waterstof sluiten we echter uit voor het behalen van de doelstelling.
- Met als doel een grootschalige waterstofketen op te starten als deel van een allesomvattend energiebeleid, zal de Europese RED III-Richtlijn worden omgezet. Daarbij zal, naast de bijdrage van alle in RED III voorziene hernieuwbare energiebronnen, een sterk stimulerende verplichting (submandaat) voor het gebruik van RFNBO-waterstof als intermediair product (de zogenaamde raffinage route) zonder beperkingen worden voorzien. Dit zal bijdragen aan de vergroening van mobiliteit met motorbrandstoffen en verwarming met stookolie.

NUCLEAIRE EXPERTISE

- Ons nucleair onderzoek en innovatie zijn wereldberoemd. De regering heeft de ambitie om onze nucleaire expertise op peil te houden en zo deze sector in staat stellen te innoveren en België in de circulaire economie en open strategische autonomie op de kaart te plaatsen.
- De regering zal het SCK op zijn onderzoeksterreinen blijven ondersteunen.

- De regering volgt het onderzoek met betrekking tot de transmutatie van verbruikte splijtstoffen op, net als de tot nu toe in het Myrrha-project ontwikkelde resultaten. De regering zal deze elementen op Europees en internationaal niveau meenemen.
- Onderzoeksprojecten op het gebied van de kwalificatie van materialen voor fusiereactoren, de productie van medische radio-isotopen, de ontmanteling en fundamenteel onderzoek op het gebied van de kernfysica zullen worden voortgezet in samenwerking met universiteiten, onderzoekscentra en zusterorganisaties van het SCK.
- De regering blijft het onderzoek naar medische radio-isotopen, targeted medicines, geavanceerde kankerbestrijding met radiofarmaca ondersteunen, evenals de ontwikkeling van de benodigde infrastructuur.
- De regering zal investeringen en uitgaven voor nucleaire veiligheid en beveiliging van de nucleaire infrastructuur van het IRE en SCK ondersteunen.
- De regering zal het RECUMO-project, ontwikkeld door het IRE en het SCK, blijven financieren in overeenstemming met de eerder gemaakte beslissingen en toezeggingen en streven naar autonomie op Belgisch vlak.
- Als onderdeel van de ontwikkeling van reactoren van de vierde generatie, die veiliger en duurzamer zijn, de hoeveelheid afval sterk verminderen en de brandstof beter gebruiken, zal de regering investeren in onder andere SMR, afvalverwerking en het gebruik van MOX stimuleren.
- De regering zal in dit kader de oprichting van een internationaal consortium ondersteunen, gericht op de bouw van een demonstratie-SMR-reactor in België.
- De regering zal de totstandkoming van een partnerschap evalueren en ondersteunen, gericht op het mobiliseren van de financiële middelen die nodig zijn voor de volgende fase.
- De synergiën, complementariteiten en koppelingen tussen het MYRRHA-project en het SCK SMR-project zullen worden geëvalueerd, geprioriteerd en vervolgens uitgevoerd. Op basis van de resultaten en geplande evaluaties waaronder deze van de ivzw Myrrha, en de evaluatie van de internationale financiering, zal de regering beslissingen nemen over het vervolg dat aan het MYRRHA-project moet worden gegeven.

NUCLEAIR AFVALBEHEER

- De regering zal zo een duurzaam economisch rendement voor België en zijn partners creëren en tegelijkertijd een geprivilegieerde en prioritaire toegang tot technologie garanderen, en de vaardighedenbasis creëren die nodig is om generatie IV op zeer lange termijn te beheren.
- De regering zal uitvoering blijven geven aan het nationale beleid met betrekking tot het langetermijnbeheer van hoogradioactief en/of langlevend radioactief afval. Ze zal ervoor zorgen dat de bevolking correct geïnformeerd wordt over deze werkzaamheden.
- De regering zal de beginselen dat de vervuiler betaalt, gelijkheid en intergenerationele gelijkheid blijven implementeren bij het vaststellen van wettelijke en regelgevende bepalingen met betrekking tot radioactief afval.
- De regering zal de rollen en verantwoordelijkheden van NIRAS, CNV, FANC en Hedera specificeren en vervolledigen en op elkaar afstemmen. Alvorens Hedera te operationaliseren zal een evaluatie worden gemaakt van de geplande structuur van Hedera in functie van de beoogde activiteiten. In ieder geval moeten de middelen voorzien voor het beheer van het afval van de kerncentrales hiervoor beschikbaar blijven.
- De regering zal het maximale wettelijke bedrag van de wettelijke aansprakelijkheid vaststellen voor de oppervlaktebergingsfaciliteit voor laagactief en/of kortlevend afval.
- De regering zal de aanbevelingen die voortkomen uit de 5e Inventarisatie van Nucleaire Passiva evalueren en maatregelen nemen om hierop te reageren.
- De regering stelt de algemene regels vast voor het vaststellen van acceptatiecriteria voor radioactief afval en specificeert de voorwaarden van het acceptatiesysteem voor radioactief afval.

- De financiering van NIRAS voor de sanering en ontmanteling van de nucleaire verplichtingen ten laste van de Belgische Staat (BP1/BP2, SCK CEN en IRE), evenals voor het beheer van het historische en toekomstige nucleaire afval dat daaruit voortkomt, zal worden verzekerd.
- De regering zal de door NIRAS ingevoerde prijsstelling voor het beheer van kernafval dat niet afkomstig is van de productie van elektriciteit via kernenergie evalueren en, indien nodig, een herziening ervan overwegen in overeenstemming met het beginsel dat de vervuiler betaalt.

KLIMAAT EN LEEFMILIEU

We staan voor een wereldwijde klimaatuitdaging. We moeten nu handelen in de strijd tegen klimaatverandering en het verlies van biodiversiteit. Deze uitdagingen vragen een zo globaal mogelijke aanpak waarbij de transitie gebeurt binnen een economisch duurzame groei. We bevestigen de gemaakte afspraken in het Akkoord van Parijs, het Biodiversiteitsakkoord van Montréal, de Green Deal en de Europese klimaat- en energiedoelstellingen die België goedgekeurde en voeren beleid om deze te behalen. We grijpen de uitdaging aan om nieuwe banen te creëren in onze industrie. Een ambitieus klimaatbeleid gaat nog meer hand in hand met een ambitieus economisch en industrieel groeibeleid.

Naast het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen, moeten we evolueren naar een klimaatneutrale samenleving die aangepast en voorbereid is op de gevolgen van de klimaatverandering (klimaatadaptatie).

De klimaatverandering belangt iedereen aan, burgers, ondernemingen en de overheid, van het lokaal tot het mondiaal niveau. Het aangaan van deze uitdaging betekent dat we die zoveel mogelijk integreren in heel het overheidsbeleid waarbij we eerder stimulerend dan bestraffend werken. Dit vereist een (wetenschappelijk onderbouwd en realistische) aanpak die moet leiden tot een decarbonisatie van onze economie, minder afhankelijkheid op het gebied van energie en optimalisatie van onze consumptie, inclusief grondstoffen.

Klimaatverandering vormt een uitdaging maar biedt tegelijkertijd ook heel wat opportuniteiten zeker wat betreft volksgezondheid, open strategische autonomie, technologische ontwikkeling en innovatie en ter ondersteuning van de competitiviteit en ontwikkeling van KMO's. Als we het verstandig aanpakken, zal de duurzame transitie welzijn- en welvaartversterkend werken.

De budgettaire context en de draagkracht van onze burgers en ondernemingen bepalen de grenzen van hoe we onze ambities kunnen realiseren. De klimaattransitie zal veel vergen van onze samenleving, we moeten er dan ook over waken dat onze samenleving welvarend blijft en opnieuw competitief wordt om onze klimaatambities na te streven.

Daarom is het des te belangrijk dat we met de verschillende overheden op één lijn zitten.

Om tot een onderbouwde en geïntegreerde visie te komen en ter ondersteuning van de diverse beleidsniveaus, wordt onderzocht hoe we de bestaande interfederale beslissingsorganen (ENOVER en NKC) kunnen versterken ter coördinatie van klimaatbeleid. De gezamenlijke klimaatvisie op de korte, middellange en lange termijn, opgenomen in het NEKP, bevat een gezond evenwicht tussen ambitie en vooruitziendheid enerzijds en pragmatisme en economische draagkracht anderzijds.

Tegelijk maximaliseren we de synergieën en verbindingen tussen bestaande structuren en kenniscentra en rationaliseren deze om dubbelwerk te vermijden (bv. Klimaatcentrum, CERAC,...).

Ter bescherming van onze directe leefomgeving en biodiversiteit voert de federale overheid samen met de Gewesten een gecoördineerd beleid waar ze elkaar aanvullen. De federale overheid zal eveneens een beleid voeren dat flexibel genoeg is voor innovatie en daarbij sturend werken.

AMBITIES

- De federale regering houdt vast aan de doelstellingen die in het kader van de Green Deal zijn vastgelegd. Bij de uitwerking zal meer rekening gehouden worden met de budgettaire beperkingen, de beschikbare technologische keuzes en de sociaal-economische impact op burgers en bedrijven en de concurrentiekracht van onze economie. De regering zal Europees pleiten voor een aanvulling van de Green Deal met een Competitiviteitspact dat zorgt voor meer economische groei, minder regulering, meer innovatie en banengroei in Europa.
- Concreet betekent dit dat we ons handelen afstemmen op het nastreven van de doelstellingen van klimaatneutraliteit in 2050 en een vermindering van de uitstoot van Europese broeikasgassen met 55% in 2030 t.o.v. 1990.
- De federale overheid gaat aan tafel met de Gewesten om de verdeling van de lusten (inkomsten van de ETS-systemen, CBAM en Sociaal Klimaatfonds) en de lasten (burden-sharing) en mogelijke responsabilisering door te spreken met het oog op een akkoord tegen de best mogelijke termijn. De verdeelsleutels van de inkomsten van de ETS-systemen, de CBAM en het Sociaal Klimaatfonds worden bepaald rekening houdend met de specificiteit van elk mechanisme. Deze inkomsten worden uitsluitend

gebruikt om maatregelen te financieren die gericht zijn op het bestrijden van klimaatverandering en om de inspanningen van burgers en bedrijven op dit gebied te compenseren. Het Belgische klimaatbeleid zal worden gevoerd met het oog op het verminderen van de mondiale uitstoot van broeikasgassen, d.w.z. dat we carbon leakage proberen te vermijden.

GOVERNANCE

- Samenwerking en regelmatig overleg tussen alle beleidsniveaus is essentieel. De federale regering zal daarom in de context van de interfederale overlegstructuren samen met de regio's komen tot een ambitieus, coherent én pragmatisch transversaal klimaatbeleid gebaseerd op een eenduidige visie voor de korte, middellange en lange termijn.
- De federale overheid onderzoekt samen met de regio's hoe de overlegstructuren ENOVER en NKC kunnen worden geoptimaliseerd.
- Gezien we de gezette timing van de duurzame transitie willen realiseren, zetten we onze beschikbare middelen in op de meest efficiënte wijze. We reorganiseren de bestaande federale kenniscentra die bezig zijn met klimaatonderzoek onder eenzelfde paraplu en zorgen voor maximale afstemming met de administratie. We hebben een bestuur nodig dat in staat is de transitie te sturen op basis van onderbouwde studies
- Het Nationaal Energie- en Klimaatplan voor 2030 wordt geëvalueerd in het licht van de opmerkingen van de Europese Commissie en dit regeerakkoord, rekening houdend met de economische realiteit, het concurrentievermogen van onze bedrijven, de Europese doelstellingen en de koopkracht van onze burgers. De federale overheid grijpt deze kans om iedereen rond de tafel te brengen in de reeds bestaande overlegstructuur om tot een coherenter plan te komen.
- Daarnaast starten we samen met de Gewesten de komende legislatuur met de opmaak van het Nationaal Energie- en Klimaatplan 2031-2040 en de bijhorende afspraken wat betreft de verdeling van doelstellingen en middelen.
- De federale overheid neemt maatregelen om spaargeld te mobiliseren voor projecten in de duurzame transitie. We implementeren een sustainable finance strategie.

EUROPA

- We vragen Europa dat bij toekomstige discussies over klimaat- en energiedoelstellingen op Europees niveau Europa zich baseert op gedegen impactanalyses (per lidstaat of een analyse van de klimaatinspanningen van onze grote handelsblokken) om te komen tot doelstellingen die wetenschappelijk onderbouwd zijn, kosteneffectief en rekening houden met de doelstellingen uit het Akkoord van Parijs.
- Op Europees niveau moet er meer aandacht komen voor de concurrentiekracht van onze ondernemingen in het licht van de Green Deal. We pleiten daarom voor een aanvullende '(Industrial) Competitiveness Deal', een competitiviteitspact voor alle ondernemingen uit de industrie en de dienstensector die in toenemende mate met internationale concurrentie worden geconfronteerd.
- De federale overheid pleit er bij Europa voor om de mogelijkheden voor technologische keuzes en ontwikkeling open te stellen indien deze passen in de duurzame, koolstofarme transitie. Daarnaast is het aan Europa om de Europese belangen internationaal te verdedigen, vooral als het gaat om onze economieën en onze bedrijven, ingezonderd KMO's.
- De regering stelt zich tot doel een toekomstgericht investeringsbeleid te ontwikkelen met de betrokken marktspelers om de maatschappelijke uitdagingen waarmee zij geconfronteerd wordt aan te pakken, zoals o.a. de klimaatverandering, digitalisering en geopolitieke uitdagingen. Het Draghi rapport reikt mogelijke pistes aan ter verdere ondersteuning van investeringen, met name de vervolmaking van de kapitaalmarktunie, een toekomstgerichte hervorming van het EU-budget en het stimuleren van gemeenschappelijke investeringen. Uiteraard kaderen al deze plannen binnen de algemene doelstelling om de administratieve lasten voor burgers en ondernemers te verlagen.

UITSTOOT TERUGDRINGEN

VOORBEELDROL OVERHEID

- Op het internationale niveau bepleiten we een meer klimaatneutrale aanpak qua overleg. Slanker, goedkoper en meer digitaal net vanuit de zorg voor het klimaat. Daarnaast bekijkt de federale overheid samen met de Gewesten hoe we de impact op het klimaat van de jaarlijkse internationale conferenties en onze delegatie die daarbij aansluit, kunnen beperken.
- De federale overheid geeft het goede voorbeeld en maakt een inhaalbeweging in de verduurzaming van haar eigen gebouwenpatrimonium, wagenpark en aankoopbeleid om bij te dragen tot de Europese klimaatneutraliteit tegen 2050.

GEBOUWEN

- Om een krachtig renovatiebeleid in de Gewesten te ondersteunen, is het cruciaal dat ook projecten die uitgevoerd worden door professionele actoren kunnen verkocht worden aan het verlaagd BTW- tarief van 6% voor sloop en heropbouw. We voeren daarom een beleid zonder uitzonderingen, voor sloop en heropbouw geldt 6% BTW voor iedereen.
- Het VME-beslissingsproces voor appartementsgebouwen in gedwongen mede-eigendom wordt aangepast naar een gewone meerderheid voor energetische ingrepen. Dit zal de drempels voor energetische renovatie en de installatie van hernieuwbare energie zoals zonnepanelen en het plaatsen van laadpalen wegwerken.
- Daarnaast stimuleert de federale overheid VME om een meerjarig investeringsplan op te maken voor klimaat gerelateerde investeringen zodat eigenaars beter kunnen inschatten welke investeringen voorzien zijn.
- De federale overheid bekijkt hoe we de mogelijkheden voor VME's kunnen verbeteren om kredieten aan te gaan voor energetische renovaties bij financiële instellingen.

INDUSTRIE

- Ter ondersteuning van onze ondernemingen, verhogen we de **investeringsaftrek** en verbreden we deze naar alle investeringen die impuls geven aan de energie- en klimaattransitie. We behouden de steun aan dergelijke innovatiestimuli omdat we geloven in innovatie en technologische vooruitgang als fundamenteel deel van de oplossing net als flexibiliteit, energie-efficiëntie en alle investeringen die bijdragen tot het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen (inclusief CCUS).
- Daarnaast bekijken we waar de regelgeving nog een drempel vormt voor innovatie en werken we deze weg zonder de lat te verlagen qua kwaliteit en veiligheid. De federale overheid werkt hiervoor samen met de industriële sector en de Gewesten.
- Federale ondersteuning inzake innovatie, onderzoek en ontwikkeling wordt maximaal afgestemd in overleg met de regio's. De federale overheid onderzoekt de invoering van een stimulerend milieubelastingstelsel dat moet worden gekoppeld aan de productnormen en het beleid van de regio's (afvalbeleid en circulaire economie)
- Om de concurrentiekracht van de bedrijven en de Europese interne markt te verbeteren en om een gelijk speelveld te voorzien voor onze ondernemingen in kader van de strijd tegen klimaatverandering, bepleiten we een verbetering, bijvoorbeeld een uitbreiding van CBAM op het Europese niveau, met oog voor en een betere ondersteuning van exportgerichte sectoren. Daarbij bekijkt men samen met de Gewesten ook mogelijke goede voorbeelden uit het buitenland van regelgeving inzake de kost van ETS.

MOBILITEIT

- Elektrische auto's dragen niet alleen bij aan de duurzame transitie in de strijd tegen klimaatverandering, maar kunnen ook extra flexibiliteit in het elektriciteitsnetwerk brengen. Bij het nastreven van de autonomie van de Europese Unie waken we over de technologische neutraliteit en denken niet alleen aan de verdere ontwikkeling van elektrische voertuigen, maar ook andere oplossingen zoals waterstof, synthetische brandstoffen, enz.

KLIMAATADAPTATIE

- De federale overheid bekijkt samen met de Gewesten waar nog inspanningen vereist zijn inzake klimaatadaptatie en werkt een interfederaal actieplan inzake extreme weersomstandigheden uit. Daarnaast wordt ingezet op de sensibilisering van de bevolking voor klimaatverandering.
- In geval van extreme weersomstandigheden is het van belang dat de crisisbeheersing volledig op punt staat. Het systeem van BE-Alert krijgt een evaluatie en wordt waar nodig verbeterd.
- Tijdens langdurige hittegolven bekijken we om onze administratieve federale gebouwen overdag waar mogelijk ter beschikking te stellen als geconditioneerde koude ruimtes. Dit ter bescherming in het bijzonder van de zwakkeren in de samenleving.
- Daarnaast moeten we in kader van crisisbeheersing bij grote klimaatrampen ook sneller het leger inschakelen. Uiteraard staat dit steeds in verhouding tot de problematiek.

LEEFMILIEU

- De federale overheid voert flankerend beleid aan het beleid van de Gewesten inzake leefmilieu. Binnen haar bevoegdheden voert ze een pragmatisch en ambitieus leefmilieubeleid in lijn met de aangepaste Europese en internationale engagementen. Daarnaast zorgen we ervoor dat de federale diensten zich bewust zijn van een goede samenwerking met de regionale diensten op hun domein, denk maar aan de strijd tegen milieucriminaliteit.
- Rekening houdend met de transparantieproblemen die binnen de Internationale Zeebodemautoriteit (ISA) naar voren zijn gebracht, steunt België de inspanningen om haar structuur en werking te hervormen richting een transparant, verantwoordelijk, inclusief en milieuvriendelijk regelgevend kader.
- De federale regering zal ervoor zorgen dat wetenschappelijke vooruitgang op een verantwoorde wijze wordt gebruikt en wordt vertaald in praktische en duurzame oplossingen op het gebied van het milieu met respect voor de concurrentiekracht.
- We blijven aandacht schenken aan de link tussen milieu en gezondheid en voeren het Nationaal Actieplan Leefmilieu Gezondheid uit. Tegen 2029 bereiden we, in overleg met de deelstaten, NEHAP 4 voor.
- We voeren het Federaal Reductieplan Gewassenbeschermingsmiddelen en het federaal reductieplan voor veiligere biociden uit. Na een grondige beoordeling door onafhankelijke deskundigen zorgen we voor een opvolger conform de Europese normen.
- De federale overheid zal binnen haar bevoegdheden en in overleg met de Gewesten al het mogelijke doen om de verdere ontwikkeling van ons afvalbeheermodel te verzekeren.
- De Federale Overheid en de Gewesten overleggen een gezamenlijk standpunt inzake leefmilieu opdat zij hun visie over internationale en Europese wetgeving op alle relevante fora gelieerd aan leefmilieu kunnen uiten.
- De Federale Overheid zorgt voor een aanpassing van de GDPR-wet zodat er een vlotte uitwisseling van milieugegevens met de gewestelijke administraties is en omgekeerd.
- In kader van de duurzame transitie is de (Europese) ontginning van kritieke grondstoffen zoals bv. zeldzame metalen een opportuniteit om tegemoet te komen aan de toenemende vraag in kader van het stijgende aantal elektrische wagens en de hoeveelheid zonnepanelen. We ontwikkelen een praktijk die tot doel heeft de milieueffecten van winningsactiviteiten te verminderen, en de milieutransparantie en verantwoorde bedrijfspraktijken te versterken.

CIRCULAIRE ECONOMIE EN PRODUCTNORMEN

- De circulaire economie is voor deze regering belangrijk in een wereld waar de vraag naar grondstoffen groeit. In samenwerking met de Gewesten en alle betrokken stakeholders willen we onze inspanningen voortzetten en toonaangevend zijn op het vlak van de circulaire economie. Met dit in gedachten zal de regering een echte economische en industriële visie ontwikkelen die gericht is op het ondersteunen van een circulaire economie door de ontwikkeling van innovatieve projecten, de bevordering van nieuwe duurzame bedrijfsmodellen, de aanpassing van regelgeving en de ondersteuning van overheidsdiensten.

- We zullen de wetgeving inzake herstelbaarheid evalueren om deze praktischer te maken voor economische actoren en zullen initiatieven ondersteunen die gericht zijn op het harmoniseren van herstelbaarheids- en duurzaamheidsindices in alle Europese landen. België heeft vorig jaar het wettelijke kader voor deze indices aangenomen. De uitvoering moet worden voortgezet en zo worden vormgegeven dat deze zo consistent mogelijk aansluit bij de voortgang van de lidstaten.
- We willen de consument meer sensibiliseren zodat hij bewust wordt van de negatieve effecten van veel retourzendingen en vruchteloze leveringen. Ook bedrijven stimuleren we om in te zetten op verduurzaming van transport voor thuisleveringen, optimalisatie van leveringen en maximaal inzetten op afhaalpunten en inzamelpunten. Aan Europa vragen we onderzoek te doen om vernietiging van teruggestuurde goederen te vermijden
- De federale overheid zorgt er in dat licht voor dat het Federaal Actieplan voor circulaire economie een opvolger krijgt die focust op het faciliteren en stimuleren van de circulaire economie binnen de federale bevoegdheden zoals productbeleid, normering, fiscaliteit en de wetgeving overheidsopdrachten.
- De federale overheid zal de impact van alternatieven voor kunststoffen op het milieu, de volksgezondheid en het bedrijfsleven beoordelen om te vermijden dat het alternatief niet meer negatieve impact heeft op het milieu dan het oorspronkelijke product. De evaluatie kan aanleiding geven tot acties in overleg met de sector.
- Samen met de Gewesten maximaliseren we het gebruik van onze eigen grondstoffen op ons eigen grondgebied. Nu wordt nog te veel afval uitgevoerd zonder stil te staan bij de economische waarde ervan. Denk maar aan het realiseren van een goede tractering van bv. oude voertuigen en illegale export ervan moeilijker te maken. Hiervoor passen we de wetgeving aan zodat afgedankte wagens langer op de radar blijven.
- Samen met de Gewesten zorgen we voor een correcte implementatie van de Europese kritische grondstoffenregelgeving (CRMA).
- We zetten ook in op een efficiënter en duurzamer e-commerce model binnen de bredere circulaire economie. Zo zorgen we ervoor dat teruggestuurde goederen zoals textiel en elektronica niet meer zomaar weggegooid of vernietigd worden of terecht komen op de zwarte markt. De federale overheid onderzoekt daarbij of hiervoor geen obstakels zijn op de markt.
- In overleg met de gewesten maken we de productnormen flexibel genoeg opdat gerecycleerde grondstoffen maximaal kunnen hergebruikt worden rekening houdend met de uiteindelijke kwaliteit van het eindproduct.
- We zetten in op een correcte toepassing van product- en stoffenreglementering zodat verboden producten in België geen doorvoerhaven vinden. Hiervoor zal de federale overheid de controles op invoer van producten die verboden stoffen bevatten verscherpen.
- Ook voor niet-Europese producten leggen we de lat even hoog. We kijken strikter toe op de naleving van de Europese kwaliteitseisen in kader van duurzame ontwikkeling bij binnenkomst op de Europese interne markt. Om onze circulaire industrie te ondersteunen, ondersteunen we de Gewesten in hun pleidooi voor EU-brede einde-afvalcriteria, de classificatie van 'batterij-afval' en van de verordening rond overbrenging van afvalstoffen (waste shipment verordening) als exportban naar niet-OESO landen. Ook de kwalificatie van grondstoffen moet bekeken worden.

PFAS

- Op vlak van de bescherming van de volksgezondheid zetten we ons samen met de Gewesten in voor een Europese uitfasering van het gebruik van PFAS en een gelijk Europees normenkader en gelijkaardige aanpak van de PFAS-problematiek op Europees niveau.
- We ondersteunen het Gewestelijk pleidooi voor een Europese aanpak omtrent de sanering van het historisch passief als gevolg van recente parameters of een recent verstrengd normenkader.
- Het PFAS-sectorfonds zal geoperationaliseerd en gefinancierd worden door de sector ter compensatie van de schade en de slachtoffers van PFAS-vervuiling.

NOORDZEE

- De federale regering streeft ernaar om tegen 2030 het herstel van 20% van de mariene gebieden te garanderen.
- Als het om onze leefomgeving gaat, vergeten we ook de Noordzee niet. Bij het nieuwe Mariene Ruimtelijke Plan waken we over het evenwicht tussen de verschillende activiteiten (transport, energie, zeevisserij, ...) en de biodiversiteit ter bescherming van de ecosystemen en laten we voldoende ruimte voor innovatie en interconnectie.
- Binnen de ontwikkeling van de Noordzee en de gebruiksruimte, beschermingszones en commerciële zones blijft het een aandachtspunt om sectoren niet tegen elkaar uit te spelen of op te offeren. Bij de afbakening van zones moet ook meer gekeken worden naar het goed zoneren van economische activiteiten en moeten we de cumulatieve impact ervan aanpakken.
- Om de ontwikkeling van aquacultuur en visserij-mogelijkheden te blijven voorzien, wordt er gekeken naar de ontwikkeling van zones voor commerciële en industriële activiteiten (zogenaamde CIA-zones). We clusteren meerdere functies (energie, monitoring, veiligheid, aquacultuur), terwijl wordt gestreefd naar het meest rechtvaardige gebruik van de mariene ruimte, waarbij conflicten met andere vormen van gebruik tot een minimum worden beperkt en de integriteit van het milieu behouden blijft.
- Wat Sterneneiland in de voorhaven van Zeebrugge betreft, werken we samen met de Vlaamse overheid.
- Voor de Natura 2000-gebieden in de Noordzee en in de omgeving van de Noordzee onderzoeken we hoe federale en gewestelijke doelstellingen elkaar kunnen versterken. We sluiten hiertoe een samenwerkingsakkoord.
- Het samenwerkingsakkoord rond de kustwacht wordt geactualiseerd.

DIERENWELZIJN

- Met respect voor de bevoegdheden van de Gewesten en de federale overheid zal de regering ervoor zorgen dat de federale diensten zich bewust zijn van een goede samenwerking met de regionale diensten in hun domein. Vruchtbare samenwerkingen kunnen bijvoorbeeld plaatsvinden op terreinen als dierenwelzijn, voedselveiligheid, strengere handhaving van het gebruik en verkoop van illegaal vuurwerk,...
- Wat betreft handhaving en vervolging versterken we het regionale beleid. Zo kijken we, op vraag van de regio's, hoe we dierenmishandeling een hogere prioriteit in het vervolgingsbeleid kunnen geven. De rechterlijke macht maken we bewuster van de effectiviteit van sanctie. Hiervoor zetten we in de eerste plaats in op een betere vorming van de politie over dierenwelzijnswetgeving.
- In kader van de federale wetgeving over de verkoop van levende dieren laten we de vrije keuze van een dierenarts toe bij aankoop. In overleg met de sector evalueren we op termijn of de huidige garantieperiode van 1 jaar en het gestelde plafond voor de terugbetaling van veterinaire kosten in die context afdoende is.
- We evalueren de voorwaarden op vlak van voedselveiligheid met het doel een gelijk speelveld te creëren voor alle landbouwers.

MOBILITEIT

Mobiliteit is van belang voor ons allen. Dagelijks verplaatsen mensen zich naar school en naar het werk, is men onderweg naar de sportclub of vereniging, en worden goederen per trein, via de lucht, over de weg, of via het water vervoerd. Mobiliteit vervult dus niet alleen een noodzakelijke functie voor de schoolgaande jeugd, voor hardwerkende mensen, en voor het sociale leven van velen, maar is tevens primordiaal voor onze welvaart. Met onze centrale ligging in Europa fungeren we als cruciaal knooppunt voor internationaal verkeer en handel.

Er zit steeds meer stoving in onze mobiliteit. We staan collectief meer en meer stil. Het lange wachten bezorgt mensen niet alleen veel stress, het brengt ook onze economie, ons milieu, en ons klimaat aanzienlijke schade toe. Degenen die gebruik maken van het openbaar vervoer, worden ook geconfronteerd met tal van problemen zoals slechte stiptheidscijfers en een te hoog aantal in afgeschafte ritten. Bovendien worden te vaak zowel reizigers als treinbegeleiders belaagd door agressievelingen, die daar nog al te vaak gemakkelijk mee weggelopen. De verkeersveiligheid, zeker voor de actieve weggebruikers, blijft een grote uitdaging.

De federale regering zal dan ook de nodige maatregelen nemen om aan deze uitdagingen het hoofd te bieden. We beogen met ons beleid stappen te zetten naar koolstofneutrale mobiliteit, onder andere door in te zetten op de modal shift. Daarbij is de versterking van de spoorinfrastructuur voor zowel personenvervoer als goederenvervoer van groot belang. Een modal shift helpt niet alleen om de files op te lossen, luchtvervuiling en klimaatproblematiek aan te pakken, maar is ook cruciaal om onze welvaart veilig te stellen. Echter, we zijn tegen een confrontatie tussen de verschillende vervoersmiddelen en moedigen juist aan om het transportmiddel te kiezen dat het beste past bij de behoeften van de gebruikers.

Tegelijkertijd nemen we de handschoen op om de verkeersveiligheid te verhogen en een forse vermindering van het aantal verkeersdoden op onze wegen te realiseren, met als doelstellingen het halveren van het aantal verkeersdoden tegen 2030 en de 'vision zero' van nul verkeersdoden tegen 2050.

Een belangrijke voorwaarde om de modal shift te verwezenlijken, is een sterke concurrentiële operator, een veilige omgeving, en een realistisch vervoersplan. Dit zal leiden tot een stiptere en betrouwbaardere dienstverlening.

SPOORWEGEN

De spoorwegen vormen de ruggengraat van ons openbaar vervoer, en zijn ook essentieel voor het goederenvervoer. Het belang ervan maatschappelijk, sociaal, voor het klimaat, en economisch, staat buiten kijf. Het is daarom een kerntaak van de overheid om een performant personenvervoer en goederenvervoer te garanderen. Het huidige systeem is niet altijd even performant. Bovendien zal NMBS na het einde van het lopende beheerscontract toegenomen concurrentie ondervinden, en dat binnen een geliberaliseerde markt. Hiervoor moet NMBS worden klaargestoomd. Deze regering zal dus de noodzakelijke hervormingen doorvoeren.

- De trein is een essentiële schakel in een duurzaam en efficiënt mobiliteitsnetwerk. Deze regering zet zich in om de ecologische voetafdruk van onze mobiliteit te verminderen door te streven naar een significante verhoging van het aantal treinreizigers. Om dit te bereiken is het noodzakelijk om de stiptheid, betrouwbaarheid, en commerciële snelheid van de treinen te verhogen. Daarvoor zal het aanbod van de NMBS worden afgestemd op de werkelijke behoeften van de reizigers, waarbij lijnen met hoge passagiersaantallen prioritair worden versterkt en het aantal stops van de trein op plaatsen met een lage vraag te beperken. De lokale trein blijft belangrijk om te zorgen voor de bereikbaarheid en de verbinding van het ruraal gebied met de middelgrote en grote steden.
- De haltes zullen worden aangepast aan de evolutie van de daadwerkelijke en potentiële vraag, met de mogelijkheid om nieuwe haltes te openen waar zich grote concentraties nieuwe woningen hebben ontwikkeld, en de mogelijkheid om oude haltes te sluiten die momenteel door reizigers worden verlaten. Deze aanpak zal rekening houden met de potentie tot verbetering van de stiptheid, de commerciële snelheid, alternatieve openbare vervoersmiddelen, en de budgettaire realiteit. We bestuderen ook de toepassing van dit model in de dienstregelingen. Bovendien zullen investeringen in infrastructuur, met respect voor de 60/40 verdeelsleutel, voortaan worden gedaan op basis van een kosten-batenanalyse waarbij ook rekening wordt gehouden met het economisch belang van het goederenvervoer per spoor en het potentieel voor het reizigersvervoer. De overgang naar dit nieuwe model betekent echter in geen geval dat deze regering lijnen zal opheffen of sluiten, of automatisch stopplaatsen

zal sluiten. Zo zal het vertrouwen van de burger in de trein als echt alternatief voor de wagen stijgen. De spoorwegen vormen namelijk de ruggengraat van het openbaar vervoer die de massa op de drukke lijnen over grotere afstand verplaatst. We besteden extra aandacht aan een voorstadsnet in de stedelijke gebieden. Daarbij is het belangrijk dat er goede afspraken worden gemaakt met de Gewesten over een uitstekende afstemming van het aanbod van de NMBS met het aanbod van De Lijn, TEC en MIVB. We zorgen er zo voor dat er betere synergiën plaatsvinden tussen trams, bussen en treinen. Het geheel van het openbaar vervoer moet ervoor zorgen dat mensen die wonen in de rurale gebieden nog steeds op goed openbaar vervoer kunnen rekenen om op hun bestemming te geraken.

- De federale regering onderzoekt samen met de NMBS en Infrabel in welke mate de overschakeling naar een gecadanceerd aanbod, naar Zwitsers voorbeeld, opportuun is op basis van de lopende studie bij de FOD Mobiliteit. Een goede samenwerking met de regio's is daarbij cruciaal. De finaliteit van elke hervorming moet gemeten worden aan de hand van stiptheid, betrouwbaarheid, comfort, regionale impact, aantal reizigers, intermodaliteit, en efficiënte inzet van middelen. NMBS zal in afstemming met de regionale publieke transportoperatoren zijn transportplan opmaken, zodat een optimale afstemming, operationele bijsturing en rapportering kan gebeuren.
- We versterken de financiële en bestuurlijke transparantie van NMBS en Infrabel. Over de uitvoering, realisatie en financiering van taken van openbare dienst wordt publiek gecommuniceerd. Om het belang van investeringen te benadrukken, wordt een financiële rapportering op touw gezet die kosten en opbrengsten allocceert per spoorlijn met een duidelijk onderscheid tussen goederenvervoer en personenvervoer. Het reizigers- en goederenpotentieel per spoorverbinding wordt een leidraad bij het bepalen van prioritaire investeringen. Het ontmantelen of sluiten van spoorlijnen is hoegenaamd niet aan de orde. De rapporteringen dienen wel om de overheid, de NMBS, en Infrabel te helpen om effectieve nieuwe investeringen te doen, het best mogelijke vervoersplan op te maken, en de modernisering van het spoor te verwezenlijken.
- Voor de delen van het spoornet die uitsluitend voor het goederenvervoer worden gebruikt, onderzoeken we de mogelijkheid voor deelname van de betrokken bedrijven in het onderhoud en verdere ontwikkeling van het net.
- De federale regering herbevestigt het openbare dienstencontract met de NMBS, het performantiecontract van Infrabel, alsook de meerjareninvesteringsplannen. Ze zal de beschikbare vrijheidsgraden binnen deze contracten maximaal benutten om ze in lijn te brengen met de doelstellingen van het regeerakkoord. De spoorvisie wordt in overeenstemming met het regeerakkoord aangepast, zodat de doelstellingen met betrekking tot 30% meer reizigers, stiptheid boven 90%, 50% nieuwe treinen, en een verlaging van het aantal afgeschafte treinen met 30% kunnen worden bereikt. We voorzien voldoende middelen en personeel om dit uit te voeren.
- We verzekeren de gegarandeerde dienstverlening op het hele net.
- We nemen op korte termijn de nodige maatregelen in overleg met de regionale regeringen om gecombineerde producten in de vorm van een combi-ticket of abonnement mogelijk te maken, waarmee dan zowel de trein, bus, tram, als andere mogelijke vervoersmogelijkheden kunnen worden gebruikt. De dienstverleners zelf spreken onderling een aantrekkelijk tarief af.
- Om de Belgische spoorbedrijven voor te bereiden op een toekomst waarin flexibiliteit en aanpassingsvermogen cruciaal zijn, is het noodzakelijk om het personeelsbeleid te moderniseren. De regering zal hiervoor het nodige doen. Deze aanpassingen worden doorgevoerd met eerbiediging van de bestaande rechten van het huidige personeel.
- De volgende federale regering moet beslissen over de eventuele verlenging van de direct award aan de NMBS. Deze regering neemt alle nodige maatregelen ter voorbereiding van zowel het einde als de verderzetting van de direct award.
- We maken het mogelijk dat Infrabel, naast zijn gereguleerde activiteiten, ook nauw verbonden commerciële activiteiten kan ontwikkelen. Daarbij denken we aan energieproductie voor het opladen van elektrische bussen, het leveren van elektriciteit aan omliggende gebouwen, en dergelijke meer. Deze activiteiten blijven accessoir en ondergeschikt aan de openbare dienst en mogen deze niet negatief impacteren.
- De regering onderzoekt de haalbaarheid van het inzetten van autonome treinen, die een voordeel kunnen betekenen voor het Belgische spoornet. Hiervoor baseert zij zich op de reeds aangevraagde studie.

- Dieseltreinen worden uitgedoofd ten voordele van milieuvriendelijkere alternatieven zoals batterijtreinen, indien haalbaar en betaalbaar, zoals voorzien in het ondernemingsplan van de NMBS.
- In samenwerking met de lokale overheid zorgen we voor levendige stations en stationsbuurten. Leegstaande stationsgebouwen moeten zo snel mogelijk een nieuwe invulling krijgen zodoende de maatschappelijk belangrijke rol van deze ontmoetingsplaats kan worden behouden. De NMBS stelt een plan op om leegstaande stationsgebouwen in overleg met lokale besturen om te bouwen tot buurtpunten. Daarbij wordt er met open vizier gekeken naar hoe men ervoor kan zorgen dat er nog steeds fysiek een treinticket kan worden aangekocht, ook tijdens de reconversie. Zo kan men bijvoorbeeld lokale treinpunten oprichten bij de plaatselijke krantenwinkel of het café tegenover het station.
- De NMBS moet duidelijker communiceren, zeker bij incidenten, ook in realtime.
- De NMBS wordt verzocht om haar dienstregeling af te stemmen op de nieuwe schoolkalenders en vakanties, en rekening te houden met de toeristische activiteiten tijdens de schoolvakanties.
- De federale regering engageert zich, in nauwe samenwerking met de telecomoperatoren, om de witte en grijze vlekken in de internetconnecties langs het spoor te elimineren. Hierdoor kunnen reizigers tijdens de volledige treinreis genieten van een stabiele internet- en telefoonverbinding.
- Ter uitvoering van het meerjareninvesteringsplan zet de NMBS verder in op veilige fiets- en autoparkings om combivervoer aan te moedigen. Daarbij speelt ook betaalbaarheid een belangrijke rol. Daarnaast moet er ook blijvend gewerkt worden aan het verhogen van het aantal plaatsen voor fietsen op de trein zonder daarbij het aantal zitplaatsen te verminderen. In overleg met de NMBS bekijken we de mogelijkheden tot het afschaffen van het fietssupplement minstens tijdens de daluren ten voordele van de combimobiliteit.
- We versterken de samenwerking tussen NMBS/Infrabel, regionale vervoersmaatschappijen, lokale en regionale overheden, vervoerregio's, federale en lokale politiediensten, bij de planning en het beheer van de omgeving van stations en infrastructuur. Hierbij besteden we bijzondere aandacht aan de veiligheid in de stationsbuurten, de strijd tegen kabeldiefstal, tegen inbraken op het spoor, ongevallen op overwegen en de preventie van zelfmoorden.
- Infrabel en NMBS hebben bij hun werking oog voor hun impact op andere vervoersmodi. Vacante spoorwegbermen worden ter beschikking gesteld voor de aanleg van fietssnelwegen. Bij het sluiten van spoorovergangen is overleg met het lokale bestuur verplicht, uitgezonderd hoogdringendheid bij veiligheid. Hierbij is het belangrijk dat er flankerende maatregelen worden voorzien. Er moet ook een beroepsprocedure kunnen worden ingesteld door alle belanghebbenden tegen de beslissing van Infrabel om een spoorwegovergang te sluiten op voorwaarde dat dit de spoorweg- of verkeersveiligheid niet in gevaar brengt.
- De regering harmoniseert het sociaal overleg conform de reeds bestaande bepalingen voor andere autonome overheidsbedrijven zoals Bpost en Proximus.
- HR-Rail is een gezamenlijke dochtervennootschap van NMBS en Infrabel, die opdrachten met betrekking tot personeelsbeleid voor zich neemt voor beide bedrijven. Ondertussen hebben Infrabel en NMBS zich individueel verder ontwikkeld, waardoor de noden van beide bedrijven niet langer overeenstemmen. Zowel Infrabel als NMBS hebben hun eigen personeelsdiensten verder ontwikkeld. Sommige taken worden zo wel driedubbel uitgevoerd. We beslissen dan ook onmiddellijk tot een aanwervingsstop bij HR-Rail en een rationalisering van de taakverdeling tussen de bedrijven. Er moet een wijziging worden doorgevoerd in het maatschappelijk doel van HR Rail (wet van '26), zodat de bevoegdheden voor selectie, rekrutering en personeelsbeheer worden overgedragen aan de operationele entiteiten van de NMBS en Infrabel. Dit is gericht op een grotere efficiëntie en functioneel beheer dat meer afgestemd moet zijn op de specifieke behoeften van de respectieve entiteiten. Andere rationalisaties, evenals de kwestie van de juridische werkgever van het spoorwegpersoneel, zullen worden onderzocht. Aan verworven rechten en sociale voordelen wordt niet geraakt.
- De NMBS behoudt de vrijheid in tarifiering met respect voor sociale correcties. We zorgen voor een rationalisering van het aantal vrijstellingen van betaling of kortingen, zodat deze worden aangepast aan de moderne samenleving.
- De strijd tegen zwartrijden wordt opgedreven

- Gezien de sterke toename van het aantal zelfdodingen op het spoor in de laatste 15 jaar, zal de regering samen met Infrabel en NMBS de mogelijke maatregelen nemen ter voorkoming van zelfdoding. Daarnaast is een vlottere en tijdsefficiëntere juridische procedure om deze drama's te behandelen noodzakelijk. Ze zal een betere samenwerking met de politie en het parket verzekeren om het heropstarten van treinen na een incident te versnellen.
- In samenwerking met de minister van Binnenlandse Zaken en Veiligheid en de lokale overheid verhogen we de veiligheid in en rond stations, en op het openbaar vervoer. Hiervoor stellen we een actieplan op om de criminaliteit, misdaad en dakloosheid in en rond de stations te evalueren en te bestrijden, in overleg met alle betrokken autoriteiten en actoren. We versterken het veiligheidspersoneel. We nemen tevens preventieve maatregelen door in te zetten op ticketcontroles binnen de stations, en bekijken daarbij ook de mogelijkheid tot toegangspoortjes voor de grote stations. Wie overlast veroorzaakt of amok maakt, wordt streng aangepakt, met GAS-sancties tot zelfs een plaatsverbod. Tot slot zorgen we er samen met de minister van Binnenlandse Zaken en Veiligheid ook voor dat veiligheidspersoneel van bodycams wordt voorzien, en dit tevens mogelijk wordt voor treinbegeleiders die dat wensen op de lijnen met de meeste incidenten.
- We stellen samen met de minister van Binnenlandse Zaken en Veiligheid een omvattend actieplan op met een langetermijnvisie om de veiligheid in en rond de grote stations te verzekeren. We integreren hierin maatregelen om te vermijden dat de problemen zich naar perifere stations verplaatsen.
- Het openbaar vervoer is van iedereen en moet er voor iedereen zijn. Zeker ook voor personen met een beperkte mobiliteit. We zetten daarom verder in op de toegankelijkheid van het openbaar vervoer (stations, perrons, voertuigen). Hierbij geven we voorrang aan de stations die het grootste aantal mensen met beperkte mobiliteit bereiken. We analyseren samen met de NMBS waar een verkorting van de reserveringstermijn in stations, die niet volledig zelfstandig toegankelijk zijn, mogelijk en nuttig zou zijn.
- We stimuleren Europese samenwerking op het vlak van treinverkeer om meer en betere Europese treinverbindingen te bekomen, zowel voor goederenvervoer als personenvervoer. We pleiten daarom voor een echte Europese strategie die ervoor zorgt dat de trein een alternatief voor het vliegtuig wordt. In dat licht is het cruciaal dat de nationale luchthaven beter wordt ontsloten door internationale treinverbindingen. We verbinden daarom de luchthaven van Zaventem met rechtstreekse hogesnelheidstreinverbindingen tussen de HST knooppunten in al onze buurlanden. We zetten ook in op nachttreinen door privémaatschappijen. De regering verbindt zich ertoe om alle mogelijke technische en regelgevende obstakels voor de ontwikkeling van nachttreinen, evenals voor de ontwikkeling van concurrentie of nieuwe lijnen op de hogesnelheidsverbindingen, weg te nemen. We houden rekening met de impact op het binnenlands treinverkeer.
- Brussel wordt erkend als een internationaal knooppunt en een verbinding tussen verschillende spoorlijnen. De regering zal onderzoeken hoe investeringen kunnen worden gepland om de doorvoercapaciteit door de hoofdstad te vergroten.
- De Belgische markt voor internationaal passagiersvervoer, die jaren geleden werd geliberaliseerd, is momenteel niet erg concurrentieel waardoor consumenten momenteel niet kunnen profiteren van de kwaliteit van de dienstverlening en concurrentiële tarieven die ze mogen verwachten. Deze situatie maakt het spoorvervoer ook minder concurrerend dan andere vervoerswijzen (vliegtuig, bus, auto). Er zal een studie worden uitgevoerd om de voorwaarden voor het tot stand brengen van gezonde concurrentie op internationale routes te analyseren, en de geïdentificeerde noodzakelijke maatregelen zullen door de regering worden geïmplementeerd.
- Er wordt het komende decennium een aanzienlijke groei van zowel het goederen- als reizigersvervoer in België verwacht. We streven naar een forse verbetering van het goederenvervoer per spoor met het oog op een verdubbeling van het volume tegen 2030. Om aan de capaciteitsnoden te kunnen voorzien, dienen er een aantal knelpunten op het netwerk te worden verholpen. De regering herbevestigt de projecten voorzien in de meerjareninvesteringsprogramma's en voorziet daarvoor de nodige middelen. Zo kan de capaciteit voor het personenvervoer en goederenvervoer waar nodig worden opgedreven, zoals in, rond en tussen de vier grote AnGeLiC-steden (Antwerpen, Gent, Luik en Charleroi), voor de Brusselse Noord-Zuidverbinding, en de bereikbaarheid van de havens ook in de toekomst gegarandeerd blijft. We zetten ook verder in op een goede spoorontsluiting van onze zeehavens, luchthavens, en inland terminals om het goederenvervoer via de spoorwegen te verhogen.

- De regering zal het Goederenplan 2030, opgesteld door de actoren in het spoorvrachtvervoer, en de 26 aanbevolen acties overnemen om het spoorvrachtvervoer te vergemakkelijken.
- We onderzoeken de mogelijkheid om de toegang tot het beroep (zoals treinmachinisten) te vereenvoudigen.
- We werken de regelgevende drempels weg die een efficiënt goederenvervoer per spoor in de weg staan, en tussen het spoor en de (lucht)havens. We versterken de spoorregulator zodat deze het gelijk speelveld kan bewerkstelligen. De regering zal de spoorwegregulator de instrumenten geven om de nodige gegevens te verzamelen bij de spoorwegmaatschappijen om zo jaarlijks een helder en gedetailleerd overzicht te geven van de ontwikkelingen in de sector, inclusief het goederenvervoer over het spoor. De regering moedigt de spoorwegmaatschappijen aan om een Open Data-beleid te voeren.
- We zorgen samen met Infrabel voor een aangepast spoorbeleid voor de havens, zodoende de modal shift maximaal te ondersteunen. Hierbij hoort onder meer dat Infrabel de havens erkent als 1 grote dienstvoorziening in lijn met de Europese verordening 2017/2177.
- We herbekijken de steun voor het gecombineerd en verspreid binnenlands goederenvervoer. We zorgen dat met het huidige budget meer resultaat wordt bereikt door meer gerichtere steun te geven.
- De NMBS krijgt de opdracht om hun gronden in de havengebieden die zij zelf niet nodig hebben voor hun eigen activiteiten tegen de marktprijs te verkopen aan de havenbedrijven.
- De federale regering zal initiatieven steunen voor wat betreft de spoorwegverbindingen die gericht zijn op het ontwikkelen van de activiteiten van de binnenhavens met als doel het potentieel van de binnenvaart te maximaliseren.
- De onderhandelingen over de realisatie van 3RX / IJzeren Rijn worden zowel op politiek niveau binnen België en met de betrokken buurlanden en -regio's terug opgestart, evenals op ambtelijk niveau

LUCHTVAART

- De federale regering stelt een werkgroep samen, onder regie van één minister per taalrol en de premier, die werk maakt van een vliegwet. De werkgroep zal bestaan uit internationale experts uit elk van de buurlanden en het Verenigd Koninkrijk, één vertegenwoordiger per gefedereerde entiteit, en één vertegenwoordiger per regeringspartij. De internationale experts werken een voorstel van vliegwet uit, dat zal worden voorgelegd aan de gezamenlijke regering. Dit voorstel dient rekening te houden met geluidsoverlast, volksgezondheid, economische activiteit, en werkzaamheid.
- Gezien het bijzonder grote belang van de luchthaven van Brussel-Nationaal voor onze economie, de tewerkstelling en de connectiviteit van ons land zal de regering de economische ontwikkeling van de luchthaven ondersteunen met in achtname van de leefomstandigheden van de omwonenden en van alle burgers die geluidshinder ondervinden.
- We verminderen de impact op het klimaat van luchtvaart door in te zetten op de alternatieven voor vliegen, en op verduurzaming van de brandstof met onder meer Sustainable Aviation Fuels (SAF's) en waterstof. We bestuderen de invoering van een verplichte bijmenging van duurzame brandstoffen. We streven naar luchthavens die tegen 2030 vooroplopen in energietransitie en koolstofneutraliteit op infrastructuurniveau.
- De regering zorgt dat er voldoende personeel bij de luchtvaartpolitie wordt voorzien om wachttijden aan grenscontroles te beperken.
- We verbeteren de ontsluiting van de nationale luchthaven met het openbaar vervoer, ook voor de vele werknemers die 's nachts op de luchthaven werken of passagiers die een vroege vlucht wensen te nemen.

VERKEERSVEILIGHEID

Verkeersveiligheid is één van de speerpunten van deze regering. Elk verkeersslachtoffer is er één te veel. We zetten stevige stappen richting 0 verkeersdoden tegen 2050.

- De regering zet sterk in op een omvattende en ambitieuze verkeersveiligheidsstrategie, die ervoor moet zorgen dat mensen veilig de weg kunnen delen en recidivisten van de baan worden gehaald.

- Deze regering spreekt zich uit voor het streng aanpakken van verkeerscriminelen. Hierbij richten we ons op de recidivisten van zware feiten, en niet op de brave burger die eens net boven de snelheidslimiet zit. We zorgen daarom voor legitieme handhaving waarbij datagericht aandacht besteed zal worden aan de risicoplakaten en -tijdsorken om valkuilen en willekeur te voorkomen.
- De focus ligt op de gedragsverandering. We zorgen voor een versterking van het centrale dataregister om veelplegers beter te identificeren voor overtredingen van de 3de en 4de graad, snelheidsovertredingen boven de 20 km per uur, onverzekerd rondrijden, rijden onder invloed, rijden zonder rijbewijs, gebruik van elektronische apparatuur achter het stuur, en andere verkeersmisdrijven. We zorgen ervoor dat alle overtredingen onder GAS-5 ook in deze databank worden opgenomen. De Mercurius-databank wordt op punt gesteld. De informatie van deze databanken zal in real-time beschikbaar zijn voor de politie en justitie.
- Op basis van de veelplegersdatabank zullen verkeersovertreders automatisch voor een politierechtbank gedagvaard worden wanneer ze binnen een termijn van de laatste 3 jaar te veel overtredingen begaan hebben. De drempel om automatisch voor de politierechtbank te verschijnen, bovenop de sancties die vandaag de dag al bestaan, leggen we op 8 snelheidsovertredingen in de voorbije 3 jaar van meer dan 20 km/u te snel in de bebouwde kom, zone 30 of schoolomgevingen, 30 km per uur te snel op andere wegen, 40 km per uur op de autostrade, minstens 3x gebruik van elektronische apparatuur achter het stuur in de laatste 3 jaar, minstens 2x sprake van alcoholintoxicatie in de laatste 3 jaar, of een combinatie van minstens 5 snelheidsovertredingen zoals hiervoor aangegeven met ten minste 1 overtreding van de derde graad. De chauffeur krijgt een waarschuwing als hij of zij op de rand van de dagvaarding staat. Men kan dan de vier oudste overtredingen laten vervallen door een verkeersveiligheidskursus te volgen, en door minstens een jaar geen enkele overtreding meer te maken.
- Naar analogie van een alcoholslot, krijgt de rechter bovendien de mogelijkheid om chauffeurs die hun rijbewijs verliezen, een rijbewijslot op te leggen. Hiervoor start de regering met een proefproject. We treden daarenboven strenger op tegen alcoholgebruik en druggebruik achter het stuur. We drijven het aantal alcoholcontroles op door de mogelijkheid te bestuderen om bij elke verkeerscontrole een blaastest af te laten leggen, zoals in Zweden gebeurt. We zorgen ook voor een geïntegreerde databank van alle alcoholcontroles over het hele land. We maken werk van betere drugstests.
- Personen die voor de tweede keer in drie jaar tijd met betrekking tot alcoholintoxicatie achter het stuur met meer dan 0,8 promille in het bloed worden tegengehouden, krijgen als ze voor de rechter verschijnen automatisch een alcoholslot opgelegd, tenzij de rechter er gemotiveerd van afwijkt. Personen onder invloed van drugs verliezen automatisch hun rijbewijs voor een maand, tenzij de rechter hier gemotiveerd van afwijkt.
- Niet alleen snelheidsovertredingen en rijden onder invloed worden aangepakt, maar een veel breder gamma van overtredingen in het verkeer. De federale regering zal ook strenger optreden tegen rijden zonder rijbewijs, zonder verzekering, en zonder technische keuring. We dringen gsm-gebruik achter het stuur terug.
- We maken werk van logischere straffen voor mensen met een voorlopig rijbewijs, zodat dit overeenkomt met straffen voor beginnende bestuurders. We verbeteren de procedures om na het aflopen van de straf snel het rijbewijs terug te krijgen. Hiervoor is het ook belangrijk dat geen onnodige medische of psychologische proeven worden opgelegd, zodat er geen overbevraging van deze diensten plaatsvindt.
- We voeren de overtreding van verkeersdoodslag in, waarmee we zowel de ernst van roekeloos gedrag op de weg als de gevolgen daarvan benadrukken. We zullen ervoor zorgen dat dit streng wordt bestraft.
- We voeren een eenduidige regeling in met betrekking tot de ingangsdatum van een verval tot het recht van sturen dat door de politie- of correctionele rechtbank als straf wordt uitgesproken. Het rijbewijs moet binnen een redelijke termijn worden ingeleverd.
- We zetten in op preventiecampagnes rond verkeersveiligheid in samenspraak met de Gewesten.
- De federale regering zet in op een proportioneel en doelmatig gebruik van het ANPR-cameranetwerk en andere camera's, en beschermt daarbij maximaal de privacy. Deze camera's moeten bijvoorbeeld kunnen worden ingezet om wegpiraten en verkeerscriminelen te signaleren aan de politie. Een wettelijk kader, met respect voor alle geldende privacyregels, moet het mogelijk maken om het gebruik van de telefoon achter het stuur vast te stellen met behulp van een onbemand automatisch werkend toestel.

- We nemen barrières weg die lokale besturen verhinderen om kordaat op te treden tegen knalpotterreure met onder andere geluidslitspalen. Daarenboven zullen we strenger optreden tegen straatraces.
- We bepleiten een Europees Carpass-systeem voor tweedehandsvoertuigen.
- We maken de regelgeving gemotoriseerde voortbewegingstoestellen uniformer door gewicht en snelheid als onderscheidende criteria te nemen. Dit houdt onder meer in dat we zorgen voor homologatie en snelheidsbeperking van de e-steps, en de regelgeving rond fatbikes op punt zetten. De meest onveilige e-steps, zoals degene met te kleine wielen en die manifest te snel rijden, zullen we verbieden. De regering onderzoekt hoe een eventuele helmplicht voor e-steps het gebruik en de veiligheid ervan beïnvloedt. We bestuderen ook het nut van een nummerplaat voor snelle gemotoriseerde voortbewegingstoestellen in functie van verkeersveiligheid.
- We evalueren Be Cyclist, het Actieplan ter Promotie van de Fiets, en zorgen voor een opvolger.
- We indexeren de kosten voor de gepersonaliseerde kentekenplaten.

ANDERE

- We ontwikkelen een wettelijk kader voor autonome vaar- en voertuigen in samenspraak met de Gewesten, waarmee we deze technologie alle kansen geven.
- De federale regering moedigt retro-fitting van wagens met een verbrandingsmotor naar een elektrische motor aan door reglementaire beperkingen weg te nemen.
- We zorgen voor een correcte uitvoering en ratificatie van het Eucaris-verdrag.
- We ondersteunen de dronecel van DGLV verder om de positie van België in de ontwikkeling van de dronemarkt te vrijwaren. Bovendien ondersteunen we de verwerving van *dual-use* infrastructuur in het kader van monitoring en detectie van droneverkeer boven kritieke infrastructuur. De regelgeving in verband met het delen van beeldmateriaal in het kader *S&S use-cases* passen we waar nodig aan.
- Om een einde te maken aan de straffeloosheid voor auto's met buitenlandse nummerplaten met betrekking tot boetes, retributies en belastingen, moet de uitwisseling van kentekengegevens worden verzekerd door middel van een rechtstreekse, automatische raadpleging van elkaars centrale registers. Op korte termijn wordt werk gemaakt van nieuwe bilaterale verdragen met buurlanden en andere lidstaten die het vaakst in België worden gesignaliseerd, terwijl parallel initiatief wordt genomen op niveau van de Europese Unie om zo'n kentekenuitwisseling tussen alle lidstaten te garanderen.

ZORG

Zorg moet voor iedereen betaalbaar, effectief beschikbaar en van topkwaliteit zijn. Deze regering wil ervoor zorgen dat ons solidair gezondheidszorgsysteem in staat blijft om onvervulde behoeften en nieuwe noden te beantwoorden. De context waarin dat moet gebeuren is gekend: een groeiende, meer diverse en verouderende bevolking, de toename van het aantal chronisch zieken, beginnende en ernstige mentale gezondheidsproblemen.

Het gezondheidszorgsysteem staat zelf ook onder druk. De financiering moet de noden voldoende ondersteunen en daarnaast is er de uitdaging om de beschikbare middelen zo doelmatig mogelijk in te zetten, zijn er chronische personeelstekorten op vele niveaus en worden we geconfronteerd met groter wordende tekorten aan soms levensnoodzakelijke geneesmiddelen.

De versnippering van de bevoegdheden op het gebied van gezondheid over de verschillende overheidsniveaus ondermijnt eveneens de doeltreffendheid van het beleid en de bestaande organisatie- en financieringsmodellen zijn niet steeds gericht op effectieve, doeltreffende en kwalitatieve zorg.

Het moet anders willen we onze ambitie waarmaken.

Investeren en hervormen op basis van gezondheids(zorg)doelstellingen

Investeren in doelmatige solidariteit wordt dus de leidraad van de nieuwe federale regering. Daarom worden vooraf duidelijke keuzes gemaakt op basis van prioritaire doelstellingen voor het gezondheids- en gezondheidszorgbeleid. Met respect voor ieders bevoegdheden worden deze afgestemd tussen de deelstaten en de federale overheid.

We zetten dus het traject om tot gemeenschappelijke gezondheids-doelstellingen voor de federale overheid en de deelstaten te komen verder. De drie doelen (het verlengen van de levensduur in goede gezondheid; het verminderen van gezondheidsongelijkheden; het verzekeren van een zo gezond mogelijk leefmilieu) worden aangevuld en ontwikkeld tot specifieke doelstellingen in ruim overleg met alle betrokkenen.

De nieuwe Commissie Gezondheidszorgdoelstellingen dient aan het begin van de legislatuur een voorstel te doen voor nieuwe doelstellingen die deze legislatuur als leidraad dienen. Deze gezondheidszorgdoelstellingen concretiseren maximaal de quintuple aim methodiek en helpen de Algemene Raad en alle betrokkenen in het toewijzen van nieuwe en bestaande federale middelen.

Het bereiken van de geformuleerde doelstellingen vereist investeringen in het zorgpersoneel en hervormingen in de organisatie van de gezondheidszorg met bijzondere aandacht voor de dienstverlening aan de patiënt, de doelmatigheid van en de gelijke toegang tot de zorg.

Geïntegreerde zorg

Onze gezondheidszorg moet inspelen op de behoeften van patiënten en er moet bijzondere aandacht worden besteed aan chronische patiënten en kwetsbare personen. Het promoten van een gezonde levensstijl, preventie en vroegdetectie zijn essentieel om chronische ziekten te voorkomen of minder ver te laten evolueren. Aangezien dit voornamelijk tot de bevoegdheid van de deelstaten behoort, vereist dit een zorgvuldige afstemming, intense samenwerking tussen alle actoren en tussen alle overheden, tot en met volledig geïntegreerde programma's tot uitvoering van het interfederaal plan geïntegreerde zorg van 8 november 2023. Desgevallend kan er op specifieke wijze uitvoering gegeven worden aan dit plan om maximaal rekening te houden met de noden van elke deelstaat.

ZIEKENHUISFINANCIERING EN NOMENCLATUUR

- De financiering van de ziekenhuizen en nomenclatuur van de medische prestaties zijn twee sleutelementen van ons gezondheidszorgsysteem: ze bepalen het inkomen van zorgverleners, de kosten voor patiënten, de financiering van de ziekenhuizen, ... De huidige financieringsmechanismen zijn aan herziening toe en moeten fundamenteel hervormd worden met als doelstellingen:
  - het bevorderen van samenwerking in en tussen ziekenhuizen en andere zorgactoren;
  - het stimuleren van zorgkwaliteit boven kwantiteit;
  - een meer transparante, billijke en rechtvaardige financiering voor eenieder die hierbij betrokken is;
  - en tariefzekerheid en betaalbaarheid voor de patiënt.
- Voor de ziekenhuizen voorzien we een pathologie-gestuurde basisfinanciering die transparant is en zorgt voor voldoende financiële ruimte om de zorg kwaliteitsvol te organiseren. Daarnaast krijgen ziekenhuizen een significant budget op basis van 'pay for performance', dat aanzet tot meer zorgvuldigheid en kwaliteit. Er wordt in de financiering ook voldoende rekening gehouden met de sociale kenmerken van de populatie en er wordt ook een innovatiebudget voorzien waaruit middelen toegekend kunnen worden voor innovatieve investeringen. In alle sectoren worden supplementen beperkt. Bij de zorgverstrekkers wordt deze hervorming doorgevoerd in samenhang met de hervorming van de nomenclatuur, waarbij de beperking gebeurt op basis van het professionele (zuivere) honorarium van de arts en de netto werkingskosten gebaseerd op objectieve criteria. In een tussenperiode worden evenwel reeds excessen aangepakt, waarbij ook de maximale percentages van de ereloon-supplementen in de ziekenhuizen geharmoniseerd worden. In afwachting van de volledige implementatie van deze nieuwe financiering worden er overgangsmaatregelen voorzien waarbij de ziekenhuizen adequaat gefinancierd blijven om de continuïteit van de dienstverlening en de financiële gezondheid van de sector te kunnen blijven garanderen.
- Voor de zorgverleners wordt de oefening rond de hervorming van de nomenclatuur deze legislatuur volledig afgewerkt. Deze hervorming van de nomenclatuur moet ervoor zorgen dat iedereen adequaat wordt vergoed, dat bepaalde beroepen waar momenteel tekorten zijn aantrekkelijker worden en dat de tijd die wordt besteed aan luisteren, communiceren en coördineren meer waarde krijgt. Een regelmatige en stelselmatige actualisatie van de nomenclatuur dient een standaardpraktijk te worden in onze gezondheidszorg.
- We behouden het principe dat een (tand)arts per prestatie vergoed wordt, maar laten daarbij ruimte voor nieuwe financieringsmodellen die interdisciplinaire samenwerking, zorgcontinuïteit, beschikbaarheid en preventie stimuleren. We werken in het nieuwe systeem met het principe van een zuiver honorarium. De kosten die het ziekenhuis draagt voor gehospitaliseerde patiënten worden dan rechtstreeks aan de ziekenhuizen betaald op basis van de behandelde pathologie, waardoor de afdrachten zullen verdwijnen. Voor extra- en intramurale ambulante praktijken wordt er een praktijktoelage voorzien.
- De recent uitgerolde New Deal wordt geëvalueerd en desgevallend bijgestuurd. In samenspraak met de deelstaten wordt er een regelgevend kader gemaakt voor interdisciplinaire praktijken in de eerste lijn.
- Het RIZIV zal in overleg met de FOD VVVL in 2025 een geïntegreerd voorstel over de ziekenhuis- en nomenclatuurhervorming overmaken. Intussen werkt de regering in overleg met alle betrokken actoren (zorgverleners, ziekenhuizen en ziekenfondsen) een voorstel van procedure en timing uit voor de wijze waarop het overleg met alle betrokken actoren hierover gevoerd zal worden, met respect voor de bestaande bevoegdheden van de Nationale Commissie Artsen-Ziekenfondsen. Bij gebrek aan consensus onder de actoren, neemt de regering zelf beslissingen tegen einde 2026 over de hervorming en over de eventueel stapsgewijze invoering ervan.
- Co-governance in ziekenhuizen blijft een belangrijk principe, waarbij, naast de bestuurders ook artsen betrokken worden bij het beheer om gezamenlijke keuzes te maken om de budgetten in te zetten ten gunste van kwaliteitsvolle zorg en te streven naar een gezonde financiële en maatschappelijk duurzame ontwikkeling van de ziekenhuisactiviteiten. Budgetten moeten daarbij maximaal gebruikt worden om kwaliteitsvolle zorg aan te bieden

- In nauw overleg met de deelstaten, in de schoot van de IMC Volksgezondheid, wordt de omvattende hervorming van het ziekenhuislandschap verder gezet. Het doel is om beter te kunnen reageren op de noden van de patiënten. Daarbij zullen een aantal ‘acute ziekenhuisbedden’ omgevormd worden naar bedden voor patiënten die langdurige zorg nodig hebben. De organisatie van de ziekenhuissites en het aantal bedden waarin mensen worden behandeld, worden daaraan aangepast.
- Parallel worden dag- en thuishospitalisatie verder versterkt. Een globaal plan biedt een duidelijk kader waarin voor elk type van zorg gedefinieerd is waar ze preferentieel verstrekt wordt: ambulante, in daghospitalisatie, in thuishospitalisatie of in klassieke hospitalisatie.
- De locoregionale ziekenhuisnetwerken hebben als doel meer samenwerking aan te moedigen, activiteiten efficiënter te verdelen, zorg te coördineren en de waarde voor de samenleving en patiënten te maximaliseren. Zowel wat betreft de financiering als de zorgkwaliteit is het inefficiënt om identieke ziekenhuisactiviteiten te handhaven op locaties die slechts enkele kilometers van elkaar verwijderd zijn. Er wordt daarom geëvalueerd in hoeverre de huidige locoregionale ziekenhuisnetwerken bijdragen tot de gewenste samenwerking tussen ziekenhuizen en andere zorgactoren om de nodige nabije zorg voor de populatie in hun zorggebied te garanderen en of in samenspraak met de Gemeenschappen deze netwerken waar nodig maximaal afgestemd kunnen worden op andere zorgzones en -regio's. Nabijheid van zorg wordt gegarandeerd waar het kan en hooggespecialiseerde zorg wordt geconcentreerd in expertisecentra als dat noodzakelijk is voor de zorgkwaliteit. De aanduiding van deze centra gebeurt op basis van objectieve kwaliteits- en kwantiteitscriteria die zowel universitaire als algemene ziekenhuizen de kans bieden om een expertisecentrum te worden. Tegelijkertijd dient bij de financiering specifieke aandacht besteed te worden aan het unieke takenpakket van de universitaire ziekenhuizen.
- Een onafhankelijke taskforce van experts, ingericht in overleg met de deelstaten, zal tegen 01/07/2025 een globaal plan voorstellen, rekening houdend met de bestaande studies van het KCE.
- Als ziekenhuizen willen fuseren om hun werking te optimaliseren, moet dat mogelijk zijn. De Regering zal daartoe de drempels wegwerken zodat een fusie geen negatieve effecten met zich meebrengt.

VOLDOENDE TOEGANG TOT ZORG

- De toegankelijkheid van zorg wordt bepaald door meerdere factoren, waaronder de betaalbaarheid en de nabijheid. Een andere factor betreft de snelheid en vlotheid waarmee de patiënt bij een zorgverlener geraakt. Vandaag zien we dat deze laatste factor niet altijd gegarandeerd kan worden. Of het nu gaat om patiëntenstops omwille van plaatsgebrek bij huisartsen en tandartsen, wachttermijnen van een jaar of meer bij sommige specialisten, er is duidelijk nood aan oplossingen.
- Deze regering heeft de ambitie dat elke patiënt vlot en snel terecht kan bij een zorgverlener. Met het oog op de grote tekorten aan zorgverleners waar we nu mee te maken hebben en die in de toekomst waarschijnlijk nog nijpender zullen worden, moeten we actie ondernemen om deze beroepen aantrekkelijker te maken en bestaande professionals te ondersteunen zodat ze hun beroep kunnen blijven uitoefenen. Het is daarbij essentieel dat er kwalitatieve arbeidsvoorwaarden zijn en dat een efficiëntere inzet en meer samenwerking ervoor zorgt dat een zorgverlener zich kan focussen op zijn kerntaak, namelijk het zorgen voor de patiënt
- Een stevige administratieve vereenvoudiging maakt terug tijd vrij voor de patiënt. We starten van een wit blad en nemen enkel de hoogstnoodzakelijke administratie op in een “basislijst”. Deze noodzakelijke administratie wordt daarnaast maximaal gedigitaliseerd via het ‘only-once’ principe. Daarnaast werken we aan een eengemaakt attest voor arbeidsongeschiktheid dat voor alle verschillende instanties en partijen gebruikt kan worden. We zetten het overleg met de deelstaten verder over het terugschroeven en vereenvoudigen van nutteloze medische attesten.
- Om het beste uit elke zorgverlener te halen, moeten we ervoor zorgen dat al hun kennis en vaardigheden worden erkend en gewaardeerd in hun dagelijkse praktijk, zodat ze een bevredigende werkomgeving hebben en de best mogelijke zorg aan patiënten kunnen bieden. Dit past bij een verdere fundamentele hervorming van de inzet van ons zorgpersoneel. Het moet daarbij eenvoudiger zijn om ondersteunend personeel aan te werven, alsook om de zorg in gestructureerde zorgteams op te nemen, uitgaand van de competenties van elk teamlid, met de nodige garanties op vlak van patiëntveiligheid en zorgkwaliteit.

Hiervoor wordt de wet op de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen verder gemoderniseerd en minder rigide gemaakt. We bouwen meer flexibiliteit in waardoor zorgverstrekkers gemakkelijker met elkaar kunnen samenwerken en delegeren. Hierbij wordt maximaal ingezet op een samenwerkingsmodel waarbij elke verstrekker zoveel mogelijk in functie van zijn bekwaamheden kan en mag werken, er ruimte is voor het verwerven van nieuwe competenties en er na overleg met de zorgverleners een soepelere afbakening is tussen de beroepen. We versterken daarbij gericht de bevoegdheden van verschillende gezondheidszorgbeoefenaars, waaronder kinesitherapeuten, vroedvrouwen en apothekers, en maken ook plaats voor nieuwe profielen in onze gezondheidszorg.

- De huisarts is een centrale speler binnen onze gezondheidszorg. Zij zijn specialisten in eerstelijnszorg, bieden patiënten zorg en diensten op lange termijn en hebben een belangrijke rol in preventie.
- Op bepaalde plaatsen in het land heerst er een tekort aan (tand)artsen, waardoor sommige burgers geen nieuwe huisarts kunnen vinden of heel lang moeten wachten op een afspraak met bepaalde specialisten. We werken verder aan een dynamisch medisch kadaster voor de zorgberoepen. In overleg met de gemeenschappen en om te beantwoorden aan objectievebare behoeften worden de (tand)artsenquota verhoogd. Nieuwe maatregelen ter ondersteuning van een geografische spreiding van zorgverleners is een exclusieve bevoegdheid van de gemeenschappen, maar indien er nog juridische drempels op het federale niveau zouden zitten, zullen wij onderzoeken deze weg te werken in samenspraak met de desbetreffende deelstaat.
- We analyseren de impact van de instroom van zorgverleners met een buitenlands diploma op de binnenlandse quota en sturen bij waar nodig in het voordeel van de afgestudeerden van universiteiten in België. Voor de zorgverleners met een buitenlands diploma kijken we even strikt toe op de naleving van de criteria omtrent de zorgkwaliteit.
- Er dient een afsprakenkader tot stand te komen in overleg met de zorgverleners, waardoor zij op de gepaste schaal solidair en in onderling overleg oplossingen moeten zoeken voor zogenaamde 'patiëntenstops'.
- Een toegankelijke zorg betekent ook dat de patiënt vlot moet kunnen communiceren met de zorgverlener. We onderzoeken hoe bestaande wetgeving met betrekking tot patiëntenrechten en kwaliteit van de zorg de basis kan vormen voor de verwachtingen en eisen voor de kennis van de taal of de talen van de regio waar men werkt.
- Vandaag is het niet ongewoon dat Nederlandstaligen in de hoofdstad moeilijkheden ondervinden om zorg in hun moedertaal te krijgen, ook al is het de belangrijkste landstaal die door de meerderheid in dit land gesproken wordt. In een tweetalige regio is dit onaanvaardbaar. De Regering zal er op toezien dat de wetgeving inzake het gebruik van talen wordt nageleefd, zodat patiënten in de Brusselse ziekenhuizen die onder de wetgeving vallen, in hun eigen taal kunnen behandeld worden dankzij tweetalige diensten. Er zal op worden toegezien dat de tweetalige diensten zo snel mogelijk in de praktijk worden gebracht en waarbij de zorgcontinuïteit gegarandeerd blijft.
- We onderzoeken hoe we de dienstverlening voor beroertezorg voor de Nederlandstaligen in Brussel en in de Vlaamse rand kunnen garanderen.
- De organisatie van de dringende medische hulpverlening dient herzien en verbeterd te worden. Iedere burger in dit land moet kunnen rekenen op een huisarts wanneer dat nodig is. In overleg met de betrokken zorgverstrekkers wordt de professionele triage via het nummer 1733 verbeterd en veralgemeend uitgerold over het hele land, rekening houdend met het Belgisch handboek voor Medische Regulatie. De organisatie van de huisartsenwachtposten wordt verbeterd. We stimuleren daarom de samenwerking, zorgen voor een goede geografische spreiding, inclusief huisvesting nabij spoeddiensten, en installeren duidelijke criteria met betrekking tot beschikbaarheid en zorgkwaliteit. Om dit mogelijk te maken dienen er geen nieuwe juridische constructies opgericht te worden. De samenwerking met mobiele crisisteam wordt onderzocht. Een goede triage via 1733 en de huisartsenwachtposten zal ervoor zorgen dat het gebruik van de spoedgevallendienst geoptimaliseerd wordt. We moeten een goed evenwicht vinden tussen de bereikbaarheid voor de patiënt en de werkbaarheid voor de huisarts in het kader van een versterkte eerstelijns in samenspraak met de deelstaten. De PIT zal in nauwe samenwerking met de ziekenhuizen zijn specifieke functie kunnen uitoefenen.
- De Regering zorgt voor een definitieve erkenning van de medische helikopterstructuren om de continuïteit van de twee huidige medische helikopters (Brugge en Bra) te verzekeren
- Deze regering heeft voldoende aandacht voor burgers die aan een landsgrens wonen en hun zorg in het buitenland krijgen.

DE PATIËNT CENTRAAL

- We zetten, in overeenstemming met de deelstaten, de ondersteuning van patiëntenverenigingen verder. We bestuderen op het niveau van de IMC, of een erkennings- en financieringskader (bv. via een fonds) voor patiëntenverenigingen kan worden uitgewerkt.
- We geven verder uitvoering aan de gemoderniseerde wet op de patiëntenrechten. We denken daarbij aan het uitwerken van het kader voor kwetsbare groepen (bv. kinderen en jongeren en het kader van de geestelijke gezondheidszorg) en het toepasbaar maken van de wet op niet-zorgverstrekkers die via een wettelijke uitzondering (delen van) de gezondheidszorg beoefenen. Hiertoe gebruiken we de reeds gevraagde adviezen en studies hieromtrent.
- Waar nodig passen we ons zorgaanbod aan, zodat zorg ook toegankelijk is voor kwetsbare groepen en gezinnen. We denken hierbij aan dak- en thuislozen naar de eerste lijn toeleiden en zorgen toedienen, opvolging van kwetsbare Tbc-patiënten, snelle screening van kwetsbare zwangere vrouwen, doelgroepen die interculturele bemiddeling nodig hebben om ons medisch aanbod te begrijpen, medisch sociale zorg voor sekswerkers.
- We moeten de specifieke kenmerken van kinderen en adolescenten als patiënt erkennen en maatregelen nemen die specifiek op hen zijn afgestemd, na overleg met iedereen die betrokken is bij de ondersteuning van en zorg voor zieke kinderen.
- We versterken de patiënt ook door het mogelijk te maken op digitale wijze zijn vertrouwenspersonen en/of vertegenwoordigers aan te duiden.
- Mantelzorgers spelen een zeer belangrijke rol. Ze hebben betere ondersteuning nodig en hun status en rechten moeten worden versterkt.
- Tot slot moet het klachtrecht grondig gemoderniseerd worden in overleg met de deelstaten. Zowel de opleiding als het statuut van de ombudspersonen evenals het landschap van klachtinstanties moet in samenspraak met de bevoegde deeleniteiten worden hervormd en versterkt.

BETAALBAARHEID VOOR DE PATIËNT

- Om de patiënt voldoende tariefzekerheid te geven wordt het conventiemodel aangemoedigd door de Regering en hervormd op basis van een sterkere individuele en eventuele collectieve responsabilisering. De hervorming van de nomenclatuur zal daar een belangrijke rol in moeten spelen. We maken het voor de zorgverleners voldoende interessant om zich te conventioneren. Het verschil tussen geconventioneerden en niet-geconventioneerden maken we groter. We bekijken daarbij eveneens of we aan geconventioneerde zorgverleners in bepaalde situaties en onder strenge voorwaarden een soepeler tariefsysteem kunnen aanbieden, in de vorm van selectieve maximumtarieven die tijdelijk mogelijk zijn in het kader van akkoorden en conventies. Deze maximumtarieven worden geïntegreerd in de berekening van de maximumfactuur.
- De representatieve organisaties van de zorgverleners worden geresponsabiliseerd om hun leden aan te zetten tot conventionering.
- Aan het RIZIV wordt gevraagd om een operationeel voorstel voor dit nieuwe conventiemodel uit te werken met het oog op de nieuwe generatie van akkoorden en overeenkomsten die vanaf 2026 in werking moeten treden.
- Sociale maatregelen moeten terecht komen bij de doelgroep die er echt nood aan heeft. Het uiteindelijke doel van ondersteuning is om burgers te emanciperen en alle kansen te geven om zichzelf uit de financieel precaire situatie te trekken. Daarnaast moet het patiënten ondersteunen die zich in een moeilijke situatie bevinden en voor wie de kosten van de gezondheidszorg bijzonder hoog zijn, om uitstel van zorg te voorkomen, wat noch voor de patiënt zelf, noch voor de gemeenschap goed is, omdat de zorg ongetwijfeld zwaarder en dus duurder zal zijn.
- We breiden het toepassingsgebied van de MAF uit onder andere voor langdurige psychiatrische patiënten. We herbekijken de schijven en de dekkingsgraad, terwijl de remgeldplafonds aangepast blijven aan de levensduurte. Dit gebeurt met het oog op een betere bescherming van patiënten en mag gemiddeld geen lastenverhoging van patiënten en hun gezin meebrengen.

- We breiden de derdebetalersregeling uit zodat we de toegankelijkheid van de zorg verbeteren, waarbij de patiënt voeling blijft houden met de reële kostprijs van de zorg en waarbij de relatieve voordelen voor de mensen met een verhoogde tegemoetkoming bestendig blijven en zorgen ervoor dat de administratieve processen een snelle betaling aan de zorgverleners garanderen.
- We kijken in de toekomst beter toe op misbruiken, onder andere door meer en beter gebruik te maken van beschikbare data en nieuwe technologieën, zodat we verzekeren dat de middelen terecht komen bij de mensen die ze effectief nodig hebben.
- Deze regering schrapt de 25%-regel bij kinesisten en andere beroepen, zodat de patiënt niet twee keer financieel gestraft wordt voor de conventiestatus van de zorgverlener.
- Om de toegang tot de gezondheidszorg te verbeteren is de regering ook van plan de volgende maatregelen te nemen:
  - de toegang tot (langdurige) anticonceptiemiddelen verbeteren door drempels voor toegankelijkheid en betaalbaarheid weg te werken.
  - Op basis van het rapport van het KCE en in overleg met de logopedisten wordt een regeling uitgewerkt die de toegang tot logopedische verstrekkingen via de ziekteverzekering in de nomenclatuur verankert voor kinderen met een laag IQ en voor kinderen met andere stoornissen zoals een autismespectrumstoornis.

EEN HART VOOR ONZE ZORGVERLENERS

- De zorgverleners zijn de motor van de gezondheidszorg. De sector kampt met een gebrek aan zorgverleners. Deze regering zal daarom naast het verhogen van de aantrekkelijkheid van het beroep, in bijzonder voor de verpleegkundigen, inzetten op een retentiebeleid. Daarbij wordt aandacht besteed aan de arbeidsvoorwaarden, de waardering en de aantrekkelijkheid van het beroep en de jobinhoud. De Regering zal daarvoor in overleg gaan met de betrokken zorgverleners.
- Deze regering beschermt wie voor ons zorgt. We treden daarom hard op tegen geweld en agressie ten aanzien van zorgverleners. Voor geweld hanteren we nultolerantie.
- Zorgverleners moeten hun tijd maximaal kunnen benutten voor het leveren van zorg. Dit veronderstelt administratieve vereenvoudiging waar mogelijk, inzetten op digitalisering en het delen van data overeenkomstig het BIHR-concept.
- Via een erkenning van nieuwe evidence-based beroepen, waaronder de klinisch seksuologen, garanderen we kwaliteitsvolle zorg en beschermen we patiënten tegen charlatans.
- We onderzoeken de erkenning van psychomotoriek als paramedisch beroep om de toegang ertoe verbeteren voor de hele bevolking.
- We onderzoeken samen met de deelstaten hoe we drempels kunnen wegwerken aan de hand van een statuut verpleegkundige in opleiding zodat studenten verpleegkunde tijdens hun werkstage in het vierde jaar vergoed kunnen worden door middel van een onkostenvergoeding.
- We moeten het statuut en de verloning van artsen in opleiding verbeteren en toewerken naar een volwaardig statuut.
- In het kader van de geplande voorzetting van de hervorming van het beroep van verpleegkundige, zien we erop toe dat de rol van de verpleegkundige verantwoordelijk voor algemene zorg wordt versterkt, met name door hem/haar nieuwe verantwoordelijkheden toe te vertrouwen die specifiek zijn voor hem/haar. Dit zal het mogelijk maken om het verschil met de basisverpleegkundige te benadrukken, zonder de vaardigheden van deze laatste te devalueren.
- De organisatie en financiering van de thuisverpleging wordt hervormd om rationeler en doelmatiger om te gaan met de arbeidskrachte en daardoor het beroep aantrekkelijker te maken alsook om de zorg voor de patiënt te verbeteren. Met de deelstaten wordt overlegd over hoe dergelijke hervorming afgestemd kan worden op hervormingen in de thuiszorg. Vanuit de federale overheid zetten we in op een herziening van de nomenclatuur, minder administratieve lasten, meer samenwerking tussen diensten en tussen diensten en andere zorgverleners en -instellingen, innovatie en digitalisering van de zorg en een sociaal statuut bij conventionering op het niveau van gelijkaardige zorgberoepen. Dit laatste regelen we ook voor de vroedvrouwen.

- We breiden de verplichting om een beroepsaansprakelijkheidsverzekering af te sluiten op eigen kosten uit naar andere beroepsgroepen waaronder de klinisch psychologen. We bestrijden het fenomeen waarbij zorgkundigen en verpleegkundigen zichzelf via een zelfstandig of interim contract opnieuw aanbieden bij hun werkgever via bijvoorbeeld een niet-afwervingsbeding. We bestrijden eveneens de oneigenlijk inzet van *project sourcing* in de zorg. We voeren gelijktijdig de defiscalisatie van de overuren in de zorg in.
- Samen met gynaecologen en vroedvrouwen maken we werk van een geïntegreerde en interdisciplinaire benadering van de perinatale zorg. We versterken daarbij de rol van de vroedvrouwen in de opvolging van de laag-risico zwangerschap en zorgen voor een leefbaar kader voor vroedvrouwen in de eerste lijn.
- De fusiewet voor apothekers wordt hervormd, waardoor het verplaatsen van een apotheek aan dezelfde voorwaarde moet voldoen als het openen van een nieuwe apotheek. We voorzien eveneens een wettelijk kader voor automaten aan een apotheek.
- Bestaande deontologische Ordes voor zorgverleners worden gemoderniseerd. De problemen (gebrek aan transparantie, zwakke positie van de patiënt) worden daarbij grondig aangepakt. Voor tandartsen onderzoeken we of er een integratie mogelijk en opportuun is in de hervormde Orde der Artsen.
- De Federale Toezichtscommissie wordt geëvalueerd en waar nodig versterkt. Bijkomende afspraken met de deelstaten zijn vereist om bevoegdheids- en rolconflicten te vermijden.
- De apotheker krijgt een duidelijke rol in de tijdige detectie van aandoeningen zoals diabetes, huidkanker of cardiovasculaire aandoeningen, en in het verbeteren van therapietrouw. De tijdelijke bevoegdheid van apothekers voor vaccinatie tegen griep wordt bestendigd. Er wordt ook onderzocht of de inzet van apothekers voor andere vaccins kan bijdragen aan de volksgezondheid
- Patiënten krijgen voor lichte en matige stoornissen directe toegang tot de kinesitherapeut, zonder verplichte doorverwijzing door de huisarts. Wel moet er overleg zijn tussen kinesitherapeut en huisarts. Voor complexe aandoeningen blijft de doorverwijzingsplicht gelden
- We herbekijken de stagevereisten voor de erkenning van de Medisch Laboratoriumtechnologen. De huidige verdeling van de stage-uren over drie verschillende disciplines is niet meer afgestemd op de huidige staat van de medische wetenschap en mogelijkheid van implementatie bij eventuele stageplaatsen. We bekijken daarom hoe we meer flexibiliteit kunnen inbouwen in de stagevereisten om de kwaliteit van het beroep verder op te krikken.

MENTALE WEERBAARHEID EN VEERKRACHT

GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG

- Ook voor de geestelijke gezondheidszorg worden de beschreven methodiek van interfederale gezondheidsdoelstellingen en door de commissie gezondheidszorgdoelstellingen ontwikkelde federale gezondheidszorgdoelstellingen gevolgd om de inspanningen langs federale zijde te organiseren. De mentale weerbaarheid en veerkracht van onze bevolking verhogen, sneller detecteren van en interveniëren bij problemen en geïntegreerde zorg voor ernstige en complexe psychische en psychiatrische aandoeningen zijn belangrijke uitdagingen voor de komende jaren. Psychische problemen hebben vaak ook gevolgen niet enkel voor de persoon zelf maar evenzeer voor de omgeving en de brede samenleving. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het groot aandeel van de arbeidsongeschiktheden die veroorzaakt worden door mentale problemen zoals burn-out, schooluitval bij jongeren en de stijging van geïnterneerden en de gedwongen opnames. Daarom zullen we samen met de Gemeenschappen de handen in elkaar moeten slaan om tot een geïntegreerd zorgbeleid te komen die we samen met de netwerken GGZ uitrollen. Het interfederale plan neemt ook initiatieven die noodzakelijk zijn in verslavingszorg en forensische zorg. Elke Gemeenschap heeft zijn eigen noden en aandachtspunten. Het is daarom in deze aangewezen om vanuit een interfederale aanpak te werken met een beleid dat rekening houdt met de specifieke noden van elke deelstaat.
- Ondanks de huidige versnipperde bevoegdheden, moet het voor iedereen, zowel de burger als de hulpverlener duidelijk zijn met welke zorgvraag men waar terecht kan. Burgers met een concrete zorgvraag moeten naar de

correcte hulpverlening kunnen stappen of verwezen worden, zonder dat ze eerst allerlei overbodige tussenstappen moeten doorlopen. Voor complexe zorgvragen is een geïntegreerde aanpak nodig met samenwerking tussen meerdere voorzieningen.

- De netwerken GGZ moeten duidelijk communiceren over het beschikbare zorgaanbod en de toegang ertoe. Ze zijn verantwoordelijk voor de organisatie van integrale en continue zorg vanuit het volksgezondheidsperspectief (public mental health), door middel van contracten waarin de wederzijdse verantwoordelijkheden met zorgverleners en instellingen zijn vastgelegd. Ze zetten in op gebruikersparticipatie, casemanagement, zorgcoördinatie en maatschappelijke inbedding.
- Mentale weerbaarheid vergt niet alleen een samenlevingsbrede aanpak, maar ook een specifieke aanpak voor moeilijk te bereiken doelgroepen. Hierbij is het in kaart brengen van de concrete zorgnood van belang. De taboes omtrent mentale problemen moeten doorbroken worden bij de burger en zijn omgeving met als doel dit onderwerp bespreekbaar te maken en zelfzorg te ondersteunen. Als je erover kan praten met je omgeving helpt je dat al een hele stap verder. Professionele zorg- en hulpverleners kunnen dit ondersteunen via gemeenschapsgerichte interventies op vindplaatsen en detecteren wanneer zorg nodig is. Maar we moeten er wel ook over waken dat we niet iedere vorm van mentaal onbehagen problematiseren, medicaliseren en therapeutiseren.
- Fysieke en mentale gezondheidszorg, maar ook welzijnszorg kunnen niet losgekoppeld worden van elkaar. Er dient meer samengewerkt te worden tussen verschillende beroepsbeoefenaars en voorzieningen. De integratie van GGZ in huizen van het kind, OCMW's, lokale dienstencentra, huisartsen, ... wordt via de ELP-conventie verder uitgerold. In algemene ziekenhuizen zetten we in op een betere screening van psychiatrische stoornissen via samenwerking met psychiatrische ziekenhuizen en mobiele teams. Samenwerking tussen de sociale, somatische en psychiatrische zorgverleners zowel in als buiten het ziekenhuis is cruciaal. Via de ontwikkeling van *Care sets* in en rond GGZ wordt correcte informatiedoorstroming en datadeling voorzien.
- Net zoals alles in de somatische gezondheidszorg dient er ook in de geestelijke gezondheidszorg ingezet te worden op 'evidence based medicine'. We werken samen met het KCE richtlijnen voor voorschrijven uit, zowel voor geneesmiddelen als voor de gepaste therapie of andere acties (social prescribing). Het gebruik en de afbouw van psychofarmaca moet altijd gepaard gaan met begeleiding.
- De ambulante setting moet maximaal gebruikt worden voor iedereen wiens problematiek dat toelaat. Op die manier blijft de residentiële zorg maximaal vrij voor degene die er echt nood aan hebben en niet op een andere manier geholpen kunnen worden. Het aanbod van eerstelijns psychologische zorg via de RIZIV-conventie, waarbij GGZ-netwerken via een vast jaarlijks budget klinisch psychologen en orthopedagogen inzetten wordt verder uitgebreid om het aanbod beter af te stemmen op de nood en doorverwijzing mogelijk te maken naar het ambulante tweedelijnsaanbod binnen de federale sectoren (ambulante psychiaters en ziekenhuizen) en binnen de actoren van de deelstaten. Hierbij wordt de komende legislatuur samen met de deelstaten geïnvesteerd in kwaliteitsopvolging, transparante toewijzing van middelen op basis van zorgnoden en een evaluatie van het doelmatig gebruik van alle ambulante middelen, met inbegrip van de ELP. Overeenkomstig de afspraken voorzien in het protocolakkoord van 2/12/2020 is dit aanbod van de ELP-conventie complementair aan het ambulante aanbod van de deelstaten. Dit betekent dat, gezien de grote noden, elke overheid binnen zijn bevoegdheden zijn deel van de psychische zorgprofessionals dient te mobiliseren om diagnostische en therapeutische zorg op te nemen.
- De rol van de psychiater wordt versterkt zowel binnen de netwerken als ambulant voor chronische en complexe als acute zorgnoden, waarbij hij/zij een actieve rol speelt in de multidisciplinaire zorgtrajecten.
- Voor acute noodsituaties die een crisis- of spoedinterventie vereisen wordt nauw samengewerkt met onder meer het crisis- en urgentie aanbod in de netwerken GGZ (die terzake over crisisbedden en mobiele teams beschikken), het crisisaanbod in welzijn- en verslavingszorg, de politie, de spoedgevallendiensten, de huisartsen en huisartsenwachtposten en de ambulante psychiatrische praktijken.

- We maken de financiering structureel en voorzien een programmatie voor High & Intensive Care diensten en mobiele crisis en urgentieteamen. De wetenschappelijke ondersteuning in het kader van HIC wordt verdergezet en uitgebreid naar de mobiele teams zodat ze zich kunnen focussen op reële en wetenschappelijk omschreven en psychiatrische noodsituaties zoals psychose en suïcide.
- We hebben bijzondere aandacht voor de kwetsbare groep van patiënten met een ernstige psychiatrische aandoening (EPA), onder meer door hen extra ondersteuning te bieden bij de toegang tot (somatische en geestelijke) gezondheidszorg. Zo zal het RIZIV de toepassingsvoorwaarden voor het forfait chronisch zieken evalueren en aanpassen zodat ook EPA-patiënten beter beschermd worden.
- Naast de bestaande erkende zorgberoepen (psychiaters, klinisch psychologen en klinisch orthopedagogen) kunnen ook andere beroepen een belangrijke rol spelen in de geestelijke gezondheidszorg. We onderzoeken daarom de erkenning van ondersteunende beroepen in de geestelijke gezondheidszorg, om op die manier het aantal professionals op het werkveld uit te breiden. In dat kader wordt ook de huidige regeling en erkenning van de psychotherapie en psychiatrisch verpleegkundigen herbekeken. Ook het inzetten van ervaringswerkers kan in een ondersteunende functie bij preventie en zorg aan bod komen. Door hun eigen ervaring kunnen zij lotgenoten en familie helpen doorheen hun eigen proces.
- De organisatie van stages voor studenten klinische psychologie en klinische orthopedagogiek zal opnieuw worden bekeken, gezien de moeilijkheden die worden ondervonden bij het vinden van voldoende stageplaatsen en begeleiders. Er zal een oplossing gezocht worden om deze beroepsbeoefenaars voldoende ondersteuning te bieden bij het begin van hun loopbaan om een kwaliteitsvolle zorg te garanderen voor de patiënten die een beroep op hen doen.
- We verzekeren de toegang tot de opleiding psychotherapie voor andere masters in de gezondheidszorg.

OUDEREN

- Er wordt prioritair werk gemaakt van geïntegreerde zorg voor ouderen met geestelijke gezondheidsproblemen, onder meer voor mensen met (jong)dementie.
- Als onderdeel van een interfederale aanpak is het ook belangrijk om de diagnose van depressie bij ouderen te verbeteren, om niet-medicamenteuze behandelingen te overwegen en om in het geval van behandeling met medicatie waakzaam te zijn voor overmedicatie, evenals om de hervorming van geestelijke gezondheidsnetwerken voort te zetten door het aspect “ouderen” te ontwikkelen.

JONGEREN

- De meeste mentale problemen ontstaan voor het 25ste levensjaar. De Covid-periode heeft daar geen goed aan gedaan. Het is dus uitermate belangrijk om prioritair in te zetten op de mentale gezondheid van de jeugd en op de versterking en ondersteuning van de ouders.
- We behouden de volledige terugbetaling voor kinderen en jongeren tot 23 jaar van eerstelijnspsychologische zorg om deze zorg zo toegankelijk mogelijk te maken voor deze doelgroep en versterken de samenwerking met vindplaatsen voor kinderen en jongeren.
- Continuïteit van zorg moet steeds worden gewaarborgd. Jongeren die 15 jaar worden, mogen niet automatisch en zonder begeleiding worden doorverwezen naar het volwassenenzorgsysteem. Om de continuïteit en samenwerking met volwassenpsychiatrie mogelijk te maken, breiden we de programmatie en financiering van de kinderpsychiatrische diensten van 0 tot 14 jaar uit tot 17 jaar (inclusief zorgtransmissie)..
- De AYA-conventie wordt verder uitgerold zodat jonge en jongvolwassen kankerpatiënten ook in andere ziekenhuizen en de eerstelijnszorg de noodzakelijke leeftijdsspecifieke psychosociale en medische ondersteuning krijgen, daar waar zij hun behandeling of opvolging krijgen. De eerste conventieperiode zal een geharmoniseerd AYA-zorgbeleid tot stand brengen.

- Voor gezinnen met jongeren en jongvolwassenen met ernstige psychiatrische aandoeningen, die al dan niet in aanraking komen met justitie, moet gezien hun enorme kwetsbaarheid geïnvesteerd worden in een aanpak die zorgcontinuïteit garandeert met een vlotte schakeling naar de gepaste zorg en ondersteuning doorheen hun traject.
- We voorzien voldoende (semi-)residentiële kinderpsychiatrie waaronder ook voor minderjarige delinquenten met een zware psychiatrische problematiek. Dit vereist ook een intensieve integratie van psychiatrische en psychologische zorg met somatische zorg, welzijnszorg en maatschappelijke integratie, doorheen de tijd en alle plaatsen waar deze jongeren worden verzorgd (thuis, opvangdiensten, ziekenhuizen, ...). Heel wat diensten worden hierbij betrokken; er is niet alleen een interfederale samenwerking op niveau van de zorg nodig, maar een nog globalere aanpak die ook andere beleidsdomeinen mobiliseert.
- We breiden de gespecialiseerde zorgtrajecten verder uit naar andere kwetsbare doelgroepen, waaronder minderjarige delinquenten met een zware psychiatrische problematiek.
- We evalueren het zorgtraject voor kinderen en jongeren met eetstoornissen en breiden het uit naar patiënten boven de 23 jaar. Complementair aan dit ambulante aanbod worden de geplande referentiecentra eetstoornissen geoperationaliseerd. Gezien de grote nood aan behandeling van jongeren met een eetstoornis worden ook de kinderpsychiaters, die vaak interdisciplinair met andere zelfstandige zorgverstrekkers in samenwerkingsverband samenwerken, ingezet in de strijd tegen eetstoornissen.

VERSLAVINGSZORG

- Verslavingen bestaan in alle vormen en de verslavingsgevoeligheid is afhankelijk van persoon tot persoon. Bij verslavingen wordt er veelal enkel gekeken naar drugs, tabak en alcohol, maar ook onder andere vapes, smartphone, medicatie, gamen en gokken brengen problemen met zich mee. Alle vormen van verslaving hebben ook impact op de omgeving van de personen: zowel kinderen, familie als werk. Via aanklampend beleid laten we deze mensen niet los en hebben we aandacht voor zowel fysieke als mentale aspecten. Verslavingszorg moet voldoende op maat zijn voor iedereen en in het bijzonder voor kwetsbare groepen zoals zwangere vrouwen, jonge polydruggebruikers en gedetineerden.
- De recente wijziging van de wet ter bescherming van personen met een psychiatrische aandoening laat toe om verslaafde zwangere vrouwen gedwongen te laten opnemen in de verslavingszorg. Deze nieuwe mogelijkheid wordt consequent in de praktijk gebracht en gesteund.
- We onderzoeken of de erkenning van de specialisatie tot verslavingsarts een meerwaarde kan betekenen in de behandeling van verslavingen.
- Drugs zijn altijd schadelijk en dat moet ook zo gecommuniceerd worden. Druggebruik mag nooit worden genormaliseerd. De Regering neemt geen initiatief tot legalisering van drugs. Inzake druggebruik focussen we op het voorkomen van middelengebruik, het begeleiden van gebruikers om te stoppen en de schade van middelengebruik te beperken (met medische begeleiding) in samenspraak met de deelstaten. Samen met het College van Procureurs-Generaals trachten we zoveel mogelijk gebruikers naar hulpverlening toe te leiden op het niveau van het parket, met andere woorden voor gebruikers vervolgd worden. Dit zonder afbreuk te doen aan bestaande strafrechtelijke bepalingen. Het moet onze ambitie zijn om zo snel mogelijk in te grijpen waar nodig om erger te voorkomen en druggebruikers van hun verslaving af te helpen. Op federaal niveau versterken we de verslavingszorg binnen de reguliere zorg, bijvoorbeeld bij de huisarts. We zetten eveneens extra in op zorg voor mentale en druggerelateerde problematiek bij jongeren en kinderen via mobiele teams.
- Samen met de deelstaten brengen we de effecten van overmatig schermgebruik en sociale media op jongeren in kaart en zetten met inachtneming van de deelstaatbevoegdheden daarrond een beleid op om de gezondheidsimpact zo goed mogelijk te beperken.

VOLDOENDE EN BETAALBARE GENEESMIDDELEN EN MEDISCHE HULPMIDDELEN.

- Geneesmiddeltekorten moeten op Europees en Belgisch niveau aangepakt worden, onder meer met de Critical Medicines Alliance & Act. De regering zet in op samenwerkingen op Europees en multilateraal niveau teneinde gezamenlijke onderhandelingen en aankopen van moeilijk toegankelijke geneesmiddelen te faciliteren. Ook met betrekking tot prijszetting en terugbetalingen, wat een competentie van de lidstaten blijft, kan dialoog met andere Europese lidstaten en Europese samenwerking een meerwaarde zijn.
- We besteden voldoende aandacht aan de aantrekkelijkheid om generische medicatie en biosimilars op de Belgische markt te blijven voorzien door middel van een voldoende flexibel financieel kader en incentives om de markt te stimuleren.
- Op het Belgisch niveau: Om bevoorradingszekerheid te kunnen garanderen wordt er ingezet op transparantie, een evaluatie van de mechanismen van prijsbepaling, een afdwingbaardere openbare dienstverplichting van verschillende actoren en een lijst van kritische geneesmiddelen.
- We voeren de Roadmap geneesmiddelen uit, en zorgen voor een doelgerichte, transparante en efficiënte terugbetalingsprocedure, die het mogelijk maakt om alle ingediende aanvragen te behandelen op gepaste, snelle manier die afgestemd is op het soort aanvraag en gebaseerd is op wetenschappelijk en gezondheidseconomisch bewijs. Hiertoe zetten we in op een gestandaardiseerde benadering binnen de CTG met voldoende gespecialiseerde farmaceutische en gezondheidseconomische expertise waarbij het kosteneffectiviteitsmodel op een eenduidige manier wordt beoordeeld volgens de laatste KCE-richtlijnen.
- Burgers moeten sneller toegang krijgen tot nieuwe innovatieve medicatie, hulpmiddelen of behandelingen. De Roadmap Geneesmiddelen heeft daartoe al belangrijke stappen gezet. De regering zal blijven inzetten op ambitieus beleid om toegang en snelheid tot toegang tot innovatieve geneesmiddelen te verbeteren, onder meer door de Roadmap vorm te geven in dialoog met alle betrokken stakeholders. De nieuwe procedure voor vroege en snelle toegang zal gemonitord en geëvalueerd worden tegen eind 2027 en zo nodig bijgestuurd om een snelle toegang voor de patiënt tot veelbelovende geneesmiddelen te versnellen, zonder risico op een ontsporend budget.
- Een nieuw farmaceutisch meerjarenkader voorziet een duidelijk en voorspelbaar budgettair kader met een duurzame groei voor innovatieve geneesmiddelen en behandelingen. De doelstellingen van dit meerjarenplan moeten ook zijn om de geneesmiddeltekorten te bestrijden, de betrokken spelers meer verantwoordelijk te maken en na te denken over vertrouwelijke contracten, die de uitzondering moeten blijven, ... De bevoegde minister(s) en de farmaceutische industrie behouden de structurele dialoog over het geneesmiddelenbeleid voor een snelle, brede en duurzame toegang tot innovatie.
- De regering zet in op samenwerkingen op Europees en multilateraal niveau teneinde gezamenlijke onderhandelingen en aankopen van moeilijk toegankelijke medicatie te faciliteren. Ons land implementeert de Europese wetgeving -zoals de EU HTA Regulation- met als doel de toegang en snelheid voor de patiënt tot de nieuwste behandelingen te verbeteren en de huidige processen zonder duplicatie te versnellen. De strijd tegen antimicrobiële resistentie is voor deze regering prioritair. Om nieuwe antibiotica te ontwikkelen zal de regering Europese initiatieven hiertoe ondersteunen.
- We zetten maximaal in op rationeel geneesmiddelengebruik. Deze regering zal bijvoorbeeld producenten aanmoedigen om ook niet-terugbetaalde medicijnen in kleine verpakkingen aan te bieden. Ze zal ook streven naar een aflevering per behandelingstermijn voor antibiotica, benzodiazepines en opioïden.
- De werking van het FAGG wordt geëvalueerd en hervormd zodat deze instelling sterker kan inzetten op openbare dienstverlening samen met alle stakeholders op het terrein. De werking van het FAGG dient verzekerd te worden binnen een afgelijnd budgettair kader.
- Om therapietrouw te bevorderen en onnodige verplaatsingen naar het ziekenhuis te vermijden wordt, in het kader van een globaal plan van aanpak tussen het RIZIV, het FAGG en de officina- en ziekenhuisapotheker, onderzocht of en hoe de officina-apotheker, in afstemming met de ziekenhuisapotheken en de voorschrijvers, een rol kan spelen in het afleveren van geneesmiddelen die vandaag voorbehouden zijn voor de ziekenhuisapotheek. We gaan daarbij uit van het principe: door de officina-apotheek wanneer het kan en door de ziekenhuisapotheek waar het moet.

- De regering zal opnieuw een “Biopharma R&D overlegplatform” organiseren samen met vertegenwoordigers van de Gewesten en met de vertegenwoordigers van de farmaceutische sector, van de belangrijkste farmaceutische investeerders (HST) en de biotech- en lifescience industrie.
- Europa en dus ook België als koploper verliezen terrein in klinisch onderzoek, met name rond ATMPs. Om de attractiviteit voor klinisch onderzoek te behouden, heeft België nood aan een vooruitstrevende, flexibele en faciliterende regelgeving, een sterke en efficiënte samenwerking tussen de betrokken organen, met name de CT-college, ethische commissies en onderzoekers, alsook een ambitieus taskforce binnen het FAGG dat over voldoende middelen en vaardig personeel beschikt. De ontwikkeling van een nationaal Clinical Trial Netwerk wordt aangemoedigd.
- Het landschap van de ethische comités wordt geëvalueerd om de efficiëntie te verhogen, zonder daarbij de onafhankelijkheid van deze comités in vraag te stellen.
- Zonder bescherming van innovatieve ideeën zullen er geen nieuwe technologieën ontwikkeld worden. Daarom staat ons land voor een zeer sterk IP-beleid dat de nodige stimulansen voor ontwikkelaars biedt, maar evenwel oog heeft voor maatschappelijke belangen. Deze visie wordt verdedigd in de debatten omtrent de Regulatory Data Protection (RDP), de Market Protection, de Supplementary Protection Certificate (SPC), het octrooi op de molecule en het uitzonderingsregime voor de weesgeneesmiddelen.

TECHNOLOGISCHE VOORUITGANG

- Technologie in de zorg kan een meerwaarde betekenen voor zowel de patiënt als de zorgverlener. Het is daarbij belangrijk dat het moet gezien worden als een aanvulling op de fysieke zorg, binnen een bestaande zorgrelatie en dat het nooit het fysieke patiëntencontact kan vervangen.
- De patiënt krijgt meer regie over zijn eigen zorg, waarbij (verre) verplaatsingen naar een arts of ziekenhuis kunnen worden beperkt. Via technologische ontwikkelingen kunnen bijvoorbeeld chronisch zieken beter worden opgevolgd, zodat ze minder vaak naar het ziekenhuis moeten, maar zodat er tegelijk ook tijdig ingegrepen kan worden als het fout dreigt te gaan. Deze programma's kunnen opgezet worden als de zorgverlener en de patiënt vinden dat ze een toegevoegde waarde hebben voor de zorg.
- We helpen burgers daarbij in de ontwikkeling van hun digitale vaardigheden en denken ook aan psychosociale begeleiding om te leren omgaan met de grote toestroom aan gezondheidsdata. Via digitalisering versterken we daghospitalisatie en thuishospitalisatie/thuiszorg.
- Digitale gezondheidsapplicaties en technologie moeten zorgverleners ontlasten, de kwaliteit van de zorg verbeteren door beter en kwalitatiever te registreren en kunnen het voor de patiënt makkelijker maken om zijn gezondheid op te volgen. Registratie moet logisch en nuttig zijn waarbij het gebruiksgemak voor de zorgverlener ook in ogenschouw moet worden genomen.
- Ontwikkelaars van digitale zorgtoepassingen moeten ruimte krijgen voor hun innovatieve ideeën en een duidelijk aanspreekpunt krijgen bij de overheid. Een heldere tijdslijn moet hen zicht geven op mogelijke implementatiekansen, bij voorkeur in het kader van een zorgtraject. Een procedure voor een tijdelijke terugbetaling wordt onderzocht. Van zodra er voldoende data zijn verzameld en de klinische meerwaarde is bewezen, kan dan de toepassing opgenomen worden in een permanente vergoeding. Hiervoor dient de huidige validatiepiramide voor gezondheidsapplicaties geoptimaliseerd te worden.
- We onderzoeken of er naast de Europese regelgeving bijkomende nationale regelgevende kaders nodig zijn voor AI-ontwikkelingen in de gezondheidszorg, waarbij er ruimte is voor experimenten en innovatie, maar waarbij de zorgkwaliteit en het medisch geheim ook worden beschermd en waarbij de diagnostische en therapeutische vrijheid van de zorgverlener worden gegarandeerd. We werken hiervoor een gezamenlijke data- en AI-strategie voor volksgezondheid uit en hebben daarbij altijd oog voor cyberveiligheid.

SNELLERE DIAGNOSE EN BEHANDELING ZORGEN VOOR EEN BETERE VOLKSGEZONDHEID

- We verbeteren de gezondheidsgeletterdheid van de bevolking. Onze burgers moeten optimaal geïnformeerd zijn over gezondheid en welzijn en ze moeten snel en eenvoudig betrouwbare informatie kunnen opzoeken indien gewenst. Op die manier kan elke burger bewustere keuzes maken op het vlak van gezondheid en gezonder leven. De websites van de overheid moeten vlot vindbaar, goed toegankelijk en helder zijn en moeten getoetst worden aan deze principes. Ook de ziekenfondsen moeten hun rol op dat vlak nog meer opnemen.
- Het huidige terugbetalingssysteem voorziet vaak pas in tegemoetkomingen voor patiënten die al kampen met bepaalde aandoeningen. Binnen de bevoegdheden van de federale overheid moet het terugbetalingsbeleid meer focussen op vroege interventies voor degenen die risico lopen op deze aandoeningen. Het sneller inzetten van bepaalde zorgverleners, is voordelig voor onze gezondheid en bespaart kosten voor de maatschappij.
- Samen met de deelstaten stellen we nieuwe actieplannen op om ziektes tijdig op te sporen en te behandelen, waarbij we een comprehensieve aanpak hanteren waarbij ieder zijn bevoegdheid ten volle opneemt om gezamenlijke gezondheidsdoelstellingen te behalen. Er moet o.a een nieuw kankerplan komen, alsook een plan voor cardiovasculaire aandoeningen en een plan voor neurodegeneratieve ziekten. Daarbij wordt het principe van population management maximaal toegepast.
- We werken nauw samen met relevante stichtingen en liga's om expertise en ervaringen vanuit het werkveld te integreren, waardoor onze actieplannen sterker aansluiten bij de noden van patiënten en de gezondheidsdoelstellingen breder gedragen worden
- De federale overheid zal binnen zijn bevoegdheden vroegdetectie en doelgroepgerichte vaccinatie promoten als hefboven om ziektes terug te dringen.
- Deze legislatuur werken we verder aan het plan Zeldzame ziekten. We zorgen daarbij voor:
  - een snelle diagnose en doorverwijzing naar erkende wetenschappelijk onderbouwde expertise
  - het verzekeren van een goed gecoördineerde multidisciplinaire zorg afgestemd op de specifieke behoeften van de patiënten en hun families, met ondersteuning door casemanagement in complexe zorgsituaties.
  - sterk vereenvoudigde administratieve regelingen en vlotte toegang tot geneesmiddelen, behandelingen en hulpmiddelen die een antwoord bieden op zeer specifieke noden
  - behoud van goede toegang tot klinische studies in ons land
  - performante registratie en opvolging van gegevens
  - speciale aandacht in de zorg voor de overgang van kind naar volwassene.
- De palliatieve zorg blijft een belangrijke taak. We werken een hervorming van het palliatieve statuut uit op basis van de studies van het KCE en de voorbereiding van het RIZIV hieromtrent. We ontwikkelen een strategie om betere ondersteuning te bieden aan het levenseinde en verhogen de financiering en capaciteit voor palliatieve zorg, met vroegere integratie in het zorgpad en betere coördinatie tussen de verschillende zorgverleners. Advanced care planning (ACP) wordt geëvalueerd en waar nodig versterkt. Het palliatief statuut en het palliatief forfait dienen te worden versterkt en meer afgestemd op de realiteit van de patiënt. Ook de nomenclatuur en modaliteiten van de thuisverpleegkundige zorg krijgen hierbij extra aandacht.
- Samen met de deelstaten bekijken we hoe we PrEP toegankelijker kunnen maken voor kwetsbare groepen en rollen verder het HIV-plan uit. We bekijken daarbij bijvoorbeeld om naast de expertisecentra ook een voorschrijffrol voor het eerste voorschrift te geven aan de huisarts.
- We voeren een verplichte onmiddellijke SOA-screening in voor verdachten van seksuele misdrijven. Op die manier kan er snel vastgesteld worden of het slachtoffer risico loopt op besmetting en kan men wanneer het noodzakelijk blijkt een behandeling opstarten om bijvoorbeeld een HIV-besmetting te voorkomen.

- Om tot een snellere detectie van bepaalde ziektes of aandoeningen te komen, zouden testen voor vroegdetectie toegankelijker moeten zijn voor meerdere zorgberoepen na overleg met de betrokken partijen.
- Deze Regering besteedt aandacht aan verschillen in ziektesymptomen, preventie en behandeling tussen mannen en vrouwen. Ook binnen het wetenschappelijk onderzoek, bij klinische studies en de commercialisering van geneesmiddelen dient er meer aandacht te gaan hiernaar. Ook ziektes die uitsluitend bij vrouwen voorkomen verdienen meer aandacht. Deze Regering werkt in het bijzonder een actieplan uit voor endometriose dat in de loop van 2025 geïmplementeerd kan worden.
- We belasten het KCE met een onderzoek naar het gebruik van hormoonremmers bij jongeren in het kader van genderdysforie, op basis van wetenschappelijke evidentie. Na een brede evaluatie van deze zorgprogramma's en in functie van vastgestelde noden versterken we de transgenderzorg.
- Het KCE evalueert het zorgtraject rond long COVID en andere postinfectieuze syndromen. Op basis van deze evaluatie wordt het zorgtraject desgevallend bijgestuurd.

GEZOND LEVEN

- Om gezond te kunnen leven moeten de burgers goed geïnformeerd zijn en moet een gezonde keuze ook gepromoot worden. In lijn met de gezondheidsdoelstellingen en het principe "Voorkomen is beter dan genezen" zetten we in op maatregelen die bijdragen tot een gezond leven voor iedereen. Deze liggen niet alleen binnen het domein volksgezondheid, maar vergen ook inspanningen in andere domeinen (Health-in-all-policies).
- Geïntegreerde zorg draagt bij aan de kwaliteit van zorg. Het hokjesdenken in de zorg gaat daarmee op de schop en de zorgvrager wordt radicaal centraal gezet.
- We rollen de engagementen die genomen zijn in het kader van het Interfederale Plan Geïntegreerde Zorg onverkort uit. We voeren het goedgekeurde 'Programma perinatale zorg en eerste 1000 dagen' uit. Bij de uitvoering en toekomstige overeenkomsten zal rekening worden gehouden met de specifieke kenmerken van de verschillende betrokken overheidsniveaus, waaronder preventie.
- We werken programma's voor kwetsbare personen en kinderen met obesitas uit, cf. principiële engagementen die al genomen zijn. Aan de leidende ambtenaren van de gezondheidsadministraties van de federale overheid en de deelstaten vragen we om een haalbaar praktisch bestuursmodel voor nieuwe stappen in deze richting met elkaar af te spreken en op punt te stellen, te valideren in de IMC Volksgezondheid voor het eerste trimester van 2025. Deze strategie van mogelijks samenwerking op maat en integratie van programma's, en wat daartoe nodig is qua gegevensdeling en inbedding in lokale samenwerkingsverbanden en netwerken, wordt verankerd in samenwerkingsakkoorden, voortbouwend op ontwerpen die reeds in de pijplijn zitten.
- De stand van zaken rond de werking en de uitrol van de huidige projecten rond geïntegreerde zorg wordt bij het begin van de legislatuur opgemaakt. Er wordt daarbij gekeken naar de haalbaarheid en werkbaarheid voor de verschillende administraties.
- We voeren de interfederale plannen rond tabak en rond alcohol uit. We evalueren daarbij de effecten op het terrein en sturen bij waar nodig en maken de regels voldoende juridisch robuust. We zullen er ook voor zorgen dat de naleving van deze maatregelen regelmatig wordt gecontroleerd.
- Kinderen horen op te groeien in een rookvrije omgeving. Zo verkleint ook de kans dat ze op latere leeftijd zelf beginnen roken. Willen we de droom van een "rookvrije generatie" in 2040 verwezenlijken, zullen we samen met de Gemeenschappen de handen verder in elkaar moeten slaan voor een krachtig antibakksbeleid. De federale overheid zet daarbij prioritair in op de volgende acties:
  - Rookkamers in de publiek toegankelijke instellingen worden verboden.
  - Rookstopmiddelen zoals nicotinevervangende therapie moeten toegankelijker worden via de ziekteverzekering.
  - We zetten meer in op rookstopbegeleiding in ziekenhuizen en ambulante praktijken zoals bij de apotheek.
  - We breiden het rookverbod uit naar terrassen.
  - In uitvoering van het bestaande tabaksplan, wordt verder werk gemaakt van het rookverbod op jeugdkampen.

- Problematisch vandaag is de hype van het vaperen bij de jeugd. Het is aangetoond dat vaperen kan aanzetten tot roken, hoewel het vooral als een rookstopmiddel in de markt wordt gezet; bovendien zijn er zeer ernstige aanwijzingen dat het schadelijk is voor de gezondheid. Daar mogen we de ogen niet voor sluiten, anders dreigt “generatie rookvrij” verloren te gaan. De aantrekkelijkheid van e-sigaretten moet verminderd worden door het aanbod van smaakjes sterk te beperken. Het verbod op marketing gericht op jongeren moet correct gehandhaafd worden.
- Iedereen is het erover eens dat overmatig alcoholgebruik schadelijk is voor de gezondheid en maatschappelijke problemen met zich meebrengt. Er moeten voldoende en laagdrempelige behandelingsmogelijkheden zijn om van een alcoholverslaving af te geraken. Het zorgtraject alcohol dat nu vooral toegespitst is op jongeren die met een alcoholintoxicatie op spoed belanden dient uitgebreid te worden naar alle leeftijdsgroepen.
- De regering neemt de volgende maatregelen in het kader van alcohol:
  - De huidige gezondheidsboodschap ‘alcoholmisbruik schaadt de gezondheid’ wordt vervangen door ‘alcohol schaadt de gezondheid’.
  - Op het Europees niveau pleiten we voor de opheffing van de uitzondering dat op alcoholische producten geen ingrediënten vermeld moeten worden. Deze mogen aangeboden worden via een QR-code.

ZORGLANDSCHAP

- Ziekenhuizen moeten de ruimte blijven krijgen om te ondernemen en zich te onderscheiden. We passen voor eenheidsworst. Ziekenhuizen die samenwerken mogen hiervan geen nadeel ondervinden op het vlak van hun financiering. Rapportering over de kwaliteit van zorg moedigen we sterk aan, net als benchmarking.
- Extramurale praktijken kunnen een plaats hebben in het zorglandschap als aanvulling op de ziekenhuizen. Samenwerking met ziekenhuizen ten minste voor wachtdiensten is noodzakelijk. We moedigen een samenwerking aan met ziekenhuizen in dit opzicht. We hebben aandacht voor de rol die extramurale zorg kan spelen in het verstrekken van betaalbare, toegankelijke en kwaliteitsvolle zorg. Dit mag echter in geen enkel geval leiden tot een zorg aan twee snelheden. We onderwerpen deze praktijken tevens aan gelijkaardige kwaliteits- en veiligheidsnormen zoals de ziekenhuizen en voeren een verplichting in voor extramurale praktijken om zich te registreren in het medisch kadaster. We waken er daarbij over dat de werking van en de wachtdiensten in de ziekenhuizen niet onder druk komen te staan.
- We werken alle drempels weg zodat instellingen die onder de federale en onder gemeenschapsbevoegdheid vallen, optimaal kunnen samenwerken, met respect voor de bevoegdheidsverdeling. We denken daarbij bijvoorbeeld aan het gedeeld gebruik van een ziekenhuisapotheek of gedeelde inzet van artsen tussen een algemeen of universitair ziekenhuis en een gespecialiseerd revalidatieziekenhuis.
- We stimuleren groepsaankopen in bijvoorbeeld de aankoop van apparatuur. Dit doen we in samenspraak met de relevante actoren.
- Jaarrekeningen van alle ziekenhuizen, moeten openbaar gepubliceerd worden op de website van de Nationale Bank.

GEGEVENSDELING VERBETEREN

- Burgers, professionals, organisaties en belanghebbenden moeten effectief en efficiënt kunnen samenwerken. Daarom bouwen we gegevensdeling verder uit in overeenstemming met de GDPR en compatibel met de Europese ruimte voor gezondheidsgegevens (EHDS) zodat naadloze en veilige uitwisseling van gegevens de basis vormt van gecoördineerde en geïntegreerde zorg. Door de patiënt toegang te geven tot zijn eigen data, kan hij nog meer aan het roer zitten van zijn eigen gezondheid.
- Zo versnipperd het zorglandschap is, zo versnipperd is de ontsluiting van de data. We zetten maximaal in op het hergebruik van data en het samenbrengen van informatiestromen. Burgers, professionals, organisaties en belanghebbenden moeten

effectief en efficiënt kunnen samenwerken. Daarom bouwen we gegevensdeling verder uit zodat naadloze en veilige uitwisseling van gegevens de basis vormt van gecoördineerde en geïntegreerde zorg. Het digitale ecosysteem waarbinnen zorggegevens worden geregistreerd en gedeeld moet kunnen steunen op een interfederale visie en beleidskader, gezien de concrete zorg voor burgers geregeld wordt door zowel federaal als gemeenschapsbeleid. De federale regering zal daartoe de bespreking met de gefedereerde entiteiten van het ontwerp van samenwerkingsakkoord betreffende het optimaal elektronisch uitwisselen en delen van informatie en gegevens tussen de actoren in de sociale en gezondheidssector, waarover de Raad van State en de gegevensbeschermingsautoriteiten reeds een advies hebben gegeven, voortzetten zodat het samenwerkingsakkoord kan worden afgesloten en bekrachtigd door alle parlementen en de interfederale governance van het eHealth platform en van het Gezondheids(zorg)gegevens Agentschap wordt ingesteld. Binnen dit interfederaal kader kunnen specifieke toepassingen en platformen ontwikkeld worden door de federale overheid en de gefedereerde entiteiten ter ondersteuning van hun beleid. Er wordt maximaal ingezet op efficiëntiewinsten, door het hergebruik van toepassingen en platformen, door in te zetten op basisdiensten bij het eHealth platform, de maximale integratie van dataplatformen en door te voorzien in een geïntegreerd portaal dat onder controle van de burgers de toegang tot en de digitale uitwisseling van de relevante gezondheidsgegevens verzekert. Het BIHR (Belgian Integrated Health Record) concept dient dan als basis voor hoe de digitalisering moet worden aangepakt en wat de te behalen resultaten moeten zijn.

- Het Belgisch Gezondheids(zorg) Gegevens Agentschap (HDA) wordt een interfederaal agentschap en faciliteert op een uniforme, betrouwbare en veilige manier het beschikbaar maken van gegevens voor hergebruik in lijn met de in de EHDS (European Health Data Space) geformuleerde doelstellingen zoals publiek belang en volksgezondheid, ondersteuning voor beleid en wetenschappelijk onderzoek, onderwijs, onderzoek naar nieuwe producten en therapieën, met duidelijke toegevoegde waarde voor de burger en met respect voor de belangen en de privacy van de patiënt. De HDA levert zelf geen data aan, maar faciliteert de toegang en draagt er zo toe bij dat dit gebeurt met respect voor alle regelgeving hieromtrent.
- De data van de ziekenfondsen bij het intermutualistisch agentschap worden op aanvraag toegankelijk gemaakt voor geautoriseerde overheids- en onderzoeksinstellingen om het beleid en wetenschappelijk onderzoek maximaal te voorzien van relevante informatie op het terrein. Dit gebeurt met respect voor de toepasselijke wetgeving op de bescherming van persoonlijke gegevens (anonimisering of pseudonisering).
- We evalueren en verbeteren deze legislatuur samen met de deelstaten en binnen het kader van de EHDS een uitgebreid gedeeld elektronische patiëntendossier uit. Alle zorgverleners met een therapeutische relatie met de patiënt dienen, met toestemming van de patiënt en de mogelijkheid tot opt-out, toegang te krijgen tot de gegevens die ze nodig hebben om hun taak naar behoren uit te voeren. Er dient dus evenzeer een integratie te gebeuren van medicatiegegevens en relevante informatie over mentale problematieken bij de patiënten. Financiële stimuli voor digitalisering worden gekoppeld aan een resultatenverbintenis op het vlak van volledigheid en kwaliteit van registratie.
- Daarnaast en daarbovenop moeten burgers hun gezondheidsdata kunnen 'doneren' aan de wetenschap met respect voor de GDPR, EHDS en de Data Governance Act net zoals bij orgaandonatie. Het gaat daarbij om informatie uit medische dossiers, genetische informatie, informatie over levensstijl en biologische stalen. Deze geanonimiseerde of gepseudonimiseerde data kunnen worden gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek en geven inzichten in gezondheidsvraagstukken. We onderzoeken of de burger extra bescherming nodig heeft in verband met de condities van de data donaties.

FINANCIERING

- We behouden het principe van de groeinorm binnen de federale gezondheidszorg om in te kunnen spelen op toekomstige noden binnen de sector.
- In afwachting van de effecten van de hervormingen, die verder beschreven worden, op de uitgaven van de gezondheidszorg maken we ruimte voor nieuwe investeringen binnen de hierboven omschreven groeinorm door: ambitieuze ingrepen gericht op meer doelmatige zorg uit te voeren. Doelmatige zorg wordt meteen op de agenda gezet door het activeren van responsabiliseringsmechanismen die in de wet principieel voorzien zijn voor sectoren die hun partiële begrotingsdoelstellingen overschrijden: sectoren die een niet gerechtvaardigde overschrijding kenden moeten maatregelen nemen waardoor het overeenkomstige bedrag in de toekomst structureel bespaard wordt.

- Meer doelmatigheid veronderstelt ook dat het opstellen van de begroting gezondheidszorg sterker gedreven wordt door prioritaire gezondheidsdoelen. Het begrotingsproces moet daarbij ook duidelijker worden. Wij wijzigen daarom het proces van de begrotingsopstelling in de wet op de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering.
- Basisdocumenten in het kader van de begrotingsopmaak, zoals de Technische Ramingen van juni en september, worden eerst besproken in de ministerraad. Op basis van deze bespreking, en van de werkzaamheden van de Commissie voor Gezondheidszorgdoelstellingen, formuleert de Regering een opdrachtenbrief, waarin duidelijk de beleidsprioriteiten vermeld zijn evenals het budgettaire kader en een heldere tijdslijn waarbinnen het Verzekeringscomité haar wettelijke opdracht tot het opstellen van een eerste voorstel tot begrotingsontwerp dient uit te voeren. Deze opdrachtenbrief wordt door de Minister van Sociale Zaken overgemaakt aan de AR en het VC. Het Verzekeringscomité legt daarop een voorstel voor aan de minister van Sociale Zaken en voor advies van het CBC en de Commissie voor Gezondheidszorgdoelstellingen. De Minister van Sociale Zaken legt op deze basis een begrotingsontwerp ter goedkeuring voor aan de regering. Het goedgekeurde voorstel wordt ter bekrachtiging voorgelegd aan de Algemene Raad. Een draagvlak bij de sociale partners is belangrijk, maar zonder unaniem akkoord van de regeringsleden in de Algemene Raad is hoe dan ook geen goedkeuring mogelijk. Indien er geen meerderheid is in de Algemene Raad, beslist de ministerraad.
- De begrotingsopmaak is gebaseerd op een groeinorm, maar vermeden moet worden dat de voorziene groeinorm louter dient om volumestijgingen op te vangen en/of volledig verdeeld wordt over de sectoren zonder rekening te houden met prioritaire gezondheidsdoelstellingen. De regering kan daarom voorstellen dat een bepaald percentage van het begrotingsobjectief gereserveerd wordt voor gezondheidszorgdoelstellingen, waarbij aan een of meerdere sectoren (in onderling overleg indien het om meerdere sectoren gaat) een opdracht wordt gegeven om budgettaire middelen daartoe aan te wenden. Deze doelstellingen focussen zich voornamelijk op de quintuple aim en op:
  - Het verhogen van de toegankelijkheid en de dekkingsgraad van de gezondheidszorg.
  - Het verbeteren van de efficiëntie en doeltreffendheid van de gezondheidszorgsystemen
  - Maatregelen om preventie en vroegtijdige opsporing te versterken binnen de bevoegdheid van de federale overheid.
  - ondersteuning van innovatieve praktijken en technieken
  - de digitale transitie in de gezondheidszorg, inclusief cyberveiligheid
  - Het bevorderen van de arbeidsomstandigheden van het zorgpersoneel.
- De opvolging van de begroting wordt ook versterkt op basis van een duidelijke responsabilisering. Bij elke vaststelling van niet verantwoorde overschrijding van de partiële doelstellingen (cf. permanente audit, technische ramingen, maandelijke evolutie uitgaven...) zullen besparings- en correctie maatregelen worden genomen om de naleving van het begrotingspad te waarborgen. Dit zal gebeuren door een strikte toepassing van de reeds bestaande wettelijke responsabiliseringsmechanismen. Deze worden waar nodig versterkt. Dit past ook binnen een meer globale strategie om het doelmatige gebruik van de middelen te bevorderen.
- Teneinde aanpassingen en hervormingen (nomenclatuur, conventies, etc.) sneller te kunnen doorvoeren en het overleg efficiënter te maken, worden de huidige in de RIZIV-wet vastgelegde procedure rond de werking van de technische raden en akkoorden- en overeenkomstencommissies doorgelicht en zo nodig aangepast en gestroomlijnd.
- Ook worden de nodige aanpassingen in de RIZIV-wet aangebracht om een haalbare procedure te kunnen volgen, die tariefonzekerheid vermijdt wanneer er geen akkoorden bereikt kunnen worden in de akkoorden- en conventiecommissies. Indien men niet tijdig tot overeenkomsten komt, zal de regering zelf initiatief nemen.
- We zetten de weg verder, gericht op een samenwerkingsmodel met een minder stringente afbakening tussen de beroepen, en we raken niet aan de evenwichten die nu gevonden zijn.

MIDDELEN VOOR ZORG ZINVOL GEBRUIKEN

- Hoewel onze gezondheidszorg erkend wordt voor haar kwaliteit en toegankelijkheid, is ze onvoldoende doelmatig. Het IMF identificeert op basis van Belgische (KCE, RIZIV, Sciensano) en internationale studies (EC, OESO, WHO) en academische literatuur voornamelijk vier soorten maatregelen met een grote impact op de efficiëntie: (1) meer preventie, (2) een adequater gebruik van de beschikbare middelen, (3) het verlagen van de kosten van geneesmiddelen, en (4) een zorgsysteem dat minder afhankelijk is van klassieke opnames in ziekenhuizen.

In de ganse gezondheidszorg en met name op elk van deze vier terreinen is sterker beleid nodig en zal de regering vertrekken van ambitieuze beleidsplannen die bij het begin van de regeerperiode op punt gesteld worden, waar nodig in overleg met de deelstaten. Wat meer in het bijzonder het doelmatige gebruik van de beschikbare middelen betreft, zal de regering in overleg met de betrokken actoren een omvattende strategie definiëren en beginnen implementeren tegen uiterlijk 1 januari 2026. Dit plan moet ook inzetten op een sterkere bestrijding van fraude. Een en ander impliceert dat controles versterkt moeten worden, in samenspraak met de zorgverstrekkers, de mutualiteiten, het RIZIV en de patiënten (denk aan het mee opvolgen van elektronische facturatie), o.a. op de prestaties en het voorschrijfgedrag van artsen, de facturatiegegevens, de aflevering van geneesmiddelen onder hoofdstuk 4, de overconsumptie van geneesmiddelen, het controleren op zorgberoepen, etc.

- A priori kunnen enkel de behandelingen waarvoor voldoende wetenschappelijk bewijs is, kunnen vergoed worden. De wetenschap is in voortdurende evolutie en ons terugbetalingskader moet die evolutie volgen. Behandelingen die vroeger relevant waren, zijn dat nu misschien niet meer. Het schrappen van overbodige en achterhaalde technieken van de terugbetalingslijst hoort daar ook bij. Die voortdurende evaluatie en bijsturing moeten worden verankerd in ons zorgsysteem.
- De Wet betreffende de niet-conventionele praktijken wordt opgeheven en er wordt voorzien in een maatregel voor het deel van de wet dat al uitgevoerd is. We zoeken daarbij wel een manier om wetenschappelijk onderbouwde therapieën onder de noemer osteopathie een plek te geven in ons zorgsysteem.
- Er is nog te veel medische overconsumptie in dit land. Denk daarbij aan medicatie die te veel wordt voorgeschreven, dubbele onderzoeken of een te snelle doorverwijzing naar beeldvorming. We zetten daarom in op gepaste zorg. Digitalisering en gegevensdeling voorkomt dubbel onderzoek, artsen worden geresponsabiliseerd op hun voorschrijfgedrag, de quota voor goedkope medicatie worden daar waar mogelijk opgetrokken, afbouwschema's en medicatienazicht bij de apotheek wordt verder verfijnd, ...
- In vergelijking met andere landen is het gebruik van (zware) medische beeldvorming via ioniserende straling in België te hoog. Naast de kostprijs, worden sommige patiënten onnodig blootgesteld aan straling. Samen met de beroepsverenigingen wordt een duidelijk tijdspad afgesproken om het gebruik van medische beeldvorming drastisch te doen dalen. Hierbij wordt het principe gehanteerd dat enkel die beelden gerechtvaardigd zijn die noodzakelijk zijn voor de diagnostiek. Zowel de voorschrijvers als de radiologen worden daarbij geresponsabiliseerd.

Teneinde het rationeel gebruik van CT en NMR onderzoeken te stimuleren, wordt een verplicht elektronisch voorschrift ingevoerd, met een daaraan gekoppeld CDS (clinical decision support).

Mede op internationale vergelijkingen, wordt een norm vastgelegd van het aantal aanvaardbare CT en NMR onderzoeken. Als deze norm overschreden wordt, wordt er een financiële correctie toegepast.

OVERHEIDSADMINISTRATIES

- We bevestigen de rol van de federale wetenschappelijke instellingen zoals Sciensano en het KCE om het beleid te informeren rond gezondheids(zorg)dossiers en sturen aan op een goede samenwerking met respect voor ieders opdrachten. Er wordt ook afgestemd en samengewerkt met de Hoge Gezondheidsraad (HGR). We nemen maatregelen zodat de HGR haar beleidsvoorbereidende rol kan versterken. We onderzoeken de integratie van deze drie kennisinstellingen in één geheel binnen het huidige budgettaire kader. Dit proces kan gefaseerd uitgerold worden.
- Ook met betrekking tot de federale instellingen zoals het FAGG, het RIZIV, de FOD VVVL en het FAVV wordt

samenwerking en afstemming, efficiëntie en kwaliteitsopvolging versterkt. We streven naar een optimale doelmatigheid en besteding binnen het afgesproken budgettair kader.

- Een vlotte, transparante en correcte werking van het Antigifcentrum en Fonds Medische Ongevallen wordt gegarandeerd zodat deze belangrijke organisaties hun taak performant verder kunnen zetten.
Niet-werknemers die slachtoffer zijn van asbest moeten in alle gevallen een burgerlijke rechtsvordering kunnen opstarten.
- We garanderen daarbij eveneens dat bedrijven die niet veroordeeld zijn voor vervuiling door asbest geen hogere bijdragen dienen te betalen aan het Asbestfonds. Dit fonds moet in ieder geval adequaat gefinancierd worden.
- Fraude in de zorg moet absoluut vermeden worden. We evalueren de werking van de Dienst voor Geneeskundige Evaluatie en Controle van het RIZIV en zetten in op de samenwerking met de parketten en andere (inspectie)diensten zoals bv. de Federale Toezichtscommissie. We streven naar een transparante en kwalitatieve controle door de DGEC. Een multidisciplinaire aanpak in samenspraak met patiënten, zorgverstrekkers, de mutualiteiten en het RIZIV kan zorgen voor objectieve controles. We streven, na grondige evaluatie van de procedures naar een objectief, transparant en kwalitatief controlesysteem dat alle betrokken partijen betreft om de verstrekkers te identificeren die een afwijkend patroon vertonen in vergelijking met hun collega's of niet-conform de aanbevelingen rond goede praktijkvoering werken.

ZIEKENFONDSEN

- We zien strikt toe dat ziekenfondsen activiteiten uitvoeren die direct verband houden met de gezondheid en die bewezen effectief zijn volgens evidence-based medicine, inclusief op het vlak van aanvullende verzekeringen.
- Er zal een nieuw pact met de ziekenfondsen worden opgesteld. Dit zal onder meer een actieplan omvatten om belangenconflicten tegen te gaan en een gelijk speelveld te creëren tussen de ziekenfondsen en verzekeraars op het gebied van aanvullende verzekeringen.
- De ziekenfondsen moeten zich in hun communicatiedragers onthouden van partijpolitieke propaganda.
- De uitbetaling van ziektekosten wordt maximaal gedigitaliseerd. We maken daarbij gebruik van een eengemaakte tarificatiemotor.
- We hertekenen eveneens bepaalde beheersorganen en Commissies binnen het RIZIV zodat er geen enkele betrokken partij nog in een blokkeringsminderheid in vertegenwoordigd is
- We passen de berekeningswijze waarop de stijging van de administratiekosten gebaseerd is aan. De totale beheerskosten worden genormeerd en de vergoeding voor “kleine risico's voor zelfstandigen” wordt geschrapt. Daarnaast zullen de ziekenfondsen voortaan zelf de kosten van de uitbetaling van onverschuldigde bedragen die door hun eigen fouten werden uitgekeerd en niet teruggevorderd kunnen worden.
- We versterken het systeem van de variabele administratiekosten (VARAK) zodat deze op termijn van 20% naar 30% (27% in 2029) evolueren.
- De financiering van de werkingskosten van de ziekenfondsen wordt gecorrigeerd in het kader van de Zesde Staatshervorming

PANDEMISCHE PARAATHEID

- Als overheid moeten we zorgen dat ons gezondheidszorgsysteem paraat is voor elke vorm van dreiging, zowel chemisch, biologisch, radiologisch en nucleair (CBRN). We zorgen voor de opbouw van een interfederale strategische stock geneesmiddelen, medische hulpmiddelen, vaccins en persoonlijk beschermingsmateriaal met een efficiënt en modern stockbeheer en voorzien hiervoor in recurrente financiering.
Een pandemieplan biedt, naast aandacht voor de essentiële rol van de eerstelijnszorg en de veerkracht van het gezondheidssysteem, waar passend aandacht voor infectiecontrole en -preventie. Daarbij wordt in het bijzonder aandacht besteed aan antibioticaresistentie en microbiologie bij mens en dier. Er moet een “One Health”-benadering (menselijke gezondheid, diergezondheid, milieu) worden gevolgd om epidemiologische uitbraken van zoönosen en voedselveiligheidsproblemen op te sporen, te voorkomen en te behandelen.
- Zelfs als we hopen dat we nooit meer een gezondheids crisis zullen meemaken, is het belangrijk om zo goed mogelijk voorbereid te zijn om op een gecoördineerde en samenhangende manier te reageren op toekomstige uitdagingen van deze aard. Met dit in gedachten zou een gecoördineerde wereldwijde aanpak van de uitwisseling van virusgerelateerde gegevens, onderzoek, ontwikkeling en distributie van medische oplossingen, zoals vaccins, medicijnen, diagnostische systemen en beschermende uitrusting, goed zijn voor de collectieve gezondheidsbeveiliging. Het initiatief van de WHO voor een internationaal verdrag inzake pandemieën, dat betrekking heeft op preventie, paraatheid en reactie in het geval van een pandemie, is interessant, met inachtneming van het subsidiariteitsbeginsel (besluitvorming en actie op het meest effectieve besluitvormingsniveau, van lokaal tot Europees/internationaal).
- De voorbije jaren hebben aangetoond dat nieuwe uitbraken een deel van onze realiteit zijn, zoals bijvoorbeeld COVID, Marburg en Mpx. De regering wil in de volgende legislatuur, in samenwerking met de gemeenschappen en de gewesten, komen tot een structurele uitbreiding van het aantal gespecialiseerde eenheden voor de opname en behandeling van patiënten met een hoogbesmettelijke infectieziekten met nood aan specifieke omkadering.
- Samen met de deelstaten en actoren op het terrein werken we aan een plan dat voor gezondheids crisissen:
  - Wettelijke procedures vastlegt,
  - Nieuwe procedures implementeert en bestaande draaiboeken een update geeft.
  - Een regelmatige doorlichting van die procedures vooropstelt
  - De samenwerking tussen de militaire en gezondheidssector verder uitbouwt op basis van de medisch actieplan van de NAVO en de EU aanbevelingen voor paraatheid.
- Er wordt een duidelijk wettelijk kader gecreëerd voor donaties van geneesmiddelen, vaccins, medisch materiaal en persoonlijk beschermingsmateriaal door de FOD VVVL naar aanleiding van humanitaire crisissen, in het kader van ontwikkelings samenwerking of met het oog op een optimaal beheer van de strategische stock.

ETHISCHE THEMA'S

- Het kennen van de eigen afkomst kan belangrijk zijn voor de identiteitsvorming van donorkinderen. Daarom schaffen we voor de toekomst de anonimiteit van sperma- en eiceldonoren af. Voor donaties uit het verleden zoeken we conform het arrest van het Grondwettelijk Hof een overgangsmaatregel met een billijk evenwicht tussen donorkinderen, wensouders en donoren.
- Met respect voor de bevoegdheidsverdeling bekijken we samen met de deelstaten om de nodige psychologische omkadering en bemiddeling te voorzien.
- We maken discreet bevallen mogelijk. Anders dan bij anoniem bevallen worden de gegevens van de moeder in dat geval bijgehouden door een onafhankelijke instantie en zijn ze alleen toegankelijk voor het kind dat uit deze bevalling geboren wordt. Hierdoor blijft het kind de mogelijkheid hebben om op een later tijdstip contact op te nemen met de biologische moeder, met die instantie als tussenpersoon. Dit is een evenwicht dat zowel de moeder als het kind beschermt door de moeder in staat te stellen discreet te bevallen en tegelijkertijd te garanderen dat het kind in goede omstandigheden wordt geboren en

zijn wortels kan traceren als hij dat wil.

- Er wordt een wetgevend kader ontwikkeld voor altruïstisch hoogtechnologisch draagvrouwschap waarbij er geen genetische band is tussen de draagvrouw en het kind. Een voorafgaande overeenkomst dient afgesloten te worden. Na controle en bekrachtiging van deze overeenkomst door de familierechtbank, verkrijgen de wensouders vanaf de geboorte automatisch alle ouderlijke rechten. Ook alleenstaande wensouders en LGBT+-koppels komen hiervoor in aanmerking. Daarnaast verbieden we draagvrouwschap uit winstbejag in hoofde van de draagvrouw of derden. Dit wil zeggen dat dit zou leiden tot financiële vergoedingen die de terugbetaling van de aan de zwangerschap verwante redelijke onkosten, opgesomd binnen het toekomstig wettelijk kader, zou overschrijden. De personen die bij dit proces betrokken zijn, dienen de medische en psychologische begeleiding te volgen die wordt aangeboden door de erkende fertiliteitscentra.
- Op een grondige wetenschappelijke basis streven we naar een uitbreiding van de voorafgaande wilsverklaring naar personen met wilsonbekwaamheid omwille van dementie en onderzoeken we onder welke voorwaarden dit haalbaar is. Het kader dat op basis daarvan zal gecreëerd worden, dient voldoende aandacht te besteden aan de bescherming van het de wilsonbekwame persoon en de zorgverleners die deze persoon hun vraag tot euthanasie inwilligt op basis van de voorafgaande verklaring. We blijven inzetten op betere palliatieve zorg voor patiënten met dementie.
- We zetten het maatschappelijk debat rond de vrijwillige zwangerschapsafbreking verder op basis van het rapport van het expertencomité. Na consensus tussen de meerderheidspartijen, passen wij de huidige abortuswetgeving aan.

VEILIGHEID

VEILIGHEIDSPRIORITEITEN

ALGEMENE VISIE: EEN EENDUIDIG EN INTEGRAAL VEILIGHEIDSBELEID ALS TOPPRIORITEIT

- We versterken de rol van de minister van Binnenlandse Zaken en Veiligheid die verantwoordelijk is voor de coördinatie van het integrale veiligheidsbeleid in ons land. We zorgen hierbij voor een duidelijke en logische hergroepering van alle veiligheidsbevoegdheden die momenteel nog ondergebracht zijn bij verschillende andere departementen met uitzondering van het departement Justitie. We denken hierbij onder meer aan het Centrum voor Cybersecurity België, de Luchtvaartinspectie van het Directoraat-Generaal voor de Luchtvaart, de Nationale Veiligheidsoverheid en Securail.
- Onze hulp- en veiligheidsdiensten zijn samen met justitie essentiële schakels voor een geïntegreerd en integraal veiligheids- en politiebeleid. Maar ook armoedebestrijding, grootstedenbeleid, jeugdwerk, inburgering en re-integratie zijn belangrijk om verschillende fenomenen aan te pakken voor een veiligere en rechtvaardigere samenleving. Met het oog op het versterken van de gezamenlijke strategie en de samenwerkings-modaliteiten tussen de gerechtelijke overheden en de geïntegreerde politie zorgen we voor een intensivering van het overlegplatform Justipol dat samengesteld is uit de procureurs-generaal, de federale procureur, de voorzitter van de raad van procureurs des Konings, de commissaris-generaal van de federale politie, de drie directeurs-generaal van de federale politie en de voorzitters en de vice-voorzitter van de Vaste Commissie van de lokale politie. Bovendien kunnen ook vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en gemeenschappen bij Justipol worden betrokken om een breder perspectief te bieden. De federale regering zal daarnaast ook initiatief nemen om in overleg met de gefedereerde entiteiten regelmatig een interministeriële conferentie te organiseren om bepaalde fenomenen integraal en ketengericht aan te pakken. We vragen de deelstaten om voldoende te investeren in preventieve programma's, zoals onderwijs- en werkgelegenheidsinitiatieven, initiatieven rond jeugdzorg en jeugd delinquentie, de opvang van personen met een multiproblematiek die aangeboden vormen van zorg mijden en hierdoor overlast veroorzaken zodat ook de onderliggende oorzaken van criminaliteit en onveiligheid beter kunnen aangepakt worden. Daarnaast worden lokale besturen die kampen met ernstige vormen van overlast en criminaliteit ondersteund om hier zelf flankerende initiatieven in te nemen. Bij de start van de legislatuur stellen we een nieuwe kadernota Integrale Veiligheid op. Deze kadernota vormt de basis voor een flexibel en toekomstgericht veiligheidsbeleid, gericht op het bestrijden van zowel traditionele als nieuwe veiligheidsrisico's. We blijven verder inzetten op een intensieve samenwerking tussen alle beleidsniveaus.
- Teneinde een effectief toezicht op de naleving van de deelstatelijke regelgeving te kunnen uitoefenen, versterken we de rol van de deelstaten bij de bepaling van de prioriteiten inzake de handhaving ervan door de geïntegreerde politie. Binnen het bestaande wettelijke kader moeten de lokale politiediensten waar nodig meer ingezet worden ter handhaving hiervan. Daarom zetten we in op een structureel overleg tussen de Procureurs-Generaal, de geïntegreerde politie en de deelstatelijke ministers waarop de vervolging van de inbreuken op de deelstatelijke regelgeving wordt besproken.

DE STRIJD TEGEN DRUGS EN DE GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

- De Drugscoördinator zet verder in op de coördinatie van het drugbeleid en stemt hiervoor af met de betrokken overheden wat betreft justitie, politie en volksgezondheid. De Drugscommissaris speelt een centrale rol in de strijd tegen drugscriminaliteit, de daaraan gekoppelde georganiseerde criminaliteit en witwasindustrie. De Drugscommissaris richt zich in het bijzonder op het voorzien van een meer gecoördineerde en intensievere multidisciplinaire aanpak van deze strijd door onder meer in te zetten op het coördineren en faciliteren van de samenwerking tussen de ondersteunende departementen en diensten van het repressieve luik. We voegen de departementen Defensie, Douane, Werkgelegenheid en arbeid en Sociale inspectie toe aan de bestaande ondersteunende departementen en zorgen dat er in overleg wordt getreden met de deelstaten. Ook het departement Justitie wordt betrokken, uiteraard met respect voor de onafhankelijkheid van het Openbaar Ministerie. Het Nationaal Drugscommissariaat blijft eveneens nauw samenwerken met de reeds bestaande operationele diensten zonder

deze te vervangen. Deze blijven dus bevoegd voor hun eigen beheer en werking. Bij de uitvoering van de hierboven vermelde taken kan de Drugscommissaris informatie en persoonsgegevens opvragen en verwerken, zolang deze toereikend, relevant en niet buitensporig zijn in verhouding tot de doeleinden waarvoor deze worden verkregen en verwerkt en op uitdrukkelijke voorwaarde dat hierdoor de werklast van de politie niet onredelijk wordt verzwaard. Deze gegevens zijn niet alleen gebaseerd op politiedata, maar worden ook aangevuld met informatie van inspectiediensten, volksgezondheid, privépartners en de andere ondersteunende diensten. Waar nodig worden de ondersteunende gespecialiseerde inspectie-diensten gericht versterkt met het oog op de strijd tegen georganiseerde drugscriminaliteit- en misdaad. In de strijd tegen ondermijnende criminaliteit krijgen de inspectiediensten, waaronder de Douane een prominentere rol om de lokale besturen en politie te versterken.

- Sommige centrumsteden en hun randgemeenten hebben te kampen met grootschalige probleemwijken die sterk geïmpacteerd zijn door ondermijning en andere leefbaarheidsproblemen. Om deze wijken structureel leefbaarder te maken is er nood aan een gecoördineerde whole of government-aanpak en casuoverleg via een gebiedsgerichte werking. De reguliere procedures en aanpakken zijn nog te versnipperd om een voldoende impact te hebben. Om deze gebiedsgerichte aanpak mogelijk te maken is er in overleg met de deelstaten en naast de inzet van politie, inspectiediensten, stad en hulpverlening tevens een gerichte versterking van het parket en het arbeidsauditoraat nodig, om de verhoogde focus op de bestrijding van o.a. malafide handelszaken, overlast, serieel krotverhuur, persoonsgerichte aandacht voor risicojongeren, etc. mogelijk te maken. Dit moet worden besproken op de Interministeriële Conferentie Grootstedenbeleid.
- Een geïntegreerd nationaal drugsbeleid richt zich op de volledige keten, van preventie en vroegdetectie tot repressie, harm reduction en (na)zorg. Dit beleid kan alleen effectief zijn als iedereen met voldoende slagkracht en middelen samenwerkt via een multidisciplinaire integrale aanpak: van federale, regionale en lokale overheden tot politie, justitie, douane, inspectiediensten, de Dienst Vreemdelingenzaken, hulpverlening, jeugdzorg, Onderwijs enz. We voeren een kordaat lik-op-stuk beleid waarbij we onder meer inzetten op een onmiddellijke reactie tegen en een nultolerantie ten aanzien van drugshandel. We versterken het systeem van de onmiddellijke minnelijke schikking voor gebruikers, met zwaardere straffen voor recidiverende gebruikers. Voor gebruikers die kampen met een verslavingsproblematiek dienen we eveneens te voorzien in aanklampende zorgtrajecten. Wanneer zij strafbare feiten plegen dienen zij opgevolgd te worden door de drugsbehandelingskamers. We versterken daarnaast ook de preventieve en curatieve initiatieven van de (centrum)steden die het meeste te kampen hebben met deze problematieken. We blijven ons richten op de meest voorkomende drugssoorten, maar geven ook specifieke aandacht aan nieuwe psychoactieve stoffen en andere nieuwe trends in druggebruik die steeds meer terrein winnen. Daarom investeren we verder in pilootprojecten waarbij deze nieuwe drugs worden getest.
- We zetten volop in op een Joint Intelligence en – Investigation aanpak, die gevoerd wordt in samenwerking met Europese en andere internationale partners en versterken eveneens de bilaterale politiesamenwerking. Daarnaast versterken we onze politionele en justitiële aanwezigheid in landen die gelinkt kunnen worden aan drugs en de georganiseerde misdaad, door onder meer buitenlandse verbindingsofficieren van de Federale Politie aan te stellen of justitiële kennis qua aanpak van de georganiseerde criminaliteit te delen via het parket.
- We zetten verder in op een dynamische aanpak van de georganiseerde criminaliteit waarbij we investeren in mensen en middelen en voorzien in de nodige wetswijzigingen om de evoluerende modus operandi van de criminele organisaties beter en sneller in kaart te brengen en aan te pakken. Hiervoor zetten we de investeringen verder in bijkomende expertise, kennis, technologie en infrastructuur om geëncrypteerde communicatie te kunnen onderscheppen en te decrypteren en grote databestanden te kunnen analyseren. Er dient een duidelijk wettelijk kader te komen -in lijn met de Europese regelgeving- met aansluitend een operationeel uitvoeringsplan om de toepassingen die gebruik maken van artificiële intelligentie te kunnen inzetten voor dit doel en eenvoudiger de illegale geldstromen en kapitalen beter in beeld te brengen.
- We richten een multidisciplinaire fiscale en financiële opsporingsdienst op, onder co-bevoegdheid van de Minister van Financiën en de Minister van Justitie. Deze dienst focust zich in het kader van de georganiseerde misdaad op het opsporen, analyseren en lamleggen van criminele circuits en geldstromen die onze economie en samenleving ondermijnen. Deze dienst krijgt hiertoe de benodigde bevoegdheden en werkt intensief samen met het Drugscommissariaat, de Cel voor Financiële Informatieverwerking, de FGP en in het bijzonder de financiële criminaliteitsafdelingen, het OM, de sociale inspectiediensten en de financiële instellingen. We herzien hiervoor de fiscale wetgeving en het wetboek van strafvordering om de fiscus ad

hoc en onder het gezag van het parket binnen deze opsporingsdienst te kunnen betrekken als misdadbestrijder. De dienst besteedt bijzondere aandacht aan de recuperatie van criminele vermogens ('follow the value') van criminele organisaties, ook in het buitenland. Criminele geldstromen moeten effectief verstoord worden door criminele organisaties te blijven treffen waar het hen het meeste pijn doet: in hun portemonnee. We beletten dat crimineel geld witgewassen kan worden. We doen dit van bij het begin van het strafrechtelijk onderzoek zodat criminelen zich in de loop van het onderzoek niet onvermogen kunnen maken. Het huidige Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en Verbeurdverklaring wordt hiertoe hervormd en geïntegreerd in deze dienst en werkt als een volwaardig federaal incassobureau. Het louter financieel administratieve beheer van de inbeslaggenomen vermogensbestanddelen wordt daarbij onder de verantwoordelijkheid van de FOD Financiën gebracht. De gerechtelijke beslissingen blijven exclusief de bevoegdheid van de rechterlijke macht. Daarnaast zal deze FIOD ad hoc en onder het gezag van het parket binnen deze opsporingsdienst zich eveneens focussen op de strijd tegen fraude door middel van alternatieve financiële transacties zoals bv: cryptoactiva, Hawala, etc. De instanties die deze alternatieve financiële transacties aanbieden, krijgen- voor zover legaal - een uniforme registratieplicht voor elke transactie die zij verrichten en bieden op eenvoudig verzoek de nodige informatie aan tijdens een onderzoek. Ook komt er een meldingsplicht bij de CFI van zodra zij een vermoeden hebben van witwas of fraude door middel van deze alternatieve financiële transacties. De Anti-witwas wetgeving wordt hiervoor aangepast. De meeropbrengsten die deze efficiëntere vervolging en inning teweegbrengen, worden bij de jaarlijkse begrotingsopmaak prioritair ingezet om de budgettaire noden en investeringen bij de veiligheidsdepartementen Binnenlandse Zaken en Justitie op te vangen.

VERHOOGDE WAAKZAAMHEID VOOR ONZE INTERNATIONALE TOEGANGSPOORTEN (ZEEHAVENS, BINNEN-HAVENS, LUCHTHAVENS, TREINSTATIONS)

- De drugsproblematiek is een nationaal, Europees, internationaal en lokaal probleem. De gunstige geografische ligging van ons land, onze zeer goed ontwikkelde transportinfrastructuur en de veelheid aan logistieke hubs/knooppunten maken het nog steeds zeer aantrekkelijk voor de invoer, doorvoer, productie en uitvoer van drugs. Deze regering zet de strijd tegen de hiermee gepaard gaande georganiseerde criminaliteit versterkt verder.
- We blijven dan ook verder investeren in de sterkere beveiliging van al onze toegangspoorten en onze logistieke hubs via een multidisciplinair veiligheidsplan, gesteund door de nodige investeringen. We focussen bij aanvang sterk op de hoofdtoegangswegen zoals de zeehavens, luchthavens, logistieke hubs en stations, om de instroom en het transport van de grote volumes te kunnen weren en om te voorkomen dat de kleinere toegangswegen hierdoor meer onder druk komen te staan. Hiervoor nemen we in een eerste fase alle noodzakelijke fysieke en technologische maatregelen en zorgen we voor een verdere verhoging van het toezicht. Om dit efficiënt te doen zijn er van bij aanvang aandacht en investeringen nodig voor het verzamelen van informatie.
- We moeten het gekende waterbedeffect zowel binnen Europa als binnen onze eigen landsgrenzen trachten te voorkomen. Net zoals onze buurlanden moeten we dus nationaal investeren in de beveiliging van al onze (lucht)havens door bv: het scannen van het aantal risicocontainers of risicovracht te maximaliseren, door blijvend in te zetten op alternatieve detectiemethodes voor nieuwe vervoerswijzen die criminele organisaties gebruiken voor drugs en voor de precursoren die nodig zijn om synthetische drugs te kunnen produceren etc. Daarnaast zetten we in op verhoogde detectie en beveiligingsmogelijkheden via camera's, sensoren, drones, software etc. Zonder deze investeringen zullen onze (lucht)havens alleen maar meer aantrekkelijk worden voor drugscriminelen. Dit heeft uiteraard niet alleen een impact op de veiligheid van onze gehele samenleving maar gelet op de industriële/economische factor van onze (lucht)havens ook op onze gehele economie. Het is bijgevolg de taak van de overheid om deze afspraken op het gebied van budgetten, capaciteit en middelen maximaal te faciliteren en te implementeren. Daarnaast streven we ernaar om binnen het kader van de opgerichte European Port Alliance deze haven overschrijdende veiligheidsstrategie zo breed als mogelijk uit te rollen binnen de EU. Een voorbeeld hierbij is ook het multidisciplinair veiligheidsplan Brussels Airport Zaventem. Dit gezamenlijk initiatief vloeide voort uit de aanbevelingen van de parlementaire onderzoekscommissie naar aanleiding van de aanslagen in Brussel van 22 maart 2016 en bepaalt voor de periode 2022-2025 de prioritaire veiligheidsfenomenen waarop douane, justitie, politie en provinciegouverneur zullen inzetten in een geïntegreerde aanpak met de verschillende veiligheidspartners die aanwezig zijn op en rond de luchthaven. We ondersteunen en faciliteren

dergelijke initiatieven. We versterken ook de samenwerking met belangrijke bron- en transitlanden, op bilateraal vlak en via Europese initiatieven. Zonder deze investeringen zullen onze (lucht)havens alleen maar meer aantrekkelijk worden voor drugscriminelen ten aanzien van onze buurlanden.

- Zo zal ons land internationaal het voortouw nemen om de International Ship and Port facility Security-code uit te breiden in functie van de strijd tegen de internationale, georganiseerde misdaad met het oog op wereldwijde implementatie, monitoring en handhaving hiervan. Ook binnen onze landsgrenzen blijven we monitoren of drugstrafieken zich niet logistiek verleggen en voorzien we tijdig de nodige veiligheidsmaatregelen om hierop in te spelen. Bijvoorbeeld voor de havenfaciliteit die in 2025 in Limburg zal openen of voor de hubs van internationale e-commerce bedrijven. We verzekeren de verderzetting van de initiatieven die nu reeds worden genomen onder de herziene Wet Maritieme Beveiliging zoals een uniform handhavingsbeleid, het gebruik van biometrie, de screening van personeel, etc.
- We voorzien meer handvaten binnen België voor de implementatie van de havenbrede richtlijn 2005/65 inzake het verhogen van de veiligheid van de havens door onder meer in te zetten op betere infrastructuur zoals camera's en drones, door het aanpassen van processen en software maar ook door te zorgen voor een betere bescherming van logistieke gegevens en een afdoende screening en begeleiding van personeel. Ook nemen we het voortouw voor effectieve uitwisseling van noodzakelijke informatie voor deze screening van havenpersoneel. Met de nieuwe maritieme wetgeving heeft België het verplicht gesteld dat personeel in kritieke functies wordt gescreend, informatie hieromtrent moeten we met EU-lidstaten kunnen delen en ontvangen.
- We zetten eveneens in op een optimalisatie van de informatiedeling tussen alle betrokken diensten zoals tussen de Havenkapiteindienst en de andere overheidsdiensten zoals o.a. de politiediensten, de douane, FOD Mobiliteit, etc.
- Deze Havenkapiteindiensten fungeren als Port Security Officers binnen onze havengebieden waardoor zij samen met de Lokale Cel Maritieme Beveiliging verantwoordelijk zijn voor het opstellen van risicobeoordelingen en het uitvoeren van controles inzake de beveiligingsplannen. Gezien deze specifieke veiligheidsbevoegdheid hen werd toegekend op basis van federale wetgeving, met name de Wet Maritieme Beveiliging, en gelet op de enorme toename aan veiligheidsrisico's en de gevolgen die het niet uitvoeren van deze cruciale veiligheidstaken hebben op de veiligheid van onze gehele samenleving en de werking van onze economie, zal de federale overheid dan ook haar verantwoordelijkheid nemen omtrent de ondersteuning en opvolging van deze veiligheidstaken.
- Ook op dit vlak is veiligheid een collectieve ambitie die we enkel kunnen behalen door in te zetten op een ketenaanpak waarbij alle relevante actoren worden betrokken. We vergroten dan ook de verantwoordelijkheid inzake veiligheid bij de verscheidene andere actoren die een rol spelen in onze havens en ook meer algemeen binnen de gehele bevoorradingsketen (bv: voor binnenvaart, wegtransport, risico-entiteiten (niet ISPS) in de haven, scheepsagenten, etc.) aangezien hier momenteel nog geen regelgeving inzake veiligheid op van toepassing is. Zo pleiten we ervoor om in samenwerking met de andere belangrijkste EU-havens (o.a. Rotterdam en Hamburg) de rederijen te verplichten om waar relevant te werken met slimme containerzegels. Deze zegels worden uitgerust met technologieën zoals GPS en sensoren om actuele monitoring van containers mogelijk te maken.
- Ook onze luchthavenregio's o.a. Brucargo, Luik, Luik- Bierset, Charleroi Oostend, Antwerpen en Zaventem vormen toegangspoorten via dewelke drugs kunnen binnengebracht worden in ons land. Ook hier zetten we in op een versterking van de drugscontroles i.s.m. de private partners en waar mogelijk met gebruik van innovatieve technologieën.
- We maken werk van een nationaal actieplan voor de veiligheid in de stations, op de perrons, op de treinen en in de stationsomgevingen. We nemen hierbij onder meer maatregelen om de veiligheid in en rond onze stations te versterken, in het bijzonder voor het station Brussel-Zuid, de toegangspoort tot de hoofdstad van Europa en de internationale instellingen (in Brussel). We versterken de aanwezigheid van de politie in de stations. We verhogen ook de waakzaamheid in de onmiddellijke omgeving van stations. We zetten het project verder dat ervoor moet zorgen dat de politie toegang heeft tot de camerabeelden gemaakt door de camera's van de NMBS, de Lijn, TEC en MIVB en maken daarmee digitale patrouilles in de stations mogelijk. De NMBS zal op haar beurt inzetten op het nemen preventieve maatregelen, zoals de inrichting en netheid van de publieke ruimte, het uitvoeren van ticketcontroles binnen de stations, het evalueren van de mogelijke plaatsing van toegangspoortjes in de grotere stations en de eventuele uitbreiding van het cameranetwerk.

- We passen een kordaat lik-op-stuk beleid toe waarbij we onder andere inzetten op een onmiddellijke reactie tegen en een nultolerantie ten aanzien van drugs onder meer in en rond de stations, zoals bv: in Brussel en in de stations van de andere grote steden in ons het land.
- Er wordt voorzien in voldoende gesloten opvangcapaciteit als sluitstuk om drugsdealers en andere overlastveelplegers zonder recht op verblijf in België van het grondgebied te verwijderen. Nog te vaak komen deze personen snel terug vrij en hernemen hun activiteiten.

BESTUURLIJKE HANDHAVING

- Onze lokale besturen moeten in alle vertrouwen over de mogelijkheid kunnen beschikken om op een zo efficiënt en effectief mogelijke manier via een doortastende en preventieve aanpak te kunnen verhinderen dat de ondermijnende criminaliteit zich nestelt in hun lokale reguliere economie. We evalueren dan ook in overleg met de lokale overheden en alle betrokken partners de recent ingevoerde Wet Bestuurlijke Handhaving en dit uiterlijk voor januari 2026. Op basis van deze evaluatie zullen we, indien nodig, deze wet optimaliseren binnen het kader van de wettelijke mogelijkheden.
- Deze eventuele optimalisatie heeft in ieder geval als uitgangspunt het vertrouwen in onze lokale besturen en heeft als doelstelling om een logische en efficiënte uitvoering mogelijk te maken die nauw aansluit bij de lokale bestuurlijke praktijk. Het snel en op structurele wijze kunnen wegsnijden van malafide uitbatingen zal hierbij de cruciale toets vormen. We sluiten daarnaast ook een samenwerkingsakkoord met de deelstaten, om zo tot een uniform beleid rond bestuurlijke handhaving te komen.

TERRORISME

- Op basis van een analyse van de betrokken diensten over de aanbevelingen van de onderzoekscommissie terroristische aanslagen van 22 maart 2016 wordt geanalyseerd welke aanbevelingen alsnog relevant zijn en bijgevolg nog moeten uitgevoerd worden. In samenwerking met de LIVC's (Lokale Integrale Veiligheidscellen) blijven we de lokale autoriteiten aanmoedigen om toezicht te houden op verdachte VZW's en verenigingen die actief zijn op hun respectieve grondgebieden. We voeren ook de controles op de overheidsfinanciering van dit soort verenigingen op. We blijven inspanningen leveren om in elke gemeente een LIVC op te richten zodat deze indien nodig geactiveerd kunnen worden.

OPSPORING EN INFORMATIE-DELING

- Het uitwisselen van informatie binnen politiediensten en tussen politiediensten, de deelstaten en andere overheden of actoren is cruciaal. We blijven daarop inzetten door de ontwikkeling en verfijning van een dataplatform. Daarvoor wordt ook een Wet op Politiegegevens opgesteld ter vervanging van het Art 44 van de Wet op het Politieambt. Bij dit dataplatform heeft men bijzondere aandacht voor de desbetreffende vertrouwelijkheids- en geheimhoudingsvoorschriften en de onafhankelijkheid van elke informatiebron, de definiëring van de toegangsrechten van de actoren tot de specifieke informatie (push of pull). Via dit dataplatform zal de informatie kunnen worden gedeeld met de deelstatelijke toezichtsdiensten, inspectiediensten, controle- en handhavingsdiensten voor zover de toegang nodig is ter uitoefening van hun wettelijk omschreven bevoegdheden en mits het respecteren van de wettelijk voorziene procedures inclusief de nodige adviezen. We stimuleren de samenwerking en informatie-uitwisseling tussen counterterrorism- en asiel- en migratieautoriteiten op Belgisch en EU-niveau, onder meer door de verdere operationalisering van een Europees informatienetwerk. We richten ons ook op de aanpak van terroristische en extremistische content online volgens de Europese TCO-Verordening en optimaliseren de samenwerking tussen de betrokken instanties.
- We zorgen ervoor dat, bij het verder uitwerken van deze informatie-doorstroming inclusief de verdere verfijning van dit dataplatform, de privacy van onze burgers gewaarborgd wordt en blijft en dat hun persoonsgegevens bijgevolg adequaat beschermd worden. De zoektocht naar veiligheid mag immers niet haaks staan op de privacy van de burger.

- In navolging van de EU richtlijn 2016/680 werd in de wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens reeds voorzien in de omzetting van deze richtlijn voor de specifieke toepassing zijnde de verwerking van persoonsgegevens door bevoegde autoriteiten met het oog op het voorkomen, het onderzoek, de opsporing en de vervolging van strafbare feiten of de tenuitvoerlegging van straffen. De beschrijving van de verwerkingen zelf wordt vandaag geregeld in de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt en het wetboek van strafvordering. In een volgende stap wordt er een wettelijk kader gecreëerd door een specifieke Wet op politionele gegevens, om deze zaken samen te voegen. In deze wet worden de rechten en plichten van zowel de politie als van de burger inzake het verwerken van politiegegevens geregeld. Zo vermijden we in de toekomst situaties waarbij alle informatie wel beschikbaar is maar het niet duidelijk is wie bevoegd of verantwoordelijk is om de beschikbare informatie te verwerken en te gebruiken. We evalueren de werking van het Controleorgaan op de politionele informatie (COC) en gaan op basis van deze evaluatie na of bijsturingen in de werking en bijkomende financiering voor personeel wenselijk zijn.
- De binnenlandse opdrachten van Defensie moeten zich beperken tot het beveiligen van de nucleaire sites, de ambassades met een statische beveiliging, de beveiliging van sites die permanent onder OCAD-niveau drie vallen, de petrochemische sector en hulp aan de natie. We definiëren hiertoe voorafgaandelijk het juridische en operationele kader. Naast voormelde limitatief opgesomde gevallen, kan defensie enkel worden ingezet voor beveiligingsopdrachten onder de volgende cumulatieve voorwaarden: (i) een OCAD-niveau 4 dreiging (dreiging is imminent en nabij); (ii) na een regeringsbeslissing en een risico-analyse (iii) binnen een duidelijk gedefinieerd juridisch en operationeel kader en (iv) niet op structurele wijze.

We maken verder werk van een interfederaal samenwerkingsakkoord zodat er een overkoepelend juridisch kader komt voor de Lokale Integrale Veiligheidscellen. Hieraan gekoppeld nemen we ook een kader op voor de Penitentiaire Integrale Veiligheidscellen, de tegenhanger van de LIVC's maar dan binnen de gevangensmuren.

- We creëren een juridisch kader op basis waarvan het mogelijk wordt om net zoals in onze buurlanden gevaarlijke radicale organisaties zoals bv Samidoun vanwege hun banden met terreur of voor het verspreiden van antisemitisme ook in ons land te verbieden en dit op basis van informatie die reeds binnen een Europese context beschikbaar is.

EEN KORDATE AANPAK VAN JONGERENCRIMINALITEIT

- Jongeren zijn onze toekomst. We moeten er dan ook alles aan doen om hen te beschermen en hen te begeleiden tot zelfstandige en verantwoordelijke volwassenen. Elke jongere telt. Ook jongeren die bv: overlast veroorzaken of in de criminaliteit terechtkomen trachten we tot inzichten te brengen en terug op het rechte pad te krijgen. Alle actoren, gaande van onderwijs, jeugdwerk, jeugdzorg, geestelijke gezondheidszorg, justitie en politie moeten dan ook de krachten bundelen om hen aanklampend en grenzenstellend te begeleiden en bij te staan en indien nodig te sanctioneren. Om deze multidisciplinaire aanpak te doen slagen zetten we nog meer in op initiatieven om bv: onze jongeren en onze politiediensten op een positieve manier dichterbij elkaar te brengen maar zorgen we ook voor meer sturende begeleidingscapaciteit bij lokale besturen tijdens het soms hobbelige traject van jongeren.
- Om onze politiediensten in staat te stellen deze fenomenen van jongerencriminaliteit beter in kaart te brengen en deze zo gericht mogelijk te kunnen aanpakken, is er nood aan een versterking van de informatiedoorstroming tussen de verschillende lokale politiediensten hieromtrent. Informatie aangaande nieuwe fenomenen van jongerencriminaliteit dient bijgevolg, zo nodig op het advies van de Federale Politie, apart geregistreerd te worden in de Algemene Nationale Gegevensbank zodat er, in functie van de openbare orde en veiligheid, een koppeling kan gemaakt worden naar verboden wapenbezit en wapengebruik. We zorgen er eveneens voor dat deze fenomenen de gepaste aandacht krijgen binnen het Nationaal Veiligheidsplan en moedigen ook lokale besturen aan om hun zonale veiligheidsplannen hierop af te stemmen.
- We versterken de preventie in grootstedelijke gebieden op basis van de noden op het terrein. Zo kunnen zij binnen een ketenaanpak meer preventief en pro-actief aan de slag gaan met jongeren die nu nog te vaak door de mazen van het net glippen en dit via onder andere jongerencoaches, justitieel casemanagers, parketjuristen en casusregisseurs. We trachten hierdoor enerzijds een beeld te krijgen van de eventuele verontrustende thuissituaties waarin deze jongeren zich bevinden zodat we

beter in staat zijn om hen te helpen en anderzijds trachten we zo te vermijden dat jongeren nadat zij een eerste misstap hebben begaan zouden verglijden naar het opnieuw plegen van (meer ernstige) feiten door sneller in te grijpen. Via GAS-trajecten voor minderjarigen vanaf 14 jaar kunnen we de ouders informeren en waar nodig responsabiliseren. Daarnaast roepen we de lokale politiezones op om in te zetten op een goed werkende jeugdbrigade waar jeugdinspecteurs werken die opgeleid zijn om met jongeren aan de slag te kunnen gaan. Zo kunnen zij proactief/preventief nieuwe fenomenen van jongerencriminaliteit- en overlast detecteren, jongeren hierop aanspreken en waar nodig bestraffen/sanctioneren. Deze dienst kan zich dan naast de proactieve en preventieve aanpak van deze jongeren ook meer gaan specialiseren op het in kaart brengen en de aanpak van bepaalde (nieuwe) fenomenen van jongerencriminaliteit.

- De online wereld is in onze digitale samenleving een aanzienlijk onderdeel geworden van de leefwereld van veel jongeren en bijgevolg ook van jongeren die criminele feiten plegen zoals bv: drillrappers, tienerpooiers etc. Ter bescherming van al onze jongeren en bij uitbreiding ter bescherming van onze gehele maatschappij passen we het wettelijk kader aan en verhogen we zo dan ook de mogelijkheden van onze politiediensten, bij voorkeur de jeugdbrigades, om ook in deze digitale wereld (internet en sociale media) onderzoek te kunnen voeren, informatie te kunnen verzamelen etc. zodat zij zo proactief mogelijk prospectie kunnen voeren om vroegtijdig problemen te kunnen detecteren vooraleer deze uit de hand lopen.
- We moedigen onze lokale politiediensten en bij voorkeur ook de jeugdbrigades aan om het door de betrokken actoren getrokken anti-spijbelbeleid (verder) te ondersteunen en zo ook de ouders actief te betrekken.
- We creëren, in overleg met de deelstaten, een forum voor schoolspotters, zodat ook andere instanties zoals De Lijn, de NMBS, TEC en MIVB melding kunnen maken.

DE STRIJD TEGEN INTRAFAMILIAAL EN SEKSUEEL GEWELD

- De impuls-projecten intrafamiliaal geweld moeten worden verdergezet in samenspraak met de deelstaten, of in ieder geval moeten de goede praktijken die zijn gestart worden verankerd. Bijkomend moet het mobiel stalkingsalarm verder uitgebreid worden. De Zorgcentra seksueel geweld moeten worden uitgebreid in Bergen, Halle-Vilvoorde en Waals-Brabant. We bekijken daarnaast in samenspraak met de deelstaten hoe slachtoffers van niet-acute feiten en online seksueel geweld best kunnen worden opgevangen. Ook worden de huidige gespecialiseerde centra rond genitale verminking uitgebreid in Luik en Antwerpen. Daarnaast zorgen we ook voor de uitbreiding van de zogenaamde EVA-cellen (Emergency Victim Assistance) ter ondersteuning van slachtoffers van seksueel geweld en dit naar zoveel mogelijk politiezones.
- We faciliteren optimaal de werking van de Veilige Huizen door het gebruik van het overzichts dossier in WIDA (elektronisch dossierbeheersysteem) en vragen de politiezones om voldoende verbindingspersonen vrij te stellen zodat de brug kan gemaakt worden tussen de politiezones en de Veilige Huizen.

OVERLAST EFFECTIEF AANPAKKEN

- De vernieuwde GAS-wetgeving gebruiken we optimaal om overlast op het openbaar domein aan te pakken. We onderzoeken welke ingevolge het nieuwe strafwetboek gedepenaliseerde feiten dienen opgenomen te worden in de GAS-wetgeving.
- De jaarlijks weerkerende incidenten in recreatiedomeinen moeten een halt worden toegeroepen. We blijven verder werken om een nationaal toegangsverbod voor amokmakers wettelijk te regelen.
- We voeren met respect voor de autonomie en subsidiariteit van de lokale besturen ook de strijd tegen overlast en kleine criminaliteit verder op en dit zowel in onze steden als op het platteland. Personen die schade toebrengen aan eigendommen moeten hiervoor te allen tijde verantwoordelijk gehouden worden en zij moeten de schade die zij hierdoor veroorzaakt hebben ook effectief betalen. Indien dit schade betreft aan publieke eigendommen moeten zij hiertoe minstens een vervangende gemeenschapsdienst uitvoeren.
- Het recht op vrije meningsuiting en het recht om te demonstreren zijn beide fundamentele pijlers van onze democratie. Tegelijkertijd erkennen wij de noodzaak om, in gevallen van ernstige verstoring van de openbare orde of wanneer de veiligheid

in gevaar komt, maatregelen te nemen. Zo staan we rechters toe om reischoppers als bijkomende straf uit te sluiten van demonstraties, met als doel de openbare veiligheid en de orde te waarborgen.

- We zorgen ervoor dat lokale besturen weten over welke maatregelen zij beschikken om bepaalde criminaliteits- en overlastfenomenen aan te pakken. Hiervoor creëren we een “aanklampende politie” toolbox. Als onderdeel van deze toolbox creëren we een nieuw wettelijke kader waarbij lokale besturen aan de lokale politie kunnen vragen om naar aanleiding van wederkerende klachten en/of incidenten preventieve gerichte fouilleringsacties te organiseren die beperkt zijn in tijd en ruimte en dit om bepaalde fenomenen tegen te gaan en het veiligheidsgevoel in publieke domeinen weer te verhogen. Ook het organiseren van gerichte controles op wapenbezit of inleveracties voor wapens behoren tot de mogelijkheden.
- We zorgen er in overleg met de deelstaten voor dat voor personen met een multiproblematiek die overlast (blijven) veroorzaken en hulp weigeren er via de vrederechter een omvattend hulpverlenings- en begeleidingstraject opgelegd kan worden in een daarvoor aangewezen residentiële (boven) lokale voorziening met ambulante begeleiding door een multidisciplinair team. Onder andere de burgemeester kan hiertoe het initiatief nemen. Dit in het belang van deze personen zelf én in het belang van de veiligheid van de samenleving. In de residentiële setting worden de nodige stappen genomen om de levenskwaliteit te verbeteren, inzicht te bieden in de mogelijke onderliggende problematiek en worden er handvaten en effectieve hulp geboden om hun problemen op een structurele manier aan te pakken. Hierbij wordt ingezet op dag- en nachtopvanginitiatieven. We voorzien in overleg met de regio's cofinanciering voor steden en gemeenten die dat inrichten, in samenwerking met het woonbeleid. We bewaken voor die doelgroep de doorstroom naar projecten als Housing First en waar mogelijk naar werk.
- We onderzoeken hoe de rol van de burgemeester kan worden versterkt om voor personen, die vanwege hun sociale en psychische problematieken een gevaar vormen voor zichzelf en voor de openbare veiligheid, een gedwongen verblijf te initiëren waarbij de nodige zorg kan geboden worden en dit binnen een strikt wettelijk kader dat de vrijheidsbeneming regelt.

VEREENVOUDIGING GAS-WET

- We onderzoeken de mogelijkheden om de procedures in de GAS -wet waar nodig en mogelijk te vereenvoudigen en versnellen, dit doen we met name door de gemeenten in staat te stellen een model in te voeren voor de onmiddellijke administratieve oproeping in geval van betrapting op heterdaad.

DE VOETBALWETGEVING

- De voetbalwetgeving wordt verder verstrengd door onder andere de vastgelegde boetebedragen verder te verhogen en aan te passen aan de huidige levensstandaard en vanaf dan jaarlijks te indexeren. Het overleg tussen alle betrokken actoren wordt aangemoedigd om te komen tot een volledige ketenaanpak.
- Daarnaast onderzoeken we de oprichting van een Centrale Databank voor stadionverboden die het toelaat om identiteitscontroles uit te voeren aan de hand van biometrische technologieën en passen we de wetgeving aan om de biometrische controle aan de ingang van het stadion mogelijk te maken.
- Op BeNeLux niveau zetten we de werkzaamheden rond een gemeenschappelijk stadionverbod verder. We onderzoeken ook wat in een Europese context verder mogelijk is.
- Samen met de gerechtelijke, politievrije en administratieve overheden zorgen we voor een uniforme toepassing en handhaving van de Voetbalwet over het hele land. We diversifiëren het in de Voetbalwet opgenomen globale takenpakket inzake veiligheid in de stadions, rekening houdend met de aard van elke veiligheidstaak en de specifieke eigenheid en meerwaarde van de diverse veiligheidsactoren. Voor bepaalde specifieke taken die cfr. de Voetbalwet momenteel nog onder de bevoegdheid van de steward vallen zoals bv: controle op infrastructuur, het vrijhouden van toegangs- en evacuatiewegen en het nemen van maatregelen in afwachting van de komst van hulp- en veiligheidsdiensten, onderzoeken we de mogelijkheid om deze ook te kunnen laten uitvoeren door andere actoren.

CYBERCRIMINALITEIT

- Binnen de bestaande Computer Crime Units van de FGP zetten we verder in op een efficiënte, kwaliteitsvolle, geïntegreerde en gecoördineerde aanpak van cybercriminaliteit zodat de verwerking en exploitatie van cyberinformatie geoptimaliseerd wordt. Zo bouwen we verder op de aanwezige expertise (zoals deze in SKY ECC) binnen de geïntegreerde politie en kunnen we optimaal samenwerken met nationale en internationale partners. Daarnaast houden we hierbij rekening met het criminaliteitsbeeld, de beschikbaarheid van technische profielen op de arbeidsmarkt, de behoeften van de te ondersteunen diensten en de taal van de afnemer. Dit doen we in nauwe samenwerking met het Centrum voor Cybersecurity.

PERFORMANTE VEILIGHEIDS- EN INLICHTINGDIENSTEN

RESPECT VOOR HEN DIE ONS HELPEN EN BESCHERMEN

- We stellen het nultolerantiebeleid verder op scherp zodat geen enkele daad van geweld of bedreiging tegen mensen met een maatschappelijke functie zoals bv: brandweer, politie, leerkracht, ambulancier,...zonder gevolg blijft. Een seponering van dergelijke feiten omwille van opportunitaire redenen wordt onmogelijk zelfs wanneer er geen sprake is van arbeidsongeschiktheid.
- Er moet werk gemaakt worden van centrale aanspreekpunten en procedures binnen de operationele veiligheidsdiensten voor slachtoffers van geweld. Deze centrale aanspreekpunten moeten een proactief contact verzorgen met het slachtoffer(s), duidelijke en eenduidige procedures en communicatie ontwikkelen en dit uitdragen binnen hun organisatie. Hulp- en politiepersoneel dat slachtoffer wordt van agressie of geweld tijdens de uitoefening van beroepsactiviteiten moet steeds aanspraak kunnen maken op kosteloze rechtshulp en kosteloze psychologische begeleiding, behoudens in situaties waarin een rechter definitief geoordeeld heeft dat er sprake was van uitlokking door de desbetreffende politiemensen en/of hulpverleners. Partners en directe familieleden van individuen die tijdens de uitvoering van hun functie om het leven komen, moeten aanspraak kunnen maken op juridische en psychologische bijstand evenals een financiële vergoeding (in parallel met de vergoeding voor slachtoffers van terreur). We zorgen er daarnaast voor dat de toegang tot verzekeringen en medische vergoedingen voor dienst gerelateerde verwondingen vereenvoudigd wordt.
- We zorgen voor de anonimisering van de gegevens van zij die ons beschermen en helpen doorheen de volledige juridische procedure. Enkel de code of het postadres van de politiezone of de hulpverleningszone of het rijksregisternummer of ander uniek identificatienummer (BIS-nummer, paspoortnummer, ...) wordt opgenomen in de juridische documenten. De betrokken personen moeten voor de overheid steeds identificeerbaar blijven.
- We breiden de wettelijke mogelijkheden inzake het gebruik van camera's verder uit. Zo zorgen we ervoor dat onze hulpdiensten, de openbare vervoersdiensten (De Lijn, TEC, MIVB) en treinbegeleiders op de lijnen met de meeste incidenten na een degelijke opleiding en binnen een welomlijnd kader met respect voor de privacywetgeving ook gebruik kunnen maken van bodycams of toezichtcamera's.

POLITIE

GEMEENSCHAPPELIJKE DOELSTELLINGEN

- Het principe van een geïntegreerde politie gestructureerd op twee niveaus blijft behouden. We voeren de nodige structurele en inhoudelijke aanpassingen door om ervoor te zorgen dat onze politiediensten zowel de huidige als toekomstige uitdagingen kunnen blijven aangaan. We blijven investeren in een betere en efficiëntere werking, in een nabije en eenvoudig bereikbare politie, in voldoende gespecialiseerd personeel en in de beschikbaarheid van de meest innovatieve technologieën en middelen voor onze politie- en veiligheidsdiensten.

EEN POLITIE DIE ZICH FOCUST OP HAAR KERNTAKEN

- We voeren het kerntakendebat bij het begin van de legislatuur waarbij we onder meer de taak- en bevoegdheidsverdeling van de Federale en de Lokale politie opnieuw scherpstellen en waar nodig actualiseren. Het hedendaagse politiewerk is niet langer uitsluitend lokaal, de lokale uitdagingen en noden zijn anderzijds sterk geëvolueerd. Onze steden en gemeenten hebben meer en meer nood aan politiediensten die dichtbij de burger staan en sterker lokaal uitgebouwd en verankerd zijn. Daarom moet de taakverdeling tussen de lokale en federale politie evolueren, dit vereist grotere lokale politiezones en meer interzonale samenwerkingsverbanden. De lokale politie moet zich verder kunnen blijven ontwikkelen om effectief te kunnen inspelen op de complexiteit van moderne veiligheidsuitdagingen. We herbekijken daarbij onder andere het solidariteitssysteem van de HYCAP-capaciteit. Tegelijkertijd moet de federale politie zich meer kunnen focussen op gespecialiseerde en supralokale opdrachten en de lokale politiezones op basis van de principes van specialiteit en subsidiariteit ondersteunen met hun gespecialiseerde kennis en middelen zonder dat hierbij een concurrentiemodel tot stand komt tussen de lokale en federale politiediensten. Om deze specifieke taken adequaat/effectief te kunnen uitvoeren, wordt – in lijn met de uitkomst van het kerntakendebat – de Federale Politie en in het bijzonder de Directie Special Units (DSU) en de gedeconcentreerde directies van de Federale Gerechtelijke Politie (FGP), de Luchtvaartpolitie (LPA) aanzienlijk versterkt. Het doel moet zijn om een gelijkwaardige dienstverlening te bieden die in verhouding staat tot de concrete behoefte en deze op het volledige grondgebied te waarborgen. Deze dienstverlening is gebaseerd op een gemeenschapsgerichte filosofie, wordt gestuurd door informatie en heeft als uitgangspunt een sterke lokale verankering.
- We zorgen ervoor dat er reeds bij de start van de legislatuur een verhoging van de middelen voor de Federale Gerechtelijke Politie wordt doorgevoerd. Op basis van een objectieve werklasmeting die parallel hiermee wordt uitgevoerd zetten we de volgende stap zodat we in een extra bijkomende financiering kunnen voorzien, daar waar de impact en de caseload van de georganiseerde misdaad het zwaarste is. Bij deze werklasmeting moeten aldus parameters zoals bevolking, maar ook het veiligheidsbeeld “georganiseerde misdaad en terrorisme”, evenals de daaruit voortvloeiende werklasmeting worden meegenomen. Gezien dergelijke werklasmeting enige tijd in beslag zal nemen en gelet op de gekende noden op het terrein en de terechte verwachtingen bij de burger inzake een gelijkwaardige dienstverlening, worden in afwachting van dergelijke capaciteits-(herverdelings)studie prioritair alle kaders van de federale gerechtelijke politie over het ganse land ingevuld. Daarnaast wordt in afwachting van deze oefening prioritair het kader van de FGP Antwerpen minstens op het niveau van de FGP Brussel gebracht. Een groot deel van deze speurders zal worden ingezet op georganiseerde (drugs)criminaliteit. Het aanwerven van zij-instromers wordt vereenvoudigd, ze krijgen eigen beperkte politiebevoegdheden (bijvoorbeeld het opstellen van pv's zoals onder meer ook sociale inspectiediensten vandaag kunnen), en we voorzien in een marktconform statuut zodat het interessant is om de overstap naar de FGP te maken. Daarnaast zorgen we er ook voor dat het parket deze extra instroom van dossiers aankan.
- Daarnaast zullen we in en rond Brussel een versterkt federaal kanaalplan uitrollen, in lijn met het plan dat in 2015 werd opgezet na de aanslagen in Parijs en de terroristische dreiging in België. De toename van geweld gerelateerd aan drugs in de hoofdstad en de omgeving van de luchthaven, evenals de structurele capaciteitsproblemen van de lokale veiligheidsdiensten, vereisen een snelle herinvoering van deze ondersteuning, die oorspronkelijk was voorzien door het federale Kanaalplan, om actief de strijd aan te gaan/te voeren tegen de georganiseerde criminaliteit en radicalisering. Dit nieuwe plan zal onder andere voorzien in een versterking van de betrokken lokale politiezones, om een nauwgezet toezicht te kunnen houden op geradicaliseerde individuen en om met kracht op te treden tegen onderliggende criminele fenomenen zoals wapen- en mensenhandel, drugshandel, illegale economie, enzovoort. Steden die met vergelijkbare moeilijkheden kampen, kunnen ook aanspraak maken op dezelfde aanpak.
- Bij de start van de legislatuur voeren we direct een grondige doorlichting uit van de diensten van de Federale Politie om de verhouding tussen input en output structureel te verbeteren. Het verminderen van versnippering, hiërarchie en bureaucratie enerzijds en het versterken van de operationele diensten anderzijds is hierbij cruciaal. Met het oog op de verbetering van de operationele efficiëntie en het bekomen van een beter gecoördineerde en gespecialiseerde Federale Politie dient de huidige logge structuur te evolueren naar een efficiënter geheel met minder directies en overhead maar met een sterker midden- en basiskader. Ook dient er een verschuiving/herverdeling van opdrachten plaats te vinden. De kerntaken van de Federale Politie zullen evolueren zodat ze op termijn beter aansluiten bij de bovenvermelde principes

van subsidiariteit en outputgerichtheid. Naast deze noodzakelijke veranderingen in de basisstructuur wordt er eveneens ingezet op het tot stand brengen van verantwoordingscultuur. Om de effectiviteit en efficiëntie van de Federale Politie te kunnen evalueren zal daarom een systeem van audits en verantwoording op basis van meetbare doelstellingen worden ingevoerd. Indien de gestelde doelstellingen niet worden bereikt, zal behoudens aantoonbare overmacht, het mandaat van de verantwoordelijke mandataris niet worden verlengd.

- Het garanderen van onze veiligheid is geen individuele bevoegdheid van de politie- en veiligheidsdiensten maar wel een collectieve ambitie. Natuurlijk zijn onze hulp- en veiligheidsdiensten essentiële schakels, maar ook armoedebestrijding, grootstedenbeleid, jeugdwerk, aanklappende jeugdzorg, inburgering, justitie en re-integratie zijn bijvoorbeeld belangrijk. We kunnen dat niet genoeg blijven benadrukken. Processen moeten afgestemd worden op deze integrale benadering van veiligheid waarbij preventie, reparatie en nazorg even belangrijk zijn als de daadwerkelijke bestrijding van incidenten. We zorgen er dan ook voor dat al deze actoren binnen onze veiligheidsketen hun verantwoordelijkheden kunnen opnemen en dat bepaalde welomschreven taken, die momenteel uitgevoerd worden door onze politiediensten ook kunnen uitgevoerd worden door andere private actoren.
- Vooreerst pakken we de juridische belemmeringen aan die de uitoefening van bepaalde niet-politionele taken ter ondersteuning van politiediensten door private actoren momenteel nog in de weg staan. Het uitgangspunt hierbij blijft uiteraard dat het gebruik van proportionele dwang en geweld uitsluitend blijft toekomen aan onze politiediensten. Het in real time bekijken van camerabeelden van de openbare weg heeft enerzijds tot doel om de bevoegde diensten in staat te stellen onmiddellijk te kunnen ingrijpen in geval van een misdrijf, schade, overlast of een verstoring van de openbare orde en anderzijds deze diensten optimaal te kunnen sturen tijdens hun optreden. Om deze tweeledige doelstelling te kunnen vervullen zorgen we er dan ook voor dat het in de praktijk mogelijk wordt voor private actoren om impliciete handelingen die intrinsiek verbonden zijn met het in real time bekijken van camerabeelden ook effectief uit te voeren. We passen de wetgeving aan zodat onder het in real time bekijken van camerabeelden van de openbare weg ook begrepen wordt: de bediening van de camera-systemen waaronder het uitvergroten, het wijzigen van het standpunt van de camera en de verwerking van persoonsgegevens die met het bekijken van de beelden en het registreren of het melden van incidenten, gepaard gaan. Bij het aanpassen van de wetgeving maken we bovendien een duidelijk onderscheid tussen politieel en niet-politieel cameragebruik. In dat laatste geval heeft de politie de hoedanigheid van verwerkingsverantwoordelijke en kan het in real time bekijken van de camerabeelden enkel gebeuren vanuit de lokalen van de politie en onder leiding van een aanwezige politiefunctionaris. Daarnaast maken we het mogelijk om samen te werken met de private sector door de inzet van gespecialiseerde of daartoe opgeleide onthaalmedewerkers om de organisatie van de receptie op een plaats die toegankelijk is voor het publiek en die beheerd wordt door de verwerkingsverantwoordelijke/opdrachtgever uit te voeren. De uitoefening van een receptiefunctie veronderstelt eveneens het uitvoeren van bijkomende handelingen, zoals de registratie van bezoekers en de verwerking van persoonsgegevens (zoals bijvoorbeeld het aanmaken van een toegangsbadge) die hiermee gebruikelijk gepaard kunnen gaan. De voor gespecialiseerde of daartoe opgeleide onthaalmedewerker is gebonden aan de discretieplicht, we nemen dan ook technische en organisatorische maatregelen om de vertrouwelijkheid van de verwerkte persoonsgegevens met betrekking tot deze onthaalactiviteiten te garanderen. Alle taken die plaatsvinden na de ontvangst aan de receptie van een bezoeker/slachtoffer zoals onder meer het begeleiden van slachtoffers, het acteren van klachten en het informeren van slachtoffers etc. blijven taken die enkel en alleen toekomen aan onze politiediensten.
- Daarnaast zorgen we voor een optimale benutting van de reeds bestaande mogelijkheden binnen het huidige wettelijke kader om niet-politionele taken zoals het verlenen van advies over inbraakpreventie, het geven van voorlichting over verkeersveiligheid en het verstrekken van advies aan de bevoegde autoriteiten over mobiliteit en verkeersveiligheid te laten uitvoeren door private spelers in de veiligheidsketen. We onderzoeken bovendien ook de wettelijke mogelijkheden om -ter ondersteuning en ontlasting van onze politiediensten- taken die momenteel nog uitsluitend toekomen aan de politie zoals het uitvoeren van woonstcontroles ook te laten uitvoeren door beëdigde ambtenaren desgevallend onder supervisie van onze politiediensten.
- We breiden de bevoegdheden van private bewakingsdiensten of andere door de overheid gemachtigde personen voor het toezicht op de openbare weg uit. Momenteel kan dit enkel in het kader van 'evenementen' of binnen een afgebakende zone

en duur. We passen het wettelijk kader aan zodat gemeenten via een politiereglement bepaalde zones in uitgaansbuurten, zoals bijvoorbeeld openbare parkings aan private dansgelegenheden kunnen aanduiden waardoor ze gedurende een bepaalde periode (bv: 's nachts tijdens het weekend) onder de toezichtsbevoegdheid van private bewakingsdiensten kunnen vallen.

EEN POLITIE DIE VERDER BLIJFT INZETTEN OP EEN RESPECTVOLLE ONGANGSRELATIE MET ELKE BURGER

- Integriteit blijft uiteraard een kernwaarde van professioneel politiewerk. We blijven dan ook inzetten op een integere politie die enkel dwang en geweld gebruikt wanneer het voldoet aan de principes van legaliteit, proportionaliteit en noodzakelijkheid. Een politie die de orde handhaaft met respect voor elke burger ongeacht afkomst, geaardheid, leeftijd, etc. Tegelijkertijd vragen we ook respect voor onze politiediensten tijdens politionele tussenkomsten. Wanneer er tijdens politionele tussenkomsten geweld wordt gebruikt ten aanzien van onze politiediensten moeten zij zich uiteraard conform deze principes op adequate wijze kunnen verdedigen. Hiertoe evalueren we de uitrusting en het gebruik van ordehandhavingmiddelen binnen het kader van het genegotieerd beheer van de openbare ruimte (GBOR) door de geïntegreerde politie en scherpen de regelgeving waar nodig aan in functie van de toegenomen dreiging en risico's. Deze regelgeving moet de nodige juridische bescherming bieden voor politiediensten wanneer deze zich in uitzonderlijke situaties ertoe genoodzaakt zien om wapens/geweld te gebruiken.
- We zorgen voor de implementatie van de zgn. Kind-toets. Politie medewerkers moeten worden opgeleid voor tussenkomsten in de specifieke aanwezigheid van kinderen en jongeren. Daarom worden de politieke en justitiële procedures afgetoetst aan het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, ter vrijwaring van de rechten van minderjarigen tijdens politieke tussenkomsten. De opleiding en interventietechnieken worden hieraan aangepast.
- Een steeds groter wordend aantal politie-interventies heeft betrekking op mensen met een sociale en/of mentale zorgproblematiek die zich in een crisissituatie bevinden. We leiden onze politiemensen beter op om hiermee om te kunnen gaan. Daarnaast zorgen we ervoor dat politiemensen in crisissituaties structureel kunnen samenwerken met mobiele crisisteams die multidisciplinair samengesteld zijn, o.a. uit psychiaters, psychologen en sociale werkers. Er wordt in overleg met de deelstaten voorzien in voldoende aangepaste zorg- en opvangstructuren.

EEN NABIJE POLITIE

- De nabijheidspolitie speelt een cruciale rol in het waarborgen van de veiligheid en het welzijn van de samenleving; De focus ligt op aanspreekbaarheid, contacteerbaarheid en zichtbaarheid zowel fysiek als digitaal. Door de nadruk te leggen op de directe interactie met burgers draagt de nabijheidspolitie bij aan excellente politiezorg en een gemeenschapsgerichte aanpak. Ook het preventieve aspect van deze werkwijze is onmisbaar binnen de politieorganisatie.
- Wijkinspecteurs zijn van cruciaal belang voor de veiligheid van onze wijken en buurten. We versterken dan ook hun werking door enerzijds het aantal wijkinspecteurs te verhogen en waar nodig te verdubbelen zodat de norm van 1 wijkinspecteur per 2000 inwoners wordt gerespecteerd. We zorgen ervoor dat zij het grootste deel van hun beschikbare arbeidstijd kunnen spenderen op het terrein en zetten in op een algemene herwaardering van de wijkinspecteur door een functietoelage voor wijkinspecteurs in te voegen die het aantrekkelijker moet maken om voor deze job te kiezen. Daarnaast zorgen we ervoor dat wijkinspecteurs in alle politiezones ook 's avonds en tijdens het weekend kunnen werken. We voeren het concept van de digitale wijkinspecteurs in. Dit zijn wijkinspecteurs wiens werkgebied zich online situeert, ze werken nauw samen met de klassieke wijkinspecteur en voorzien elkaar van informatie die op het internet en in de buurt wordt vergaard. In dit kader zorgen we er ook voor dat studenten steeds een laagdrempelig aanspreekpunt hebben bij de politie.

DE POLITIE ALS MODERNE, EFFICIËNTE EN AANTREKKELIJKE WERKGEVER

- We kiezen voor een transparant, performant en modern rekruterings- en selectietraject dat maximum 90 dagen in beslag neemt en waarbij lokale zones kunnen samenwerken om ook zelf te kunnen rekruteren voor hun eigen korpsen. We

zorgen ervoor dat de profielen die we rekruteren overeenkomen met de behoeften op het terrein, zetten hierbij maximaal in op kwaliteit en streven diversiteit na en dit cfr. het principe van de juiste persoon op de juiste plaats. Verscheidene operationele federale politiediensten kampen met structurele personeelstekorten. Elke belemmering die een snelle en efficiënte aanwerving van nieuw personeel in de weg staat moet absoluut vermeden worden. We vervangen dan ook de huidige strikte verdelingsprocedure van personeel (IRI-model) door een meer flexibel personeelsplan zoals reeds het geval is bij de lokale politie.

- Deze regering zet de inspanningen verder om naast het aanwerven van generalisten bijzondere aandacht te geven aan het actief rekruteren van specifieke profielen zoals financiële experts en cybercrime-specialisten. Om deze zeer geëerde gespecialiseerde profielen gedurende langere tijd aan boord te kunnen houden zorgen we ervoor dat er voor hen een aangepast carrièrepad wordt ingevoerd.
- Door de digitale noodzaak zetten we verder in op het aanwerven van gespecialiseerde profielen. We creëren dan ook een wettelijk kader voor het aanwerven van cybervrijwilligers of cyberflexwerkers bij de politie. Deze specialisten zullen, na het hebben doorlopen van een voorafgaande screening, ingezet worden voor specifiek omschreven taken gedurende bepaalde vastgelegde periodes en dit na het volgen van een (verkorte) opleiding.
- Tijdens de selectie van nieuwe rekruten zorgen we ervoor dat er meer aandacht wordt besteed aan de integriteit en de houding van kandidaten. We investeren zo op de aanwezigheid van de noodzakelijke basishouding van starters waarbij men kalm, waardig en integer de straat op gaat. Ook tijdens de gehele loopbaan dient de aanwezigheid van deze noodzakelijke basishouding gescreend te worden. We voeren daarom een permanente veiligheidsscreening in die doorheen de volledige loopbaan zal uitgevoerd worden. Bij aanvang van de legislatuur zal de betrokken minister een wijziging van de Tuchtwet van de politie voorstellen aan de ministerraad, zodanig dat de procedures korter en transparanter worden en dat we deze doeltreffender kunnen toepassen. We installeren een uniform, onafhankelijk en effectief controle- en klachtensysteem zodat klachten op eenzelfde manier worden behandeld en geregistreerd. Daarnaast komt er hierbij ook een professionalisering door een grotere ambtelijke verantwoordelijkheid te voorzien wat betreft de functie van tuchtverheid, uiteraard mits de nodige rechtswaarborgen. Deze rol ligt nu nog veel te vaak onnodig bij een burgemeester of de minister.
- We voeren een systeem van functionele verloning in waarbij komaf gemaakt wordt met een verloning die louter gebaseerd is op de graad maar die ook rekening houdt met de competenties en de verantwoordelijkheden van de politiemensen.
- Om de aantrekkelijkheid van specifieke politiezones in de rand rond Brussel te verhogen voeren we een premie in voor deze politiemensen. We onderzoeken ook mogelijk oplossingen voor andere zones die eveneens te kampen hebben met capaciteitsproblemen.
- Onze politiediensten moeten zich gerespecteerd voelen. We starten dan ook opnieuw de onderhandelingen met de politievakbonden op zodat het tweede luik van het sectoraal akkoord voor de geïntegreerde politie kan afgesloten worden met als doel de politie te profileren als aantrekkelijke werkgever.
- Een nieuwe visuele identiteit voor de Geïntegreerde Politie wordt op het terrein ingevoerd, op basis van een verderzetting van de inspanningen die in de vorige legislatuur werden geleverd en de resultaten die reeds werden bereikt. Meer concreet gaat het over Battenburg en het nieuwe politie-uniform.
- Bijkomende investeringen in de infrastructuur van de Federale Politie zijn absoluut noodzakelijk.

HET POLITIEONDERWIJS

- Conform het rapport van het Rekenhof, zetten we in op de verbetering van het politieonderwijs en onderzoeken we de mogelijkheid om het te hervormen op basis van de principes van uniformiteit, kwaliteit en transparantie. We zetten hiervoor in op een efficiënte en doorgedreven samenwerking tussen de politiescholen, hogescholen en universiteiten, waarbij elke partner specifieke verantwoordelijkheden en een deel van het voogdijchap draagt. We zorgen voor een goede afstemming met de federale en de lokale politie. We zetten gelijktijdig in op een rationalisering van de politiescholen.

Verder gaan we voor een modulaire politieopleiding die maximaal geïntegreerd wordt in het reguliere onderwijs door een Graduaat, Bachelor- en Masterstructuur in te voeren. Het financieringsmodel zal georganiseerd worden zodat dit geen extra kosten zal genereren voor de gemeenschappen. We waken erover dat de hervorming van het onderwijs de capaciteits- en operationele noden volgt gelet op de huidige krapte op de arbeidsmarkt en de capaciteitsproblemen bij onze politiediensten en dit door het invoeren van vlotte doorstromingsmogelijkheden en een snelle operationele inzetbaarheid reeds tijdens de opleiding. We zorgen ervoor dat deze hervorming gefaseerd wordt doorgevoerd zodat de beschikbare capaciteit hierdoor niet gehypothekeerd wordt. Anderzijds bekijken we hoe we van de graduaatsopleiding een échte praktijkgerichte opleiding kunnen maken zodat deze groep generalisten snel in de praktijk kan ingezet worden zonder hierbij in te boeten aan de kwaliteit van de opleiding.

- We zorgen dat onze politiemensen ook tijdens hun professionele loopbaan zich kunnen blijven bijscholen. Hiervoor maken we werk van een uitgebreid aanbod aan zowel fysieke als digitale opleidingen voor alle politieambtenaren en het CALog-personeel.

EEN DIGITALE POLITIE

- De geïntegreerde politie moet meer dan ooit worden uitgerust met de juiste IT-tools om haar operationele taken uit te voeren (big data, opsporing van criminele processen in de digitale wereld, enz.) om doeltreffend te communiceren met de burgers en ook om haar intern beheer te optimaliseren en efficiënter te maken. Daarom maken we van de digitale transformatie van de politie een belangrijke prioriteit. Daartoe zullen we het programma I-Police evalueren om het te actualiseren en de reikwijdte van de doelstelling ervan te herijken.
- Naast dit specifieke programma zullen we ervoor zorgen dat de aanbevelingen van de audits die tijdens de vorige legislatuur op dit gebied zijn uitgevoerd, snel worden uitgevoerd. We zullen ambitieuze maar realistische doelstellingen voor de digitale transformatie herdefiniëren, zowel voor de specifieke behoeften van de federale politie als voor die van de geïntegreerde politie in haar geheel. We zullen de nodige initiatieven nemen om de huidige governance binnen de politie inzake digitalisering snel aan te passen en te verbeteren. We zullen de middelen die nodig zijn voor deze grote transformatie identificeren en toewijzen.
- We hervormen de hiërarchische structuur van de federale politie zodat in deze structuur de Commissaris-Generaal de rol van eindverantwoordelijke van de federale politie ten volle kan opnemen.
- Een centrale coördinatie van operationele informatie is cruciaal. We zorgen er dan ook voor dat de operationele personeelsleden van de politie op een toegankelijke en snelle manier politie informatie kunnen raadplegen. Hiertoe zal men werk maken van een analyse van alle betrokken diensten die voortdurend aan informatie-uitwisseling doen zodat men operationeel efficiëntiewinsten kan boeken en operationele personeelsleden van de politie op een toegankelijke en snelle manier politie informatie kunnen raadplegen.
- We maken werk van een heldere digitaliseringsstrategie voor de politie op lange termijn met een duidelijke prioritering van de projecten zodat duidelijk is wanneer er waarop zal worden ingezet. Een digitale strategie houdt in dat de werkingsprocessen tegen het licht worden gehouden en geoptimaliseerd worden volgens de principes van digital-by-design en privacy-by-design. Deze werking wordt gemoderniseerd en is outputgericht.
- In navolging van de Artificial Intelligence Act die recent werd gestemd in het Europees Parlement, maken we werk van een concreet beleid rond het inzetten van technologieën die onder toepassing van deze AI Act vallen. We maken dan ook in samenwerking met de inlichtingendiensten en veiligheidsdiensten - binnen een strikt en precies bepaald wettelijk kader - proeftuinen voor nieuwe operationele toepassingen en nieuwe technologieën mogelijk. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de inzet van gezichtsherkenningstechnologie voor de opsporing van veroordeelden en verdachten. We verruimen de camera-wetgeving om meer toepassingen mogelijk te maken van (slimme) camerabewaking. Ook AI wordt verder ingezet om de politie van bepaalde administratieve taken te ontlasten, zoals het invoeren van 'speech-to-text' principe. Tijdens het onderzoek en de mogelijke uitvoering/invoering van deze nieuwe technologieën maken we altijd de afweging tussen het recht op veiligheid (wat een fundamenteel mensenrecht is) en het recht op privacy.

- We werken verder aan de mogelijkheid om via Police on Web online aangifte te doen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en voor andere delicten voor een aanpak op maat. De digitale aangifte wordt verder geprofessionaliseerd om een waardig alternatief te bieden voor de burger die online aangifte wenst te doen. Niet alleen dient de online aangifte laagdrempelig te zijn maar is het ook nodig om de burger door te verwijzen naar de meest geschikte gesprekspartner. Zo kunnen delicate aangiftes behandeld worden door speciaal daartoe opgeleide politieambtenaren. Op korte termijn dienen zowel de meest voorkomende misdrijven tegen goederen als tegen personen op police-on-web in een door de politie makkelijk verwerkbaar vorm te kunnen worden gemeld.
- Criminaliteit stopt niet aan de grenzen van de gemeente, stad, politiezone. Hiertoe zetten we verder in op het uitrollen van de toepassing (Police Search) die mogelijk zal maken om niet enkel de gegevens van een feit van een andere politie-eenheid in te kijken, maar ook het proces-verbaal.
- De NIS2-wetgeving maakt het mogelijk om ethische hackers in te schakelen. We zorgen ervoor dat politiediensten die hiervan gebruik maken dit doen rekening houdend met de algemene rechtsbeginselen zoals proportionaliteit en een adequate controle. Daarnaast zorgen we ervoor dat deze diensten kunnen beschikken over de meest performante middelen om te kunnen rechercheren op sociale mediakanalen. We creëren ook een wettelijk kader zodat de politie bij cyberaanvallen en phishing snel kan optreden via gepaste maatregelen.
- We verkennen de wenselijkheid voor onze politiediensten om binnen het kader van de BOM (Bijzondere OpsporingsMethoden)- wetgeving het traceren van berichten in verdachte besloten groepen mogelijk te maken indien er zeer ernstige aanwijzingen zijn waaruit blijkt dat deze berichten kunnen leiden tot een zeer ernstige verstoring van de openbare veiligheid.

FEDERALE POLITIE

- Er komt een meer evenwichtige verdeling tussen enerzijds personeelsmiddelen en anderzijds investerings- en werkingsmiddelen. Dit moet ervoor zorgen dat onze federale politiediensten over de nodige moderne ICT-middelen, veilige persoonlijke uitrusting, voldoende en moderne voertuigen, aangepaste wapens en ander voldoende gespecialiseerd materiaal kunnen beschikken om hun taken goed te kunnen uitvoeren. We zorgen ervoor dat de federale politiediensten op een soepele manier kredieten kunnen herverdelen volgens de noden van de organisatie.
- De federale politie kan haar eventuele kredietoverschotten gebruiken om (on)verwachte kosten te dekken binnen hetzelfde boekjaar. We investeren onder meer in de luchtvaartcapaciteit van de Federale Politie en de civiele bescherming.

DE LOKALE POLITIE

DE VRIJWILLIGE FUSIE VAN POLITIEZONES: INZETTEN OP SAMENWERKING EN INFORMATIEDELING

- Op basis van de reeds uitgevoerde wetenschappelijke studies creëren we draagvlak bij lokale besturen en maken het aantrekkelijk om de noodzakelijke stap te zetten naar grotere en performantere politiezones waardoor er een eenvormig beleid gevoerd kan worden, men efficiënter en menselijker zal kunnen omspringen met personeel en middelen en er ook kan ingezet worden op specialisatie zonder hierbij afbreuk te doen aan de lokale verankering en de gemeentelijke autonomie. We zijn ervan overtuigd dat schaalvergroting de nabijheid van de politie zal versterken en stimuleren dan ook een fusiebeweging waarbij we focussen op een centralisatie van de bevoegdheden en een efficiënte proactieve samenwerking met respect voor de nabijheid van de politie voor de burgers. We trachten ervoor te zorgen dat de grenzen van de gefuseerde politiezones waar mogelijk en wenselijk binnen de grenzen van de hulpverleningszones vallen. Om deze ambitie tot fusie te realiseren geven we bij de start van deze legislatuur de opdracht aan de gouverneurs om, voor zones waarbij studies reeds aangetoond hebben dat een schaalvergroting nodig is een fusietraject uit te werken. De gouverneurs zullen hierover tweemaal per jaar rapporteren aan de betrokken minister.
- De nadruk ligt daarbij niet alleen op efficiëntie, rationalisering en financiële transparantie maar ook op het aanbieden van nabije, betere en gelijkwaardige kwaliteitsvolle politiezorg. Na een fusie mogen de middelen die worden besteed

aan de politie niet dalen. Eventuele middelen die vrijkomen dankzij de efficiëntieoefening worden geïnvesteerd in het veiligheidsbeleid met name in nabijheidspolitie, wijkwerking, fietspatrouilles, etc.

EEN VEILIG BRUSSEL: EENHEID VAN VISIE EN LEIDING

- De afgelopen jaren is opnieuw duidelijk geworden dat het veiligheidsbeleid in Brussel te versnipperd is. Dat zorgt ervoor dat criminele fenomenen en overlast niet op de meest efficiënt mogelijke manier worden aangepakt. Er is duidelijk nood aan meer eenheid van visie en leiding voor wat betreft het politie- en veiligheidsbeleid in de hoofdstad. Gelet op de territoriale verwevenheid van het Brussels Hoofdstedelijke Gewest op het vlak van urbanisatie en veiligheid, is er de nood aan een eenduidig veiligheidsbeleid. We fuseren daarom de zes Brusselse politiezones tot één zone.

FINANCIERING VAN DE LOKALE POLITIEZONES

- We voeren een nieuw eenvoudig financieringsmodel in voor de lokale politiezones, ter vervanging van de huidige KUL-norm, met als doel elke Lokale Politiezone, rekening houdend met de eigen specificiteit, de middelen toe te kennen die hen toelaten een gelijkwaardige en adequate basispolitiezorg te kunnen aanbieden. Het uitgangspunt hiervoor is een hogere, flexibelere en meer transparante financiering van de lokale politiezones (inclusief indexatie) op basis van een haalbare en verantwoorde verdeelsleutel die indien nodig kan bijgestuurd worden. We werken hiervoor met kwalitatieve parameters die gedurende de voorbije jaren reeds wetenschappelijk onderzocht/bestudeerd zijn/werden en die overeenkomen met de realiteit waarin onze politiemensen moeten werken.

INLICHTINGDIENSTEN EN ANDERE VEILIGHEIDSACTOREN (OCAD, CCIV, ENZ.)

- Een weerbare overheid is in staat om dreigingen zoals spionage, inmenging, extremisme en terrorisme aan te pakken. Daar is een sterke inlichtingendienst voor nodig die niet alleen in staat is om deze dreigingen op tijd te detecteren, maar ook om ze tegen te gaan. We zorgen ervoor dat de Veiligheid van de Staat haar rol binnen de Belgische veiligheidsarchitectuur en in internationaal verband kan opnemen door haar de nodige operationele middelen en methoden ter beschikking te stellen om haar opdracht waar te maken. Daar hoort ook bij dat de dienst moet kunnen beschikken over de modernste middelen om communicatie te intercepteren en gebruik moet kunnen maken van de mogelijkheden die onder meer AI vandaag bieden. België is gastland voor internationale instellingen als de NATO en de Europese Unie. Deze instellingen rekenen op de Veiligheid van de Staat om tijdige pogingen van spionage en inmenging in kaart te brengen en tegen te gaan. Buitenlandse mogendheden moeten afgeschrikt worden om op Belgisch grondgebied actief te zijn. Ook om die reden scherpen we het operationeel instrumentarium en het juridisch kader van de Veiligheid van de Staat verder aan. Via een herziening van de wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten zorgen we ervoor dat de Veiligheid van de Staat, onder toezicht van de controleorganen, in staat gesteld wordt om dreigingen effectief tegen te gaan (disruptie). We zorgen er ook voor dat informatie van de Veiligheid van de Staat makkelijker gebruikt kan worden in juridische en administratieve procedures. In overeenstemming met de aanbevelingen van de onderzoekscommissie naar aanleiding van de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 erkennen we het bestaansrecht van elk van onze inlichtingendiensten. We zetten in op een betere samenwerking en informatiedeling: We maken we het beroep aantrekkelijker en stimuleren we onderlinge mobiliteit tussen de verschillende diensten. We focussen op verdere hervorming van ADIV, evenwel zonder haar topfuncties te demilitariseren. De door de Veiligheid van de Staat ingezette hervormingen en lopende hervormingstrajecten moeten verder worden gezet en afgewerkt. We evalueren de werking van het Comité I met het oog op het verscherpen van de democratische controle op de inlichtingendiensten. Om de voortgang van ingezette hervormingen en de lopende hervormingstrajecten binnen de VSSE beter op te volgen, voorzien we in een verplichte jaarlijkse rapportering ervan door de VSSE aan het Comité I en de bevoegde ministers.
- We versterken de ondersteuning van de Nationale Veiligheidsraad. De vergaderingen van het Coördinatie- Comité en het Strategisch Comité voor Inlichting en Veiligheid worden voorbereid en opgevolgd door een vaste ondersteuningscel bij de kanselarij, die onder leiding van de voorzitter van het CCIV en in coördinatie met de voorzitter van het SCIV als opdracht heeft actief te zoeken naar synergieën in de bestaande strategische plannen, ondersteuning te bieden bij de realisatie van het overkoepelend globaal

veiligheidsplan en de uitvoering ervan aanklampend op te volgen. Ze ontwikkelt een middellangetermijnvisie op de Belgische veiligheidsstrategie en stelt jaarlijks veiligheidsprioriteiten voor aan de Nationale Veiligheidsraad. Daartoe versterken we en breiden we, zo nodig, het secretariaat van de CCIV uit.

- Het is essentieel dat het OCAD, net zoals vandaag reeds het geval is, haar onafhankelijkheid ook naar de toekomst toe behoudt en dit inzake het opstellen van de dreigingsanalyses en het bepalen van het dreigingsniveau. Dat laatste moet gebeuren op basis van vastgelegde criteria. De organieke wet van het OCAD zal immers herzien worden om een flexibele aanpassing van zijn opdrachten mogelijk te maken, onder meer om dreigingen te kunnen analyseren van andere dan terroristische en extremistische fenomenen, zoals bijvoorbeeld de interstatelijke dreigingen, zoals bedoeld in artikel 8 van de organieke wet van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

CIVIELE VEILIGHEID

BRANDWEER

- We zetten verder in op de werking van het recent opgestarte centrale brandweerorgaan.
- We versterken de werking van de Commissie voor Afwijking zodat de wachttijd inzake complexe brandpreventiedossiers sterk kan worden verminderd. We bekijken eveneens of deze afwijkingen ook kunnen worden toegestaan op preventieadvies van de hulpverleningszones. Zo kunnen we sneller duidelijkheid geven aan bedrijven die willen investeren en onze economische positie versterken.
- We maken werk van een aangepast en modern personeelsbeleid voor zowel beroepspersoneelsleden, vrijwilligers en het administratief- en technisch brandweerpersoneel. We moderniseren het statuut van het personeel van de zones met o.a. het oog op het verbeteren van de eindeloopbaanmaatregelen, de invoering van een vrijwilliger 2.0 met gedifferentieerde taken en opleidingen en een evaluatie van de bestaande mogelijkheden inzake mobiliteit om personeelsleden toe te laten nog vlotter over te gaan van de ene personeelscategorie naar de andere in functie van de geschikte capaciteiten en moderniseren het tuchtstatuut met onder andere een grote verambtelijking van de tuchtoverheid.
- We maken het mogelijk om op basis van een samenwerking tussen zones eenvoudig lokaal te rekruteren. De brandweer is lokaal ingebed. Hoe dichter de selectieprocedure aansluit bij die lokale context, hoe beter ze daarop kan inspelen. Door het opstellen van een geschiktheidsattest met specifieke verantwoordelijkheden voor elke functie kan de aanwervingsprocedure vervolgens ook perfect lokaal, laagdrempelig en in relatief weinig stappen gebeuren.
- We hervormen het brandweeronderwijs door ervoor te zorgen dat de hulpverleningszones structureel inspraak krijgen in het aanbod van de brandweerscholen. De brandweer-opleiding en de wijze waarop de subsidies worden toegekend aan de brandweerscholen worden hervormd en dit met inspraak van de hulpverleningszones. We streven hierbij naar een zo efficiënt mogelijke besteding van de middelen met als uitgangspunt de noodzakelijke basisvorming en het behoud van de competenties van de brandweelieden en de taken van de vrijwilligers. We bekijken of basisopleidingen lokaal georganiseerd kunnen worden in samenwerking met de school en tussen de zones desgevallend met de nodige financiering. Complexere opleidingen kunnen dan logischerwijze in de veiligheidsscholen worden georganiseerd. Er komt dan een shift van het aantal opleidingsuren naar competenties zodat bv: een vrijwilliger zonder specialisaties een evenwichtiger werkbelasting heeft dan een beroep met meerdere specialisaties.
- De aanwezigheid en saneringsplicht van PFAS dreigt een enorme financiële druk van meerdere miljoenen euro's te leggen op de financiering van de brandweerzones. Samen met de deelstaten wordt daarom bekeken wat de beste proportionele aanpak is om deze problematiek het hoofd te kunnen bieden en of er desgevallend een fonds kan worden opgericht voor deze sanering.
- We maken het mogelijk voor onze brandweelieden om na het volgen van een kwalitatieve basisopleiding hun kennis en vaardigheden te blijven bijspijkeren door het volgen van vervolgoopleidingen. Deze vervolgoopleidingen worden zoveel mogelijk lokaal georganiseerd of tussen zones met hetzelfde risicoprofiel.
- We zorgen ervoor dat het statuut van de vrijwillige brandweerman aantrekkelijker wordt door o.a. de invoering van een

vrijwilliger 2.0 die met een gedifferentieerd takenpakket en minder opleidingsuren toch taken als brandweerman kan opnemen. Verder worden ook de driehoeksverhouding werkgever – vrijwilliger – hulpverleningszone, de beperkingen door de arbeidstijdenregeling en bepaalde aspecten inzake verloning aangepast/geoptimaliseerd. Dit moet leiden tot een meer werkbare en meer leefbare vrijwilligerswerking. Om voldoende slagkracht te hebben bij incidenten wordt ook bestudeerd of er een statuut van gespecialiseerde of ondersteunende hulpverlener kan voorzien worden met beperkte bevoegdheden en met laagdrempelige aanwervings- en opleidingsvereisten.

- Een robuuste brandweerwerking veronderstelt ook een stabiele financiering. We zorgen voor de invoering van een meerjarenplanning waardoor de 34 hulpverleningszones en de DBDMH (Dienst voor Brandweer en Dringende Medische Hulp Brussel) op de hoogte kunnen zijn van het minimale budget dat hen door de federale overheid tijdens de legislatuur zal worden toegekend. We voeren een indexering van de federale middelen voor de hulpverleningszones in. Tevens werken we een groeipad uit ter verhoging van de federale dotaties waardoor er een meer evenwichtige verdeling (50/50) tussen de financieringsbijdrage van de federale overheid en deze van de lokale besturen tot stand komt zoals de wet bepaalt. We evalueren het koninklijk besluit met betrekking tot de snelste adequate hulp die wordt aangeboden.
- Naast de indexering van de federale dotaties, en het voorzien van een groeipad in het kader van de 50/50-regeling, worden de dotaties van de hulpverleningszones en de DBDMH verhoogd rekening houdend met de laatste juridische uitspraken, zodat de integratie van de DBDMH in het financieringssysteem minstens budgetneutraal is voor de hulpverleningszones.
- We zorgen voor de omslag van een reactieve naar een proactieve en preventieve brandweer die maximaal gebruik maakt van nieuwe technologieën. Onze brandweer mag deze trein niet missen. We zorgen dan ook voor de ontwikkeling van een methodiek om trends te ontwaren en om brandpreventie gericht te kunnen organiseren.
- Bij branden komen toxische stoffen vrij. Een aantal epidemiologische studies geven aan dat brandweerpersoneel een verhoogde risicograad voor bepaalde kankers heeft. Daarom geven we aan Fedris de opdracht om, via de Wetenschappelijke Raad, binnen de commissies “chemische en toxische agentia” en “beroepskankers” te bepalen of op basis van de meest recente wetenschappelijke inzichten, bepaalde kankers die gelieerd zijn aan een verhoogde blootstelling door brandweerlieden aan bepaalde agentia, als beroepsziekte kunnen erkend worden.
- Een degelijk controle- en auditorgaan voor de hulpverleningszones vormt een belangrijke meerwaarde en ondersteuning voor de verdere ontwikkeling van de hulpverleningszones. We onderzoeken de mogelijkheid de hulpverleningszones toe te voegen aan het audituniversum van bestaande instanties (o.a FIA, Audit Vlaanderen, ...).

NOODCENTRALES

- Rekening houdend met het actieplan opgesteld door de Directie van de noodcentrales werven we prioritair nieuwe operatoren aan en zorgen er tevens voor dat er alles aan gedaan wordt om het welbevinden van de reeds tewerkgestelde operatoren te verbeteren. Zo zorgen we ervoor dat zij kunnen werken in aangename omstandigheden en dat zij beschikken over degelijke en moderne ICT-infrastructuur. Het personeelsstatuut (aanwerving, verloning, opleiding) wordt geactualiseerd aan de hedendaagse normen.

CIVIELE BESCHERMING

- De overstromingen van 14 en 15 juli 2021 hebben geleid tot talrijke aanbevelingen die moeten worden uitgevoerd om beter te reageren op natuurrampen.
- Om onze risicocultuur en de dienstverlening van de civiele bescherming te verbeteren creëren we een operationeel en complementair kader waarbinnen brandweer en civiele bescherming binnen hun duidelijk omschreven bevoegdheden naadloos kunnen samenwerken en waarbij zij ondersteund worden door één gezamenlijke federale administratie. We moeten dubbele structuren vermijden en zorgen voor een efficiënte en effectieve inzet van middelen, die waar nodig verstrekt moeten worden. Daarnaast focussen we op een voldoende nabije dienstverlening door in te zetten op een slimme territoriale spreiding van de diensten. Lokale zones moeten zich kunnen specialiseren, zodat ze complementair

zijn en effectief kunnen samenwerken ter ondersteuning en versterking van andere zones afhankelijk van de situatie en de behoeften. De posten van de civiele bescherming zullen verder worden versterkt en uitgebouwd, zodat zij een sterke en gespecialiseerde tweede lijn kunnen vormen voor de brandweer. Deze tweede lijn moet snel en efficiënt kunnen ingrijpen bij grote incidenten, rampen of situaties die specifieke expertise vereisen. Hierdoor wordt de brandweer ondersteund en wordt er gezorgd voor een flexibele en doeltreffende crisisbeheersing. Met deze aanpak wordt de civiele bescherming een krachtige partner van de brandweer, waarbij de nabijheid ten aanzien van de burger, de samenwerking tussen de diensten en de efficiënte inzet van de middelen centraal staan.

- Defensie moet zijn rol opnemen ter ondersteuning van de civiele autoriteiten in het geval van rampen, in het bijzonder wanneer de civiele capaciteiten te kort schieten.

INZETTEN OP BURGERZIN

- We moedigen lokale besturen aan om hun inwoners uit te nodigen lid te worden van een lokaal vrijwilligerskorps. Leden van dit korps worden voldoende opgeleid om ter ondersteuning van de hulpdiensten, de hen toegewezen taken degelijk te kunnen uitvoeren. Op die manier kunnen inwoners van steden en gemeenten hulpdiensten bijvoorbeeld bijstaan in noodsituaties zoals tijdens overstromingen of acute crisissituaties. Deze vrijwilligerskorpsen zullen nooit in de plaats treden van de officiële autoriteiten, zij nemen enkel een ondersteunende rol aan.
- Wij blijven inwoners ook extra stimuleren om Buurt Informatie Netwerken op te richten en er actief aan te blijven participeren.
- We onderzoeken hoe we op termijn het vrijwilligerskorps kunnen uitbreiden tot een vrijwillig maatschappelijk engagement waarin jongvolwassenen gedurende een bepaalde periode het algemeen belang dienen. Afhankelijk van ieders talenten kan dit ingevuld worden met een bijdrage in sectoren zoals zorg voor ouderen, politie, brandweer, ambulance, civiele bescherming of defensie. Door deze jonge mensen te laten kennismaken met een van deze domeinen hopen we hen te kunnen overtuigen om in de toekomst een baan uit te oefenen in een van deze sectoren die essentieel zijn voor onze samenleving. Dit vrijwillig maatschappelijk engagement zal nooit in de plaats treden van de officiële autoriteiten, het heeft enkel een louter ondersteunende rol.

CRISISBEHEER

- We versterken het toekomstige crisisbeheer waarbij rekening wordt gehouden met de bepalingen en principes opgenomen in het wetsontwerp noodplanning en crisisbeheer dat werd geïnitieerd tijdens de vorige legislatuur. Er wordt daarbij uitgegaan van samenwerking met de deelstaten, waarbij waar nodig Samenwerkingsakkoorden kunnen worden gesloten. We zetten ook in op de versterking van de Federale Diensten van de Gouverneur.
- We erkennen het belang van het Nationaal Crisiscentrum (NCCN). Het NCCN zal zich de komende jaren, samen met zijn partners, inzetten om de weerbaarheid van België te versterken, rekening houdend met de specifieke risico's. In eerste instantie is het de bedoeling om de samenleving bewuster te maken van deze risico's en bij te dragen aan de ontwikkeling van een risicocultuur. Maar het is ook de bedoeling om de aandacht van alle betrokken actoren te vestigen op het nemen van de nodige maatregelen om de weerbaarheid te verhogen en zo een invloed te hebben op de waarschijnlijkheid dat deze risico's zich voordoen of op de verwachte impact van deze risico's. Tot slot zal het NCCN, omdat een nulrisico niet bestaat, blijven investeren in de voorbereiding van het land op het beheer van een nationale noodsituatie. De nodige middelen zullen hiervoor worden vrijgemaakt. We verwachten van het NCCN dat het hierbij een dynamische trekkersrol inneemt dat snel kan ageren, communiceren en coördineren bij calamiteiten en snel en adequaat andere hulpverleningspartners of overheden kan adviseren.

NUCLEAIRE VEILIGHEID

- We verzekeren de financiering van het Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle zodat het ook in de toekomst haar rol als onafhankelijke nucleaire veiligheidsautoriteit ten volle kan blijven vervullen. We herzien de “Nationale Verklaring inzake Nucleaire Veiligheid, Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming” om rekening te houden met de ontwikkelingen waartoe deze overeenkomst op nucleair gebied heeft besloten.

ECONOMISCHE VEILIGHEID

- Op het vlak van spionage- en inmengingsactiviteiten laten we de Veiligheid van de Staat samenwerken met deelstatelijke actoren in het kader van de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel en in uitvoering van de Europese directieven met betrekking tot Foreign Direct Investments.

DESINFORMATIE EN FAKE NEWS

- We hebben ook bijzondere aandacht voor de strijd tegen desinformatie en fake news, evenals het risico op beïnvloeding van onze verkiezingen en onze democratische architectuur. Desinformatie en fake news ondermijnen het vertrouwen van de burgers in de overheid en de media en kunnen leiden tot polarisatie en onrust in de samenleving. Om deze hybride bedreiging effectief aan te pakken, zetten we in op een structurele verdediging die meerdere lagen omvat. Zo zullen we onder meer investeren in bewustwordingscampagnes samen met de deelstaten, versterken we de samenwerking tussen de verschillende overheidsinstanties, technologiebedrijven en mediaorganisaties om de verspreiding van nepnieuws te monitoren en te beperken, nemen we wetgevende initiatieven die gericht zijn op het vergroten van transparantie en de verantwoordelijkheid van online platforms en zullen we de internationale samenwerking bevorderen om gezamenlijk de strijd tegen desinformatie tegen te gaan.

INTERNATIONALE SAMENWERKING

- We onderhouden en versterken de bestaande structurele samenwerkingen met internationale partners en dit zowel bilateraal als multilateraal (bv: Europol, Interpol, etc.).
- Tijdens de voorbije legislatuur werd het netwerk van verbindingsofficieren verder versterkt. Zo werd een bilaterale verbindingsofficier in Colombia in plaats gesteld op 1 februari 2023. De verbindingsofficier is geaccrediteerd voor Colombia en Ecuador, wat van bijzonder belang is in de strijd tegen de internationale drugscriminaliteit. We gaan in de strijd tegen de internationale drugshandel voor een versterkte (politie)aanwezigheid in de bron- en transitlanden van cocaïne in Zuid-Amerika en investeren in onderzoekscapaciteit ter plaatse. We onderhouden het netwerk van onze verbindingsofficieren in het buitenland en versterken dit waar nodig. We stappen af van het rigide systeem waarbij enkel operationele medewerkers met de graad van (hoofd)commissaris zich kandidaat kunnen stellen voor deze functie.

DE RAAD VAN STATE

- Gezien de belangrijke impact die de Raad van State heeft op de kwaliteit van de wetgeving enerzijds, en de wettigheid van bestuursbeslissingen anderzijds, bekijken we op welke wijze de werking van de Raad van State waar nodig hervormd kan worden en het personeel indien nodig dient te worden versterkt.
- Daarbij onderzoeken we op welke vlakken de werking van de Raad van State verder kan worden geoptimaliseerd. Bijvoorbeeld door een bemiddelingsprocedure te voorzien of nog, de beslissing tot herstel verder uit te breiden. Ook zal worden onderzocht of het principe van een administratieve ruling kan worden ingesteld waarbij bepaalde regelgevende teksten voorafgaand aan het besluitvormingsproces voor advies kunnen worden voorgelegd aan de afdeling Wetgeving.

NATIONAAL VEILIGHEIDSNETWERK

- Om onze hulp- en veiligheidsdiensten verder te digitaliseren en zo de burgers efficiënter van dienst te kunnen zijn, wil de regering investeren in de modernisering van hun communicatiemiddelen. Deze modernisering omvat het opzetten van een soeverein 5G-netwerk -waarvoor een 5G spectrum wordt gereserveerd- om snelle, betrouwbare en veilige communicatie tussen diensten te garanderen, en de essentiële modernisering van de meldkamers met technologieën die de effectiviteit van de noodhulp zullen verhogen. Deze geïntegreerde aanpak van de communicatie tussen hulp- en veiligheidsdiensten zal de nationale veiligheid versterken en ervoor zorgen dat onze diensten nu en in de toekomst optimaal functioneren.

HERVORMING VAN DE STRATEGISCHE VEILIGHEIDS- EN PREVENTIEPLANNEN EN EX-VEILIGHEIDSCONTRACTEN

- We ondersteunen het preventie- en veiligheidsbeleid van de lokale overheden door het gefragmenteerde financieringssysteem van strategische veiligheids- en preventieplannen, ex-veiligheidscontracten en de financiering van gemeenschapswachten om te vormen naar een objectief systeem dat enerzijds inzet op de ontwikkeling van een duurzaam integraal veiligheidsbeleid door steden en gemeenten (of een samenwerking van gemeenten) en anderzijds impulsen voorziet voor lokale innoverende projecten in het lokaal veiligheids- en preventiebeleid.

JUSTITIE

Het herstel van vertrouwen in het rechtssysteem betekent dat overheden de rechtsstaat moeten respecteren.

EEN CENTRALE ROL VOOR ALLE SLACHTOFFERS EN HUN NABESTAANDEN

- We geven uitvoering aan de wettelijke bepaling inzake de zorgvuldige en correcte behandeling van slachtoffers van een misdrijf en hun nabestaanden door ervoor te zorgen en erop toezien dat alle slachtoffers en hun nabestaanden te allen tijde op een correcte, zorgvuldige en respectvolle manier behandeld worden door alle betrokken professionele actoren.
- Om te voorkomen dat slachtoffers informatie voor het eerst via de media moeten vernemen stellen we alles in het werk om slachtoffers en/of hun nabestaanden zo snel mogelijk te informeren vooraleer er vanuit Justitie wordt gecommuniceerd.
- We brengen de informatiestromen in het kader van de vrijlating van een verdachte, veroordeelde of geïnterneerde in kaart, sporen lacunes en verbeteringen op en zorgen voor een vereenvoudiging van deze stromen die menselijke fouten zoveel als mogelijk beperken.
- We herbekijken alle standaardbrieven die vanuit justitie vertrekken naar slachtoffers en maken deze begrijpelijk voor justitieleken en slachtoffervriendelijk.
- We zorgen ervoor dat gevoelig beeldmateriaal zoals bijvoorbeeld beelden van misbruik niet automatisch worden toegevoegd aan het dossier dat door de betrokkenen kan ingekeken worden. We vermijden hierdoor dat verdachten toegang hebben tot misbruikbeelden in hun dossier, dat slachtoffers beelden van andere slachtoffers kunnen zien of dat zonder waarschuwing slachtoffers beelden van zichzelf zouden zien.
- We zorgen in alle bestaande en nieuwe gerechtsgebouwen voor de inrichting van speciaal uitgeruste slachtofferruimtes zodat slachtoffers en hun nabestaanden zich welkom en bovenal gerespecteerd en veilig kunnen voelen en waar de dienst slachtofferonthaal haar werk op een degelijke manier kan uitvoeren.
- We hervormen het inzagerecht van slachtoffers en maken hierbij een einde aan de lange aanvraag-, wacht- en antwoordtermijnen die hier momenteel van toepassing zijn. Daarnaast zorgen we ervoor dat slachtoffers (of hun advocaat) kosteloos een digitale kopie van het strafdossier kunnen opvragen aan de griffie. Deze kopie moet binnen de maand na het verzoek daartoe (digitaal) overgemaakt worden. We zorgen ervoor dat de dienst slachtofferonthaal steeds dezelfde toegangen heeft als de slachtoffers die ze bijstaan.
- Justitie moet ervan uitgaan dat slachtoffers wensen geïnformeerd te worden over het verloop van hun zaak door hen van rechtswege het statuut van “benadeelde persoon” toe te kennen. Indien het slachtoffer geen informatie wenst te ontvangen (de zogenaamde opt-out), voorzien we in de mogelijkheid om daarvan af te zien. Het slachtoffer kan te allen tijde de beslissing inzake de opt-out herzien.
- Het recht op privacy van alle slachtoffers dient gerespecteerd te worden. We zorgen er dan ook voor dat in de toekomst enkel de naam van het slachtoffer en het rijksregisternummer wordt opgenomen in de processen-verbaal en dat de contactgegevens in een aparte beveiligde map terecht komen waar enkel de bevoegde personen, waaronder politie, parket en dienst slachtofferonthaal, toegang toe hebben.
- We zorgen dat slachtoffers van ernstige geweldsdelicten en zedenfeiten beroep kunnen doen op algemene bijstand door een advocaat zowel voor als tijdens hun verhoor. Er wordt een systeem van permanentie georganiseerd binnen de advocatuur, zodat deze slachtoffers, 24/7 de nodige gespecialiseerde juridische ondersteuning kunnen krijgen.
- Slachtoffers van seksueel of intrafamiliaal geweld moeten altijd worden beschermd. Het beroepsgeheim mag deze bescherming niet in de weg staan. In de wet rond het beroepsgeheim concretiseren we daarom de definitie van ‘noodtoestand’, waarbij de facto een meldingsplicht geldt voor elke burger én hulpverlener (met uitzondering van de advocaat van de verdachte) en verruimen we de mogelijkheid tot casusoverleg.
- We verbeteren de informatie-uitwisseling en -doorstroming op verschillende fronten. Zowel tussen de rechtbanken onderling,

tussen de politiezones onderling als tussen hulpverleners onderling moet informatie vlotter worden uitgewisseld. Op die manier gaat er geen informatie verloren wanneer daders en slachtoffers verhuizen, en is een continue opvolging verzekerd. Ook tussen de driehoek politie, justitie en hulpverlening verbeteren we de informatiedeling en -doorstroming door het gedeeld beroepsgeheim te moderniseren en het casusoverleg te versterken zoals voorzien in artikel 458 ter van het Strafwetboek. Hiervoor wordt de nodige wettelijke basis voorzien. We leggen hierbij de nadruk op de informatie die een hulpverlener wél kan of moet delen in plaats van wat hij niet kan delen.

- We verhogen de opsporing en de effectieve bestraffing van daders van vrouwelijke genitale verminking, eerge relateerd geweld en gedwongen huwelijken. Hulpverleners moeten worden gesensibiliseerd over de mogelijkheid om het beroepsgeheim te doorbreken bij (risico-) gevallen van genitale verminking.
- We onderzoeken de mogelijkheid om de bedragen inzake morele schadevergoedingen zoals opgenomen in indicatieve tabel te verhogen.
- We breiden de bevoegdheid van DAVO uit om zich te subrogeren in de rechten van elk slachtoffer aan wie een schadevergoeding wordt toegekend. Alle door het bureau geïnde gelden, eventueel aangevuld door de invorderingen van het COIV worden dan doorgestort naar het slachtoffer. Indien er geen gelden kunnen worden geïnd, kan het bureau een voorschot betalen. De overheid zal dan nadien de gelden op haar beurt gaan verhalen bij de dader(s) en/of de verzekeringsmaatschappijen.
- Ook slachtoffers moeten aanspraak kunnen maken op kosteloze psychologische ondersteuning. We zorgen ervoor dat psychologische ondersteuning deel uitmaakt van het schadeloosstellen van slachtoffers na een misdrijf zodat overheid net zoals bij het invorderen van de materiële schadevergoeding ook de kosten van deze psychologische ondersteuning zal kunnen verhalen op/ bij de dader.
- We zien erop toe dat alle aanbevelingen van de federale parlementaire onderzoekscommissie inzake seksueel misbruik worden opgevolgd en daadwerkelijk worden uitgevoerd.
- De aanbevelingen van de federale parlementaire onderzoekscommissie indachtig, zetten we de uitrol van de Zorgcentra na Seksueel Geweld over het hele land verder en verankeren de financiering hiervan. Om ook slachtoffers van niet-acuut seksueel geweld of online seksueel geweld de nodige zorg te kunnen bieden, bekijken we met de deelstaten hoe we deze zorg, al dan niet in een koppeling met de ZSG kunnen voorzien.
- We zorgen voor de wettelijke verankering van de operationele werking van Child Focus als Stichting voor vermiste en seksueel uitgebuite kinderen en zorgen voor de bijhorende financiering.
- Ook de strijd tegen (online) seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van kinderen en de verspreiding van beelden daarvan, is voor ons een prioriteit. We zorgen voor voldoende gespecialiseerde onderzoekers die gebruik kunnen maken van hoogtechnologische software om beelden op te sporen en ontoegankelijk te maken. We maken ook een juridisch kader voor het gebruik van virtuele profielen die zowel preventief als repressief kunnen worden ingezet door politiemensen. We versterken de Europese aanpak en controle op de opsporing en verwijdering van beelden, zodat we niet meer afhankelijk zijn van de loutere goodwill van digitale platformen.
- We bekijken hoe we de samenwerking met overheden en partnerorganisaties kunnen versterken opdat slachtoffers van mensenhandel snel kunnen gedetecteerd, ondersteund en begeleid worden en daders gevat en bestraft worden. In dat kader worden onderzoeksrechters en referentiemagistraten verder opgeleid en aangeduid om mensenhandel en economische uitbuiting op te sporen en te bestraffen. Dit soort misdrijven moeten zwaarder bestraft worden. De financiering van de gespecialiseerde centra voor de opvang en begeleiding van slachtoffers van mensenhandel wordt, in overleg met de deelstaten, herbekeken en geoptimaliseerd waar nodig, ook wat betreft het aantal opvangplaatsen.

STRAF- EN STRAFPROCESRECHT

STRAFRECHTELIJK BELEID

- We stellen een degelijke voorbereiding en een efficiënte planning op zodat de implementatie van het nieuwe Strafwetboek effectief kan plaatsvinden voor de geplande datum van inwerkingtreding (9 april 2026). Wat de nieuwe straffen en maatregelen betreft, versnellen we de inwerkingtreding die momenteel uiterlijk in 2035 is vastgelegd. We zorgen ervoor dat

de behandelingscapaciteit in de gevangenis verhoogt, en zorgen voor een aanklappende en kwaliteitsvolle uitvoering ervan.

- We stellen het nultolerantiebeleid verder op scherp zodat geen enkele daad van geweld of bedreiging tegen mensen met een maatschappelijke functie zoals bv: brandweer, politie, leerkracht, ambulancier,...zonder gevolg blijft. Een seponering van dergelijke feiten omwille van opportunititsredenen wordt onmogelijk zelfs wanneer er geen sprake is van arbeidsongeschiktheid.
- We voorzien een veel zwaardere strafmaat voor drugsbaronnen of georganiseerde bendes die minderjarigen inzetten om hun vuile werk te doen, zoals geld afhalen, drugs uithalen, tot zelfs het plegen van aanslagen. We versterken tegelijk de lokale besturen bij een brede preventieaanpak van jonge aanwas in de georganiseerde en ondermijnende criminaliteit via o.a. campagnes en een projectleider.
- We zorgen ervoor dat de rechter het verlies van de nationaliteit kan bevelen van een persoon die (a) veroordeeld wordt voor feiten inzake georganiseerde criminaliteit waarbij een beslissende of leidinggevende rol werd opgenomen of inzake levens- en zedendelicten, (b) de Belgische nationaliteit heeft verkregen in de 15 jaar voorafgaand aan het plegen van de strafbare feiten en (c) voor zover de opgelegde straf meer dan vijf jaar gevangenisstraf bedraagt. Deze maatregel mag uiteraard geen staatloosheid tot gevolg hebben.
- Om het hoofd te bieden aan de problematiek van mensensmokkelnetwerken en transmigranten op snelwegparkings, havens en luchthavens, zorgen we voor een aangepast (vervolgings-)beleid. Dergelijk beleid vergt een multidisciplinaire aanpak met alle betrokken actoren (DVZ Dienst Vreemdelingenzaken, politiediensten, parketten, etc.).
- We versterken het instrument van de strafrechtelijke confiscatie en maken hierbij de publieke en, bij voorkeur, de sociale herbestemming van geconfisqueerde vermogens in overeenstemming met de Europese richtlijn (2022/0167) mogelijk.
- Om te voorkomen dat georganiseerde criminaliteit België kiest om haar activiteiten te ontwikkelen, verhogen wij de straffen voorzien in het nieuwe Strafwetboek, de wet van 24 februari 2021 en de wet van 9 juni 2006 om de deelname aan een criminele organisatie, de drugshandel en de wapenhandel zwaarder te bestraffen.
- In het nieuwe strafwetboek verhogen we de strafmaat naar het hogere niveau 4 voor het misdrijf witwassen indien het gepaard gaat met bepaalde factoren, die momenteel opgenomen zijn als louter verzwarend binnen het niveau 3, zoals bv witwassen gepleegd in het kader van een criminele organisatie of gepleegd door een meldingsplichtige.
- We passen de Wapenwet aan en zorgen ervoor dat nachtkijkers en geluidsdempers onder bepaalde voorwaarden worden toegelaten ter bestrijding van o.a. everzwijnen.
- We verhogen de detectie en controle van illegaal wapenbezit. Als er bij misdrijven wapens worden gevonden, moeten deze wapens worden geregistreerd en de herkomst ervan worden onderzocht. Zo brengen we de netwerken van illegale wapenhandel en de link met de georganiseerde criminaliteit beter in kaart.

DE STRIJD TEGEN RADICALISERING EN TERREUR

- Geradicaliseerde personen die illegaal in het land zijn, worden maximaal in een gesloten centrum geplaatst met het oog op de onmiddellijke terugkeer naar hun land van herkomst.
- We onderzoeken hoe we het Strafwetboek kunnen aanpassen zodat het verheerlijken van terroristische organisaties zoals opgenomen op de Europese lijst van terroristische organisaties mogelijk strafbaar wordt.
- We nemen het voortouw om een Europese zwarte lijst op te stellen met extremistische haatpredikers die Europa niet meer binnen mogen.
- We zorgen ervoor dat – in het belang van onze nationale veiligheid – terroristische strijders niet naar ons land kunnen terugkeren. Bij een veroordeling voor terrorisme spreekt de rechter tevens de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit uit.
- Terroristische strijders (Foreign Terrorist Fighters) moeten bij voorkeur berecht worden in het land waar de delicten

werden begaan. Enkel indien deze plaatselijke berechting niet mogelijk is zullen we ervoor zorgen dat zij in ons land terecht worden.

- Terroristen die veroordeeld werden tot een effectieve straf van twee jaar of meer dienen ook na het einde van hun straf verder opgevolgd te worden. Dit gebeurt via een terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank, die via het opleggen van bepaalde voorwaarden zoals elektronisch toezicht controle houdt tot zolang dit als noodzakelijk wordt beschouwd.
- We blijven alles op alles zetten om de geldstromen droog te leggen die terrorisme en gewelddadig extremistische propaganda financieren.
- We richten ter vervanging van het huidige systeem van subsidiaire hulp een garantiefonds voor de slachtoffers van terrorisme op zodat alle mensen die al slachtoffer zijn geworden van een terreurdaad of in de toekomst nog slachtoffer zullen worden van mogelijke terreurdaden (slachtoffers met de Belgische nationaliteit of slachtoffers van aanslagen gepleegd op het Belgisch grondgebied) op een snelle, efficiënte en respectvolle manier vergoed worden voor alle door hen geleden schade. Het is dan achteraf aan de overheid om deze gelden te recupereren bij de verzekeringsmaatschappijen.
- Feiten waarbij private of publieke eigendom met een grote historische waarde of een aanzienlijk maatschappelijk belang vernield of gesaboteerd wordt, pakken we kordater aan met hogere effectieve straffen en vervolging.

STRAFONDERZOEK EN -PROCEDURE

- In samenspraak met de onderzoeksrechters en het openbaar ministerie die zelf al gezamenlijk bepaalde voorstellen formuleerden, wordt het strafprocesrecht hervormd op voorstel van de regering. Deze hervorming moet de strafprocedure moderniseren, efficiënter maken en versnellen. Er wordt tevens een oplossing geboden voor de door het Grondwettelijk Hof ongrondwettig geachte verschil in procedurele rechten van de verdediging al naargelang het strafonderzoek de vormt aanneemt van een opsporingsonderzoek dan wel een gerechtelijk onderzoek.
- Na consultatie, onderzoeken we eveneens de rol van de onderzoeksrechter en het openbaar ministerie, zonder daarbij het principe van rechterlijk toezicht op het gebruik van dwangmaatregelen en ingrijpende onderzoeksmethoden te verlaten.
- We moeten voorkomen dat de mogelijkheid tot het wijzigen van de taal waarin een strafprocedure gevoerd wordt, misbruikt wordt als verdragingsmanoeuvre. Dit schaadt immers niet alleen de rechtsgang maar benadeelt ook de belangen van de slachtoffers. Daarom wijzigen we de wet op het gebruik der talen in gerechtszaken zodat eenzelfde betrokkene slechts één keer de taalkeuze kan maken waarin de strafprocedure gevoerd zal worden.
- Voor individuen die beschuldigd worden van misdrijven inzake georganiseerde criminaliteit (als leider, besluitvormer of lid), terroristische misdrijven of levensdelicten of in een illegale verblijfssituatie, voorzien we dat de raadkamer om de zes maanden oordeelt over de al dan niet handhaving van de voorlopige hechtenis, met de mogelijkheid voor de gedetineerde om gedurende de eerste drie maanden elke maand een verzoek tot vrijlating in te dienen en vanaf de vierde maand elke twee maanden een verzoek tot vrijlating in te dienen. De zitting van de raadkamer zal uiterlijk binnen de 5 dagen na dit verzoek plaatsvinden. Deze wijziging inzake de voorlopige hechtenis passen we ook toe voor terroristische misdrijven en levensdelicten.
- Het is cruciaal om tijdig in te schatten of verdachten een psychiatrische aandoening hebben. Hier kan het Klinisch Observatiecentrum, dat multidisciplinair is samengesteld, een belangrijke rol spelen. Daarom zetten we in op een intensiever gebruik van dit centrum en breiden we het concept uit zodat het kan functioneren als een volwaardig observatiecentrum.
- Een risicotaxatie-instrument, uitgevoerd op een wetenschappelijk onderbouwde manier, kan het risico op hervat inschatten. In bepaalde dossiers (seksueel en/of intrafamiliaal geweld, stalking, radicalisering en terrorisme, ...) is het essentieel om weloverwogen beslissingen te kunnen nemen zoals de al dan niet aanhouding of vrijlating, eventueel onder welke voorwaarden, de opportuniteit en intensiteit van behandeling en begeleiding, enzoverder. In de gehele gerechtelijke keten moet sterker op risicotaxatie worden ingezet.

- De procedure voor onmiddellijke verschijning (het zogenaamde snelrecht) maakt het mogelijk om, met inachtneming van het vermoeden van onschuld en de rechten van de verdediging, de termijn tussen het plegen van een strafbaar feit en een rechterlijke uitspraak zo kort mogelijk te houden, waardoor het gevoel van straffeloosheid wordt vermeden en de straf effectiever wordt. De onlangs ingevoerde procedure voor onmiddellijke verschijning waarbij er een verschijning werd bepaald tussen de vijf en de vijftien dagen mits toestemming van de verdachte zal worden aangepast en versterkt, zodat de instemming van de verdachte niet langer een voorwaarde is om gebruik te kunnen maken van deze versnelde procedure. Uiteraard geldt bij gebrek aan instemming een langere verschijningstermijn tussen twee en zes weken en behoudt de rechter de discretionaire bevoegdheid om de toepassing van de snelrechtprocedure te weigeren indien de voorwaarden daartoe niet vervuld zijn. De huidige belemmeringen die de toepassing van de procedure, bedoeld in artikel 216 quinquies, verhinderen, zullen zoveel mogelijk worden opgeheven om een praktische toepassing van de bepaling mogelijk te maken. Deze procedure zal bovendien effectief en uniform worden toegepast in alle gerechtelijke arrondissementen. We zorgen er dan ook voor dat er in elk arrondissement minstens één specifieke snelrechtkamer wordt opgericht.
- We rollen de drugsopvolgingskamers verder uit. Ook de jongerenopvolgingskamers worden na evaluatie van het huidige lopende project geïmplementeerd. Daarnaast richten we gespecialiseerde kamers op voor problematieken zoals intrafamiliaal en seksueel geweld, evenals cybercriminaliteit en cyberpesten. Per gerechtelijk arrondissement betrekken we de hulpverlening zodat het probleem van wachtlijsten kan aangepakt worden in functie van deze kamers.

STRAFUITVOERING

EEN EFFECTIEVE STRAFUITVOERING MET ADEQUATE OPVOLGING

- De strafuitvoering is één van de sluitstukken van de strafrechtsketen. Een kwaliteitsvolle, correcte en effectieve strafuitvoering van de opgelegde straffen (alternatieve dan wel gevangenisstraffen), met bijzondere aandacht voor begeleiding en reclassering, is essentieel om recidive te vermijden en het gevoel van straffeloosheid tegen te gaan.
- De werkzaamheden rond het opstellen van het nieuwe strafuitvoeringswetboek worden verder gezet zodat die gelijktijdig met het nieuwe strafwetboek in werking kan treden. In dat kader wordt er sneller werk gemaakt van het hervormen en het professionaliseren van de probatiecommissie.
- Elke straf of maatregel die door een rechter wordt uitgesproken, moet op korte termijn daadwerkelijk uitgevoerd worden. De straf moet in verhouding staan tot de ernst van de feiten, moet desgevallend de maatschappij beschermen en dient nuttig te zijn voor de rehabilitatie en re-integratie van de dader.
- We zetten in op een betere dataverzameling en het voeren van statistisch onderzoek binnen justitie. We zorgen voor de implementatie van de recidivemonitor zodat inzicht wordt gegeven in de problematiek van de hoge recidivegraad en de effecten van het strafrechtelijk beleid.
- Er bestaat nog vaak een te grote discrepantie tussen de door de rechter uitgesproken gevangenisstraf en het gedeelte ervan dat in de praktijk vervolgens effectief wordt uitgevoerd. Daarom herbekijken we de Wet Lejeune en passen de tijdsvoorwaarden die momenteel gekoppeld worden aan het in aanmerking komen voor een voorwaardelijke invrijheidsstelling aan. We passen de algemene tijdsvoorwaarde aan, zodat elke veroordeelde voor seksuele misdrijven, minimum 3/5 van deze straf dient uit te zitten. Bij recidivisten trekken we het gedeelte van de straf dat minimaal dient uitgezeten te worden op naar 3/4de en bij recidivisten die veroordeeld worden tot de zwaarste straffen na al te zijn veroordeeld tot een criminele straf trekken we dit zelfs op naar 4/5de. Om perspectief te houden in functie van de beoogde reclassering en re-integratie kan ten laatste na 25 jaar een voorwaardelijke invrijheidsstelling gevraagd worden. We verstrengen eveneens de voorwaarden voor het in aanmerking komen voor penitentiaire verlopen en tijdelijke uitgangsvergunningen. Daarnaast zal er ook strikter toegekeken worden op de toekenning en de ontvankelijkheid van deze strafuitvoeringsmodaliteiten. Voor de invoering van deze strengere maatregelen wordt er rekening gehouden met de acute overbevolking in de gevangenissen. Zij zullen dan ook pas uitgevoerd worden van zodra de in dit regeerakkoord opgenomen maatregelen er mee toe hebben geleid dat de overbevolking in gevangenissen is gedaald.

- Het beschikken over een verblijfsrecht moet een verplichte voorwaarde zijn om in aanmerking te komen voor een voorwaardelijke invrijheidstelling, zodat veroordeelden die genieten van een voorwaardelijke invrijheidstelling of andere strafuitvoeringsmodaliteiten effectief kunnen worden opgevolgd.
- De terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank (die bij de inwerkingtreding van het nieuwe strafwetboek zal vervangen worden door de verlengde opvolging) is een noodzakelijke maatregel om voor bepaalde type daders toezicht en controle te kunnen blijven uitoefenen ook na hun strafeinde. We breiden het toepassingsgebied uit en herbekijken voor welke misdrijven de terbeschikkingstelling facultatief dan wel verplicht moet worden opgelegd, met name voor bepaalde misdrijven zoals terroristische misdrijven en feiten van kindermisbruik en/of -mishandeling. Om de maatschappij en de betrokkenen tegen zichzelf te beschermen, onderzoeken we op welke wijze we conform de internationaal geldende rechtsprincipes, de beschermingsmaatregel van de terbeschikkingstelling kunnen uitbreiden in de tijd.
- Voor daders van kindermishandeling wier recidiverisico hoog wordt ingeschat, maken we het wettelijk mogelijk om hen een volledig omgangsverbod met minderjarigen op te leggen. We zorgen, afhankelijk van het type dader voor een gedifferentieerd omgangsverbod en voor de uitvoering van periodieke evaluaties
- De overheid onderzoekt in samenwerking met de deelstaten op welke wijze de behandeling van seksuele delinquenten kan worden versterkt om het risico op recidive te verminderen en slachtoffers te beschermen. We zetten dan ook de aanklappende behandeling op maat van gedetineerde zedendelinquenten verder door – naar voorbeeld van de recent geopende zedenunit in de hulpgevangenis van Oud-Dendermonde – het aantal zedenunits uit te rollen over heel België. We zorgen er zo voor dat alle zedendelinquenten, met het oog op een succesvolle re-integratie, zoveel mogelijk in hun eigen regio behandeld kunnen worden.
- We brengen de financiering van de steuncentra in het kader van de samenwerkingsakkoorden inzake de begeleiding en behandeling van zedenmisdrijven in lijn met de actuele noden. We kijken hiervoor ook naar cofinanciering met de betrokken deelstaat.
- Enerzijds willen we voorkomen dat slachtoffers binnen de veilige omgeving van hun woonplaats (opnieuw) slachtoffer kunnen worden en anderzijds willen we de openbare veiligheid garanderen door het onmogelijk te maken voor personen met een enkelband om hun criminele activiteiten tijdens hun elektronisch toezicht voort te zetten. Verdachten van het maken, bekijken of verspreiden van beelden van kindermisbruik kunnen nog enkel in aanmerking komen voor elektronisch toezicht indien dit onder voorwaarden wordt toegekend. Verdachten van tienerpooierschap, verdachten van terroristische misdrijven in de hoedanigheid van leidend persoon en drugsbaronnen, die hun wederrechtelijke activiteiten van thuis uit kunnen verderzetten, komen niet langer in aanmerking voor een enkelband in het kader van de voorlopige hechtenis. Tevens maken we het onmogelijk om voor veroordeelden van intrafamiliaal geweld, incestplegers, daders van kindermishandeling en tienerpooiers om hun straf met een enkelband uit te zitten op een adres of in een omgeving waar ook (potentiële) slachtoffers verblijven of in hun onmiddellijke nabijheid.
- Om een door een rechter opgelegd alcohol- en drugsverbod beter te kunnen controleren, kan de rechter dit koppelen aan een alcohol- en drugsmonitor via de enkelband. We creëren hiervoor een juridisch kader zodat de deelstaten tot de uitvoering van de controle hiervan kunnen overgaan.
- We maken de ontsnapping uit de gevangenis strafbaar en zorgen er eveneens voor dat het doorknippen en/of saboteren van een enkelband strafbaar wordt gesteld. Bovendien kan men gedurende een wettelijk bepaalde termijn nadien niet opnieuw in aanmerking komen voor een enkelband.
- We evalueren het systeem van het uittreksel van het strafregister en besteden bijzondere aandacht aan het vraagstuk of de werkstraf, en het verblijfs-, plaats- of contactverbod automatisch, dan wel na beslissing van de rechter, op het uittreksel van het strafregister dienen te worden opgenomen.
- Eveneens onderzoeken we of, naar analogie met het uittreksel uit het strafregister minderjarigenmodel, een nieuw model voor kwetsbare meerderjarigen wenselijk is. Hierbij besteden we bijzondere aandacht aan de vraag of de deelstaten een uittreksel uit het strafregister, zoals vermeld in artikel 596, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering, kunnen controleren voor bepaalde nieuwe medewerkers en dit met het oog op de bescherming van kwetsbare meerderjarigen.

- We zorgen voor een striktere opvolging van en controle op de (correcte) uitvoering van de werkstraf. Indien de werkstraf niet of maar gedeeltelijk wordt uitgevoerd, maken we het bij het plegen van nieuwe feiten binnen een wettelijk te bepalen termijn niet meer mogelijk om nog in aanmerking te komen voor een werkstraf. Deze (tijdelijke) uitsluiting is uiteraard enkel van toepassing wanneer de niet-uitvoering van de werkstraf binnen de wil van de veroordeelde lag.
- We voeren een wetswijziging door waardoor werkstraffen breder kunnen toegepast worden dan bij niet-commerciële organisaties zoals overheidsdiensten of vzw's.
- We voorzien een wettelijke basis zodat de rechter de slachtofferapplicatie waarmee een verblijfs-, plaats- en contactverbod wordt gecontroleerd kan opleggen, en we breiden die mogelijkheid naar andere mandaten (vrijheid onder voorwaarden, voorwaardelijke invrijheidsstelling, vrijheid op proef, alle vormen van elektronisch toezicht, tijdelijk huisverbod, (probatie)-uitstel en -opschorting).
- We zorgen ervoor dat politie en parket zicht krijgen op het beroep en andere activiteiten van de verdachte, beklaagde of veroordeelde zodat de rechter indien nodig bijkomende maatregelen of straffen kan opleggen en volgens de richtlijnen van COL 8/2014 de werkgever hierover kan inlichten. Zo maken we het mogelijk dat bijvoorbeeld een pedofiel die werkt als leerkracht een beroepsverbod en verbod om in een vertrouwens- of gezagsrelatie te staan met minderjarigen kan opgelegd krijgen en dat de werkgever hiervan ingelicht wordt. We zetten hierbij maximaal in op informatiedoorstroming zodat iemand die zo'n verbod heeft gekregen ook effectief de kans niet meer krijgt om dat beroep of die activiteit nog uit te oefenen.
- We voorzien voldoende parketcriminologen om de werking van de Veilige Huizen te faciliteren.
- We geven de justitieassistenten reclassering, net zoals nu al het geval is bij radicalisering, reeds een mandaat in de gevangenis. Zo kent de justitie assistent het dossier al voor de gedetineerde de gevangenis mag verlaten en kan de begeleiding sneller opgestart worden waardoor de reclassering vlotter zal verlopen
- We voorzien het wettelijk kader om een Penitentiaire Lokale Integrale Veiligheidscel (PIVC) op te zetten zodat casusoverleg kan plaatsvinden met betrekking tot geradicaliseerde gedetineerden. Door informatiedeling van het OCAD en de VSSE met zowel de burgemeester van de toekomstige woonplaats als de justitiehuisen en dat alvorens de vrijlating, kan de reclassering beter worden voorbereid.
- We zorgen ervoor dat de verschillende diensten van de gemeenschappen (waaronder justitiehuisen, slachtofferonthaal etc.) alle aan hen toegewezen opdrachten zo snel als mogelijk kunnen afhandelen. Hiertoe wordt de dotatieregeling aan de gemeenschappen aangepast. Er wordt een jaarlijkse (in plaats van de huidige driejaarlijkse) herberekening van de dotatieregeling ingevoerd, waarbij niet alleen rekening wordt gehouden met het aantal opdrachten, maar ook met de aard en complexiteit en waarbij een aanpassing gebeurt in functie van de index der consumptieprijzen.

FINANCIËLE STRAFUITVOERING

- We zorgen voor een effectieve en vlottere inning van alle penale boetes en realisatie van verbeurdverklarde vermogensbestanddelen. De aanbevelingen van het Rekenhof vormen daarbij onder meer de leidraad. De taak- en bevoegdheidsverdeling tussen de rechterlijke macht en de invorderende administratie wordt meer coherent en efficiënter georganiseerd, en de informatie-uitwisseling wordt verbeterd.
- De meeropbrengsten die deze efficiëntere vervolging en inning teweegbrengen, worden bij de jaarlijkse begrotingsopmaak prioritair ingezet om de budgettaire noden en investeringen bij de veiligheidsdepartementen Binnenlandse Zaken en Justitie op te vangen.
- We richten binnen het Federaal parket een sectie financiële criminaliteit op die zich eveneens richt op fiscale fraude en corruptie. We vragen hieromtrent eerst het advies van het College van procureurs-generaal.

GEVANGENISSEN

- Het Strafwetboek werd vorige legislatuur hervormd. Daarin werd voor het eerst ook het doel van een straf gedefinieerd. De waaier van mogelijke straffen en maatregelen waarover een rechter beschikt, werd nog ruimer gemaakt: naast de klassieke gevangenisstraf, die geldt als ultieme remedie, zijn ook veel (nieuwe) alternatieve straffen en beveiligingsmaatregelen voorzien. De rechter kan zo nog beter beslissen over de meest geschikte straf of maatregel op basis van de ernst van het voorliggende dossier en afgestemd op de persoon van de dader. Hierbij is het belangrijk om voldoende oor te hebben voor het werkveld en de noden die er zijn om de hervorming zo vlot mogelijk in werking te doen treden. We sluiten niet uit dat er zich mogelijks wetswijzigingen opdringen in het licht van de noden alsook van de in dit regeerakkoord vermelde zaken, die mogelijks een wetswijziging vereisen, dit met het oog op een eventuele fine-tuning. Eventuele wijzigingen mogen evenwel niet leiden tot een vertraging van de inwerkingtreding van het nieuwe Strafwetboek. De strafuitvoering (zie ook vorig hoofdstuk) is het sluitstuk van de strafrechtsketen. Een goede en correcte strafuitvoering, zowel van de alternatieve als de gevangenisstraffen, met aandacht voor begeleiding en reclassering, is essentieel om recidive te vermijden en om het gevoel van straffeloosheid tegen te gaan. In een rechtstaat is het ook belangrijk dat de uitvoerende macht ervoor zorgt dat de straffen die de rechterlijke macht uitspreekt, ook uitgevoerd kunnen worden. Voor elk misdrijf moet immers de gepaste straf moeten kunnen uitgesproken worden. Een vlotte samenwerking met de deelstaten, die mee verantwoordelijkheid dragen voor bepaalde aspecten van de strafuitvoering, niet in het minst de begeleiding, opvolging en reclassering van veroordeelden, is dan ook noodzakelijk. Die weg van reclassering en begeleiding, en dus ook van alternatieve bestraffing, moet verder worden gevolgd. De regering zal in het kader hiervan een denkoefening starten, in overleg met de betrokken partijen, over de betekenis van straffen, de diversiteit, het strenge karakter en de relevantie daarvan, zodat “iedereen naar de gevangenis” niet het systematische antwoord wordt op elk misdrijf of elke overtreding, zodat de manieren om recidive te verminderen onderzocht worden en dit alles overeenkomstig de nieuwe strafwet. Anderzijds, in die gevallen waar de rechter als ultieme remedie toch beslist om een gevangenisstraf op te leggen, dient alles in het werk te worden gesteld om dat ook effectief mogelijk te maken en die rechterlijke beslissing werkelijk uit te voeren.
- We erkennen de prangende problematiek van de overbevolking in onze gevangenissen. Deze omstandigheden zijn zowel voor de gedetineerden als voor het gevangenispersoneel onhoudbaar. De situatie in de gevangenissen heeft al meermaals tot de veroordeling van de Belgische staat geleid. We zetten dan ook alles op alles om deze problematiek zo snel als mogelijk onder controle te krijgen, zodat op een correcte manier uitvoering kan worden gegeven aan de gevangenisstraf zoals de rechter ze heeft opgelegd. De regering zal een reeks maatregelen nemen om de overbevolking in de gevangenissen aan te pakken. Daarbij moeten gedetineerden op een humane manier hun straf kunnen uitzitten en werken aan hun reclassering, en moet het gevangenispersoneel op een veilige manier haar kerntaken kunnen uitvoeren. Ook de internering dient op een humane wijze te worden georganiseerd. In overleg met de deelstaten waken we over de tijdige operationalisering van de wet van 21 april 2024 en de uitvoering van het OPCAT Protocol.
- Er wordt gestart met een nulmeting, een objectieve vaststelling van de gevangenscapaciteit in het licht van de internationale vereisten. We zorgen op basis hiervan in de eerste plaats voor een meer evenwichtige spreiding van de gedetineerden over het gehele land.
- We stellen zo snel mogelijk een masterplan IV op, op basis van o.a de evaluatie van het Masterplan IIIbis en de beleidslijnen zoals opgenomen in het regeerakkoord. Het Masterplan voorziet een uitbreiding van de gevangenscapaciteit, zodat zowel het huidige aantal gedetineerden als te verwachten toekomstige fluctuaties kunnen opgevangen worden.
- Daarnaast onderzoeken we de oprichting van modulaire constructies, mits er wordt voldaan aan de internationaalrechtelijke verplichtingen en de detentie humaan en veilig kan verlopen. Zo voorzien we op korte termijn de nodige capaciteit voor het huidige aantal gedetineerden. Dit zal de leefomstandigheden en reclassering van de gedetineerden bevorderen en ook de werkomstandigheden van het gevangenispersoneel verbeteren.
- We trekken extra middelen uit voor het gevangeniswezen. Deze middelen zullen niet alleen gebruikt worden om meer gevangenispersoneel aan te werven en op te leiden, waardoor de veiligheid en het toezicht wordt verbeterd maar ook om de infrastructuur te onderhouden en te moderniseren zodat iedereen binnen de gevangensmuren zowel personeel als gedetineerden op een normale en menselijke manier kunnen functioneren. Daarnaast zullen interne overplaatsingen

van gedetineerden worden versneld om het gebruik van alle beschikbare capaciteit te optimaliseren en de behoefte aan noodoplossingen zoals het slapen op een matras op de grond te verminderen/te vermijden. Ook zullen we maatregelen nemen om de snelle terugkeer van buitenlandse gevangenen naar hun land van herkomst aan te moedigen door een nauwe samenwerking met politie en de relevante autoriteiten.

- We voeren het elektronisch toezicht tijdens de voorlopige hechtenis met voorwaarden in. We compenseren ten aanzien van de deelstaten de financiële implicaties van deze nieuwe regeling.
- De regering zal een middellange- en langetermijnplan opstellen om de overbevolking van gevangenen aan te pakken. In afwachting van de effecten van deze structurele aanpak zullen we maatregelen op kortere termijn nemen om de uitstroom beter te beheersen. Een van deze maatregelen, met name de terugkeer naar EU-landen of landen met terugkeervereenkomsten, zal een prioriteit zijn en zal meer geactiveerd worden. De regering zal het aantal personeelsleden bij de Strafvuistvoeringsrechtbanken verhogen om ervoor te zorgen dat zaken sneller worden afgehandeld. Momenteel wordt bijna 40% van de gevangenen in voorlopige hechtenis gehouden. Om dit aantal te kunnen beperken zorgen we ervoor dat zowel de parketten als de onderzoeksrechters als de diensten van de FGP versterkt worden zodat lopende onderzoeken en procedures zo snel als mogelijk gevoerd en afgerond kunnen worden.
- We rollen de beveiligde kleinschalige detentiefaciliteiten zoals detentie- en transitiehuizen op evenwichtige wijze over het hele grondgebied verder uit. Om deze uitrol te kunnen uitvoeren zorgen we, samen met de lokale besturen, voor een degelijke informatieverlening en een duidelijke communicatie ten aanzien van de lokale bevolking. Enkel door het tot stand brengen van een breed draagvlak zal de uitrol van deze cruciale faciliteiten immers gerealiseerd kunnen worden. De lokale autoriteiten worden bovendien voldoende ondersteund voor de vereiste omkadering van een detentie- of transitiehuis.
- Tijdens de verdere uitrol zetten we in op de differentiatie van detentiehuizen op basis van bepaalde doelgroepen. Zo voorzien we specifieke detentiehuizen voor jongvolwassenen, ouderen of moeders met kinderen. Op die manier kan nog beter voorzien worden in een specifieke begeleiding die de re-integratie tot een beter einde kan brengen. Daarnaast zetten we in op de gespecialiseerde detentievormen zoals het penitentiair schoolcentrum te Hoogstraten.
- Gezien de enorme druk op onze gevangenen en zolang er in eigen land nog onvoldoende gevangencapaciteit is, trachten we, naar het voorbeeld van Denemarken, overeenkomsten te sluiten met andere Europese rechtsstaten om daar gevangenen te bouwen of te huren waar voor misdaden en wanbedrijven definitief veroordeelde gedetineerden in illegaal verblijf hun detentie volledig of gedeeltelijk kunnen uitzitten indien een interstatelijke overbrenging niet mogelijk of wenselijk is. De hier uitgesproken straf wordt daar (verder) uitgevoerd. Van daaruit worden deze gedetineerden waar mogelijk bij strafeinde uitgewezen naar hun land van herkomst of een ander land waar zij kunnen verblijven. Uiteraard zullen deze overeenkomsten als basisvoorwaarde hebben dat de detentie op een degelijke en menswaardige manier moet verlopen, met respect voor de internationaalrechtelijke verplichtingen en na een gerechtelijke goedkeuring van de Raad van State en van Cedoca (CGVS).
- De regering zal haar inspanningen, al dan niet in samenwerking met andere Europese landen, voortzetten om ervoor te zorgen dat veroordeelden die niet de Belgische nationaliteit hebben bij voorkeur hun straf uitzitten in hun land van herkomst. In dit kader zal ze zich blijven inspannen om bilaterale akkoorden af te sluiten en uit te voeren met de landen van herkomst. De bevoegde diensten binnen de FOD Justitie, de politie en de Dienst Vreemdelingenzaken worden hiertoe versterkt.
- Geïnterneerden horen niet thuis in gevangenen. Mensen die worden geïnterneerd hebben in de eerste plaats nood aan zorg. We voorzien dan ook in voldoende instellingen met aangepaste beveiligingsniveaus, om iedere geïnterneerde zorg op maat te kunnen bieden en werken aan een wettelijk kader m.b.t. de interne rechtspositie voor geïnterneerden dat voorziet in rechten en plichten binnen de instelling waar men verblijft. We bekijken hierbij, samen met de Regie der Gebouwen, of nieuwe FPC's sneller kunnen worden ingericht in reeds bestaande gebouwen waar reeds een omgevingsvergunning voor bestaat. We plaatsen modulaire constructies op de campus van het FPC als tussenvorm tussen de behandelafdeling en de resocialisatie-afdeling. Via een samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid en de deelstaten wordt een interfederaal plan forensische zorg uitgerold om de nodige instroom, doorstroom en uitstroom te organiseren voor mensen die gedwongen worden opgenomen, worden geïnterneerd of in detentie zitten. Dit vraagt een betere samenwerking tussen de geestelijke gezondheidszorg en politie, justitie en parket enerzijds maar ook

samenwerking met onderwijs, werk, housing first initiatieven, etc. Binnen justitie zal er bovendien overleg gepleegd moeten worden met alle betrokken actoren om de grote verschillen die vandaag bestaan tussen de gerechtelijke arrondissementen inzake het aantal geïnterneerden en gedwongen opnamen grondig te analyseren.

- De wet betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke werd tijdens de vorige legislatuur hervormd en treedt ten vroegste op 1 januari 2025 in werking. We sluiten samenwerkingsakkoorden af met de deelstaten om blijvend in te zetten op de samenwerking tussen alle betrokken actoren zoals de geestelijke gezondheidszorg, welzijn, politie en justitie. Een beschermingsmaatregel na rechterlijke machtiging is en blijft een laatste redmiddel (ultimum remedium). We zullen deze wet twee jaar na de inwerkingtreding evalueren alsook de samenwerkingsakkoorden.
- Ook het gebrek aan voldoende gevangenis personeel en de hoge absentiecijfers pakken we aan. Er wordt een noodplan opgesteld, dat zich richt op het bereiken van een sociaal akkoord ter verbetering van de werkomstandigheden en het aantrekkelijker maken van het beroep van penitentiair beambte. Daartoe wordt in overleg getreden binnen het bevoegde sectorcomité hetgeen uiterlijk tegen 01/01/2026 moet uitmonden in concrete maatregelen, inclusief een competitief weddepakket voor de penitentiaire beambte ten opzichte van vergelijkbare profielen uit de private sector. We zetten daarnaast in op een betere en snellere aanwervingsprocedure zonder hierbij de nood aan een degelijke screening en een kwalitatieve opleiding uit het oog te verliezen.
- Gelet op het enorme personeelstekort zorgen we er eveneens voor dat private actoren binnen het huidige wettelijke kader (bewaking zonder contact met gedetineerden en toegangscontrole van derden) zoveel als noodzakelijk kunnen worden ingezet. Daarnaast onderzoeken we of het mogelijk is om daar waar het personeelstekort het meest acuut is, tijdelijk ook private actoren in te schakelen bij de uitvoering van taken waarbij er wel contact is met gedetineerden. Dit kan uiteraard enkel voor strikt omschreven taken, na het volgen van een gepaste opleiding daartoe en in aanwezigheid van meerdere leden van het vaste gevangenis personeel.
- We herwaarderen de opleiding van het gevangenis personeel en versterken de psychosociale diensten binnen de gevangenissen.
- We zorgen ervoor dat de gegarandeerde dienstverlening in de gevangenissen uitgevoerd en nageleefd wordt.
- De deelstaten beschouwen we als een gelijkwaardige partner binnen het gevangenisbeleid. We investeren in de hervorming van de penitentiaire gezondheidszorg voor wat de federale bevoegdheden betreft. We moedigen de deelstaten aan om initiatieven als de zorgteams en de drugvrije afdelingen die onder hun bevoegdheden vallen, verder te zetten. Samen met de deelstaten wordt meer ingezet op nazorgtrajecten zoals TOP-coach en U-turn eens men de gevangenis verlaat, om zo recidive sterker te vermijden en overbevolking in gevangenissen en instellingen te beperken. Via een samenwerkingsakkoord wordt overleg ingepland zodat bij impact door stakingen steeds afspraken gemaakt worden over elkaars werking. We garanderen dat dit aanbod, dat voor gedetineerden en geïnterneerden noodzakelijk is in het kader van een zinvolle detentie, niet langer onderhevig is aan personeelstekorten en overbevolking maar te allen tijde kan en zal voortgezet worden.
- Het plegen van bepaalde criminele activiteiten, zoals drugshandel, mensenhandel en georganiseerde misdaad, zorgt vaak voor een aanzienlijke verrijking van deze daders. Het wordt dan ook steeds moeilijker om te begrijpen dat de belastingbetaler dient in te staan voor de volledige kost van hun detentie. Daarom, lijkt het redelijk/aanvaardbaar om sommige gedetineerden een bijdrage te laten leveren aan (een deel van) de kosten van hun detentie, afhankelijk van hun vermogen. We geven bodemrechters de mogelijkheid om te beslissen of een gedetineerde dient bij de dragen aan de kosten van zijn detentie, met inachtneming van het feit dat deze bijdrage in verhouding moet staan tot de opgelegd straf en het vermogen van de gedetineerde. Hiervoor wordt het vermogen van de gedetineerde meegenomen in het onderzoek naar zijn financiële situatie. Alle activiteiten en acties inzake het verbergen en wegmaken van activa zullen worden opgespoord en bestreden. Het spreekt voor zich dat deze bijdrage alleen zal gevraagd worden wanneer alle schadevergoedingen aan de slachtoffers en nabestaanden volledig werden betaald.
- Door gedetineerden actief aan te moedigen om te werken tijdens hun detentie bevorderen we hun re-integratie en activatie. We zorgen er dan ook voor dat er maximaal wordt ingezet op het voorzien van de nodige faciliteiten hiertoe en dit in alle gevangenissen.

- Een verblijf in de gevangenis verhindert jammer genoeg niet altijd dat criminele activiteiten worden verdergezet en dit met de nodige veiligheidsrisico's tot gevolg. Om ervoor te zorgen dat dit fenomeen zoveel als mogelijk verhinderd wordt en actief wordt aangepakt zorgen we ervoor dat het bestaande controlemechanisme meer focust op de controle maar ook op de ondersteuning van de gevangenisdirecties zodat zij zich (nog) meer kunnen richten op het effectief aanpakken van deze strafrechtelijke feiten die binnen de gevangensmuren plaatsvinden zoals in het bijzonder voor drugshandel, het binnensmokkelen van verboden objecten, gebruik van gsm's, enz.
- Het onze ambitie om naar volledig drugsvrije gevangenissen te gaan. Helaas is de massale aanwezigheid van drugs in de gevangenissen vandaag de dag nog steeds een realiteit. Daarom breiden we, in samenwerking met de deelstaten, drugsvrije afdelingen uit waar strikter toezicht geldt verder uit en voorzien we begeleidingsprogramma's in elke gevangenis.
- We zorgen voor een wettelijke basis om drugstesten te kunnen verplichten in de gevangenissen, transitiehuizen en detentiehuisen. Bij een positieve test wordt de medische en psychosociale dienst van de gevangenis ingelicht, zodat voor een meer aanklappende opvolging van het verslavingsprobleem kan worden gezorgd; desgevallend worden disciplinaire maatregelen toegepast.

JUSTITIE ALS EFFICIËNTE, PERFORMANTE, TOEGANKELIJKE EN KLANTGERICHTE DIENSTVERLENER:

RECHTERLIJKE ORDE

- We werken de overgang naar beheersautonomie van de rechterlijke orde af. Deze verzelfstandiging staat ten dienste van efficiëntere werkomstandigheden voor de magistratuur en een betere dienstverlening aan de rechtszoekende. Daartoe geven we de rechterlijke orde meer mogelijkheden om zich intern wendbaarder te organiseren. We maken één directiecomité per arrondissement dat gezamenlijk het beheersplan opstelt voor de rechtbank van eerste aanleg, de arbeids- en ondernemingsrechtbank, In dat directiecomité blijft elke rechtbank afzonderlijk vertegenwoordigd. Voor de overgang naar beheersautonomie zorgen we voor een overdracht van zowel de bevoegdheid als het budget inzake het personeelsbeheer en de bijhorende werkmiddelen. Daarnaast richten we een gemeenschappelijk bureau en een gemeenschappelijke steundienst 'Personeel en Organisatie' op. We voorzien tevens in een uitbreiding van het beheer naar andere soorten kredieten zoals investeringskredieten en werkingskredieten voor bijvoorbeeld dringende infrastructurele uitgaven. Om dit te realiseren voorzien we in een aanpassing van de regelgeving opdat lokale verantwoordelijken daartoe de nodige bevoegdheden krijgen.
- Wanneer de rechterlijke orde deze bevoegdheden in handen neemt, moet dit kunnen gebeuren binnen een wettelijk kader dat flexibel personeelsbeheer combineert met garanties voor een basisinvulling over het gehele land. Daarom worden de wettelijke personeelskaders voorafgaandelijk aan deze overdracht vervangen door een wettelijk geregeld allocatiemodel dat middels bij wet vastgelegde objectieve parameters, waaronder de werklastmeting, die reeds rekening houdt met de complexiteit van de dossiers, aangeeft bij welke rechtscollèges er prioritair versterkingen moeten worden ingezet, of vacatures voor magistraten worden opengesteld.
- De huidige wettelijke regeling voor kaders moet flexibeler worden door ze aan te passen aan de werklast, die van rechtsgebied tot rechtsgebied kan verschillen. Een wettelijk mechanisme van budgettaire enveloppes op het niveau van de colleges van de drie pijlers (zetel, OM en Cassatie) biedt de nodige flexibiliteit en budgettaire zekerheid. Dit mechanisme zal ook rekening moeten houden met afwezigheden en de inwerkingtreding van het sociaal statuut van magistraten. We moeten het beroep ook aantrekkelijker maken. Daarom ontwikkelen we in samenwerking met de Hoge Raad voor de Justitie en het Instituut voor Gerechtelijke Opleiding een opleidingsprogramma ter voorbereiding op de selectieproeven en de functie van magistraat. We zorgen tevens voor de verdere uitrol van het sociaal statuut, maar met voldoende aandacht voor de continuïteit van de rechtsgang opdat de dienstverlening niet in het gedrang komt. We voorzien daarenboven betere salarisvoorwaarden voor gerechtelijke stagiaires, de rekrutering van gespecialiseerde en ervaren advocaten als magistraten door middel van meer gespecialiseerde selectietests, die toegang geven tot gespecialiseerde functies, en verbeteren de kwaliteit van de gerechtelijke infrastructuur. We voeren minstens om de vijf jaar werklastmetingen uit bij de zittende en staande magistratuur om de middelen binnen justitie op geobjectiveerde wijze verder te kunnen optimaliseren.

- De werving van nieuwe magistraten en nieuw gerechtspersoneel (in het bijzonder griffiers, juridische medewerkers, parketjuristen en referendarissen) moet op korte termijn worden voortgezet door snel nieuwe kandidaten aan te werven. Daarom doen we nog een eenmalige oproep tot invulling van de wettelijke kaders. De verzelfstandiging van de rechterlijke orde moet daarbij garanderen dat de vacatures prioritair worden ingevuld op basis van wettelijk bepaalde, objectieve criteria zoals werklast, actuele bezetting en beleidskeuzes van de colleges van hoven en rechtbanken en van het openbaar ministerie. We hebben hierbij aandacht voor diversiteit.
- Om de instroom van nieuwe magistraten te bevorderen, verbeteren we de salarisvoorwaarden tijdens de gerechtelijke stages. Door het valoriseren van de anciënniteit hopen we meer kandidaat-magistraten aan te trekken.
- We voorzien in bijkomende financiering van de personeels- en werkingsmiddelen van het Instituut voor Gerechtelijke Opleiding (IGO) zodat de noodzakelijke werking ervan gegarandeerd blijft, het huidige kwaliteitsniveau van de juridische bijscholingen behouden blijft en een kwalitatief opleidingsprogramma ter voorbereiding op de selectieproeven kan worden ingericht. Daarbij wordt voorzien in een budgettaire compensatie voor de bijdragen van het IGO aan de pool der parastatalen.
- De beheersautonomie kan niet tot stand komen vooraleer het tucht- en evaluatierecht (responsabilisering) vernieuwd is. Daarvoor versterken we zowel de interne als de externe controle op de werking van het gerecht. Onze eerste partner hierin is de Hoge Raad voor de Justitie. Uiteraard wordt alleen op de werking (management, personeelsbeleid, werking van structuren) toezicht uitgeoefend. Over de inhoud van rechtszaken oordeelt de rechter soeverein. We versterken het tuchtrecht voor magistraten en ook het evaluatiesysteem voor magistraten en de daaraan gekoppelde sancties worden herzien. In samenspraak met de Hoge Raad voor de Justitie zullen de evaluatiecriteria worden aangepast. Deze criteria dienen onder meer gekoppeld te worden aan de doelstelling om dossiers efficiënt en zorgvuldig te behandelen. In deze context wordt ook een wettelijke regeling voorzien waarbij de extra-curriculaire mandaten van magistraten in kaart worden gebracht.
- Het gebouwenpark wordt ingeperkt, met voldoende aandacht voor toegankelijkheid en bereikbaarheid van zittingsplaatsen. Voor de zittingen van vredegerichten blijft nabijheid cruciaal en dus voorzien we dat deze zittingen eveneens in andere overheidsgebouwen zoals het gemeentehuis kunnen plaatsvinden. Alleszins dient de opbrengst van de rationalisering van het aantal gebouwen geherinvesteerd te worden in het resterende gebouwenpark van justitie.
- Om overplaatsingen van gedetineerden naar gerechtsgebouwen te verminderen, zorgen we ervoor dat zittingen voor de Raadkamer en de Kamer van Inbeschuldigingstelling die vaak maar enkele minuten duren ook in de praktijk maximaal plaatsvinden in faciliteiten bij de detentieplaatsen en/of via videoconferentie. In de regel zullen gedetineerden zo min mogelijk verplaatst worden, en uitzonderingen hierop dienen te worden gemotiveerd vanuit omstandigheden die verband houden met de rechten van verdediging of het ontbreken van gepaste infrastructuur. Indien de cliënt dit wenst dient de advocaat wel steeds over de mogelijkheid te beschikken om zijn cliënt ter plaatse bij te staan.
- We herzien de wetgeving over videoconferenties, zodat familierechters hiervan worden uitgesloten, tenzij dit op verzoek van de partijen gebeurt.
- Zonder afbreuk te doen aan het principe van de collegiale beslissing zorgen wij voor een aanpassing van de taakverdeling binnen het college van Procureurs-Generaal conform het koninklijk besluit van 9 december 2015 zodat de taakverdeling efficiënter verloopt en meer in overeenstemming is met de betrokken wetgevende, decretale of regelgevende instantie.

DIGITALISERING EN TOEGANKELIJKHEID

- We maken verder werk van een degelijke informatisering en digitalisering van ons justitieel systeem die resulteert in een overzichtelijk en logisch uitgewerkt geheel. In dit verband houden we rekening met de aanbevelingen van het Rekenhof zoals opgenomen in het verslag over het beheer van de digitale transformatie van het gerechtelijk apparaat. Het is essentieel dat deze informatisering door de professionele gebruikers binnen justitie en door de rechtzoekenden als praktisch en gebruiksvriendelijk wordt ervaren. Digitalisering mag geen extra drempel worden; integendeel, het moet de toegang tot justitie laagdrempeliger maken. De rechterlijke orde is daarbij een volwaardige ICT-partner. We houden hierbij rekening met de werking van de bevoegdheden van de deelstaten en voorzien voor hen ook de nodige toegangen en de nodige koppelingen

met hun systemen. Dit kan nuttig zijn onder andere voor de opvolging van de werkstraffen en elektronisch toezicht, alsook in dossiers met betrekking tot jeugdbescherming.

- We maken Justitie mondiger, toegankelijker en transparanter door de openbare databank voor vonnissen en arresten eindelijk beschikbaar te maken en door zeker in mediagevoelige zaken ervoor te zorgen dat justitie de motivatie van haar vonnissen of arresten op een duidelijke en eenvoudige manier toelicht zodat deze voor elke burger begrijpelijk zijn. De voor het publiek nuttige algoritmen en tools die zijn uitgewerkt voor de magistratuur moeten ook op de publieke databank ter beschikking gesteld worden.
- Het portaal Just-on-Web (Belgisch Staatsblad) van de FOD Justitie moet worden uitgebreid, zodat ook onderhandse wijzigingsakten en jaarrekeningen van verenigingen en ondernemingen elektronisch kunnen worden neergelegd en digitaal geraadpleegd.
- We voorzien in een permanentie zodat burgers op ruimere tijdstippen hun gerechtelijk dossier kunnen gaan inkijken. Voor dossiers die reeds gedigitaliseerd zijn voorzien we kiosken op de vrederechten om deze te raadplegen. Ook zorgen we ervoor dat medewerkers van de dienst Slachtofferonthaal steeds toegang krijgen tot de dossiers waarvoor zij gemandateerd zijn.
- In navolging van de rechtbank in Antwerpen voorzien we in iedere rechtbank van eerste aanleg een geïntegreerd onthaal waar de rechtzoekende terecht kan met al zijn vragen betreffende zijn dossier en ongeacht welke rechtbank bevoegd is. Tevens zorgen we in iedere rechtbank van eerste aanleg voor een welzijnsloket.
- We zorgen ervoor en zien erop toe dat alle actoren binnen ons justitieel systeem zich blijven inzetten op het voeren van duidelijke, eenvoudige en heldere communicatie op maat van elke rechtzoekende of groep van rechtzoekenden.
- Om de managementervaring die in onze rechtbanken en parketten is opgedaan te behouden en de ontwikkeling van managementstrategieën op lange termijn mogelijk te maken, staan wij toe dat de huidige korpschefs hun mandaat voor een derde periode te laten verlengen en dit met uitzondering van arrondissementen Brussel en Halle-Vilvoorde omwille van de taalrolalternatie van die mandaten. De Hoge Raad voor de Justitie blijft echter bevoegd om hen te selecteren en voor benoeming aan de Koning voor te stellen. We vragen hieromtrent een advies aan het College van Hoven en Rechtbanken en het Openbaar ministerie.
- De toegang tot justitie moet voor elke burger gegarandeerd zijn. Daarom zal de regering initiatieven ondersteunen die de toegankelijkheid tot de juridische bijstand en de juridische diensten voor financieel kwetsbare groepen bevorderen.

PROCEDURE

- We evalueren de vele procedureregels en bekijken waar het efficiënter en sneller kan opdat de duur van de procedures kan ingekort worden. Voorbeelden die daarbij onderzocht kunnen worden zijn:
  - Het beter benutten van de inleidingszitting,
  - De eisende partij verplichten bij de dagvaarding zijn inventaris van de reeds beschikbare stukken reeds mee te delen, het verplichten van de woonstkeuze in strafzaken voor beklagden die geen woonplaats of zetel in België hebben.
  - Het indexeren van de drempelwaarde om in burgerlijke zaken hoger beroep aan te tekenen. De mogelijkheid om beroep aan te tekenen tegen beslissingen van de vrederechter wordt daarbij gevrijwaard.
  - Een integrale schriftelijke beroepsprocedure als uitgangspunt voor bepaalde procedures voorop te stellen waarin gegarandeerd wordt dat op vraag van een partij evenwel nog steeds pleidooien zullen plaatsvinden. Het opzetten van gemeenschappelijke, interactieve tabellen in de parketten en rechtbanken waarop de status van de lopende zaken en het lot van de afgehandelde zaken te zien zijn zodat de korpschefs van de rechtbanken de timing van de zittingen doeltreffend kunnen beheren.
- De termijnen voor het indienen van beroepen en bezwaren variëren afhankelijk van het onderwerp (strafrechtelijk, civielrechtelijk, administratief, enz.). De termijn van 15 dagen voor het indienen van een verzet is te kort voor de rechtzoekende om zich bewust te zijn van zijn rechten, een advocaat te raadplegen, voor de advocaat om zich in te werken de zaak en om de nodige stappen te ondernemen om het beroep voor te bereiden. We harmoniseren deze termijnen op één vaste termijn van 30 dagen.

- Om dure en lange juridische procedures te helpen vermijden, promoten we efficiënte alternatieve geschillenoplossingen zoals bemiddeling, zowel binnen als buiten de rechtbanken. We stimuleren het ook via het pro-deosysteem. Natuurlijk worden deze alternatieven nooit verplicht. Iedereen heeft recht op toegang tot een rechter en een klassiek proces.
- De regering zal, in overleg met de bevoegde actoren, oplossingen zoeken om het probleem van de gerechtelijke achterstand aan te pakken, in het bijzonder in Brussel.

JURIDISCHE BEROEPEN

- In overleg met de betrokken beroepsorganisaties zetten we de modernisering van de juridische beroepen verder, de focus wordt hierbij gelegd op de klantvriendelijkheid van alle uitoefenaars van deze juridische beroepen ten aanzien van elke burger.
- We evalueren de werking van de hervormde tuchtrechtbank voor gerechtsdeurwaarders en notarissen en passen de wetgeving aan waar nodig, om de tuchtrechtbank de nodige doeltreffendheid te geven. Ook het tuchtrecht voor advocaten wordt hervormd.
- We specificeren de criteria waaraan moet voldaan zijn om te kunnen opgenomen worden in het nationaal register voor gerechtsdeskundigen zodat de kwaliteit van de uitgevoerde expertises gegarandeerd wordt. Daarnaast dienen zij sneller betaald te worden en onderzoeken we of de vergoeding voor gerechtsdeskundigen opgewaardeerd dient te worden.

PRIVAATRECHT:

- We zetten de codificatie van het burgerlijk wetboek verder met die onderdelen die voornamelijk ontbreken met een specifieke focus op het afwerken van boek twee (personen en familie). Het Burgerlijk Wetboek neemt steeds vastere vorm aan, maar het is niet af: boeken 1, 2 partim, 3, 4, 5, 6 en 8 zijn in werking getreden, behalve boek 6 over de buitencontractuele aansprakelijkheid dat in werking zal treden op 1 januari 2025.
- Boek 7 over de bijzondere overeenkomsten was reeds in behandeling in de parlementaire commissie en daarvoor werd reeds een advies van de Raad van State bekomen. Boek 9 is al gedeeltelijk in behandeling in de parlementaire commissie (bijvoorbeeld persoonlijke zekerheden) en werd ook al advies van de Raad van State bekomen. Beide boeken zullen door de goede zorgen van Kamer kunnen worden afgewerkt. Boek 10 wordt door de Minister van Justitie ter goedkeuring voorgelegd aan de Regering en ingediend in de Kamer.
- We zorgen voor een modernisering van het afstammingsrecht. Binnen deze rechtstak moeten we evolueren van een sturende overheid naar een dienend recht. Een nieuw afstammingsrecht moet rekening houden met alle vormen van ouderschap en ertoe streven elke discriminatie weg te werken. Het belang van het kind staat hierbij centraal inclusief zijn recht op identiteit en afstammingsinformatie. Ook andere aspecten van het familierecht moeten daarbij onder de loep genomen worden.
- We onderzoeken de mogelijkheid om een zorgouderschap in te voeren, waarbij bepaalde dagelijkse beslissingen juridisch eenvoudiger moeten worden voor bijvoorbeeld plusouders die in een nieuw samengesteld gezin een belangrijke rol opnemen in de opvoeding van kinderen. Het belang van het kind staat hierbij steeds voorop.
- We maken het wettelijk mogelijk om een echtscheiding in onderlinge toestemming, opgesteld door een advocaat of notaris, te laten acteren door een ambtenaar van de burgerlijke stand voor zover er geen kinderen zijn waarvoor de wet een regeling vereist en de partijen een onderlinge overeenkomst hebben gesloten. Ook zetten we verder in op de uitrol van een ouderschapsplan, waarin ouders die uiteengaen zoveel als mogelijk afspraken maken over de verdere opvoeding van hun kind.
- De werking van de familierechtbanken en jeugdrechtbanken zal worden versterkt op basis van het wetenschappelijke rapport dat aan de Minister van Justitie is overhandigd, conform artikel 273 van de wet van 30 juli 2013, betreffende de oprichting van een familierechtbank en jeugdrechtbank.
- We zorgen ervoor dat kinderen in een kindvriendelijke omgeving terecht komen wanneer zij gehoord worden in rechtszaken

die hen kunnen aanbelangen. Het gesprek moet op maat van het kind plaatsvinden en het kind krijgt voor, tijdens en ook na het proces informatie. Bij voorkeur wordt het kind binnen een gerechtelijk kader bijgestaan door een advocaat die hiertoe een bijzondere opleiding gevolgd heeft. We rollen het proefproject van de familierechtbank te Gent verder uit.

- In het belang van de minderjarige maken we de aanwezigheid van de vrederechter facultatief in het kader van een verdeling van mede-eigendom waarbij een minderjarige betrokken is.
- We zorgen voor de invoering van een facultatief karakter van de instelpremie bij gerechtelijke en minnelijke openbare verkopen.
- We evalueren de regels van het Gerechtelijk Wetboek die bepalen welk deel van het inkomen voor beslag vatbaar is, waarbij onder meer wordt nagegaan of de huidige regeling een werkloosheids- of promotieval creëert. In geval van een wetsaanpassing, zoals het invoeren van extra schijven, wordt erover gewaakt dat het recht op een menswaardig inkomen nooit in het gedrang komt.

EREDIENSTEN

- We creëren, in overleg met de deelstaten en de betrokken veiligheidsdiensten, een uniform wettelijk kader voor de erkenning van erediensden.

ASIEL EN MIGRATIE

Zowel de asiel- als de opvangdiensten kreunen vandaag onder een te hoge asielinstream. Het aantal mensen dat aankomt in België om asiel aan te vragen is de laatste jaren zeer hoog. Het totaal aantal asielaanvragen sinds 2021 bedraagt meer dan 100.000. Ondanks recordinvesteringen in bijkomende capaciteit en personeel, kunnen ons land en de asiel-, migratie- en opvangdiensten deze permanente toename van aankomsten niet bolwerken. De administratieve achterstand en het gebrek aan opvangplaatsen blijven toenemen. Het terugdringen daarvan, met respect voor de mensenrechten, de Europese regelgeving en de Vluchtelingenconventie, is daarom een belangrijke doelstelling van deze regering. De sleutels hiertoe liggen zowel op Europees als nationaal vlak. Daartoe zullen de marges tot verstrenging binnen de Europese asiel- en opvangregelgeving, waar mogelijk en opportuun, maximaal worden uitgeput.

Om van migratie opnieuw een maatschappelijk en economisch positief verhaal te maken én om voldoende kwalitatieve opvang te kunnen bieden aan vluchtelingen die het echt nodig hebben, moeten we de instroom onder controle krijgen. De illegale, ongecontroleerde migratie kan niet langer worden geduld en moet stoppen. Onze samenleving kan dit niet langer dragen. Bovendien is illegale migratie en/of verdwijnen in de illegaliteit allesbehalve bevorderlijk, laat staan menswaardig voor de persoon in kwestie.

Migratie kan een positief verhaal zijn, maar dit kan enkel als ze gecontroleerd gebeurt en mensen aantrekt die hier ingeschakeld worden in het economische en maatschappelijke weefsel. Met andere woorden, door middel van legale immigratie onder duidelijk vastgestelde voorwaarden. Migratie – via welk kanaal dan ook – heeft immers altijd impact op onze samenleving en laat zich voelen op vrijwel elk maatschappelijk domein, zoals het woonbeleid, onderwijs, gezondheidszorg, etc.

Daarom is het noodzakelijk dat er een evenwicht is tussen derdelanders die naar hier komen voor hulp én zij die een directe meerwaarde betekenen, bijvoorbeeld specifiek geschoolden. De focus moet veel meer op werk- en studiemigratie liggen.

Zij die niet via arbeids- of studiemigratie naar dit land komen, moeten zo snel mogelijk geïntegreerd worden, geïntegreerd en zelfredzaam worden in hun nieuwe samenleving. Daartoe worden de binnenkomstvoorwaarden aangescherpt. Enerzijds om te voorkomen dat nieuwkomers in armoede en preciaire omstandigheden terechtkomen, anderzijds door hen onmiddellijk kennis te laten maken met onze landstalen, westerse waarden en normen, hun rechten maar óók hun plichten. Voldoen zij hier niet aan, kunnen zij hier niet duurzaam verblijven.

Enkel zo kan migratie een succesverhaal worden. Voor de vreemdeling en voor onze maatschappij.

Een transparant en consequent migratiebeleid vraagt om heldere wetgeving. Het Migratiewetboek wordt herwerkt overeenkomstig het regeerakkoord en geïmplementeerd, inclusief de benodigde aanpassingen voor de implementatie van het EU Migratiepact. De eerste Ministerraad bepaalt de termijn waarbinnen het Migratiewetboek wordt voorgelegd. Zo nodig worden de juridische diensten tijdelijk versterkt.

ASIEL

ALGEMEEN

EUROPEES:

- Het migratiedebat zal de komende jaren binnen de Europese Unie volop verder woeden.

Migratie via clandestiene en secundaire over- en doortochten naar en binnenkomsten in Europa alsook de doorreis naar Europa is niet alleen nadelig voor migranten, maar zet ook de sociale cohesie onder druk en leidt tot een gevoel van verwerping onder de Europese burgers. Het is daarom van cruciaal belang geworden om de migratie-uitdagingen aan te pakken door een betere coördinatie tussen de lidstaten en een harmonisatie van de regels, met name om illegale binnenkomsten zoveel mogelijk te beperken en te zorgen voor een betere spreiding van het aantal aankomsten. We moeten het meedogenloze businessmodel van de internationale mensensmokkel doorbreken en de jaarlijks duizenden doden op de levensgevaarlijke smokkelroutes naar Europa tegengaan.

De regering geeft prioriteit aan de implementatie van het Europees Migratiepact en maakt daarbij optimaal gebruik van

de voorziene mogelijkheden. We dienen een nationaal implementatieplan in om onze wetgeving in overeenstemming te brengen met de nieuwe Europese regelgeving en onze diensten overeenkomstig te hervormen.

Op Europees niveau streeft deze regering naar betere grenscontroles en een herziening van de Terugkeerrichtlijn.

Samen met gelijkgezinde partners, werken we op Europees niveau verder aan de optimalisatie en hervorming van het Europees asielsysteem, die nodig is om de stabiliteit van de Europese Unie te waarborgen, de spanningen te verminderen en de ontvangstonstandigheden van migranten te verbeteren. Naast het Europees migratiepact zullen we desgevallend pleiten voor een versterking van de externe dimensie van het migratiebeleid, door meer en op verschillende manieren samen te werken met herkomst- en doorreislanden, maar ook door andere nuttig geachte pistes te verkennen.

- Dit land heeft de voorbije 10 jaar meer dan zijn “fair share” gedaan en disproportioneel veel asielzoekers opgevangen. Onze opvangcapaciteit is volledig verzadigd. Wanneer wordt vastgesteld dat de uitvoering van het MigratiePact praktisch niet haalbaar blijkt, dat de asielinstroom heel hoog blijft en veel EU-lidstaten hun verantwoordelijkheid niet nemen, doen we een beroep op de, in het solidariteitsmechanisme voorziene, financiële bijdrage. We zetten elke vorm van hervestiging stop zolang de asielcrisis duurt en zolang de achterstand niet is weggewerkt en het opvangnetwerk niet is afgebouwd.

NATIONAAL:

OPVANG

- Ons opvangnetwerk staat al jaren onder druk. Het is onaanvaardbaar dat verzoekers om internationale bescherming op straat slapen. We moeten tegemoet komen aan onze opvangplicht, maar moeten eveneens maatregelen nemen om de druk op de opvang aanzienlijk te verminderen. Daarom stellen we alles in het werk om de asielinstroom fors en structureel te verminderen en bouwen we, in een later stadium, eens deze maatregelen hun effect hebben gehad, het asielopvangnetwerk gradueel en gevoelig af. We voorzien altijd in voldoende bufferplaatsen om fluctuaties te beheren. Bij dit afbouwen verdwijnt prioritair de hotelopvang en daarna geleidelijk de opvang van asielzoekers in individuele huizen en appartementen via de OCMW's (LOI's). De landenlijst, op basis waarvan asielzoekers worden toegewezen aan een LOI, wordt onmiddellijk ingetrokken. Kwetsbare profielen worden opgevangen in kleinschalige, collectieve centra met aangepaste begeleiding.

Net zoals al onze buurlanden kiest België voortaan voor strikt materiële opvang in collectieve centra. Daarin krijgen asielzoekers op een menswaardige manier ‘bed, bad, brood en begeleiding’, zonder enige financiële tegemoetkoming. De opvang moet sober, met respect voor de menselijke waardigheid. In het kader van de penibele opvangcontext blijven we prioritair kiezen voor de meest kwetsbaren. We diversifiëren de opvang o.b.v de beschermingsgraad en voorzien in een ‘fast track’-behandeling voor personen uit landen met een lage beschermingsgraad.

In de huidige situatie op het terrein, met een toestroom van verzoekers om internationale bescherming die onze opvangcapaciteit ruimschoots overschrijdt, voorzien we o.a. in ambulante, socio-juridische en medische begeleiding, en voorzien we in basisneden zoals voeding. We onderzoeken de mogelijkheid om het principe van overmacht in de wet te verankeren, rekening houdend met de Europese wetgeving en rechtspraak.

We schrappen de mogelijkheid van een verplicht spreidingsplan van asielzoekers over het grondgebied uit de wetgeving.

- We passen de wetgeving aan opdat enkel materiële bijstand kan worden toegekend aan asielzoekers.
- Gelet op de almaar stijgende asielinstroom en hoge beschermingsgraad, zijn er problemen m.b.t. de uitstroom van internationaal beschermden uit de opvang naar de reguliere woningmarkt. In samenspraak met de deelstaten, kan er voorzien worden in noodplekken voor internationaal beschermden, in afwachting van hun transitie naar een eigen woonst. Dit gebeurt steeds in overleg met en mits goedkeuring van desbetreffende lokale besturen.
- We onderzoeken of de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank voor beroepen tegen beslissingen betreffende de materiële hulp kan overgeheveld worden naar de RvV, gelet op de nood aan coherentie in de rechtspraak en de expertise over het vreemdelingenrecht die daar aanwezig is.

- Het registratie- en opvangsysteem wordt herbekeken. We evolueren naar een digitaal asielaanmeldsysteem op afspraak, waarbij voldoende garanties worden ingebouwd. Het is de doelstelling om zo snel mogelijk de registratiefase (na aanmelding) voor asielzoekers in België opnieuw te organiseren op een locatie waar alle relevante actoren aanwezig zijn (DVZ, Dienst Voogdij, Fedasil, CGVS, etc.) teneinde de coherentie en efficiëntie te verhogen.
- Uit de cijfers blijkt dat een aanzienlijk deel van de verzoekers om internationale bescherming, die een aanvraag indienen in België, reeds in een andere Europese lidstaat asiel hebben aangevraagd, of daar zelfs al internationale bescherming hebben gekregen. Om te kunnen voldoen aan onze opvangplicht en teneinde een snellere behandeling van deze verzoeken te kunnen garanderen, streven we ernaar deze secundaire migratiestromen maximaal tegen te gaan. Wanneer iemand reeds bescherming geniet in een andere lidstaat, moet België niet opnieuw dat verzoek om internationale bescherming onderzoeken. Overeenkomstig het EU-recht, moeten personen die al een asielaanvraag hebben ingediend in een andere lidstaat of waarvan het verzoek werd verworpen door een andere lidstaat, worden teruggestuurd naar de verantwoordelijke lidstaat. We onderzoeken of bepaalde maatregelen van het Europees Migratiepact versneld kunnen worden uitgevoerd om deze secundaire migratie tegen te gaan.
- Enkel verzoekers die voor het eerst een beschermingsaanvraag indienen, die geen lopende of afgehandelde asielprocedure in een andere Europese staat te hebben én onvoldoende middelen hebben om zelf in hun levensonderhoud te voorzien, krijgen een opvangplaats. Unieburgers en onderdanen van de Schengen geassocieerde landen worden uitgesloten van opvang. We geven werkende verzoekers om internationale bescherming, die worden opgevangen, voldoende tijd om duurzaam te voorzien in eigen levensonderhoud. Asielzoekers die in een ander land een asielaanvraag hebben ingediend, worden in afwachting van hun terugkeer naar de verantwoordelijke lidstaat of naar hun land van herkomst opgevangen in een Dublincentrum. Deze versoberde centra worden uitgebaat door de Dienst Vreemdelingenzaken en zijn uitsluitend gericht op terugkeer. Deze personen worden begeleid in een terugkeer en zullen enkel materiële hulp ontvangen wanneer een transfer buiten hun wil om (nog) niet gematerialiseerd kon worden.
- Meervoudige aanvragen worden maximaal ontmoedigd. We putten hiervoor alle juridische mogelijkheden uit, o.a. omtrent het verder inperken van het recht op opvang.
- We intensifiëren en moderniseren de ontradingscampagnes, ook online. We zetten in op nieuwe en meer interactieve communicatievormen, die bepaalde doelgroepen correcter kunnen informeren. We zorgen voor nieuwe, correcte en doelgerichte informatiecampagnes, o.a. over de specifieke aanpak voor verzoekers uit veilige landen of landen met een lage beschermingsgraad en over de effectieve behandelingstermijnen van de asielinstanties in België.
- Om de achterstand weg te werken, de uitstroom te verhogen en het asielbudget te doen inkrimpen, versterken we tijdelijk de asieldiensten.
- De regering zal zo snel mogelijk met een wetgevend initiatief naar de Ministerraad komen met een pakket crisisbestrijdingsmaatregelen om het opvangtekort aan te pakken en tot inperking van de instroom en opvang. Er komt een concrete aanpak voor de huidige situatie van overmacht.

DE PROCEDURE

- Het is essentieel én in het belang van elke verzoeker om internationale bescherming om mee te werken aan zijn identificatie en aan het onderzoek naar zijn reisweg, aankomstdatum en asielrelaas. Enkel zo kan de procedure zo snel mogelijk worden doorlopen en krijgt men de bescherming waar men recht op heeft. De medewerkingsplicht van de verzoeker om internationale bescherming wordt daarom aangescherpt. Dat is immers essentieel om een terdege identificatie te kunnen doen en de reisweg en aankomstdatum te kennen.

Zoals reeds in veel EU-lidstaten het geval is, zal het uitlezen van de gsm, tablet of andere toestellen meteen en standaard bij elke asielaanvraag gebeuren. De procedure hiervan wordt wettelijk geregeld. Hiertoe wordt de beperking van het aantal ambtenaren van DVZ, dat bevoegd is om dergelijke uitlezing te doen, geschrapt (art. 81/1 Vreemdelingenwet).

Fraude ondermijnt het doel van en het vertrouwen in het asielsysteem en verkleint het draagvlak om mensen die

daadwerkelijk bescherming nodig hebben, de nodige hulp en ondersteuning te bieden. Aanvragen tot internationale bescherming waarbij er sprake is van doorslaggevende fraude worden dus geweigerd. Bij een gebrek aan medewerking, zoals wanneer men weigert zijn documenten af te geven of zijn gsm, tablet of andere toestellen te laten uitlezen ter verificatie, volgt in principe ook een weigering.

- De mogelijkheden tot impliciete intrekkingen worden maximaal toegepast.
- Elke verzoeker dient teruggestuurd te worden naar de voor hun asielaanvraag bevoegde lidstaat. Er wordt maximaal ingezet op het nemen van Dublin-beslissingen.
- De praktijk van het indienen van opeenvolgende asielaanvragen en beroepsprocedures door afgewezen asielzoekers legt een onaanvaardbaar zware druk op het asiel- en opvangsysteem. De regering brengt daarom in kaart welke marges de Europese regelgeving bieden om dit in te dijken. Deze marges worden zoveel als mogelijk uitgeput. Zo onderzoeken we o.m. de mogelijkheid om:
  - het aantal opeenvolgende verzoeken te beperken en deze procedures niet schorsend te maken en daar geen verlengd opvangrecht aan te koppelen;
  - het gegeven dat een verzoeker om internationale bescherming niet binnen een bepaalde termijn zijn asielaanvraag heeft ingediend, te hanteren als een element dat kan leiden tot een weigering. Het feit dat men nalaat onmiddellijk een asielaanvraag in te dienen, geeft immers duidelijk aan dat er geen sprake is van een vrees, op basis waarvan men bescherming nodig heeft.
- Om de kwaliteit van de rechtsbijstand te garanderen, kennen we het praktiseren van vreemdelingenrecht voortaan toe aan een gespecialiseerde poule van advocaten die daarvoor aangeduid worden door het Bureau voor Juridische Bijstand (naar analogie met jeugdadvocaten). We herevalueren de remuneratie van de kosteloze juridische bijstand en verscherpen de controle op en strijd tegen misbruik.
- Bij verzoekers met een lage erkenningsgraad start het terugkeertraject onmiddellijk, om hen op die manier een zo duidelijk en transparant mogelijk perspectief te bieden. De terugkeerbegeleiding begint na het indienen van het verzoek tot internationale bescherming. De afgewezen asielzoeker wordt vanuit het opvangcentrum onmiddellijk gevat in het kader van vrijwillige terugkeer. Er wordt een terugkeercontract voorgelegd, met duidelijke afspraken omtrent de medewerkingsplicht en de afgifte van identiteitsdocumenten. Weigert men hieraan mee te werken, wordt onmiddellijk overgegaan tot een gedwongen terugkeertraject.
- De asielprocedure neemt nu teveel tijd in beslag, waardoor de druk op het opvangnetwerk niet afneemt en mensen soms jarenlang moeten wachten op een beslissing. We rationaliseren de verschillende stappen, die worden gevolgd bij het doorlopen van de procedure. De behandelingstermijn van een verzoek om internationale bescherming moet zo kort mogelijk zijn, overeenkomstig de Europese bepalingen.

HET BESCHERMINGSSTATUUT

- Het recht op asiel en bescherming is fundamenteel. Zij die bescherming nodig hebben, moeten hierop aanspraak kunnen maken. Een erkenning als vluchteling is een specifieke status voor vreemdelingen die vluchten omwille een persoonlijke vrees voor vervolging en moet als dusdanig worden beschouwd. De subsidiaire bescherming is de basisbeschermingsstatus die door het Europees recht wordt geboden aan personen die vluchten voor o.a. oorlogsgeweld en onmenselijke behandeling.

In België bestaat er echter een onevenwicht in de toekenning van deze verschillende beschermingsstatuten, in vergelijking met andere lidstaten.

Het erkenningspercentage voor de vluchtelingenstatus ligt in België aanzienlijk hoger dan dat voor het toekennen van subsidiaire bescherming. Dit kan verklaren waarom ons land tot de meest gewilde landen in de EU behoort voor asielzoekers. Deze status opent immers meer rechten dan de subsidiaire beschermingsstatus.

Het is daarom noodzakelijk om de redenen voor dit onevenwicht te onderzoeken en dit grondig aan te passen door nieuwe maatregelen te nemen, met respect voor de letter en de geest van de Conventie van Genève.

De beschermingscriteria worden in de meest strikte zin geïnterpreteerd. Er moet een duidelijk onderscheid zijn tussen de verschillende beschermingsstatuten, zoals voorzien door het EU-recht.

Het CGVS streeft naar een beknoptere motivering van de weigering van de vluchtelingenstatus, wat ervoor kan zorgen dat een grotere toekenning van de status van subsidiaire bescherming zonder bijkomende grote werklast kan gebeuren.

Rechtscolleges, en met name de Europese, moeten strenger toezicht houden op de beslissingen van de nationale migratie-instanties in het licht van het Europese recht, dat misbruik op het gebied van bescherming en sociale voorzieningen bestraft.

We moeten waken over ons asielbeleid, dat niet ruimer mag zijn dan dat van onze buurlanden. Daarom overlegt de Minister voor Asiel en Migratie periodiek met zijn collega's uit Nederland, Frankrijk, Duitsland en Luxemburg.

- Families waarvan het verzoek om internationale bescherming werd afgewezen, laten in sommige gevallen een minderjarig kind een nieuwe aanvraag indienen, enkel en alleen om de opvang van de familie verder te verlengen. In dit geval, worden dergelijke aanvragen onontvankelijk verklaard. Hun recht op opvang wordt beperkt.
- Vluchtelingen krijgen in eerste instantie enkel een verblijf van beperkte duur in België. Is de reden van hun verzoek om internationale bescherming niet langer van toepassing, kunnen ze het grondgebied verlaten. Dat moet ook effectief bewerkstelligd worden. Een systematische periodieke evaluatie van de veiligheidssituatie in de herkomstlanden, alsook van de individuele vrees tot vervolging van erkend vluchtelingen en subsidiair beschermden wordt wettelijk verankerd. Ook hiertoe worden de asielinstanties versterkt.
- Vluchtelingen, subsidiair beschermden en verzoekers om internationale bescherming die een gevaar vormen voor onze openbare orde of nationale veiligheid verliezen hun status of de mogelijkheid op een beschermingsstatuut. Ook dit vormt een prioriteit voor de regering en het CGVS, met de oprichting van een aparte veiligheidsceel die zich hierop toespitst.

BINNENKOMST ALGEMEEN

- We verhogen de retributie en breiden uit waar mogelijk, met respect voor het juridisch kader.
- Elke vorm van gelijktijdige cumulatie van beschermings- en verblijfsprocedures wordt, waar mogelijk, volledig uitgesloten. Zo vermijden we een overbevraging van onze migratiediensten en verzekeren we transparantie over de verblijfsituatie van de vreemdeling.
- Men heeft recht op verblijf wanneer de voorwaarden vervuld zijn en blijven. Verblijfskaarten kunnen tijdens de periode van beperkte verblijfsduur op elke moment ingetrokken worden als men niet meer voldoet aan specifieke voorwaarden. We controleren hier actief op aan de hand van een betere samenwerking en infodoorstroming met de steden en gemeenten, de deelstaten en politiediensten. Via samenwerkingsovereenkomsten met de bevoegde overheden (zoals de POD MI) wordt ingezet op betere, efficiëntere en digitale informatie-uitwisseling met de DVZ.
- De mogelijkheden om een einde te maken aan het verblijf worden verruimd, o.a. op basis van de integratie-inspanningen (overeenkomstig art. 1/2, §3 van de Vreemdelingenwet) en openbare orde. We automatiseren de info-uitwisseling tussen de bevoegde overheidsdiensten (waaronder de POD MI), politie, parket en inlichtingendiensten.
- Er wordt een aangepast (vervolgings-)beleid gevoerd om transmigratie aan te pakken. Dergelijk beleid vergt een multidisciplinaire aanpak met alle betrokken actoren (DVZ, politiediensten, parketten, etc.). Ook moet volop worden ingezet op identificatie van de aangetroffen transmigranten en moeten prioritair terugname-akkoorden met de landen van herkomst worden afgesloten of desgevallend versterkt met het oog op het faciliteren van de terugkeer van

onderschepte transmigranten.

- In bepaalde gevallen kunnen gemeenten en diplomatieke posten zelf verblijfs- en visumaanvragen goedkeuren. De toekenning ervan moet worden geharmoniseerd, in samenwerking met de DVZ en rekening houdend met de aanbevelingen van het Rekenhof. DVZ organiseert hierover extra opleidingen over de wettelijk bepalingen en toepassing ervan. DVZ krijgt de mogelijkheid om goedkeuringen te controleren en hierover ook de motivering omtrent de toekenning van verblijfsrecht te vragen en op te treden wanneer blijkt dat iemand ten onrechte verblijfsrecht heeft bekomen of wanneer de wetgeving te ruim werd gehanteerd.

Bij vermoedens van fraude, misbruik of foutieve toepassing van de toekenningsregels, wordt desbetreffende gemeente of diplomatieke post geauditeerd, wat ertoe kan leiden dat deze tijdelijk onder curatele wordt geplaatst. De gemotiveerde beslissing tot auditeren komt toe aan de minister van Asiel en Migratie. Wanneer het een diplomatieke post betreft, gebeurt dit in overleg met de Minister van Buitenlandse Zaken. De regering neemt een gemotiveerde beslissing op voorstel van de Ministerraad over het onder curatele plaatsen.

Zo nodig, hevelen we voormelde bevoegdheid over naar de DVZ.

Om deze reden registreren en centraliseren we alle cijfers hieromtrent bij de DVZ. Zowel de aanvragen, als de goedkeuringen en weigeringen.

- In geval van uitzonderlijke omstandigheden, zoals een ernstige bedreiging van de openbare orde of binnenlandse veiligheid of massale illegale migratiestromen, voeren we tijdelijke grenscontroles uit aan onze binnengrenzen.
- Er komt geen collectieve regularisatie. Individuele regularisatie vormt een absolute uitzondering en valt uitsluitend onder de discretionaire bevoegdheid van de bevoegde minister. In principe geldt dat als een vreemdeling naar België wil komen, hij dit uiteraard moet doen volgens de geldende procedures. Zo niet, worden de netwerken van mensensmokkelaars in stand gehouden. Als de persoon zijn land ontvlucht om legitieme redenen, bestaan er statuten voor internationale bescherming.
- Personen die illegaal op ons grondgebied verblijven, moeten worden ontmoedigd om te blijven en moeten uit eigen initiatief de beslissingen tot het verlaten van het grondgebied uitvoeren die hen zijn opgelegd. Zo niet, is het normaal dat het staatsgezag wordt toegepast door middel van uitwijzingen uitgevoerd door de bevoegde autoriteiten.

VISA KORT VERBLIJF

- Het gebruik van een Schengenvisum kort verblijf moet voor mensen, die regelmatig naar EU reizen voor familiebezoek of professionele redenen én die de regels telkens respecteren, gefaciliteerd worden, via het gebruik van multiple entry visa.
- In geval van 'risicovolle' visa kort verblijf wordt een borgsom gevraagd, die pas terugbetaald wordt indien de persoon effectief terugkeert.

MAXIMALE INTEGRATIE

- Integratie is essentieel om een sterke basis te leggen en een toekomst op te bouwen binnen de nieuwe gemeenschap. Daarom worden de rechten en plichten, waarden en normen die in onze samenleving gelden, toegelicht in een bindende nieuwkomersverklaring die elke nieuwkomer ondertekent bij de visum- of verblijfsaanvraag. Hiermee stemmen zij in met de strikte neutraliteit van de staat en de gelijkheid tussen mannen en vrouwen. De federale regering sluit hierover een samenwerkingsakkoord af met de deelstaten. Wie dit weigert, de bepalingen in de nieuwkomersverklaring niet respecteert en zich – overeenkomstig art. 1/2, §3 van de Vreemdelingenwet – onvoldoende integreert in onze samenleving, wordt de toegang tot dit land ontzegd of verliest desgevallend z'n verblijfsrecht.
- Een permanent verblijfsrecht wordt pas toegekend onder de volgende bindende en cumulatieve voorwaarden:
  - de aanvrager moet slagen in een taal- en inburgeringstest (die een verklaring van instemming met de strikte neutraliteit

van de staat, de gelijkheid tussen mannen en vrouwen), waarvan de modaliteiten bepaald worden door de regio van woonplaats.

- de aanvrager moet nog steeds voldoen aan de voorwaarden die golden voor het uitreiken van zijn visum- of verblijfsaanvraag.
- de aanvrager mag geen gevaar zijn voor de openbare orde of nationale veiligheid.
- de aanvrager betaalt een retributie die de kosten van dit alles dekt.
- de aanvrager kan voorzien in zijn eigen levensonderhoud en mag niet ten laste zijn van het sociaal bijstandstelsel (behoudens uitzonderingen zoals personen die een IVT ontvangen en niet activeerbaar zijn en personen met een IGO).

Dit is niet van toepassing op Unieburgers.

Ook hier wordt de info-uitwisseling tussen de verschillende bevoegde overheidsdiensten, politie, parket en inlichtingendiensten geautomatiseerd.

GEZINSHERENIGING

- Gezinshereniging is een van de belangrijkste migratiekanalen naar België maar vertoont qua procedure en qua opvolging veel gebreken. We optimaliseren daarom de procedure zodat integratie maximaal wordt gestimuleerd en het risico op armoede wordt geminimaliseerd. Dit is essentieel, gelet op het feit dat de aanvrager in eerste instantie vaak nog afhankelijk is van de gezinshereniger hier. De toelatingsvoorwaarden worden aangescherpt. We koppelen gezinshereniging aan bindende (pre) inburgeringsvoorwaarden, voor zowel de gezinshereniger als de aanvrager, hetgeen de startpositie van de gezinsherenigers gevoelig moet verbeteren.

INTERNATIONAAL BESCHERMDEN

- Conform het EU-recht en teneinde deze nieuwkomers te stimuleren om zo snel mogelijk zelfredzaam te zijn, herleiden we de 'voorwaardenvrije periodes' tot 6 maanden, met als flankerende maatregel de mogelijkheid om het aanvraagdossier binnen een zekere termijn te vervolledigen.
- Het recht op gezinshereniging met subsidiair beschermden wordt ingeperkt. De voorwaardenvrije periode is niet van toepassing in dit geval. Er wordt een wachttermijn van 2 jaar ingevoerd. Deze termijn gaat in vanaf de toekenning van de subsidiaire beschermingsstatus. Een subsidiair beschermde kan altijd zijn minderjarig, niet-begeleid kind laten overkomen en gelden deze voorwaarden aldus niet. In dat geval geldt een voorwaardenvrije periode van 6 maanden.
- Gezinsvorming is niet mogelijk met subsidiair beschermden.

ALGEMEEN

- We passen de huidige wachttermijn aan.

In geval van "gezinsvorming" (i.e. wanneer een gezinscel ontstaat nadat de gezinshereniger zich hier gevestigd heeft) moet de gezinshereniger minstens twee jaar legaal verblijf (te rekenen vanaf de toekenning van het verblijfsrecht) kunnen aantonen, voordat zijn gezinsleden zich eventueel bij hem kunnen voegen.

Wanneer het gaat om hereniging van een bestaande gezinscel, geldt een wachttermijn van 1 jaar.

Personen die een verblijfsrecht hebben bekomen obv een medische of humanitaire regularisatie moeten steeds een wachttermijn van 2 jaar legaal verblijf vanaf de toekenning van hun verblijfsrecht respecteren, voordat hun gezinsleden zich eventueel bij hen kunnen voegen.

Voormelde wachttermijnen gelden niet wanneer men zich wil laten herenigen door zijn minderjarig, niet-begeleid kind. Ook hooggeschoolde studie- en arbeidsmigranten moeten niet voldoen aan deze voorwaarde. Conform het EU-recht

kan deze wachttermijn niet opgelegd worden aan gezinsleden die zich herenigen met erkend vluchtelingen.

- In geval van gezinsvorming, moet de aanvrager voorafgaand aan de visumtoekenning geslaagd zijn voor zowel een inburgeringstest, (met o.a. de instemming met de strikte neutraliteit van de staat en de gelijkheid tussen mannen en vrouwen), als een taaltest.

Wanneer het gaat om hereniging van een bestaande gezinscel, wordt de inspanningsverbintenis gecontroleerd bij de visumtoekenning. Deze verplichte inburgering vormt een determinerend element in de beoordeling van de visumaanvraag.

De taal wordt bepaald door de regio waar men zich zal vestigen. De inhoud van deze testen worden bepaald door de Gemeenschappen. De organisatie van deze tests in het buitenland zal in overleg met Buitenlandse Zaken gebeuren.

Dit geldt, conform het EU-recht, niet voor gezinsleden die zich herenigen met erkend vluchtelingen.

- Indien de aanvraag in België wordt ingediend, moet de persoon een inburgeringsattest voorleggen en op het ogenblik van de aanvraag een tewerkstelling hebben (vast of tijdelijk) of een studie volgen, waar mogelijk binnen de marges van de Europese regelgeving.
- Ook de gezinshereniger moet op succesvolle wijze een inburgerings- en taaltest afgelegd hebben. De inhoud hiervan wordt eveneens bepaald door de Gemeenschappen. Dit geldt niet voor de gezinshereniger die beschikt over een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur.
- Aangezien de nieuwkomer niet altijd (meteen) aan de slag kan of voldoende eigen middelen heeft, willen we het risico op verval in armoede zoveel mogelijk vermijden. De inkomensgrens wordt daarom verhoogd naar 110% van het GMMI, en telkens met 10% bijgesteld per persoon extra die zich wenst te herenigen met het gezinslid in België. De wet verduidelijkt expliciet welke inkomsten wel dan niet worden meegerekend. Middelen uit sociale bijstandsstelsels en uitkeringen (zoals de inschakelingsuitkering en de overbruggingsuitkering) worden uitgesloten. De werkloosheidsuitkering wordt enkel in aanmerking genomen voor zover de gezinshereniger kan bewijzen dat hij actief werk zoekt. Voldoet men hier niet aan, moet de aanvrager zelf bewijzen dat de gezinshereniger in het levensonderhoud van zijn gezin kan voorzien. Doet men dat niet of onvoldoende, wordt de aanvraag geweigerd. Wie naar hier migreert, mag niet ten laste vallen van ons sociaal bijstandsstelsel.
- We leggen de nadruk op het vermijden en beschermen van mogelijke slachtoffers van schijnrelaties en onderzoeken de waarachtigheid van de relatie zeer streng. We uniformiseren de aanpak van schijnrelaties en organiseren meer opleidingen voor de ambtenaren van de burgerlijke stand en van de diplomatieke posten. Bij de minste twijfel wordt het parket ingeschakeld voor een onderzoek schijnrelatie.
- Met het oog op een betere integratie en teneinde gedwongen huwelijken te voorkomen, eisen we – waar mogelijk - dat de gezinshereniger en zijn partner minimum 21 jaar oud zijn, alvorens de aanvrager zich kan vervoegen bij de gezinshereniger in dit land.
- Gedwongen huwelijken, polygame huwelijken en huwelijken met minderjarigen worden nooit erkend noch aanvaard en komen nooit in aanmerking voor gezinshereniging.
- Huwelijken bij volmacht worden niet aanvaard als grond voor gezinshereniging.
- We maximaliseren de controle op de aanvragen gezinshereniging met een partner, die worden ingediend om iemand te vervoegen die zelf via gezinshereniging naar dit land migreerde om zich te vervoegen met zijn partner.
- Het hebben van een kind wordt in het kader van de beoordeling van de duurzaamheid en stabiliteit van een liefdesrelatie niet langer aanzien als een doorslaggevend bewijs maar als een weerlegbaar vermoeden daarvan.
- Daders van zedenfeiten, intrafamiliaal of gendergerelateerd geweld, personen wiens partner slachtoffer werd van (huwelijks)achterlating worden uitgesloten van het recht om herenigd te worden met een partner of een kind.
- Herhaalde aanvragen zonder nieuwe elementen die de kans op het verkrijgen van een verblijf significant verhogen,

worden onontvankelijk verklaard. We pakken het manifest oneigenlijk gebruik van de gezinsherenigingsaanvragen aan, die enkel worden ingediend om het verblijf te verlengen en om de terugkeer te verhinderen.

- De automatische toekenningen van verblijf wegens overschrijding van de behandelingstermijn wordt geschrapt, conform Europese rechtspraak. De binnenkomstvoorwaarden worden steeds onderzocht. Er worden algemeen termijnen van orde voorzien. Voor de statuten waarvoor de Europese regelgeving verplicht om de gevolgen in het nationale recht te bepalen, wordt een automatische en impliciete weigeringsbeslissing voorzien.

ARBEIDSMIGRATIE

- We ondersteunen maximaal vanuit het federaal niveau het arbeidsmigratiebeleid van de deelstaten. We zorgen ook voor een terdege info-uitwisseling tussen alle bevoegde diensten.
- Om een werkzaamheidsgraad van 80% in 2030 te bereiken, moeten er ook doelgerichte maatregelen worden genomen om migranten beter te integreren op de arbeidsmarkt. Om dit doel te bereiken, nemen we prioritair maatregelen en kijken we hiervoor naar de rapporten van de Nationale Bank van België en de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid.
- We zetten verder in op het stroomlijnen van de gecombineerde vergunningsprocedure en maatregelen ter bescherming van werknemer-gecombineerde vergunninghouders die slachtoffer zijn van sociale inbreuken door de werkgever.
- We passen de gecombineerde vergunningsprocedure toe op de verblijfsaanvragen als au-pair.
- De behandelingstermijnen van de gecombineerde vergunning worden verder verkort door het personeelsbestand op peil te houden, de blijvende prioriteit van de single permit module binnen het digitaliseringstraject eMigration en het onderzoeken of een parallelle behandeling door DVZ en het Gewest van ontvankelijke dossiers mogelijk is.
- We zorgen ervoor dat legale arbeidsmigratie inpast in een globale migratiestrategie die focust op internationale samenwerking. We moeten daarbij selectief zijn en werken enkel samen met landen die ook bereid zijn mee te werken aan terugkeer, zodat legale arbeidsmigratie een hefboom tegen irreguliere migratie wordt. We verwachten dat die landen actief meewerken aan het terugname- en verwijderingsbeleid.
- De strijd tegen schijnconstructies en uitbuiting van arbeidsmigranten via detachering moet scherper, de controles strenger. Dat vereist, naast een Europese samenwerking op het vlak van arbeidsvoorwaarden als sociale zekerheid, ook doorgedreven en strenge, periodieke controles.
- Economische migranten die niet langer voldoen aan de binnenkomstvoorwaarden, moeten terugkeren naar hun land van herkomst. De periode van behoud van verblijf van 3 maanden voor gecombineerde vergunningshouders wordt veralgemeend. Voor gecombineerde vergunningshouders die het slachtoffer zijn van sociale inbreuken door de werkgever, wordt een verlengde periode van behoud van verblijf van 6 maanden toegekend.
- Ons sociaal zekerheidsstelsel moet betaalbaar blijven voor zij die hulp nodig hebben. We gaan welvaartstoerisme en elke vorm van misbruik van ons werkloosheidsstelsel. In dat perspectief, pleiten we ervoor dat de Unieburgers die zich in België vestigen kunnen genieten van een werkloosheidsuitkering op voorwaarde dat zij effectief in België verblijven en dat ze beschikbaar zijn op de arbeidsmarkt.

Ook bepleiten we op Europees niveau een aanpassing van de Verordening zodat men 12 maanden hier moet gewerkt hebben (met de mogelijkheid om arbeidsprestaties uit andere EU-lidstaten te totaliseren) om recht te hebben op een werkloosheidsuitkering.

- Geestelijke beoefenaars van erkende erediensten moeten slagen voor een inburgerings- en taalttest om een gecombineerde vergunning te bekomen. Houden zij zich niet aan de taalvereisten, geven zij blijk van radicalisering en respecteren zij onze verlichte waarden en normen niet, zoals gelijkwaardigheid van ieder en scheiding Kerk en staat, wordt hun verblijfsrecht ingetrokken en worden ze onmiddellijk en gedwongen het land uitgezet.

STUDIEMIGRATIE

- België moet competitief zijn in de *war for talent* om een topniveau op vlak van onderzoek, innovatie te garanderen en onze kenniseconomie maximaal te ondersteunen. We blijven inzetten op hooggeschoolde studiemigratie en onderzoekers. De procedures zullen worden verkort en versneld.
- In samenspraak met de deelstaten sensibiliseren we de onderwijsinstellingen over hun verantwoordelijkheid bij het controleren van de toelatingsvoorwaarden voor buitenlandse studenten, o.a. wat betreft de authenticiteit van documenten.
- We voeren een meer doorgedreven screening door op wetenschappelijke en economische spionage en infiltratie voor bepaalde profielen van buiten de EU die worden gesponsord door staatsbeurzen. Dat geldt ook voor de bedrijfswereld. Wij ijveren in deze eveneens voor een systematische samenwerking met de bevoegde inlichtingendiensten.
- De mogelijkheid tot tenlastenemingen voor studentenvisa wordt ingeperkt. Enkel de buitenlandse studenten met voldoende bestaansmiddelen en die beschikken over een bepaalde som geld, die bij voorkeur wordt gestort op een geblokkeerde rekening, zullen een visum toegekend krijgen. Het gebruik van een geblokkeerde rekening wordt maximaal aangemoedigd. Ze moeten eveneens een terugkeerborgsom betalen als voorwaarde voor hun studentenvisum.
- De regeling omtrent de garantstelling wordt verstrengd. Zo moet de garant werkelijk in België wonen en de Belgische nationaliteit hebben of minstens permanent verblijfsrecht. Een garant mag maar 1 persoon ten laste nemen en moet over voldoende, regelmatige en stabiele bestaansmiddelen beschikken. Er wordt voorzien in uitzonderingen voor ouders die zich garant stellen voor hun kinderen. De termijn waarbinnen de garant verantwoordelijk blijft voor het terugbetalen van de door de vreemdeling gemaakte kosten, wordt uitgebreid. We richten een garantendatabank op, waartoe de nodige stakeholders toegang krijgen. Zo maximaliseren we de garantie op terugbetaling van schulden en kosten, inclusief repatriëringskosten. Er wordt eveneens een zwarte lijst opgesteld voor insolvabele en onbetrouwbare garanten.
- In samenwerking met ons hoger onderwijs, evalueren we de binnenkomstvoorwaarden voor derdelander-studenten en worden die zo nodig verstrengd. Zo ook met de studievoortgangsvoorwaarden, op basis waarvan men beoordeelt of de derdelander-student zijn studies niet op overdreven wijze verlengt. Een buitenlandse student kan maar tweemaal van studierichting veranderen, en dit tijdens de eerste 2 jaar van zijn verblijf. Diezelfde evaluatie dringt zich op inzake de intra-Europese mobiliteitsbepalingen.
- Studiemigratie vanuit landen waar fraude schering en inslag is en waarvan het duidelijk is dat dit migratiekanaal voor andere doeleinden dan studies wordt misbruikt, wordt in het nationaal belang tijdelijk on hold gezet.

KWETSBARE PROFIELEN

MINDERJARIGEN

- Het hoger belang van het kind staat steeds centraal in ons migratiebeleid.
- Om kinderen en jongeren zo snel mogelijk en met de juiste begeleiding te kunnen helpen, versnellen we en hevelen we de identificatieprocedure en leeftijdsbepaling van verklaarde minderjarigen van Dienst Voogdij over naar een aparte dienst ter bescherming van niet-begeleide minderjarigen op de vlucht, om zo het huidige probleem van de versnippering over verschillende beleidsdomeinen heen, tegen te gaan. Daar worden de identificatieprocedures en leeftijdsbepaling gecentraliseerd en wordt de samenwerking en doorstroom wat betreft opvang en samenwerking met de gemeenschappen (jeugdhulp) gecoördineerd. Ook de regeling rond de voogdij van NBMV'en wordt herbekeken. Er wordt een permanentie wettelijk verankerd, om te verzekeren dat elke geïdentificeerde minderjarige zo snel mogelijk geholpen kan worden via opvang en voogdij. We bekijken de mogelijkheid tot onmiddellijke aanstelling van een voorlopige voogd voor iedere jongere. We zorgen voor een screening van elke voogd en verzekeren de professionalisering en kwaliteit van de voogden.

- De leeftijdstesten moeten zo snel mogelijk worden uitgevoerd. Er wordt een regeling uitgewerkt met voldoende waarborgen voor de minderjarigen, waarbij een medische test niet nodig is om de meerderjarigheid vast te stellen wanneer er overtuigende elementen zijn die wijzen op (manifeste) meerderjarigheid. Indien na de leeftijdstest blijkt dat betrokkene manifest niet minderjarig is, worden de kosten op hem verhaald.
- De regering neemt maatregelen om de netwerken van mensenhandel en -smokkel snel en doelgericht op te rollen, maar ook om minderjarige slachtoffers beter te beschermen en begeleiden:
  - Het statuut en de bescherming van minderjarige slachtoffers die het slachtoffers zijn van mensenhandel wordt aangepast en uitgebreid naar slachtoffers van kindhuwelijken.
  - Er wordt voor deze NMBV een aparte beveiligde opvangstructuur opgezet

STRIJD TEGEN MENSENHANDEL- EN SMOKKEL

- De strijd tegen mensenhandel- en smokkel moet worden opgevoerd. We optimaliseren daartoe ons multidisciplinair samenwerkingsmodel. De aanbevelingen van de commissie mensenhandel gelden hierbij als leidraad. Om eenheid van visie en uitvoering te bevorderen, richten we zoals overeengekomen in de commissie mensenhandel het Nationaal Coördinatiecentrum ter Bestrijding van Mensenhandel en Mensensmokkel op, dat fungeert als centraal aanmeldpunt, het operationele informatie- en analysecentrum en de intrafederale interdepartementale coördinatiecel die een proactieve coördinatie rol op zich neemt. Om kostenefficiëntie te verzekeren vragen we de doorlichting van het huidige model door het Rekenhof. Het Coördinatiecentrum rapporteert jaarlijks aan de Kamer.
- In de strijd tegen mensenhandel en uitbuiting, worden sociale inspecties, politie en justitie versterkt en opgedreven en er wordt ingezet op doelgerichte grootschalige sensibiliseringscampagnes die verwijzen naar het centrale aanmeldpunt voor slachtoffers van mensenhandel.
- Onderzoekers, referentiemagistraten en inspecteurs worden opgeleid en aangeduid om mensenhandel en economische uitbuiting op te sporen en te bestraffen. Dit soort misdrijven moeten zwaarder bestraft worden.
- Op Europese en internationaal niveau pleiten we voor een ketenaanpak, samenwerking en informatie-uitwisseling. Onderzoeksteams passen ook hier het principe “follow the value” toe.
- De financiering van de gespecialiseerde centra voor de opvang en begeleiding van slachtoffers van mensenhandel wordt, in samenwerking met de deelstaten, herbekeken en geoptimaliseerd waar nodig, ook wat betreft het aantal opvangplaatsen. We hebben hier bijzondere aandacht voor de complexe interfederale bevoegdheidsverdeling en verduidelijken de respectievelijke verantwoordelijkheden, voor zowel meerderjarige- als minderjarige slachtoffers, inclusief in geval van noodsituatie die zorgt voor een plotse toename van het aantal slachtoffers zoals afgelopen jaren zich meermaals heeft voorgedaan.

FRAUDEBESTRIJDING

- De strijd tegen alle mogelijke vormen van fraude, zoals in asiel, identiteit, schijnrelaties en -ouderschap, voeren we op. Daarvoor versterken we de fraudecellen bij onder andere de Dienst Vreemdelingenzaken.
- We voeren een zerotolerantie in op vlak van asiel fraude. We bevorderen de samenwerking met andere landen wat betreft het detecteren van internationaal beschermden die sinds het bekomen van hun beschermingsstatuut ongeoorloofd (kort) terugkeren naar hun herkomstland. Er wordt geen tijdslimiet meer voorzien waarbinnen de Dienst Vreemdelingenzaken om de beëindiging of intrekking van de status te vragen aan het CGVS. De fraudecoördinator wordt versterkt in zijn werking.

OPENBARE ORDE, CRIMINALITEIT EN NATIONALE VEILIGHEID

- De mogelijkheden tot beperking van het verkrijgen of behouden van het verblijfsrecht van vreemdelingen die een gevaar vormen voor de openbare orde of nationale veiligheid worden maximaal benut. Vreemdelingen die misdrijven hebben gepleegd of een gevaar vormen voor de openbare orde of nationale veiligheid, verliezen hun recht op verblijf en moeten onmiddellijk gedwongen worden gerepatriëerd. Geradicaliseerde vreemdelingen en haatpredikers zijn niet welkom en moeten het land verlaten.
- We zetten in op een uitbreiding van het succesvolle samenwerking tussen politie en migratiediensten in het kader van het project 'high trouble' om veelvuldige overlastplegers sneller terug te sturen.
- De gronden van weigering, beëindiging en intrekking van verblijf o.b.v. het gevaar dat uitgaat van de persoon en/of o.b.v. een veroordeling tot een gevangenisstraf worden waar mogelijk uitgebreid. Zo ook de mogelijkheden voor de DVZ om het onbeperkt verblijf na een intrekking van de status te beëindigen. De toepassing hiervan en hun effectieve uitwijzing vormen een absolute topprioriteit van deze regering.
- De gegevensuitwisseling met en inzage in noodzakelijke informatie van de veiligheids- en inlichtingendiensten wordt in dat kader geoptimaliseerd, zodat elke migratiedienst en beroepsinstantie een terdege beslissing kan nemen.
- We voeren ook een levenslang inreisverbod in voor terroristen en geradicaliseerden op de OCAD-lijst 'entité A'. De duur van een inreisverbod voor zware criminelen wordt zoveel mogelijk opgetrokken.
- Interstatelijke overbrengingen van vreemde gedetineerden naar eigen land moeten gesystematiseerd worden. Hiertoe wordt de bevoegde sectie van de FOD Justitie versterkt. Ook zal de overheid haar inspanningen voortzetten om bilaterale overeenkomsten te sluiten met de landen van herkomst.
- Gezien de enorme druk op onze gevangnissen en zolang er in eigen land nog onvoldoende gevangenisruimte is, trachten we, naar het voorbeeld van Denemarken, overeenkomsten te sluiten met andere Europese rechtsstaten om daar gevangnissen te bouwen of te huren waar voor misdaden en wanbedrijven definitief veroordeelde gedetineerden in illegaal verblijf hun detentie volledig of gedeeltelijk kunnen uitzitten indien een interstatelijke overbrenging niet mogelijk of wenselijk is. De hier uitgesproken straf wordt daar (verder) uitgevoerd. Van daaruit worden deze gedetineerden waar mogelijk bij strafeinde uitgewezen naar hun land van herkomst of een ander land waar zij kunnen verblijven. Uiteraard zullen deze overeenkomsten als basisvoorwaarde hebben dat de detentie op een degelijke en menswaardige manier moet verlopen, met respect voor de internationaalrechtelijke verplichtingen en na een gerechtelijke goedkeuring van de Raad van State en van Cedoca (CGVS).

TERUGKEER

Het effectief, kordaat maar humaan terugkeerbeleid is het sluitstuk van een goed asiel- en migratiebeleid. Een consequent en aanklampend terugkeerbeleid is prioriteit voor deze regering. Wanneer een definitieve beslissing is genomen, moet deze worden uitgevoerd en moet de persoon die een bevel tot vertrek uit het grondgebied ontvangt, zich daar snel aan houden. Vorig jaar werden tienduizenden BGV's afgeleverd. Vele worden echter niet uitgevoerd en het merendeel van de uitgeprocedeerde vreemdelingen en personen in illegaal verblijf keert niet terug. Dit moet anders. Deze regering streeft naar een aanzienlijke verhoging van de terugkeercijfers.

- Het Bevel om het Grondgebied te verlaten wordt een waar Terugkeercontract voor uitgeprocedeerde vreemdelingen, waarin duidelijk het onwettig verblijf vastgesteld wordt en een terugkeerverplichting opgelegd wordt. In dit terugkeercontract worden afspraken, termijnbepalingen en plichten opgenomen (zoals het voorleggen van een identiteitsbewijs), met duidelijke sancties indien deze niet worden nageleefd. Ook wordt de betrokkene gewezen op de medewerkingsplicht en geïnformeerd over ICAM. Er wordt vooraf een risicoanalyse over de naleving van dit terugkeerbesluit gemaakt. In bepaalde gevallen, als de risicoanalyse het niet toelaat, wordt onmiddellijk overgegaan tot gedwongen terugkeer met detentie. Hiervoor moet voldoende capaciteit worden voorzien
- Zoals bepaald in de wet aanklampend terugkeerbeleid, worden vreemdelingen in onwettig verblijf, die niet onmiddellijk verwijderd kunnen worden, nauw opgevolgd door het opleggen van bewaringsmaatregelen zoals een frequente meldplicht.

- De ICAM-procedure wordt geëvalueerd en aangepast waar nodig. Zowel Bureau T(ransport) als de escorteurs van Dienst Vreemdelingenzaken moeten voldoende middelen en beveiliging krijgen.
- We evalueren de pilootprojecten waar gezinnen met een afgewezen verzoek om internationale bescherming worden opgevangen en begeleid in de terugkeerprocedure.
- Een nationale verwijderingsbeslissing moet geldig zijn binnen de hele Schengenzone. We respecteren de door andere lidstaten uitgevaardigde terugkeerbeslissingen. Wie wordt aangetroffen in een andere lidstaat, wordt van daaruit teruggestuurd naar het land van herkomst. Dit moet op Europees niveau verdedigd en gerespecteerd worden.
- Wij beogen de opvangcapaciteit van de gesloten centra minstens te verdubbelen, zoals bepaald in het Masterplan Gesloten Centra. Bij de evaluatie van dit Masterplan wordt bekeken of er nog bijkomende plaatsen nodig zijn. Alternatieven voor detentie worden ontwikkeld en ingezet.

We voorzien in een specifiek centrum voor de groeiende groep met een medische en psychische problematiek, zoals gelinkt aan toxicomanie.

- De terugkeerprocedure moet zo efficiënt mogelijk worden gemaakt en de detentie – indien noodzakelijk om de terugkeer te kunnen garanderen - zo kort mogelijk. Echter, in sommige uitzonderlijke gevallen, wanneer dit gerechtvaardigd is in termen van nationale veiligheid of openbare orde (bijv. voor personen die veroordeeld zijn voor terrorisme of die veroordeeld werden voor ernstige misdrijven), trekken we de detentiermijn op naar het Europeesrechtelijke maximum van 18 maanden, om zo de terugkeerprocedure te optimaliseren. De rechterlijke controle op de detentiermijn blijft verzekerd.
- De DVZ krijgt de mogelijkheid om, in samenwerking met de politie en mits machtiging van een onderzoeksrechter, zich toegang te verlenen tot de woonst waar een uitgeprocedeerde in onwettig verblijf, zich bevindt wanneer deze elke toegang weigert. Dit moet een *ultimum remedium* zijn, een noodzakelijke maatregel om de verwijderingsmaatregel (in de brede zin van het woord) te kunnen uitvoeren en wordt aan de onderzoeksrechter gevraagd wanneer men geen gevolg gegeven heeft aan een uitvoerbare maatregel tot terugdrijving, verwijdering of overdracht, hij of zij niet meewerkt aan de uitvoering ervan en er redelijke gronden bestaan om aan te nemen dat hij of zij zich nog steeds op het betreffende adres bevindt. De aangetroffene zal desgevallend bestuurlijk worden aangehouden en op instructie van DVZ, onmiddellijk verwijderd worden of overgebracht worden naar een gesloten centrum of woonunit, met het oog op verwijdering. Deze maatregel wordt uitgevoerd t.a.v. vreemdelingen die een BGV hebben gekregen en een gevaar voor de openbare orde vormen, of een gevaar voor de nationale veiligheid vormen wegens feiten van extremisme, radicalisering of terrorisme, of die veroordeeld werden voor ernstige misdrijven .
- De wet die het vasthouden van gezinnen met kinderen verbiedt, blijft van kracht. Deze wet zal na twee jaar worden geëvalueerd.
- Alle informatie omtrent de woon- en verblijfplaats van vreemdelingen in illegaal verblijf moet gecentraliseerd zijn en toegankelijk voor alle stakeholders, zodat notificatie van beslissingen, intercepties, vrijwillige en gedwongen terugkeer kunnen worden verzekerd. Elke administratieve drempel wordt weggewerkt.
- We voorzien de mogelijkheid om terugkeerprijs te differentiëren, ook vanuit de gesloten centra, onder andere naargelang hoe snel men terugkeert na een negatieve beslissing en al dan niet beroep heeft aangetekend tegen die beslissing.
- We binden resoluut de strijd aan met de praktijk van het indienen van onoprechte asiel- en andere verblijfsaanvragen vanuit de gesloten centra, louter om een terugkeer te vertragen of onmogelijk te maken. De mogelijkheden die de Europese regelgeving ter zake bieden worden daartoe maximaal benut.
- Toegang tot dringende medische hulp is een mensenrecht, waar ook personen in illegaal verblijf recht op hebben. De misbruiken hiervan moeten echter worden weggewerkt. Eerstelijnsactoren, zoals huisartsen, apothekers, tandartsen, en ziekenhuizen worden hierover gesensibiliseerd.
- Dringende medische hulp moet ook in de meest strikte zin benaderd worden en wordt slechts toegekend wanneer de arts dit nodig acht. Orthodontie, infertiliteitsonderzoek en vruchtbaarheidsbehandeling, tandprothesen als er geen kauwprobleem is, zuiver esthetische ingrepen, tenzij voor reconstructie na heelkunde of trauma, tandverzorging of -extracties onder algemene verdoving worden uitgesloten.

Samen met de POD MI en HZIV hervormen en harmoniseren we de regeling, o.a. door een betere registratie in MediPrima en een uitbreiding van de controlemogelijkheden. We onderzoeken de mogelijkheid om een filter in te bouwen naar analogie met de medische regularisatieprocedure.

- We koppelen bilaterale hulp, inreisvisa, samenwerking inzake veiligheid en defensie en samenwerking inzake handel en economie aan het sluiten van terugkeerakkoorden en aan de effectieve re-admissie van onderdanen van betrokken derde landen. Wat betreft dat laatste werken we samen met de deelstaten. Er worden sancties voorzien in geval van niet-naleving van de overeengekomen akkoorden. Een optimale samenwerking op het vlak van effectieve terugkeer wordt een essentieel punt in een omvattende regeringsaanpak ten aanzien van derde landen, de zogenaamde 'whole of government' approach.
- Het is altijd beter om op Europees niveau overnameakkoorden met derde landen te onderhandelen en te sluiten. Wanneer een mandaat door de Raad aan de Commissie is verleend maar niet heeft geleid tot de sluiting van een akkoord binnen een redelijke termijn, zullen wij vragen om het mandaat in te trekken, zodat er in plaats daarvan bilaterale of multilaterale akkoorden (lidstaat/staten - derde landen) kunnen worden onderhandeld.

EEN SOCIAAL SYSTEEM WAARVOOR JE EERST MOET BIJDAGEN

- Iedereen moet, in wederzijds belang, inspanningen leveren om zich maximaal te integreren. Van nieuwkomers wordt verwacht dat zij zich inzetten om zo snel mogelijk te worden geactiveerd en geïntegreerd. Immers, voordat men een duurzaam verblijfsrecht kan verkrijgen, moet men blijven voldoen aan de toegangs- en verblijfsvoorwaarden, waaronder het beschikken over voldoende bestaansmiddelen.
- Daarom zullen toekomstige nieuwkomers voortaan 5 jaar moeten wachten voordat ze recht hebben op sociale bijstand (met uitzondering van personen die om medische redenen absoluut niet in staat zijn te werken), conform wat de Europese wetgeving toestaat en zoals bevestigd door de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie.
- Erkend vluchtelingen die recht hebben op een leefloon zullen een versterkt integratietraject moeten volgen in samenwerking met de deelstaten. Doen zij dit niet, wordt hun bijstand verminderd. Wat betreft de begunstigden van subsidiaire bescherming en de tijdelijk ontheemde personen, zullen zij hun verlaagde sociale hulp kunnen aanvullen met bonussen op basis van hun integratie-inspanningen (zoals het volgen van een inburgerings- en taal cursus, het actief zoeken naar een job en het volgen van een opleiding).
- Economisch inactieve en werkzoekende Unieburgers en hun gezinsleden en zullen gedurende de eerste 5 jaar van hun verblijf geen sociale bijstand ontvangen. Andere EU-burgers en hun gezinsleden zullen tijdens dezelfde periode slechts in uitzonderlijke en tijdelijke gevallen recht hebben op redelijke sociale bijstand, en de bijstand wordt geweigerd zodra deze een onredelijke belasting vormt.
- Bij aanvraag van sociale bijstand worden de verblijfsvoorwaarden nagegaan door het OCMW conform de Europese richtlijnen en verordeningen. Bij twijfel worden de voorwaarden geverifieerd door de Dienst Vreemdelingenzaken. De POD MI en de DVZ werken samen en moeten op systematische wijze informatie uitwisselen mbt de leefloonaanvragen van vreemdelingen. De POD MI voert eveneens systematische monitoring en controles uit.

NATIONALITEIT

- De nationaliteit van het welkomstand verkrijgen kan het ultieme sluitstuk van een geslaagd migratie- en integratieverhaal zijn. Het betekent voor velen ook het verkrijgen van het Unieburgerschap. Daar moeten we dan ook wat hogere verwachtingen en eisen aan verbinden.
- Wie Belg wil worden, legt voortaan een nationaliteitsexamen af, bestaande uit een burgerschapstest (met instemming over de neutraliteit van de overheid en de gelijkheid man-vrouw) en een taaltest. Het vereiste taalniveau wordt verhoogd naar B1. Dit kan niet van rechte worden afgeleid uit de maatschappelijke of economische integratie. De taal wordt bepaald door de regio waar men woont.

- Wie een gevaar vormt voor onze openbare orde of nationale veiligheid of onbetwiste fiscale schulden heeft, verliest de mogelijkheid om de nationaliteit te verkrijgen. De mogelijkheden om de nationaliteit te weigeren bij bedreiging van de openbare orde worden verruimd. Men mag niet ten laste vallen van het sociaal bijstandstelsel (behoudens uitzonderingen zoals personen die een IVT ontvangen en niet activeerbaar zijn en personen met een IGO).
- De nationaliteitsverklaring wordt fors duurder. De bijdrage voor de aanvraag wordt verhoogd naar 1000€ met indexering.
- Om rechtszekerheid te kunnen waarborgen voor zowel de rechtzoekende als voor het bestuur, worden de procedures omtrent staatloosheid en nationaliteit geëvalueerd en gerationaliseerd, in het bijzonder wat betreft de toekenning van de nationaliteit o.b.v. geboorte in België. Deze procedures moeten op federaal niveau worden beoordeeld en toegekend.
- Wie zijn nationaliteit verliest ten gevolge van een bedrieglijke handelwijze, door valse informatie, het plegen van valsheid in geschrifte en/of het gebruik van valse of vervalste stukken, door identiteitsfraude of fraude bij het verkrijgen van het recht op verblijf; of indien men ernstig tekortkomt aan zijn verplichtingen als burger van dit land, veroordeeld is wegens bepaalde misdrijven of indien men de nationaliteit en verblijfsrecht heeft verkregen obv een huwelijk dat werd nietig verklaard wegens schijnhuwelijk, verliest daarnaast indien mogelijk ook zijn verblijfsrecht. Bij een veroordeling tot terrorisme spreekt de rechter voor personen met een dubbele nationaliteit zich ambtshalve uit over de kwestie van de bijkomende straf van nationaliteitsverlies uit.

MIGRATIEDIENSTEN

HARMONISERING EN KETENAANPAK

- De migratiediensten worden geharmoniseerd. De ketenaanpak tussen de verschillende migratiediensten staat centraal. We integreren de Dienst Vreemdelingenzaken, het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, Fedasil en de RvV in één overkoepelende FOD Migratie met gerationaliseerde diensten en personeel. Dit gebeurt in nauw overleg en dialoog met alle huidige instellingen en diensten. Ook de nieuwe dienst, bevoegd voor het beleid omtrent en de bescherming van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, zal hieronder worden gebracht.
  - Het beschermingsbeleid komt onder politieke verantwoordelijkheid van de bevoegde minister. Overeenkomstig de Belgische, Europese en internationale normen onderzoekt het CGVS elk verzoek om internationale bescherming op individuele, objectieve en onpartijdige wijze. De Minister komt niet tussen in de individuele besluitvorming, maar kan wel algemene richtlijnen overmaken. Na overleg met de migratiediensten publiceren we, in het kader van transparantie, algemene richtlijnen in het jaarverslag.
  - We versterken de gerechtelijke sectie van de Dienst Vreemdelingenzaken en breiden hun opsporings- en interceptiemogelijkheden maximaal uit en onderzoeken de inkanteling ervan binnen de politiediensten.
  - We verzoeken de Nationale Bank van België, Statbel en het Federaal Planbureau om een studie uit te voeren naar realistische scenario's voor de bevolkingsgroei in de komende decennia met de rol daarin van de migratiestromen en de impact van deze respectieve scenario's van demografische groei over alle beleidsdomeinen heen.
- o Ook bij de migratiediensten (zoals in de opvangcentra en beroepsinstanties) heeft iedereen recht op een kwalitatieve en neutrale dienstverlening van de federale overheid. Dit betekent dat men de dienstverlening als neutraal ervaart bij elk contact. Dit om discriminatie of groepsdruk tegen te gaan, maar ook om onze grondwaarden, zoals de scheiding van religie en Staat en gelijkheid tussen man en vrouw te onderstrepen. Mensen die vluchten om redenen van religieuze vervolging en hiermee opnieuw geconfronteerd worden, kunnen dit als zeer traumatisch ervaren. Het is de verantwoordelijkheid van de leidend ambtenaar om die kwalitatieve en neutrale dienstverlening te garanderen voor de eigen diensten.

RAAD VOOR VREEMDELINGENBETWISTINGEN

- De achterstand wordt weggewerkt. De RvV rapporteert hierover jaarlijks aan de Kamer.
- De RVV moet de eenheid van rechtspraak waarborgen en, waar mogelijk, verwijzen naar de Europese jurisprudentie, met name door het vaker stellen van prejudiciële vragen. De algemene vergadering en de verenigde kamers komen samen op vraag van de migratiediensten.
- De benoemingsprocedure en het kader van de RVV worden herzien. Zo wordt een rechter benoemd voor een hernieuwbare periode van 5 jaar en wordt de leeftijdsgrens opgetrokken tot 37 jaar. Ook wordt in een rotatiesysteem voorzien met o.a. de Raad van State.
- We trekken het rolrecht op.
- We maken een einde aan de complexe hoeveelheid en verscheidenheid aan beroepsprocedures. Louter schriftelijke procedures worden de standaard. Effectieve zittingen vinden per uitzondering plaats. We rationaliseren en vereenvoudigen de beroepsprocedures en -termijnen en herleiden die waar opportuun tot de Europese minima.
- We herbekijken de verschillende mogelijkheden van besluitvorming van de RvV. Waar mogelijk en opportuun, worden beroepsprocedures niet-schorsend.
- De asiel- en migratiediensten tekenen hoger beroep aan tegen principiële beslissingen die ingaan tegen de intentie van de wetgever. Zij vragen ook aan het RvV om, telkens wanneer de Belgische beslissing een grotere bescherming lijkt te bieden dan die voorzien door het Europees recht of wanneer men van oordeel is dat een beslissing indruist tegen de geest ervan, een prejudiciële vraag voor te leggen aan het Europees Hof van Justitie. We putten alle juridische mogelijkheden hierbij uit.
- De RVV sanctioneert advocaten bij kennelijk onrechtmatig ingestelde beroepen en tergende en roekeloze gedingen, zoals wettelijk voorzien.

DEFENSIE

Sinds de illegale Russische invasie in Oekraïne is de geopolitieke situatie in Europa ingrijpend veranderd. De dreiging is niet langer impliciet, maar acuut. Autoritaire regimes en niet-statelijke actoren sluiten allianties om de internationale rechtsorde, onze fundamentele waarden en vrijheden en de democratie uit te dagen en aan te vallen. Het gaat hierbij niet louter om een kinetische dreiging, maar ook om gecoördineerd terrorisme, sabotage van kritieke infrastructuur, cyber-aanvallen, desinformatiecampagnes gericht op destabilisering en polarisering, (economische) spionage, ...

In deze context van hybride oorlogsvoering staat Defensie voor enorme uitdagingen. De eerste opdracht van onze Defensie is bijdragen tot de collectieve afschrikking, zodat de oorlog niet verder uitbreidt, en ons grondgebied, luchtruim, territoriale wateren, cyberdomein en samenleving vrijwaren, alsook onze bondgenoten solidair bij te staan. Zo blijven we Oekraïne ook op militair vlak steunen in de strijd tegen de illegale Russische invasie via opleidingen en de ter beschikking stelling van materiaal. We bevestigen de levering van de eerste F-16s voor het eind van dit jaar. Om aan haar taken te voldoen, moet Defensie de heropbouw van haar capaciteit dringend versnellen en consolideren. Een evaluatie en bijsturing van het bestaande strategische plan en de militaire programmatie is nodig. Verder willen we de internationale vrede, veiligheid en stabiliteit vrijwaren via inzet op multilateraal vlak, waaronder via de NAVO, de EU en de VN.

We dienen als land en als samenleving onze weerbaarheid te verhogen, onder meer via een *'whole of society'*-aanpak, waarbij we de maatschappelijke weerbaarheid versterken door de gehele samenleving bewust te maken van een nieuwe veiligheidscultuur. Het is eindelijk tijd om aan onze verplichtingen onder artikel 3 van het NAVO-verdrag te voldoen en om onze kwetsbaarheid voor dreigingen via de lucht en de zee te verhelpen. We verhogen onze weerbaarheid eveneens via een 3D-aanpak waarbij Defensie op gecoördineerde wijze optreedt met de diplomatie en ontwikkelingssamenwerking, om stabiliteit aan onze buitengrenzen te blijven nastreven. We werken verder met onze partners in Afrika in een pragmatische relatie op voet van gelijkheid.

België is een van de stichtende leden van de NAVO en de EU. De NAVO blijft de hoeksteen van onze collectieve verdediging en garandeert al 75 jaar onze veiligheid. We hebben de ambitie om weer een model-bondgenoot te worden teneinde onze internationale positie te vrijwaren. In het verlengde hiervan moet de EU bijdragen tot onze collectieve veiligheid, meer bepaald via het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid. Door een versterkte defensiesamenwerking binnen de EU en complementair aan de NAVO, willen we de Europese veiligheid verhogen. In het kader van een herbevestigde trans-Atlantische relatie, dragen we op ambitieuze wijze bij tot de oprichting van een werkelijke strategische autonomie (capacity to act) van de EU, door middel van een Europese defensie met een doctrine, aansturing en capaciteiten aangepast aan de veiligheidsuitdagingen.

Naast deze internationale dimensie, speelt onze Defensie ook een belangrijke maatschappelijke rol op binnenlands vlak. Via een versterkte en meer efficiënte hulp aan de natie en steun aan de binnenlandse veiligheidsdiensten, draagt Defensie mee tot het verhogen van de weerbaarheid van onze samenleving. Investerings in Defensie moeten daarom onze maatschappij ten goede komen en gericht zijn op ons sociaal economisch weefsel.

HET PERSONEEL IS HET HART VAN DEFENSIE

- De grootste troef van Defensie is de kwaliteit van haar personeel. We versnellen onze inspanningen om een correcte omkadering te voorzien, zodat het defensiepersoneel zich optimaal aan de kerntaken kan wijden. Om ons militair complex uit te bouwen, moeten we het personeelsbestand ook laten meegroeien. Conform het bestaande STAR-plan wil Defensie tegen 2030 evolueren naar 29100 werknemers. Om onze veiligheid, NAVO- en EU-verplichtingen te kunnen verzekeren, moet de getalsterkte van onze Defensie blijven groeien. We zetten in op een flexibel leger opgebouwd rond een professionele kern, maar substantieel uit te breiden met een operationele, goed getrainde en beschikbare reserve.
- Defensie wordt een aantrekkelijke werkgever, in constructief overleg met de sociale partners. We diepen het bestaande actieplan uit om de hoge mate van attritie, tijdens de initiële fase, te reduceren.
  - We moderniseren het personeelsbeleid en de organisatiecultuur, met respect voor de specificiteit van het militaire beroep. Dit met oog voor een gebruiksvriendelijke digitalisering van processen, alsook voor sociale veiligheid. We zetten in op administratieve vereenvoudiging en procesoptimalisering.

- We verhogen de aantrekkelijkheid van het beroep, in het bijzonder voor militairen met grote woon-werkverplaatsingslast.
- We bekijken in welke functies bijkomend burgerpersoneel kan worden ingezet en klaren hun statuut uit.
- We zetten in op een divers personeelsbeleid en evalueren bestaande leeftijdsgrenzen in verband met de werving. We zoeken naar en plaatsen de beste persoon op de juiste plaats.
- We maken beter gebruik van insourcing en werken de administratieve obstakels weg om de zij-instroom van defensiepersoneel te verhogen. We kennen daarbij meer autonomie toe aan Defensie.
- Voor de gevechtsfuncties en technische profielen verhogen we de aantrekkelijkheid.
- We werken een specialistentraject uit om verworven kennis maximaal te benutten.
- In samenspraak met de private sector werken we projecten rond gedeelde tewerkstelling uit, met name binnen het kader van de reserve en zonder afbreuk te doen aan de geldende arbeidswetgeving.
- Voor gewezen militairen voorzien we in een verkorte opleiding en onderzoeken we mogelijkheden tot voorrang bij toegang tot sommige federale overheidsfuncties, zoals bijvoorbeeld via een verkorte selectieprocedure op basis van verworven competenties. We werken aan wederzijds erkende certificatie van afgelegde testen binnen de overheid.
- Via aantrekkelijke trainingen en een uitdagende operationele inzet bieden we aan het defensiepersoneel een boeiend traject aan. Onze militairen hebben een voorbeeldfunctie in de maatschappij. Een beleid gericht op wederzijds respect vormt de leidraad voor de bedrijfscultuur. We bestrijden grensoverschrijdend gedrag en normvervaging. We blijven strijden tegen extremisme binnen Defensie op een efficiënte en gerichte manier. We verhogen op structurele basis het aantal instructeurs.
- Een masterplan met bijhorend investeringsprogramma zorgt voor moderne militaire infrastructuur, evenwichtig verdeeld over het grondgebied, met ruimte voor synergiën met publieke en private partners en conform de afgesproken klimaatstrategie van Defensie. We hebben oog voor biodiversiteit op de sites van Defensie, zonder de operationaliteit in het gedrang te brengen. We herbekijken en maken prioritair werk van het dossier van het kwartier van de toekomst Noord, in Oost-Vlaanderen. Het dossier van het Kwartier van de toekomst Zuid wordt verder uitgewerkt waarbij we de meerkosten onder controle houden.
- We werken aan een complementaire, opgewaardeerde, sterke en inzetbare Reserve, die evolueert naar een systeem van voltijdse en deeltijdse militairen. We bieden de reservisten een duidelijk kader, met kwaliteitsvolle uitrusting, een duidelijk statuut en compenserende verlofdagen. We bouwen
  - Een gevechtsreserve uit, geïntegreerd in de actieve diensteenheden, volledig uitgerust en voldoende getraind.
  - Een territoriale verdedigingsreserve uit, gericht op de verdediging van het territorium, gastlandsteun, hulp aan de natie het beveiligen van de nucleaire sites en de ambassades met een statische beveiliging, de beveiliging van sites die permanent onder OCAD-niveau drie vallen en de petrochemische sector. Dit uiteraard binnen een duidelijk gedefinieerd juridisch en inzetkader.
  - Om de reserve vorm te geven, werken we in samenspraak met de private sector, de academische sector, andere overheidsdepartementen en de deelstaten voor wat betreft hun bevoegdheden. Dit bijvoorbeeld op vlak van gedeelde infrastructuur en gezamenlijke opleidings-, stage- en onderzoeksprogramma's. We zetten in eerste instantie in op de sensibilisering van sectororganisaties en maken duidelijke afspraken met hen en met de werkgevers om mee hun schouders te zetten onder de uitbouw van een performant reservekader. We compenseren werkgevers voor hun specifieke bijdrage.
  - Voor jongeren voorzien we binnen Defensie in de mogelijkheid tot een vrijwillige militaire dienst van 12 maanden, als een van de trajecten binnen een gemeenschapsdienst. Dit vervangt de Dienst Collectief Nut binnen Defensie. In het kader van een readiness plan en om Host Nation Support te kunnen verzekeren, bestuderen we hoe we snel de nodige maatschappelijke capaciteit kunnen genereren om onze samenleving te beschermen tegen dreigingen.
- In samenspraak met de deelstaten versterken we de opleiding Veiligheid en Defensie die in het onderwijs wordt voorzien. We breiden en bouwen deze uit, onder andere door het voorzien van voldoende lesgevers. We stellen een militair referendaris aan

die in scholen uiteenzet wat Defensie doet en hoe dit bijdraagt tot internationale vrede en onze veiligheid. Dit in samenspraak met de gemeenschappen, stedelijke en gemeentelijke autoriteiten.

- We werken samen met de deelstatelijke arbeidsbemiddelingsdiensten op vlak van rekrutering.

STRATEGISCHE COMMUNICATIE EN MAATSCHAPPELIJKE WAARDERING

- De directe maatschappelijke relevantie van Defensie moet de rode draad zijn in de strategische communicatie. Deze strategische communicatie is gericht op het ontwikkelen van een veiligheidscultuur, om de bevolking een beter beeld te geven van veiligheid en defensie. Defensie blijft zowel intern als extern op een moderne en transparante manier communiceren over de eigen werking. Dit onder andere om de bevolking correct te informeren over de komst van nieuwe systemen en zo het draagvlak te vergroten.
- Defensie smeedt de band met de samenleving actief door publieke evenementen te organiseren en te ondersteunen en door de eigen infrastructuur waar mogelijk eenvoudiger ter beschikking te stellen van de lokale bevolking. Via onder meer de muziekkapellen, opendeurdagen, displays en festiviteiten ondersteunt defensie de (lokale) gemeenschap en zet het de eigen werking in de kijker.
- We verhogen de zichtbaarheid van Defensie in de samenleving. We gaan in dialoog met de private sector om militairen te bedanken voor hun dienst via maatschappelijke voordelen.
- We verbeteren verder de omkadering van de bestaande veteranenwerking.
- We herwaarderen de rol van het *War Heritage Institute* op museaal en herinneringsvlak door opties tot samenwerking met de publieke en private sector te onderzoeken om de collecties efficiënt te beheren en deze op een inspirerende manier tentoon te stellen. We herzien het Masterplan Jubelpark 2030 op een manier die het voortbestaan van het Koninklijk Legermuseum niet in het gedrang brengt.

INTERNATIONALE SAMENWERKING

- We werken aan een veiliger land binnen een robuust trans-Atlantisch en Europees kader. Ons land zal zich wapenen tegen een onzekere toekomst door de komende jaren de nodige inspanningen te leveren om weerbaar te worden, een geloofwaardige bondgenoot te zijn, de Europese defensie-industrie mee uit te bouwen en bij te dragen aan internationale vrede en veiligheid. In het verlengde van de NAVO vormt de EU het tweede ankerpunt van onze collectieve verdediging en internationale veiligheid, meer bepaald via het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid. Complementair aan de NAVO, moet een versterkte Europese defensiesamenwerking de Europese veiligheid verhogen.
- We volgen hierbij een 3D aanpak waarin Defensie samen met buitenlandse zaken en ontwikkelingsamenwerking in een *'whole of government'* benadering optreedt.
- Onze defensie is internationaal verankerd. Enkel in samenspraak met onze partners kunnen we onze eigen veiligheid en die van onze bondgenoten verzekeren en bijdragen aan internationale vrede.
- Het NAVO-bondgenootschap is en blijft ons primair referentiepunt op vlak van collectieve defensie. Om een betrouwbare bondgenoot te zijn, leiden de NAVO doelstellingen onze inspanningen. Dit op vlak van strategie, doctrine, capaciteiten en investeringen.
- Tegelijkertijd streven we een gebalanceerde benadering na, die meer structurele samenwerking en capaciteitsopbouw binnen de EU bevordert. Daarom willen we, binnen het kader van de NAVO en het New Force Model, een sterke Europese pijler uitbouwen: zonder overlappende structuren of conflicterende ambities die de economische sterktes van Europese integratie uitspeelt, capaciteiten harmoniseert en streeft naar meer gezamenlijke standaarden.
- In functie daarvan versterken we de defensiesamenwerking in het kader van het Gemeenschappelijke Veiligheids- en Defensiebeleid en hebben we aandacht voor faciliterend beleid in andere relevante domeinen. Binnen het meerjarig financieel kader verdedigen we onder meer een aanzienlijke verhoging van het Europese defensiebudget. Uiteraard gaat dit gepaard met een stroomlijning van de besluitvorming. We promoten en faciliteren de uitbouw van concrete samenwerkingsverbanden.

tussen Europese lidstaten om capaciteiten te versmelten om op die manier bij te dragen tot een versterking van de inzetmogelijkheden van zowel de EU als de NAVO. Deze versterkte Europese defensiesamenwerking moet aan de EU toelaten de missies uit te voeren die door de Verdragen zijn voorzien (zoals de wederzijdse bijstand en de solidariteitsclausule), in zo nauw mogelijke samenwerking met de structuren van de NAVO.

- Binnen de NAVO en de versterkte Europese defensiesamenwerking versterken we onze coöperatie met onze partners. Om interoperabiliteit met de capaciteiten van onze bondgenoten te waarborgen zetten we in op de standaardisering van wapensystemen en coördinatie van bewapeningsprogramma's. Via concrete samenwerkingsverbanden streven we naar verdere integratie, versmelting van capaciteiten en convergentie op het gebied van strategie, operaties en doctrines, met de legers van EU-lidstaten.
- Daarnaast versterken we het mechanisme van permanente gestructureerde samenwerking (PESCO), ondersteunen we de uitbouw van een Militair Schengen en de Europese strategie rond militaire mobiliteit, waarvoor vanuit de EU voldoende middelen moeten worden voorzien, en rollen we gemeenschappelijke capaciteiten uit via gemeenschappelijke aankopen. Binnen de PESCO nemen we de leiding van bepaalde projecten.
- We zetten in op een versterkte Benelux-samenwerking. Om zo onder meer samenwerking op vlak van de marine te verdiepen, een gezamenlijk luchtafweersysteem uit te bouwen (*Ground Based Air Defence*), naar een diepgaandere samenwerking van de luchtcomponenten te gaan en de samenwerking rond de special forces te versterken. Ook op vlak van cyberveiligheid en de ruimte intensiveren we onze samenwerking.
- In dezelfde geest bouwen we partnerschappen met onze buurlanden, zoals bijvoorbeeld het CAMO partnerschap met Frankrijk, en gelijkgezinde landen uit, streven we naar concrete samenwerkingsprojecten die kunnen dienen als bouwstenen voor zowel NAVO als Europese defensiesamenwerking, met als leidraad de regionale defensieplanning van het NFM en dit in eerste instantie voor hoogtechnologische domeinen.
- In elk geval is het van belang de interoperabiliteit te verzekeren tussen de capaciteiten van de bondgenoten. In die optiek versterken we ook de standaardisering van wapensystemen en zetten we meer in op coördinatie in de bewapeningsprogramma's.
- We ondersteunen onze industriële defensiepolitiek via ons diplomatiek netwerk en onze defensie-attachés en dit in samenwerking met de deelstaten. We werken een uitwisselingsprogramma uit tussen de administraties buitenlandse zaken en Defensie om kennisuitwisseling te bevorderen en onze belangen beter te kunnen verdedigen. De rol van de National Armament Director wordt in functie hiervan en in functie van het strategisch partnerschap tussen de overheid en de defensie-industrie versterkt.
- We zetten ons in voor internationale vrede en veiligheid door, waar dat haalbaar is, bij te dragen aan VN vredesmissies en crisisbeheersingsoperaties van de EU, meer bepaald in het kader van conflictpreventie en -beheersing in onze nabije omgeving en voor crisissen met impact op onze veiligheid. In deze optiek bouwen we verder aan onze bilaterale partnerschappen, met name in Afrika.

BUDGETTAIR TRAJECT EN INVESTERINGEN

- In het licht van de nieuwe dreigingsomgeving moeten we onze weerbaarheid verder opschroeven. Een evaluatie en bijsturing van het bestaande strategische plan en de militaire programmatie is noodzakelijk, om ervoor te zorgen dat we op middellange termijn op meer geloofwaardige wijze kunnen deelnemen aan collectieve verdediging.
- Een hernieuwde inspanning is nodig om de financiering van het STAR-plan te halen. Ook om de gemaakte beloftes op de NAVO-toppen in Madrid, Vilnius en Washington in te lossen, is een verdere inspanning nodig.
- In overeenstemming met ons internationaal engagement stippelen we een versneld groeipad uit naar 2% BBP defensie-uitgaven tegen uiterlijk 2029 en 2,5% BBP tegen uiterlijk 2034.
- Naast een structurele verhoging van de middelen, verhogen we onze militaire weerbaarheid via de oprichting van een

Defensiefonds, als een gespecialiseerde dochteronderneming van SFPIM, gevoed door de overdracht van geselecteerde participaties. Via de uitkering van een deel van het nettoresultaat en op basis van een uitgewerkt investeringsplan draagt het fonds bij aan de structurele versterking van onze defensiecapaciteiten. Daarnaast investeert het Fonds via verschillende pijlers in onze defensie-infrastructuur, de defensie- en ruimtevaartindustrie, de dual use sector en de cyberveiligheidssector om onze Defensie en Industriële Technologische Basis te versterken. Dit uiteraard in coördinatie met de DIRS-strategie. De voornaamste leidraad bij een investeringsbeslissing is de aanrekenbaarheid onder de NAVO-standaarden.

- Om de readiness en functioneringscontinuïteit van Defensie te garanderen en operationele output te verhogen, creëren we in eerste instantie meer ruimte voor werkingsmiddelen, het aanvullen van munitie- en andere strategische voorraden en het versnellen van bestaande investeringsprogramma's zodat we het niveau bereiken waarop we voldoen aan de verwachtingen van onze bondgenoten. We geven via verhoogde delegatiedrempels eenheden ook meer controle over hun eigen werkkrediet.
- Op basis van een actualisering van de strategische visie en van onze strategische doctrines identificeren we innovaties die onze maatschappij op korte termijn weerbaarder maken tegen disruptieve technologieën.
- Via doelgerichte en evenwichtige investeringen versterken we onze Defensie en verzekeren we haar readiness en voortzettingsvermogen. We zetten de middelen in waar deze meest prioritair zijn. In lijn met de budgettaire ruimte en de update van het strategische plan leiden de NAVO- en EU-doelstellingen onze investeringen. Deze omvatten onder meer investeringen in een gelaagde luchtafweer en bijkomende jachtvliegtuigen, kleinere transportvliegtuigen, de bewapening en uitbreiding van onze dronevloot en onbemande systemen, brede integratie van onbemande en bewapende systemen doorheen de componenten, een operationele helikoptervloot, een derde fregat, ambitieuze toolkits voor mijnenbestrijding, capaciteiten voor elektronische oorlogsvoering en een operationele capaciteit voor onze 'Witte Vloot'.
- We werken op internationaal vlak samen om de internationaalrechtelijke regels rond volledig autonome dodelijke wapensystemen uit te klaren zodat bij de inzet van deze systemen de principes van het internationaal humanitair recht worden gerespecteerd. Ons nationaal kader baseert zich op bovenstaande principes.
- We versterken de huidige gemotoriseerde brigade binnen het CaMo-programma door haar capaciteiten, vuurkracht, logistieke behoeften en uithoudingsvermogen te verbeteren. Dit doen we door een grotere platformdiversiteit, deep strike capaciteit, MLRS, (C-)UAS-ondersteuning, inzetvoorraden en personeelsbezetting. Op middellange termijn willen we een (tweede) brigade ter beschikking van de NAVO kunnen stellen, dit met volwaardige integratie van disruptieve technologieën en in overleg en aansluiting met de geplande capaciteiten van de buurlanden.
- We bouwen onze expertise op vlak van mijnenbestrijding te land en ter zee verder uit, niet in het minst ter bescherming van onze onderzee-infrastructuur. We hebben oog voor voldoende commandocapaciteiten voor deze functies. Ook voor de Dienst Opruiming en Vernietiging van Ontploffingstuigen bouwen we de internationaal erkende expertise verder uit.
- Bij elke investering streven we naar technologieën en capaciteiten die zowel de NAVO als het Europees Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid en haar Defensie Industriële en Technologische Basis versterken (EDTIB). De ontwikkeling, aankoop en inzet van deze capaciteiten gebeurt zoveel mogelijk in overleg met onze bondgenoten en buurlanden in het kader van de Benelux-samenwerking en van het Europees Defensie Agentschap. Hiervoor leggen we onmiddellijk de nodige diplomatieke contacten.
- Defensie neemt een centrale rol in bij het afweren van hybride dreigingen en dreigingen gelieerd aan Great Power Competition (inclusief economische risico's), zowel uitgaande van statelijke als niet statelijke actoren. Om op dit vlak een rol van betekenis te spelen, zetten we onder meer in op de verdere uitbouw van onze verdedigingscapaciteit en onze cyberverdediging, waarbij we ook investeren in middelen voor elektronische oorlogsvoering en in artificiële intelligentie. Zo heeft de verdere uitbouw van ons cybercommando onder meer tot doel om onze weerbaarheid tegen buitenlandse inmenging op te schroeven en om ons desgevallend voor te bereiden op offensieve operaties. Een versterkte samenwerking tussen de verschillende actoren moet ons toelaten onze capaciteiten op dat vlak te verbeteren. We investeren meer in nieuwe technologieën.
- De opgedreven investeringsinspanning vereist een efficiënt aankoopbeleid om onnodige vertraging te vermijden voor de

oplevering van de capaciteiten. We versnellen de aankoopprocedures en moderniseren de administratieve en budgettaire controle om beter in te kunnen spelen op de uitdagingen van de veranderende veiligheidsomgeving. Waar mogelijk kopen we aan in samenspraak met andere Europese lidstaten. We onderzoeken, in lijn met de internationale regelgeving en het voornemen van de Commissie om de Europese Richtlijnen Overheidsopdrachten te herzien, op welke wijze de wet overheidsopdrachten die van toepassing is op defensieopdrachten kan worden aangepast om het aankoopproces voor deze opdrachten te vereenvoudigen. Bij het aankoopbeleid hebben we oog voor de maatschappelijke en industriële return, met aandacht voor KMO's, en streven we naar verankering van productie, onderzoek en ontwikkeling in ons land en in Europa. Met specifieke aandacht voor de noden van Defensie en onze defensie-industrie kopen we dan ook prioritair aan in België en in coördinatie met andere EU-lidstaten. We verkiezen daarbij partnerschappen die een maximum aan maatschappelijke return genereren in ons land via de bescherming van onze essentiële veiligheidsbelangen. Daarvoor analyseren we binnen het protocol tussen het Ministerie van Defensie en de FOD Economie, de criteria en het minimumbedrag van de maatschappelijke return in ons land.

- De medische component richt zich in eerste instantie op de eigen operationaliteit.
- Defensie zal ten volle zijn ondersteunende rol blijven spelen voor de binnenlandse civiele autoriteiten in het geval van rampen, in het bijzonder wanneer de civiele capaciteiten te kort schieten. In dezelfde lijn zal Defensie de humanitaire missies van ons land ondersteunen wanneer daarvoor de capaciteiten en middelen ter beschikking zijn. De Search and Rescue-capaciteit blijft in eigen beheer in Koksijde gevestigd.

KRITIEKE INFRASTRUCTUUR

- België bevindt zich in de frontlijn van de hedendaagse hybride oorlogsvoering. Op ons grondgebied bevinden zich niet alleen de hoofdkwartieren van verschillende internationale organisaties, maar ook cruciale knooppunten van het internationale betalingsverkeer, logistieke toegangspoorten tot de Europese markt en veel meer kritieke infrastructuur.
- Een meer omvattend benadering is nodig om onze veerkracht als maatschappij hiertegen te verhogen. Daarom neemt Defensie de leiding om, waar nodig met betrokkenheid van de deelstaten, een verdedigingsplan en een enablementplan uit te werken en bij te dragen tot een weerbaarheidsplan. We verduidelijken de rol van Defensie hierin in een uitgewerkt juridisch kader, onder meer via een omvattende Defensiecodex.
- Enablement is een essentieel onderdeel van onze collectieve verdediging, niet in het minst door onze geografische ligging. Om onze rol als gastland, toegangspunt en logistieke draaischijf voor zowel het NAVO-bondgenootschap als de Europese Unie ten volle te kunnen spelen, werken we een ambitieus enablement- en militair mobiliteitsplan uit, ook met betrekking van de deelstaten voor wat betreft hun bevoegdheden en voortbouwend op de Europese strategie rond militaire mobiliteit. Op basis hiervan rollen we een investeringsprogramma uit in transportmaterieel en infrastructuur, zoals op vlak van gespecialiseerd treintransport en strategische ontschepingscapaciteiten, zoals onder meer geïdentificeerd door het Europees Defensie Agentschap. We onderzoeken hoe de deelstatelijke investeringen in weerbaarheid en enablement mee kunnen tellen in onze defensie-inspanning. We ondersteunen samenwerking met de private sector, bijvoorbeeld door (transport)materiaal te poolen.
- We stellen een strategie op tegen buitenlandse inmenging, met een focus op de bescherming van onze kritieke infrastructuur, buitenlandse info-ops, psy-ops en spionage. Deze strategie omvat samenwerkingen met de economische en academische wereld en onze burgers.
- Om onze rol op te nemen in de bescherming van het Europese luchtruim bouwen we onze luchtafweer uit, stimuleren we de ontwikkeling van (anti-)dronetechnologie en stellen we counterdronestrategieën op voor gebruik in de lucht, op het land en op en onder water. Defensie neemt een ondersteunende rol op bij het verwerven van gedeelde infrastructuur voor de monitoring en detectie van droneverkeer boven kritieke infrastructuur. Het CUAS programma wordt ook prioritair uitgerold, in het bijzonder op Melsbroek.
- We zetten in op een multidimensionele aanpak, opgebouwd rond militaire veiligheid, cyberveiligheid en informatiezekerheid. We voeren onze cyberbescherming op via het investeren in nieuwe capaciteiten voor ons cybercommando, maar ook

via samenwerkingen met kennisinstellingen en door de synergiën tussen de inlichtingendiensten verder te versterken en een grotere mobiliteit voor het personeel te verzekeren binnen de bestaande wettelijke kaders. Dit met respect voor de onafhankelijkheid en eigenheid van de verschillende diensten. We focussen op verdere hervorming van ADIV, evenwel zonder haar topfunctie te demilitariseren. In het kader van de Defensiecodex werken we aan de modernisering van de wetten rond militaire inlichtingenvergaring, zoals een Wet Tactische Inlichtingen.

- We versterken de samenwerking met de inlichtingendiensten van onze partners binnen de NAVO en de EU. In het kader van onze maatschappelijke weerbaarheid, laten we relevante informatie beter doorstromen naar andere belanghebbenden. De inwinning van inlichtingen in het buitenland wordt versterkt, zowel op vlak van defensie en cyber als op economisch vlak.
- De Algemene Dienst Inlichtingen en Veiligheid beschikt over voldoende middelen om zijn taken in dit domein ten volle te kunnen vervullen met respect voor haar specificiteit als een militaire inlichtingendienst.

ECOSYSTEEM DEFENSIE, INDUSTRIE, KENNISINSTELLINGEN

Om adequaat te kunnen reageren op hedendaagse dreigingen, hebben we nood aan een technologische, industriële en kennisbasis die de nieuwste militaire ontwikkelingen mee vorm geeft. Ook op vlak van ruimtevaart dienen we onze expertise verder te ontwikkelen. Om dit te bewerkstelligen, faciliteren we een ecosysteem waarin Defensie, de bedrijfswereld en kennisinstellingen werken aan militaire productinnovaties.

- In welbepaalde domeinen ondersteunen we de uitbouw van een strategisch partnerschap tussen Defensie en de defensie-industrie, zodat de ontwikkeling van de capaciteiten gefocust is op de noden van Defensie en van onze industrie. We openen deze partnerschappen voor onze Europese en NAVO-bondgenoten. We versterken de aansturing en de missies van deze strategische partnerschappen.
- In samenspraak met de deelstaten ontwikkelen we innovatiepolen, gelinkt aan militaire kwartieren.
- We maken het Hoger Instituut voor Defensie verantwoordelijk voor onder meer defensie-innovatie, met een defensie innovatie afdeling (Innovation Hub) en besteden zo snel mogelijk minstens 2% van het defensiebudget aan onderzoek, in lijn met de PESCO norm. Het Egmontinstituut ondersteunt Defensie op vlak van onderzoek en innovatie.
- Via een industriële en onderzoeksstrategie op vlak van defensie, met als doel onze industriële en technologische defensiebasis te versterken en uitgekiend met de geïnteresseerde deelstaten die financieel kunnen participeren (onder andere binnen de DIRS) versterken we onze deelname aan defensieprogramma's binnen de EU en NAVO. Deze deelname moet georiënteerd zijn op de noden van onze strijdkrachten en van onze (defensie-)industrie. Via een commissie met vertegenwoordigers van de federale regering, de regionale ministers bevoegd op vlak van industrie en economie, de generale staf van Defensie en de defensie-industrie werken we onderzoeks-, ontwikkelings- en investeringsplannen uit voor de militaire systemen voor onze defensie. We gaan samen met de deelstaten actief op zoek naar opportuniteiten om deel te nemen aan vlaggenschipprogramma's, zowel bij de ontwikkeling als bij de productie. (Mogelijke voorbeelden zijn een zesde generatie jachtvliegtuig, waarbij we onder andere optreden als observator in het SCAF-project, het Main Ground Combat System en de Next Generation Rotary Capacity). Bij beslissingen tot deelname aan deze projecten, zijn de technologische en industriële return en de relevantie voor onze defensie beslissende factoren. We zorgen van bij aanvang voor informatiedoorstroming naar de autoriteiten bevoegd voor exportcontrole om de rechtszekerheid op dit vlak voor de industrie en de onderzoeksinstellingen te verhogen. We willen productie, onderzoek en ontwikkeling zo veel mogelijk bij ons laten plaatsvinden en opteren voor partnerschappen die een maximum aan maatschappelijke return genereren, onder meer om onze essentiële veiligheidsbelangen te beschermen. We voorzien in innovatieve overheidsopdrachten die gezamenlijke ontwikkeling mogelijk maken tussen Defensie en het bedrijfsleven, waarbij de betrokken bedrijven in een volgende fase ingeschakeld worden in de productie van de ontwikkelde systemen.
- We verankeren dit in een samenwerkingsakkoord rond veiligheids- en defensie-industrie en -innovatie, met de deelstaten die interesse tonen om financieel aan (innovatie)projecten bij te dragen. De samenwerking richt zich ook op de geïnteresseerde

gewesten in het kader van de NAVO-initiatieven DIANA en NIF en de betrokkenheid van de deelstaten in de Europese raads werkgroep Defensie-industrie wordt indien nodig per samenwerkingsakkoord verankerd.

- We maken adequaat gebruik van Art 346 VWEU dat op vlak van de productie of aankoop van defensiesystemen en munitie toelaat de noodzakelijke maatregelen te nemen om onze wezenlijke veiligheidsbelangen te waarborgen.
- Om innovatie en groeimogelijkheden te ondersteunen, optimaliseren we de toegang tot (groei)kapitaal en verzekeringsdiensten voor onze defensie-industrie.
  - Door de publieke investeringsfondsen zoals SFPIM te laten investeren in de defensie-industrie in afstemming met de regionale investeringsmaatschappijen, op complementaire wijze en met respect voor de bevoegdheidsverdeling.
  - Via een protocol tussen de defensie- en de financiële sector sporen we de financiële instellingen aan om een positieve invulling te geven aan ESG-criteria, om zo financiering en verzekeringsdiensten voor de defensie-industrie mogelijk te maken, op marktconforme wijze. We werken de belemmerende voorwaarden voor ondersteuning van Credendo ten aanzien van de defensie-industrie weg.
  - Er komt de mogelijkheid om bepaalde investeringen, bijvoorbeeld in onderzoek en ontwikkeling en defensie, versneld af te schrijven.
- Er is nood aan een sterkere industriële defensiestrategie om de Europese technologische en industriële basis te rationaliseren en versterken.
  - We werken de belemmerende voorwaarden voor onze defensie- en dual use-industrie weg, waaronder op vlak van financiering door de Europese Investeringsbank en deelname aan projecten opgezet door de Commissie.
  - We maken de defensiemarkt één voor een gelijk speelveld.
  - We voorzien Europese financiering en versterken het EDF voor gezamenlijke ontwikkeling van capaciteiten en technologieën in de defensie-industrie. Dit bevordert de integratie van defensiesystemen. We versterken programma's als EDIRPA, ASAP, EDIP en EDIS, en zorgen dat projecten voldoen aan NAVO-technische standaarden met voldoende kansen voor KMOs.
  - In het bijzonder stimuleren we de samenwerking van de defensie-industrie en innovatie in de Benelux, met betrokkenheid van KMOs. Dit als exemplarisch voorbeeld van Europese integratie.
- Een performante onderzoeks- en ontwikkelingsbeleid is nodig om nieuwe defensieve systemen uit te werken. De DIRS gaf een eerste aanzet, maar moet meer georiënteerd zijn op de noden van onze strijdkrachten. We bouwen hierop verder en breiden deze uit, in het bijzonder via uitwisseling en samenwerking met civiele onderzoeksinstituten. We maken optimaal gebruik van de mogelijkheden tot spill-overs.
- Met respect voor de bevoegdheidsverdeling werken we samen met de deelstaten om onderzoeks- en innovatiesteun zoveel mogelijk te synchroniseren.
  - Zo identificeren we binnen ons onderzoeksbeleid domeinen waarin onderzoek naar militaire technologieën zal plaatsvinden, met groot potentieel voor spill-overs naar andere domeinen.
  - We versterken de rol van het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie als kenniscentrum voor Defensie, de industrie en het onderwijs en laten de Koninklijke Militaire School meer samenwerken met burgeruniversiteiten. Via een jaarlijkse Defensie Innovatieprijs stimuleren we toegepast defensieonderzoek.
  - Via een Defensie- en Veiligheidsaccelerator betrekken we KMOs, startups en kennisinstellingen in de zoektocht naar innovatieve oplossingen voor veiligheidsproblemen.
- We ondersteunen de uitbouw van industriële capaciteit voor de versnelde productie van munitie en wapensystemen. We doen dit via strategische partnerschappen met producenten om 'ever-warm' faciliteiten ter beschikking te houden.

BUITENLANDSE ZAKEN

De Europese samenwerking heeft gezorgd voor een ongekende periode van vrede en welvaart op het Europese continent. We blijven deze integratie dan ook actief mee vormgeven. De defensiesamenwerking binnen de NAVO is nu al meer dan 75 jaar de hoeksteen van onze veiligheid. Als stichtend lid van zowel de EU als de NAVO erkennen we de onmiskenbare meerwaarde van internationale samenwerking en van het multilateralisme. We blijven ons inzetten voor het uitbouwen van de internationale rechtsorde, het uitdragen van onze democratische waarden en het verdedigen van de mensenrechten en de rechtsstaat. Respect voor de principes van het internationale recht blijft de beste garantie voor wereldwijde vrede en veiligheid. We bouwen verder op de realisaties van de Verenigde Naties en blijven ons via een volgehouden diplomatieke dialoog inzetten om de doelstellingen uit het VN-Handvest te verwezenlijken.

De afgelopen jaren zagen we echter ook een wereldwijde toename van gewelddadige conflicten en dit zowel tussen en binnen staten als ten gevolge van geweld door niet-staatelijke actoren. De geopolitieke wrijvingen van de afgelopen jaren hebben de wereld instabieler en onzekerder gemaakt. De verdieping van de strategische alliantie tussen de Russische Federatie en de Islamitische Republiek Iran, die met de steun van de Volksrepubliek China de op regels gebaseerde internationale orde proberen te ondermijnen en opnieuw vorm te geven, baart grote zorgen. We bevinden ons op een scharnierpunt in deze multipolaire wereld, waar internationale en regionale spelers, vaak met geweld, strijden om nieuwe machtsverhoudingen en narratieven te creëren. Deze dynamiek gaat gepaard met hybride, cyber- en ruimtedreigingen, evenals kwaadaardige activiteiten van zowel statelijke als niet-staatelijke actoren. We kunnen deze problemen niet enkel via klassieke diplomatieke weg oplossen. We staan voor enorme uitdagingen. Deze complexe problemen vragen om een krachtdadige en veelzijdige aanpak. Een sterke en coherente diplomatieke aanpak op Europees niveau is een hefboom, maar we moeten ook meer moeten inzetten op een solide defensiesamenwerking en op sterke bilaterale relaties om onze positie op het internationale toneel te versterken.

Ons buitenlands beleid streeft naar een stabiele, rechtvaardige en welvarende wereldorde door sterke internationale samenwerking. We verdedigen en promoten onze waarden, zoals democratie, mensenrechten en de rechtsstaat, en belangen zowel binnen Europa als wereldwijd. In overleg met gelijkgezinde landen zorgen we ervoor dat onze stem telt in de besluitvorming. Daartoe identificeren we op duidelijke wijze onze geostrategische, politieke, economische en veiligheidsbelangen. Deze vormen de ruggengraat van ons buitenlandse optreden. De Nationale Veiligheidsstrategie (NVS) en de vitale belangen die daarin beschreven staan vormen een leidraad voor ons buitenlands beleid. De NVS wordt in het eerste jaar van de legislatuur geëvalueerd en waar nodig bijgesteld, onder coördinatie van de premier en van FOD BuZa. Desgevallend wordt deze strategie herzien met de bedoeling deze om te vormen in een Nationaal Veiligheidsbeleid met duidelijke richtlijnen voor de implementatie en effectieve deelstrategieën. We zetten sterker in op strategische communicatie over onze troeven en belangen en het bekampen van het narratief van onze systemische concurrenten.

De EU is onze eerste en voornaamste hefboom om internationaal invloed uit te oefenen. De EU heeft hier een meerwaarde en we zetten ons in om Europese consensus te smeden op dit vlak. We behartigen onze vitale belangen op elk forum waar we aanwezig zijn, streven nog steeds op ambitieuze maar pragmatische wijze goede bilaterale relaties na en onderhouden onze historische banden.

Volgens het principe van subsidiariteit en proportionaliteit treedt de EU op in domeinen waar ze een meerwaarde biedt ten opzichte van individuele lidstaten, met respect voor de bevoegdheidsverdeling. We geven de Europese besluitvorming op deze basis mee vorm, om efficiënt in te spelen op hedendaagse uitdagingen, met respect voor de nationale soevereiniteit en lokale besluitvorming.

We vragen aan de EU om meer inspanningen te leveren om de welvaart van haar burgers veilig te stellen. We gaan overregulering tegen, zetten in op een assertiever handelsbeleid en nemen de impact van de Green Deal op onze industrie in rekening om de Europese competitiviteit te vrijwaren. Er is dringend nood aan een Europese competitiviteitsdeal. Enkel zo kunnen we onze productiviteit verhogen, investeringen aantrekken en kwalitatieve jobs behouden in België en Europa. Overregulering zet niet enkel onze traditionele sectoren onder druk, maar zorgt er ook voor dat technologiebedrijven zich elders in de wereld vestigen, met alle gevolgen van dien voor onze productiviteit, innovatie en tewerkstelling. We werken de remmen op innovatie weg. We bouwen

verder op de bevindingen van het Draghi rapport en geven mee vorm aan het Welvaartsplan dat de Commissie zal uitrollen.

Binnen fora als de VN maar ook bilateraal zetten we in op de voorwaarden om de Duurzame Ontwikkelingsdoelen te realiseren, waaronder vrede, veiligheid, de strijd tegen klimaatverandering en voor het behoud van de biodiversiteit en mondiale gezondheid. We steunen landen in hun streven naar democratische instellingen en goed bestuur, met respect voor zelfbeschikking, volkssoevereiniteit en territoriale integriteit. Met onze partners geven we samen vorm aan multilateralisme, door actief deel te nemen aan internationale dialogen en samenwerkingen en dragen we bij aan de ontwikkeling, implementatie en verdediging van internationale verdragen en de internationale rechtsorde.

Deze wereld is in verandering, de internationale rechtsorde versplintert en we voelen de toenemende competitie met systemische rivalen en hun autoritair model. Daarom werken we met meer ambitie dan ooit samen met Europese, trans-Atlantische en andere partners om onze waarden en belangen te verdedigen en terug in de markt te zetten. We pakken gemeenschappelijke uitdagingen zoals klimaatverandering, ongecontroleerde migratie, belemmering van de vrijheid van scheepvaart, terrorisme, cyberdreiging en georganiseerde misdaad aan. Onze collectieve verdediging waarborgen we via de NAVO, aangevuld met meer en slagkrachtigere Europese defensiesamenwerking. We moeten ons binnen de NAVO een betrouwbare bondgenoot tonen en aan onze verplichtingen voldoen, te meer omdat we de politieke en militaire hoofdkwartieren huisvesten. We geven onze inspanningen vorm in functie van onze meest fundamentele belangen, rekening houdend met de beschikbare middelen.

Voor de meer dan 500.000 Belgen die in het buitenland wonen, alsook voor zij die moeilijkheden ondervinden tijdens hun reizen, moet ons diplomatieke netwerk de nodige ondersteuning kunnen bieden, met inachtnaam van de responsabilisering van onze burgers.

EU-LEIDERSCHAP OP STRATEGISCHE THEMA'S

- In een competitieve geopolitieke omgeving moet de Europese Unie leiderschap tonen.
- Welvaart, veiligheid en al hun deelaspecten staan de komende jaren bovenaan de agenda, net als de energie- en klimaattransitie. We vragen met aandrang de uitrol van een Competitiviteitsdeal als aanvulling op het Green Deal Industrial Plan. Die moet zorgen voor een heropleving van onze industrie door onze productiviteit te verhogen, investeringen aan te trekken en kwalitatieve jobs te behouden in België en de EU. De EU moet de economische relance faciliteren, de weerbaarheid tegen buitenlandse dreigingen opschroeven, onze fundamentele rechten en vrijheden verdedigen en onze open strategische autonomie garanderen. Ook op gezondheidsvlak streven we open strategische autonomie na. De EU ondersteunt de uitbouw van een sterke en veerkrachtige gezondheidsunie met aandacht voor preventie, tekorten van gezondheidswerkers, toegang tot gezondheidsproducten en het stimuleren van innovatie in de farmaceutische sector, met respect voor de subsidiariteit.
- De verdere uitbouw van de interne markt, met oog voor versterking, verdieping en modernisering, is essentieel.
  - We ijveren voor de vervolmaking van de interne markt in de domeinen handel, kapitaal, energie, transport, digitaal, defensie-industrie en diensten. Het uitwerken van de kapitaalmarktunie is een prioriteit, net als de vervolmaking van de bankenunie. We steunen de uitbouw van een eengemaakte defensiemarkt, met eerlijke toegang voor onze KMO's. We integreren de energiemarkt verder voor bevoorradingszekerheid en competitieve prijzen. We bouwen daarbij verder op de bevindingen van het Draghi-rapport.
  - De bestaande regels van de interne markt moeten beter gehandhaafd worden, om zo het gelijke speelveld te garanderen door op te treden tegen (feitelijk) protectionisme.
- We ondersteunen eerlijke en effectieve arbeidsmobiliteit in de EU. Om het gelijke speelveld te garanderen en sociale dumping op de interne markt tegen te gaan, bijvoorbeeld via oneigenlijke detachering, steunen we een betere informatie-uitwisseling en samenwerking tussen de nationale controlediensten. Met dat doel pleiten we voor een versterking van de Europese Arbeidsautoriteit.
- Wij onderschrijven en implementeren de doelstellingen van de Europese pijler van sociale rechten en streven naar opwaardse sociale convergentie en vooruitgang in de Unie, met respect voor de bevoegdheidsverdeling, het subsidiariteitsbeginsel en de eigenheid van elke lidstaat.

- De overregulering in de EU bezorgt onze bedrijven een competitief nadeel ten opzichte van onze voornaamste handelspartners. We vragen de verlichting van de regel- en administratieve druk. Op vlak van de introductie van nieuwe regelgeving volgen we de 'better regulation' agenda en willen we een stap verder gaan door het 'one in, two out' principe te bepleiten, alsook een competitiviteitstoets bij een versterkte KMO-toets. Overregulering heeft niet enkel een impact op onze economische concurrentiekracht, maar ook op onze energiezekerheid en op de economische ontwikkeling in dichtbevolkte gebieden. We vragen dat de EU dit in rekening brengt bij de introductie van nieuwe wetgeving en dat ze de diversiteit tussen de lidstaten respecteert. Een 'one size fits all'-benadering speelt niet altijd in op de specificiteit van lidstaten.
- We zorgen voor een stabiel en rechtszeker regelgevend kader en streven naar tijdige en strikte omzetting van Europese richtlijnen. We vermijden gold plating bij nieuwe wetgeving om intra-Europese concurrentie en mogelijke nadelige impact op onze ondernemingen te vermijden. Onze ondernemingen staan zo gelijk aan de start. Het principe om gold plating te vermijden, doet geen afbreuk aan de mogelijke opties die een EU-richtlijn laten aan de nationale wetgever.
- We stimuleren innovatie door de vereenvoudiging van de Europese regels als prioriteit van het Europees beleid naar voor te schuiven. Om de vruchten te kunnen plukken van technologische doorbraken, brengen we de (wetgevende) obstakels voor de commerciële uitrol van deze technologieën in kaart. We pleiten daarbij voor het wegwerken van deze obstakels en de uitrol van regelluwe experimenteerzones ('*regulatory sandboxes*') waarin innovatieve technologieën, producten of diensten kunnen worden getest.
- Omtrent de regulering van digitale diensten, opkomende technologieën en artificiële intelligentie pleiten we voor een dialoog met onze internationale partners, zodat de Europese regels in lijn liggen met internationale standaarden, het gelijke speelveld voor onze economische actoren behouden blijft en de veiligheid van onze burgers en hun data gegarandeerd.
- We pleiten op Europees niveau voor snellere vergunningen voor strategische publieke en private investeringsprojecten, naar analogie met de Net-Zero Industry Act. We maken er een prioriteit van om op Europees en op bilateraal niveau de administratieve obstakels voor grensoverschrijdende samenwerking weg te werken.
- Om de EU voor te bereiden op nieuwe uitdagingen, is nood aan een toekomstgericht EU-budget, in het bijzonder via een hervorming van de cohesiefondsen en een verdeelsleutel in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid die maakt dat onze landbouwers erop vooruitgaan. De efficiëntie van elke uitgave moet worden geanalyseerd. We vragen met name een betere controle op het beheer van het budget dat de lidstaten krijgen door de Commissie en op de resultaten van projecten, gebaseerd op het track-record van lidstaten. We vragen eveneens een betere (parlementaire) controle op het budget dat door de Commissie wordt beheerd. Op internationaal niveau verlenen we onze volledige medewerking aan OESO-initiatieven voor een meer rechtvaardige fiscaliteit.
- We engageren ons in de strijd tegen klimaatverandering in lijn met de gemaakte afspraken in het akkoord van Parijs en de Green Deal. We maken onze economie duurzaam via een 'clean industrial deal', waarbij we onze strategische sectoren identificeren en versterken. De Commissie moet het gaspedaal dieper indrukken voor een proactieve strategie om onze industrie te ondersteunen en te streven naar technologisch leiderschap en daar ook het nodige budget voor voorzien. Het competitiviteitsbeleid voor onze industrie moet een boost krijgen om die naam echt waardig te zijn. Initiatieven als de Net-Zero Industry Act en de Chips Act moeten samengebracht worden. Het versterken van onze Europese industrie gebeurt best op het niveau van de EU, op basis van de meerwaarde van een project en gericht op specialisatie. Om de competitiviteit van onze industrie te garanderen, blijven we een gelijk speelveld nastreven. We bepleiten een grondige beoordeling van de EU-staatssteunregels met als doel oneerlijke concurrentie tussen de lidstaten te voorkomen. We bepleiten de stopzetting van de huidige versoepeling en de creatie van een stabiel staatssteunkader dat de integriteit van en het gelijke speelveld op de interne markt borgt, met in het bijzonder oog voor KMOs. We bepleiten een heroriëntatie van het cohesiebeleid om dit industriële plan te ondersteunen.
- In het kader van onze open strategische autonomie moeten we onze aanvoerbronnen diversifiëren. Voor onze open economie sluiten we ambitieuze, open en rechtvaardige handels- en investeringsakkoorden op EU-niveau en streven we een duurzame wereldhandel na, gebaseerd op eerlijke regels en handel. We waken bij vrijhandelsakkoorden over het respect voor de mensenrechten en de opname van sociale en ecologische standaarden zoals die vandaag worden toegepast door

de Europese Commissie, alsook over het respect voor de afspraken in internationale verdragen. We blijven pleiten voor wederkerige handelsrelaties, waarbij we uiteraard geen toegevingen doen op de kwaliteitsvereisten van de producten die op onze markt worden aangeboden. We kijken er strikt op toe dat de ingevoerde producten aan de geldende Europese eisen voldoen. We pleiten op Europees niveau voor afspraken met onze handelspartners op vlak van wederzijdse erkenning van productienormen. We scharen ons achter het idee van een Europees compensatiefonds voor onze landbouwers bij eventuele marktverstoringen. In lijn met de Europese Zorgvuldigheidsverplichtingen voor bedrijven zoeken we mee naar een Europese consensus voor de verdere uitbouw en afdwinging van een bindende regeling met betrekking tot zorgplicht voor bedrijven op VN-niveau.

- Om de veiligheid en het gelijk speelveld op de interne markt te garanderen zijn gelijke (douane)controles en gelijkaardige interpretatie van onderliggende wetgeving nodig in heel de EU. Controles worden in het logistieke proces ingebed en nemen de stem en inzichten van de sectoren in rekening. Het Customs Reform Proposal dient de processen en dynamieken van de maritieme handel te respecteren. Ook de uitwerking van de European Port Strategy volgen we van nabij op. Om controles efficiënt te laten verlopen blijven investeringen in modern materiaal voor de douane nodig. Hierbij zal maximaal gebruik worden gemaakt van Europese en andere subsidies. Zo zullen dossiers waarvoor de douane aanspraak zou kunnen maken op Europese subsidies, zoals in het kader van het Customs Control Equipment Instrument, worden opgenomen in het meerjarig investeringsplan voor de douane.
- We vragen de EU om aandacht te besteden aan de veiligheid van haar burgers, onder meer via de uitbouw van het EU-beleid voor crisisbeheer. We streven meer uniformiteit na in de beveiligingsmaatregelen in Europa en wereldwijd, bijvoorbeeld door duidelijkere beveiligingsstandaarden, een internationaal auditsysteem en sanctiebeleid. Op internationaal niveau dringen we er op aan dat alle schepen over een AIS (Automatisch Identificatiesysteem) beschikken. We bepleiten een aanpassing van de Europese regelgeving om data-uitwisseling in het kader van beveiliging te versoepelen. Om de havens beter te beveiligen werken we ook een Europees kader voor de screening van personen uit, zoals dat voor de luchtvaart bestaat. Vanuit de EU investeren we meer capaciteit en middelen in lopende projecten in Zuid-Amerika in het kader van de bestrijding van drugstrafiek en lanceren we deze ook in andere regio's. We zorgen er ook voor dat het nieuwe Europese drugsagentschap een stevig mandaat en de nodige middelen heeft om de strijd op te voeren.

EUROPESE BESLUITVORMING

- We bouwen aan een Unie die dicht bij de burgers staat en vorm krijgt van onderuit, met respect voor de diversiteit in en tussen de lidstaten. De taalkundige en culturele diversiteit is een troef van de EU: we koesteren de eenheid in verscheidenheid. We willen dat de burger zich herkent in het Europese project. Besluitvorming moet daarom zo dicht mogelijk bij de burger staan. De meerwaarde van de Unie moet reëel, direct en concreet zijn voor de burgers. We willen een transparant besluitvormingsproces. Daartoe betrekken we de nationale parlementen meer in de besluitvorming en pleiten we voor een versterkte controlefunctie van het Europees Parlement ten opzichte van de Commissie. Ook vragen we de sociale partners en vertegenwoordigers van de private sector te blijven betrekken tijdens Europese wetgevende processen.
- Vooral een verdragsherziening na te streven, moeten we ernaar streven om ten volle gebruik te maken van de opties die nu reeds in de verdragen zijn voorzien.
- Om efficiënter te kunnen optreden, bepleiten we een hervorming van de besluitvorming op vlak van het Europese buitenlands beleid. Daarbij stellen we voor het strategische kader - de strategische belangen, beginselen en algemene richtsnoeren - inclusief het veiligheids- en defensieoptreden, bij unanimitie vast te stellen, maar uitvoeringsbesluiten en sancties met gekwalificeerde meerderheid te nemen.
- Binnen de Benelux en met onze buurlanden zetten we onze goede dialoog en samenwerking verder en versterken we die. We zetten in op samenwerking met gelijkgezinde landen en regio's om de Europese en internationale agendasetting te sturen.
- We herhalen onze onvoorwaardelijke steun voor onze Europese normen en waarden. Respect voor de rechtsstaat door de lidstaten is fundamenteel. De Europese Commissie moet ervoor zorgen dat lidstaten hun verplichtingen op dit vlak respecteren. De 'Artikel 7 procedure' moet effectief worden toegepast. We herhalen het belang dat we hechten aan het Europees Verdrag voor de Rechten van

de Mens, net als aan de grondwet, het bindende Europese en internationale recht en de soevereiniteit van elke lidstaat.

INTERNATIONALE VREDE EN VEILIGHEID

- Wij verdedigen krachtig de internationale orde, geworteld in internationaal recht en multilaterale akkoorden, omdat wij geloven dat dit de enige weg is naar duurzame vrede en veiligheid. Op een ambitieuze maar pragmatische wijze en onder de paraplu van de Verenigde Naties intensiveren wij de strijd tegen straffeloosheid door onder meer te werken aan effectieve vervolging van oorlogsmisdaden, misdaden tegen de menselijkheid en genocide, alsook onderdrukking en terreur door statelijke en niet statelijke actoren. Ons buitenlands beleid staat ten dienste van de veiligheid en welvaart van onze burgers. Onze geostrategische belangen vormen dan ook het voornaamste kompas voor ons buitenlands beleid. Wij blijven onophoudelijk pleiten voor onvoorwaardelijk respect voor internationale mensenrechten, waarbij wij nadruk leggen op de bescherming van de meest kwetsbaren in de samenleving. Daarnaast blijven we ons engageren voor ontwapening en non-proliferatie, binnen een realistisch kader van solidariteit met onze bondgenoten en zonder onze eigen weerbaarheid in het gedrang te brengen. Zo blijft België een voorvechter van internationale verdragen en akkoorden rond ontwapening en non-proliferatie en ondersteunen we de internationale dialoog daaromtrent. We bepleiten een terugkeer naar wederzijds verifieerbare wapenbeheersingsverdragen. Het Non-Proliferatieverdrag blijft de hoeksteen van onze nucleaire ontwapeningspolitiek.
- We blijven Oekraïne steunen in zijn strijd tegen de Russische agressie zo lang het nodig is. We behouden en versterken doelgerichte en efficiënte sancties tegen Rusland, voorzien in humanitaire en militaire steun voor Oekraïne zolang de situatie dit vereist, en spelen een voortrekkersrol bij het onderzoek van het Internationaal Strafhof. Voor de steun bij de heropbouw werken we samen met de deelstaten. België zal op Europees niveau pleiten voor de mutualisering van het risico ten gevolge van een procedure bij een internationale arbitragerechtbank en dit op basis van het proportionaliteitsbeginsel.
- De Russische Federatie zet met vernieuwde kracht in op de destabilisering van onze nabije omgeving, niet in het minst door de ongerechtvaardigde invasie van Oekraïne, maar ook in de Zuidelijke Kaukasus, het Midden-Oosten en in Afrika. We blijven samenwerken op EU niveau en met onze partners om de schendingen van het internationale recht aan de kaak te stellen, de overtreders ter verantwoording te houden en het Russische narratief tegen te gaan, onder meer door op pragmatische wijze samen te werken met derde landen. Om de uitbouw van de Russische militaire slagkracht tegen te gaan behouden en versterken we de sancties en treden we op tegen de omzeiling ervan. Om onze veiligheid te garanderen, coördineren we onze verdediging binnen de NAVO en de EU. We waken over het grondwettelijke principe van de vrijheid van meningsuiting en vervallen niet in censuur, maar hebben bijzondere aandacht voor de strijd tegen desinformatie en fake news en het risico op beïnvloeding van onze verkiezingen en democratische architectuur. We zetten in op een structurele verdediging tegen deze hybride bedreiging.
- De VN zijn belangrijk voor vrede en veiligheid, de bescherming van de mensenrechten en het promoten van duurzame ontwikkeling op mondiaal niveau. België blijft VN instellingen en programma's, waaronder UNRWA, IOM, UNICEF, de Wereldgezondheidsorganisatie, UNDP en UNHCR, steunen en erover waken dat deze het internationaal recht blijven respecteren en hun beleid op transparante, efficiënte en verantwoordelijke wijze vormgeven. We ondersteunen VN-hervormingen voor meer efficiëntie, verantwoordelijkheid, representativiteit en transparantie, waaronder in de Veiligheidsraad. We onderstrepen de rol van de VN in conflictpreventie, crisisbeheer en de strijd tegen klimaatverandering, waarin iedereen een eerlijke inspanning levert. We erkennen de ondersteunende rol die de Wereldgezondheidsorganisatie speelt om op mondiaal vlak gezondheid te promoten en beschermen.
- Zowel op Belgisch als op Europees vlak streven we ernaar om met onze diplomatie, handelsbeleid, defensiebeleid en ontwikkelingssamenwerking onze belangen consistent na te streven. Dit draagt ook bij tot de realisatie van democratie, mensenrechten, rechtsstaat en de SDG's wereldwijd.
- We zetten in op een overkoepelende 3D aanpak die zich met name richt op veiligheid, migratie, de bevordering van de rechtsstaat en de realisatie van de SDGs, met specifieke focus op het Middellandse Zeegebied en het Europese nabuurschap. We hanteren daarbij een *'whole of government'* benadering en gaan versnippering van onze middelen tegen.
- Met landen in onze periferie streven we een partnerschap en goed nabuurschapsbeleid na.
- In het kader van deze overkoepelende strategie en als tegengewicht voor systeemrivalen en antidemocratische allianties blijven we de principes van democratie, mensenrechten, goed bestuur en duurzame ontwikkeling uitdragen via pragmatische

partnerschappen in ons wederzijds belang.

- We blijven inzetten op partnerschappen met gelijkgezinde landen, met name door onder andere de trans-Atlantische band te blijven aanhalen. Zo zijn de Verenigde Staten en de G7 de belangrijkste partners voor het verdedigen van gedeelde fundamentele waarden en wereldwijde veiligheid. Ook op andere multilaterale fora houden we een pleidooi voor een op regels gebaseerde internationale orde.
- Met het Verenigd Koninkrijk streven we naar nog sterkere relaties, zowel op bilateraal vlak als via een EU-VK veiligheidspact.
- Om onze geostrategische positie op het Afrikaanse continent te versterken, streven we een geïntegreerde benadering na, waarin we bijdragen tot energiezekerheid, maritieme veiligheid en het beheer van migratiestromen. We herevalueren onze Sahelstrategie vanuit een perspectief van duurzame ontwikkeling, veiligheid, de strijd tegen jihadisme en migratie vanuit een 3D aanpak en ondersteunen zo ook de stabiliteit in West-Afrika. We blijven onze expertise in de regio van de Grote Meren ontwikkelen. Met het Grote Merengebied in het bijzonder bouwen we een wederzijds voordelige partnerschapsrelatie uit, op voet van gelijkheid. Gelet op onze expertise in deze regio, blijven we actief betrokken om vrede en stabiliteit in de regio te promoten en straffeloosheid tegen te gaan. België is bereid om, binnen het kader van de EU, de VN of de Afrikaanse Unie, mee te werken aan een akkoord tussen de betrokken landen, dat vrede en stabiliteit in de regio garandeert. België zal humanitaire hulp verlenen aan bevolkingsgroepen die in gevaar zijn.
- Naast deze banden met onze traditionele partners, streven we ook naar verbeterde relaties met opkomende regio's. We gaan op zoek naar sterkere partnerschappen in Azië, Latijns-Amerika, Afrika en het Midden-Oosten waarmee we op economisch en diplomatiek gebied en qua veiligheid nauw samenwerken en dit op een gefocuste manier, zonder versnippering.
- Op vlak van de uitbreiding van de EU steunen we op Europees niveau het Europese perspectief voor de Westelijke Balkan, Oekraïne en Moldavië, maar met respect voor de toetredingscriteria en op basis van de bestaande procedures zonder fast-track. Het toetredingsproces dient fair en transparant te verlopen. We beoordelen de vooruitgang voor elk van deze kandidaten afzonderlijk. De voortgang van dit proces is gebaseerd op de merites van de individuele staten. Bij achteruitgang op vlak van de Kopenhagencriteria pleiten we voor een bevestiging van het statuut van kandidaat-lidstaat. Bij toekomstige toetredingen moet ook rekening worden gehouden met het vermogen van de Unie om nieuwe lidstaten op te nemen en te integreren in het geheel. De EU dient zich hierop voor te bereiden.
- Met Turkije investeren we in de ontwikkeling van ons strategisch partnerschap.
- Ten aanzien van de Volksrepubliek China zetten we in op een coherente en strategische Europese aanpak. We zijn wederzijds afhankelijk en de Volksrepubliek China is een partner om mondiale uitdagingen aan te pakken. Terzelfdertijd is het een economische concurrent en een systemisch rivaal. Via onrechtvaardige subsidies en regelgeving speelt de Volksrepubliek China het economisch unfair. Het bezorgt zo de eigen sectoren, zoals de staal- en auto-industrie, een competitief voordeel en ondergraaft ons economisch weefsel en onze industriële productie. We blijven hameren op een gelijk speelveld en wederkerigheid. We dringen erop aan dat de EU sneller en efficiënter ingrijpt om onze industriële basis te beschermen waar die onder druk komt, zeker daar waar innovatieve technologie betrokken is. In deze optiek zetten we versterkte handelsbeschermingsinstrumenten in. In het licht van de destabilisatiepogingen van de internationale orde en van onze waarden die uitgaan van de Volksrepubliek China, moeten we ons beter beschermen tegen inmenging en spionage. We doen geen toegevingen op onze veiligheid. We zetten in op de-risking en bouwen onze problematische afhankelijkheden in snel tempo af, lichten onze kritieke sectoren en infrastructuur door en dekken ons in tegen veiligheidslekken in netwerkinfrastructuur en bij het gebruik van digitale diensten door overheids personeel. We blijven mensenrechtenschendingen aanklaarten, onder andere rond de identiteit van de Oeigoeren en de Tibetanen. We benadrukken het belang van vrede, stabiliteit en het status quo in de straat van Taiwan en de Zuid-Chinese Zee waar respect voor de internationaal erkende grenzen en voor het VN Zeerechtverdrag cruciaal is. We streven met landen uit de regio investeringsakkoorden na op Europees vlak.
- De Islamitische Republiek Iran ondermijnt op alle wijzen actief het Westen en onze manier van leven, niet in het minst via de wapenleveringen aan de Russische Federatie in zijn agressie tegen Oekraïne. In samenspraak met onze bondgenoten werpen we hiertegen een sterkere dam op. We blijven de mensen- en vrouwenrechtenschendingen aan de kaak stellen en steunen de roep om democratie van de Iraanse bevolking. We roepen een halt toe aan de destabilisering van de regio via hun proxy's en

laten ons niet chanteren door hun gijzeldiplomatie. We zetten maximaal in op preventie, voorlichting en responsabilisering van onze burgers. We nemen een Europees initiatief om een gezamenlijk antwoord op de gijzeldiplomatie te formuleren. Samen met andere Europese lidstaten nemen we het initiatief om de Iraanse Revolutionaire Garde op de Europese terreurlijst te plaatsen en te pleiten voor strengere economische en andere sancties. In samenspraak met onze bondgenoten vermijden we dat de Islamitische Republiek Iran nucleaire wapens verwerft.

- In het geladen Israëliësch-Palestijns conflict kiezen we altijd de kant van de vrede. We benadrukken het belang van een duurzame vrede en van volgehouden inspanningen in het vredesproces in het Midden Oosten. We streven naar een voortrekkersrol van de EU om via diplomatieke weg te komen tot een tweestatenoplossing die zowel de veiligheid van Israël moet garanderen als de erkenning van Palestina mogelijk moet maken en dit met respect voor de territoriale integriteit. Elke actie die deze oplossing in het gevaar brengt, zullen we aan de kaak stellen. Daarom pleiten we -conform de conclusies van de Europese Raad van oktober 2024- voor verdere sanctionering van de kolonisten die in de Westelijke Jordaanoever hun agressieve uitbreiding van de nederzettingen nastreven, alsook voor optreden tegen extremistische en terroristische groeperingen die de veiligheid van Israël bedreigen. Ook vragen we de bevoegde autoriteiten met aandring om op te treden tegen haat en onverdraagzaamheid die de tweestatenoplossing in het gedrang brengt. De eerste stap in het bieden van perspectief is het verzekeren van het staakt-het-vuren en steun bij de wederopbouw. De federale regering zal humanitaire hulp en steun bieden om die wederopbouw mogelijk te maken en benadrukt dat alleen burgers en hulporganisaties humanitaire hulp kunnen ontvangen en dat deze niet mag worden omgeleid. We zeggen absoluut neen tegen elke vorm van antisemitisme en terrorisme. We pleiten voor het opheffen van het artificiële onderscheid tussen een politieke en militaire vleugel van Hezbollah en voor een Europese terreurlijst die tred houdt met evoluties op het terrein en de verspreiding van gelieerde steunbewegingen in België. In Libanon roepen we op tot naleving van resolutie 1701 van de Veiligheidsraad en steunen we de Libanese staat in zijn inspanningen om de wederopbouw ter hand te nemen, de rechtsstaat te consolideren en zijn territoriale integriteit te bewaren. We benadrukken ten allen tijde het belang dat we hechten aan het respecteren van het internationale recht.
- Syrië's onafhankelijkheid, soevereiniteit en territoriale integriteit binnen veilige grenzen dienen te allen tijde gerespecteerd te worden, conform het internationaal recht. Daarbij hechten we veel belang aan het respecteren van de mensenrechten, met bijzondere aandacht voor vrouwenrechten en de rechten van religieuze en etnische minderheden. Dit moet de weg openen naar een vreedzame, democratische politieke transitie met gelijke rechten voor alle Syriërs en een veilige en waardige terugkeer mogelijk maken als duurzame oplossing voor de Syrische vluchtelingen door het economische herstel van het land. Ook de strijd tegen straffeloosheid speelt hierbij een belangrijke rol.
- De Zuidelijke Kaukasus verdient meer Europese aandacht. Met dit strategisch belangrijke gebied, voelen we niet enkel een diepe culturele verbondenheid, maar het speelt ook een cruciale rol in onze toekomstige energiebevoorrading en als transportcorridor naar Azië. De gespannen relaties, aanhoudende conflicten, met name Armenië-Azerbeidzjan, vragen om een gerichte Europese en Belgische aanpak om een duurzame vrede te bewerkstelligen. We vragen uitdrukkelijk de soevereiniteit en territoriale integriteit van de partijen te respecteren en roepen Azerbeidzjan op om voor de Armeense bevolking van Hoog-Karabach een veilige terugkeer naar huis mogelijk te maken. We dragen bij tot de stabilisering van de regio door economische, politieke en humanitaire samenwerking na te streven.
- De strijd tegen radicalisering, religieuze vervolging en extremisme is een prioriteit voor ons buitenlands beleid. We blijven het heropflakkeren van gewapende en terroristische groeperingen zoals Daesh, Taliban, Al-Shabaab, de Houthi's, Al Qaida, Hezbollah en vele andere groeperingen en hun terroristische discours mee bestrijden. We versterken de antiterrorismesamenwerking tussen de lidstaten.
- Bij het verzekeren van de veiligheid en het reguleren en standaardiseren van nieuwe technologieën zetten we in op brede internationale samenwerking, waaronder in de eerste plaats op trans-Atlantisch vlak. We hebben daarbij in het bijzonder oog voor de uitdaging van artificiële intelligentie en de marktmacht van de grote digitale spelers.
- We zetten sterker in op strategische communicatie over onze troeven en belangen en het bekampen van het narratief van onze systemische concurrenten. We bereiden ons beter voor op hybride dreigingen, onder meer om buitenlandse desinformatiecampagnes aan de kaak te kunnen stellen. Inspelend op de opportuniteiten van de Europese Global Gateway en met betrekking van ons bedrijfsleven, bieden wij onze partnerlanden een solide en geloofwaardig alternatief voor het

geostrategisch opportunisme van de Russische Federatie en de Volksrepubliek China.

- De NAVO is de basis van onze collectieve verdediging. België versterkt de rol van de NAVO als hoeksteen van de trans-Atlantische veiligheid door actief bij te dragen aan de kerntaken van de alliantie zoals vastgelegd in het Strategisch Concept. België bevordert ook de samenwerking tussen de NAVO en de EU om de Euro-Atlantische veiligheid en stabiliteit te waarborgen. Complementair daaraan zetten we in op meer Europese defensiesamenwerking, vormgegeven door het EU Strategisch Kompas.
- België benadrukt het belang van een op internationaal recht gebaseerde internationale orde en pleit voor democratie, de rechtsstaat en mensenrechten. Een prioriteit is de strijd tegen straffeloosheid en België steunt internationale hoven (zoals ICC en ICJ) bij onderzoeken naar schendingen van internationaal recht. België promoot mensenrechtenverdragen en ondersteunt kwetsbare groepen, mensenrechtenverdedigers en het maatschappelijk middenveld.

OPEN STRATEGISCHE AUTONOMIE

- In het licht van de huidige geopolitieke uitdagingen, moet de EU dringend onze welvaart beter beschermen tegen vijandige inmenging en risicovolle eenzijdige afhankelijkheden. Om ons te beschermen tegen oneigenlijke druk, moet de EU in het kader van een *derisking* strategie in hoog tempo een open strategische autonomie nastreven. Zowel voor de bevoorradingszekerheid van onze strategische sectoren, van onze energie en van de kritieke grondstoffen voor onze energie-, hoogtechnologische, farmaceutische en defensie-industrieën, moeten we onze aanvoerketens diversifiëren. Deze strategie moet in nauwe samenwerking met de private sector worden uitgerold.
- Op Europees niveau versterken we onze open strategische autonomie. De EU is op dit vlak een hefboom en we versterken de Europese diplomatie om deze thema's op transversale wijze te behartigen.
- Om onze maatschappelijke weerbaarheid te verhogen, versterken we de innovatiebasis in Europa en bouwen we onderzoek en ontwikkeling verder uit. We bouwen een eigen productiecapaciteit op voor producten met een hoge strategische toegevoegde waarde, in partnerschap met internationale topspelers. Op EU en nationaal niveau blijven we excelleren in de productie van goederen en diensten van strategische aard en waarin we een comparatief voordeel hebben, via een programma van re-industrialisering. We focussen op energie-intensieve sectoren - op basis van innovatieve processen (zoals waterstof, koolstofcaptatie en -opslag en hernieuwbare energie) – en op de defensiesector.
- Samen met de buurlanden en in samenspraak met de deelstaten zetten we in op een (Europese) grensoverschrijdende infrastructuuragenda, met in het bijzonder energie- en waterstofcorridors, digitale en transportnetwerken (3RX) en de Einsteintelecoop.
- We promoten de circulaire industrie en recyclage. Naast het diversifiëren van onze aanvoerlijnen, delven we ook binnen Europa onze eigen kritieke grondstoffen. In het bijzonder ondersteunen we het initiatief voor een Critical Medicines Act op Europees niveau, om de toeleveringsketens te diversifiëren en een grotere open strategische autonomie voor kritieke geneesmiddelen te garanderen.
- We zijn een sterke verdediger van het multilateralisme en van een op regels gebaseerde internationale (handels)orde. In dat kader blijven we de hervorming van de Wereldhandelsorganisatie bepleiten zodat deze sterker kan optreden tegen oneerlijke concurrentie, oog heeft voor sociale en milieudoelstellingen en preferentiële handelsvoordelen beperkt tot echte ontwikkelingslanden. Op zijn minst dient het beroepsorgaan zo snel mogelijk de functies te hervatten.
- We beschermen onze markt en industrie sterker tegen oneerlijke concurrentie van buitenaf. In afwachting van een wereldwijd gelijk speelveld op niveau van de Wereldhandelsorganisatie, dwingen we het gelijk speelveld sterker af. Zo versterken en versnellen we onze handelsbeschermingsinstrumenten en zetten we deze beter in onder aansturing van de Europese Chief Trade Enforcement Officer. We zetten in op wederkerigheid op vlak van het openstellen van onze markt. We treden assertiever op tegen dumping en onrechtmatige buitenlandse subsidies. We zetten sterker in op het nieuwe International Procurement Instrument en geven de Foreign Subsidies Act meer tanden. Wederkerigheid van onze handelspartners is essentieel. We pleiten op Europees niveau voor afspraken met onze handelspartners op vlak van (wederzijdse erkenning van) productienormen. We

bepleiten vrijwaringsclausules in Europese vrijhandelsakkoorden en zetten deze sneller en efficiënter in.

- We doen geen toegevingen op onze veiligheid. We evalueren de bestaande screeningsmechanismen rond buitenlandse investeringen in kritieke infrastructuur en sectoren en technologieën met impact op veiligheid en publieke orde. Dit met het oog op een efficiënte screening, met respect voor de bevoegdheidsverdeling en zonder onze open economie in gevaar te brengen.

DIPLOMATIE

- Onze diplomatie verdedigt de belangen van ons land en onze burgers in het buitenland, in lijn met de Nationale Veiligheidsstrategie, en draagt actief bij tot een meer rechtvaardige, veilige en duurzame wereld. Gezien de beperkte middelen moet de FOD Buitenlandse Zaken, als veiligheidsdepartement, sterker geografisch en inhoudelijk focussen op de bevordering van onze belangen in het buitenland, de bescherming van onze eigen veiligheid, de veiligheid van onze landgenoten in het buitenland en van onze welvaart.
- Onze diplomatieke posten zijn de voelsprietten van België in het buitenland. We blijven de geografische spreiding van ons diplomatiek netwerk, hun fysieke en digitale infrastructuur monitoren met het oog op verdere optimalisering. We voeren een objectieve studie uit op basis van politieke, economische en consulaire criteria voor het postennetwerk, inclusief co-locatie mogelijkheden met andere EU-lidstaten. We geven onze diplomatieke vertegenwoordiging vorm, rekening houdend met het bestaande postennetwerk van de deelstaten en de EU.
- In het kader van de overkoepelende strategie stellen we binnen het netwerk duidelijke en gerichtere prioriteiten per post op, in plaats van brede rapportages.
- We moderniseren de diplomatieke carrière met oog op een aantrekkelijk personeelsbeleid en een modern gezinsbeleid, waarbij we rekening houden met internationale mobiliteit van onze diplomaten en hun gezin. We verhogen de capaciteit voor opleidingen in talen, onderhandelen en veiligheid. Bij de uitvoering van het beleid in verband met de federale publieke functie, houden we rekening met de eigenheid van het personeel van de FOD BuZa, dat voornamelijk in het buitenland is tewerkgesteld. We onderzoeken een regeling waarbij partners van diplomaten in het buitenland sociale zekerheidsrechten en pensioen in België kunnen opbouwen, inclusief telewerkopties naar Belgisch recht. De jaarlijkse diplomatieke beweging wordt verder geobjectiveerd. We erkennen het belang van een evenwichtiger genderverdeling bij de externe loopbaan en dit vanaf de rekrutering en bevorderen deze.
- Voor het efficiënte beheer van het patrimonium in het buitenland en om een meerjarig financieel beheer toe te laten, voorziet de federale overheid een toegewijde dotatie, alsook een instrument met boekhoudkundige autonomie.
- We nemen onze rol op bij de vormgeving van de Europese diplomatie en laten deze renderen voor onze belangen.
- We versterken de consulaire dienstverlening voor onze landgenoten in het buitenland. Zo digitaliseren we onze dienstverlening verder om de toegankelijkheid en gebruiksvriendelijkheid te verhogen. Voor consulaire bijstand ontwikkelen we één consulaire digitaal platform. We versterken de consulaire pijler in het vervullen van haar opdracht ter ondersteuning van de Dienst Vreemdelingenzaken, met duidelijke taakverdeling.
- We verduidelijken het kader voor consulaire bijstand voor Belgen buiten het Europese grondgebied. Er komen duidelijke instructies voor evacuaties/extracties uit risicozones of oorlogsgebieden, met responsabilisering van onze burgers.
- We verbeteren het juridische kader door een herziening van de consulaire wetgeving en van de kieswetgeving voor onderdanen in het buitenland. Gezien het aanzienlijke aantal Belgen in het buitenland, vereenvoudigen we de bestaande procedures.
- In functie van onze overkoepelende 3D aanpak, gaat onze defensiediplomatie hand in hand met buitenlandse zaken. We werken een uitwisselingsprogramma uit tussen hogere officieren bij Defensie en de FOD Buitenlandse Zaken om de kennisuitwisseling binnen ons diplomatieke netwerk te faciliteren.
- Het Egmont Instituut ondersteunt de FOD Buitenlandse Zaken in het vervullen van de doelstellingen.
- We onderzoeken de uitbreiding van de mogelijkheid voor de externe financiering van stages op onze diplomatieke posten.

- De regering zal uitvoering geven aan de resoluties over zowel ‘Metissen’ als illegale adopties. We zetten daarom het wetenschappelijk onderzoek dat reeds werd aangevat rond de Metissen voort. De regering zal werk maken van de ondersteuning van de slachtoffers van illegale interlandelijke adopties, in lijn met de aangenomen Kamerresolutie daaromtrent en in samenspraak met de FOD Justitie. Met dat doel zal een globaal historisch onderzoek naar illegale interlandelijke adopties in de periode 1960-2005 door experts worden opgestart.

EEN HEDENDAAGS ZETELBELEID

- België, met Brussel in het bijzonder, huisvest de grootste diplomatieke gemeenschap ter wereld. Onze zetelpolitiek is van groot belang vanuit politiek, diplomatiek en economisch oogpunt. We waken er dan ook over om hieraan de nodige aandacht te besteden, in nauwe samenwerking met de deelstaten. De duurzame verankering van de Europese instellingen, de NAVO, SHAPE en andere aanwezige internationale instellingen vereist een volgehouden investering. We zetten fors diplomatiek in op het behoud van NCI in België en gaan hierover in overleg met de NAVO. In het kader van ons zetelbeleid neemt de FOD BuZa in overleg met de Kanselarij van de Eerste Minister de nodige initiatieven om voor het einde van de legislatuur een NAVO-top te kunnen organiseren.
- De federale overheid doet het nodige om te verhinderen dat restricties op de toegang tot bankrekeningen, opgelegd door de Belgische banken in het kader van de anti-witwasregelgeving, geen ongerechtvaardigde hinder veroorzaken voor de buitenlandse ambassades en diplomaten in België, alsook voor onze diplomaten en expats, noch voor onze bedrijven die actief zijn in het buitenland.
- In het kader van een budgetvriendelijke en klimaatvriendelijke besluitvorming, blijven we ons verzetten tegen de maandelijkse verhuis van het Europees Parlement naar Straatsburg. Het Europees Parlement zou haar enige zetel moeten hebben in Brussel en, net als haar commissies, slechts op die plaats vergaderen.
- We waken over de arbeidsomstandigheden van het lokale personeel van de diplomatieke posten op ons grondgebied.

ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

- We geloven in internationale solidariteit en zien ontwikkelingssamenwerking als een belangrijk en strategisch instrument en onderdeel van ons buitenlands en veiligheidsbeleid (in een 3D benadering van Diplomatie, Ontwikkeling en Defensie). Dit ook ten voordele van Belgische en Europese belangen. Daarom coördineren we ons ontwikkelingsbeleid met andere actoren en integreren we dit in de andere instrumenten van ons buitenlands beleid op een strategisch en operationeel niveau. De fusie van bevoegdheden van Buitenlandse zaken en Ontwikkelingssamenwerking zal die coherentie optimaal verzekeren. Een aparte directie-generaal voor ontwikkelingssamenwerking blijft behouden voor het beheer van zijn budget en bevoegdheden. Ontwikkelingssamenwerking is onder meer een beleid van partnerschappen om duurzame ontwikkeling te stimuleren. Private actoren zijn een belangrijke katalysator en we concentreren de publieke middelen daar waar private partners het risico niet (alleen) kunnen dragen of geen passende oplossing kunnen bieden. We passen de mogelijkheden aan om via innovatieve financiering nieuwe fondsen te kunnen aanspreken om de traditionele publieke ontwikkelingshulp te versterken. Multilaterale organisaties als de VN, de Wereldbank en de regionale ontwikkelingsbanken zijn belangrijke partnerorganisaties bij de implementatie van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen en dragen bij aan een stabielere wereldeconomie met een positieve invloed op de stabiliteit en welvaart van ons land.
- We helpen onze partners om de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDGs) te bereiken en werpen via duurzame ontwikkeling een dam op tegen oprukkend extremisme, illegale migratie en conflicten met hun weerslag op Europa. We geven onze ontwikkelingssamenwerking vorm via wederzijds voordelige partnerschappen. Dit op een principiële, maar pragmatische wijze met aandacht voor onze veiligheid en belangen en via partnerschappen die gericht zijn op onze prioritaire thema's. Ons ontwikkelingsbeleid gebruiken we ook als hefboom om democratie en de rechtstaat te ondersteunen en voor politieke dialoog met de partnerlanden, zeker in tijden waar Europa niet langer de enige partner is. Om de impact van onze ontwikkelingssamenwerking te verhogen, maken we meer gebruik van Europese hefbomen en dit in een Team Europe benadering. Zo bieden Europese programma's op vlak van kritieke grondstoffen, energietransitie en innovatie opportuniteiten

om onze projecten in te schakelen in een groter geheel en zo bij te dragen tot duurzame ontwikkeling en sociale vooruitgang. Het EU Global Gateway-project in het bijzonder biedt mogelijkheden om met partnerlanden samen te werken als alternatief voor het geostrategisch opportunisme van de Russische Federatie en de Volksrepubliek China en met betrekking van de private sector. We pakken daarmee ook mondiale uitdagingen aan op een manier die kan bijdragen aan onze open strategische autonomie. We helpen in onze partnerlanden de toegang tot onder andere onderwijs, in samenwerking met de gemeenschappen, kwalitatieve gezondheidszorg, waardig werk en duurzame voedselzekerheid uit te bouwen en de strijd tegen de klimaatverandering te voeren. We ondersteunen de partnerlanden om de productie van en toegang tot betaalbare en kwalitatieve geneesmiddelen op te schroeven, in samenwerking met onze farmabedrijven.

- We zetten in op de noodzakelijke voorwaarden om duurzame ontwikkeling te kunnen realiseren, met name een stabiele rechtsorde, rechtszekerheid, respect voor de burger- en mensenrechten, democratie en goed bestuur. We hebben in het bijzonder oog voor reproductieve gezondheidszorg en -rechten, de strijd tegen HIV, gelijke rechten en kansen van vrouwen en meisjes, non-discriminatie op basis van seksuele voorkeur en de rechten van minderheden. Respect voor deze principes is een belangrijke basis voor gouvernementele samenwerking. We ondersteunen onze partnerlanden om deze principes te respecteren. In geval van achteruitgang ten opzichte van het startpunt van onze samenwerking gaan we met de partnerlanden in een formele dialoog. Bij blijvende tekortkomingen herevalueren we onze samenwerking om die op te schorten of waar mogelijk te heroriënteren naar de civiele maatschappij om de meest kwetsbare groepen te beschermen. Door de steeds groter wordende druk op de maatschappelijke ruimte en organisaties die opkomen voor die principes wordt het Civic Space Initiative in structureel beleid omgezet.
- Duurzame en eerlijke handel en ontwikkelingssamenwerking zijn een natuurlijke tandem. We helpen onze partnerlanden om aan internationale handel deel te nemen. Het creëren van zelfredzaamheid, waardig werk en duurzame economische groei zijn de leidraad. We anticiperen ook op de dynamiek van de Afrikaanse continentale vrijhandelszone en besteden expliciet aandacht aan projecten rond de duurzame waardeketens. Investerings- en samenwerking met de lokale private sector blijven essentieel om inclusieve en duurzame economische groei te stimuleren.
- We maken van migratie een transversaal thema in onze ontwikkelingssamenwerking. Als onderdeel van de 3D aanpak om tot duurzame oplossingen voor internationale vluchtelingencrisis te komen, versterken we onze inzet inzake kwaliteitsvolle opvang en bescherming in de regio van conflictgebieden, werken we verder aan programma's die de grondoorzaken van migratie op lange termijn aanpakken en kunnen we de sociale en economische re-integratie van terugkeerders ondersteunen. We pleiten voor een 'whole-of-government' aanpak van onze betrekkingen met derde landen, waaronder de uitkering van gouvernementele ontwikkelingshulp, en houden daarom rekening met verschillende aspecten van deze betrekkingen, zoals de terugname van uitgeprocedeerde vreemdelingen (en in het bijzonder veroordeelde criminelen) en samenwerking op vlak van justitie, veiligheid, visumbeleid en sociale fraude. In toekomstige partnerschappen zal deze conditionaliteit worden opgenomen.
- Om een grotere impact te genereren en versnippering tegen te gaan, zetten we in op maximale thematische en regionale concentratie. We evalueren en herzien desgevallend het aantal partnerlanden en -organisaties en werken in ruil daarvoor sterker samen met de overblijvende partners, waar we het verschil kunnen maken. Door onze expertise blijft het Grote Merengebied een belangrijke rol spelen. We zetten onze expertise in om eerlijke handel in grondstoffen, duurzame vrede, straffeloosheid en seksueel en gendergerelateerd geweld in Oost-Congo aan te pakken in complementariteit met de EU-strategie voor de Grote Meren.
- We kiezen voor een geconcentreerde, efficiënte en transparante financiering van ons ontwikkelingsbeleid. De financiering van ontwikkelingsprojecten is doelgericht en gekoppeld aan mijlpalen en einddoelen. Duurzaamheid is zowel een objectief als een toetssteen. We blijven aandacht besteden aan de controle op de budgetten, doelstellingen en impact van de ontwikkelingsprogramma's. Hiervoor versterken we onder andere de Dienst Bijzondere Evaluatie. Voor het uitvoeren van overheidsopdrachten zijn alle actoren strikt aan de regels en instructies gebonden. We stellen dezelfde hoge kwaliteitseisen voor alle actoren, met duidelijke gevolgen voor de certificatie en subsidiëring bij niet-naleving.
- Ontwikkelingsbeleid is niet louter de zaak van overheden. Burgers die zich engageren voor specifieke ontwikkelingsprojecten moeten daar de ondersteuning en ruimte voor krijgen. Om deze reden investeren we ook in de versterking van de vierde pijlerwerking. We blijven steun bieden aan de stedenbanden.

- Humanitaire actie blijft een levensnoodzakelijke component van ons antwoord op de stijgende noden ten gevolge van conflicten en natuurrampen. We doen dat met de landen in de getroffen regio. We besteden meer aandacht en middelen aan humanitaire hulp en opvang in de buurt van de regio waar zich conflict voordoet. Voor humanitaire hulp is er structurele en voorspelbare financiering van de internationale actoren, die dan flexibel over de budgetten kunnen beschikken (geen tot lichte oormerking). We voeren een evaluatie uit van onze humanitaire strategie. We blijven sterk inzetten op structurele oplossingen op vlak van de nexus humanitaire hulp-ontwikkeling-vrede.

NAAR EEN EFFICIËNTE SAMENWERKING

- We betrekken het parlement vroegtijdiger en actiever bij de Europese besluitvorming en zorgen voor een betere informatiedoorstroming. We formaliseren de consultatie van het parlement via een briefing voorafgaand aan de Europese Raad. Ook vanuit de nationale parlementen kijken we strikt toe op de bevoegdheidsverdeling, subsidiariteit en proportionaliteit van het Europese optreden.
- In het kader van de herdenkingen rond de tweehonderdste verjaardag van België en de zestigste verjaardag van het federalisme (2030) zullen onze diplomatieke posten een promotiecampagne voeren om de troeven en belangen van België onder de aandacht te brengen.

